UČITEĽSKÉ NOVINY

15/2013, 28. marec 2013 | Dvojtýždenník o školstve a vzdelávaní | Rozširované bezplatne, Ročník LX

Dar

Mám rada tržnicu. Za každého obdobia. No najmä v čase, keď sa zjarnieva.
V sobotné ráno som sa prechádzala medzi pultmi. Prezerajúc tovar, som objavila snežienky. Chcela som ich kúpiť. Babička od pultu mi ich darovala.
Dostala som dar v podobe nežnej bielej krásy.
Na onen malý biely zázrak spred týždňa som si spomenula ešte raz. V škole. Podobnú kytičku stískal v ruke malý strapatý čiernovlasý chlapček. Tichučko zaklopal na dvere zborovne. „Priniesol som vám darček. Kytičku snežienok. Sám som ju natrhal.“
Veľmi ma potešil. Dva milé dary v ostatnom čase evokovali vo mne prúd myšlienok.
Sú dary a „dary“. Jedny, ktoré sa dotknú srdca. Tie druhé – danajské.
Dobrý kantor je tiež darom. Nedáva si pokoja, oddychu. Darúva časť zo seba.
Rozdáva rady, podnety, vedomosti. S tichou pokorou vstupuje do triedy. Je vďačný, že stojí na neobrobenej pôde. Ďakuje za hodiny strávené medzi studničkami dychtivých očí. Ponúka. Odhadzuje vnútorný nepokoj, zášť, nedôveru.
Už pradávno odložil ružové okuliare. Bol pokrivkávajúcim človekom bez chrbtovej kosti, mäkkýšom. Vraj mu chýba tvorivosť, priebojnosť. Častovali ho výčitkami o strate hrdosti.
No napriek všetkým prívlastkom od vekov zápasí o miesto pod slnečnou oblohou. Zvádza boje. Dlho do noci pod sliepňajúcim blikotom lámp dumá, ako sa rozdať. A sníva svoj sen. Azda raz sa naplní.
Príde i na sľuby vrchností. Sľuby, ktorými omotávajú sladké motúzy popod nos. Splnia sa? Bude sa zjarnievať i u nich? Tak ako každoročne biela krása prvých kvietkov jari? Onen dar od babičky v tržnici či z rozpačitej, nesmelej rúčky strapatého chlapčaťa.
Kiežby ich nevinnosť darovala pokoj a splnenie sľubov.
Teda: ktorý z darov je milší? Vždy ten, ktorý je darovaný zo srdca...

PaedDr. Gertrúda PODVOREČNÁ, riaditeľka Základnej školy Zemné

Veľa pedagogickej múdrosti, ľudského dobra, človečenskej lásky, nekonečnej trpezlivosti a odhodlania venovať svoje sily a um svojim žiakom a študentom aj v ťažkých časoch všetkým pedagógom popri pevnom zdraví želá

vaša redakcia Učiteľských novín

Minister školstva, vedy, výskumu a športu SR ocenil pri príležitosti tohtoročného Dňa učiteľov spolu 81 pedagógov materských, základných, špeciálnych, stredných a vysokých škôl a školských zariadení. ***Foto (red)***

Deň učiteľov 2013

V starej budove Národnej rady SR sa v pondelok 25. marca 2013 uskutočnilo slávnostné odovzdávanie ocenení pedagógom za ich celoživotnú výchovnú a vzdelávaciu prácu. Deň učiteľov sa tradične organizuje na celoštátnej, krajskej, regionálnej i miestnej úrovni už od 50. rokov minulého storočia. Spoločnosť si ním pripomína vzdelávaciu a výchovnú prácu viac ako 100-tisíc učiteľov materských, základných, špeciálnych, stredných i vysokých škôl a školských zariadení. Pedagogickí zamestnanci sú významnou spoločenskou skupinou, od ktorej výsledkov práce značne závisí nielen ekonomický rozvoj, ale aj stav vzdelanosti a mravného vývoja mladej generácie. Deň učiteľov sa u nás oslavuje na počesť výročia narodenia Jana Amosa Komenského, často nazývaného aj Učiteľ národov. Okrem toho si pedagógovia na celom svete každoročne 5. októbra pripomínajú Svetový deň učiteľov na počesť prijatia Charty učiteľa.

Odvtedy, ako sa u nás za čias Márie Terézie zaviedla povinná školská dochádzka, prechádzajú rukami učiteľov všetky deti. Práve zásluhou pedagógov dostávajú do svojej celoživotnej výbavy základné kompetencie, na ktorých sa rozvíja ich osobný i profesionálny život. Mená svojich učiteľov si pamätáme celý život, práve oni sú po rodičoch najdôležitejší ľudia v našom živote. Karl Jaspers kedysi vyslovil myšlienku: „Osud spoločnosti je determinovaný tým, ako si váži učiteľov.“ Jej platnosť potvrdzuje aj naša súčasná realita. Postavenie učiteľa, jeho spoločenská prestíž a úcta je základom toho, aby si spoločnosť vážila nielen prácu učiteľov, ale aj múdrosť a tvorivosť ľudí všeobecne, aby práve na tomto základe, podporenom silným mravným cítením, rozvíjala svoju budúcnosť.

Na tohtoročných celoslovenských oslavách minister školstva Dušan Čaplovič odovzdal pedagógom ako prejav uznania 28 Veľkých a 42 Malých medailí sv. Gorazda a tiež 11 Ďakovných listov. Medzi ocenenými nechýbali ani slovenskí učitelia zo zahraničia.

Ľubomír PAJTINKA

Multimediálne vzdelávacie DVD pre učiteľov výtvarnej výchovy ZŠ

Ďalší výstupný produkt aktivít národného projektu *Vzdelávanie učiteľov v súvislosti s tvorbou školských vzdelávacích programov* – multimediálne vzdelávacie DVD pre učiteľov výtvarnej výchovy v základných školách – je v procese finalizácie. O tom, čo prinesie učiteľom základných škôl, sme sa porozprávali s Mgr. Klaudiou Križekovou, učiteľkou zo Základnej školy na Mudroňovej ulici v Bratislave, kde sa vyučovacia hodina výtvarnej výchovy natáčala.

Učitelia výtvarnej výchovy môžu v apríli očakávať nové multimediálne vzdelávacie DVD s praktickou ukážkovou hodinou výtvarnej výchovy. Výučbové DVD im prinesie konkrétnu vyučovaciu hodinu, natočenú v súlade s novou koncepciou výtvarnej výchovy. Ako vznikla myšlienka natočiť práve hodinu výtvarnej výchovy a podľa novej koncepcie?

Tento nápad sa zrodil, keď som pracovala na diplomovej a rigoróznej práci v súvislosti so vzdelávaním a s vyučovaním výtvarnej výchovy. Vtedy som poslala maily do mnohých základných škôl s otázkou, či učitelia rozumejú novej koncepcii vyučovania výtvarnej výchovy. Na základe prieskumu vznikol nápad vytvoriť nové multimediálne vzdelávacie DVD pre učiteľov výtvarnej výchovy. Mnohí mi totiž napísali, že nevedia, ako budú podľa novej koncepcie učiť. Naším zámerom bolo, aby podľa novej koncepcie naozaj učili a celý proces sa neskončil len ako faktický záznam v pedagogickej dokumentácii. Ak by totiž učitelia novej koncepcii vzdelávania nerozumeli, mohlo by sa stať že vyučovanie by zabezpečovali bez akékoľvek porozumenia danej problematike, a toho sme sa obávali.

Môžu ukážkovú vyučovaciu hodinu z multimediálneho vzdelávacieho DVD použiť aj pedagógovia prvých ročníkov základnej školy?

U prvákov by som hodinu výtvarnej výchovy nezačínala témou našej modelovej vyučovacej hodiny. Tam sú aj naďalej vhodné základné témy, základné vyjadrovacie prostriedky, rozdelenie farieb na teplé a studené, postupne sa treba dostávať ďalej. V druhom polroku sa v prvom ročníku potom možno venovať v rôznych variáciách už aj metamorfózam. Všetko závisí od učiteľa výtvarnej výchovy, od toho, aký učebný plán si zostaví. To sa nemení ani v novej koncepcii vzdelávania výtvarnej výchovy. Nové multimediálne vzdelávacie DVD pre učiteľov výtvarnej výchovy v základných školách – ako výstupný produkt aktivít národného projektu *Vzdelávanie učiteľov v súvislosti s tvorbou školských vzdelávacích programov* – sa skladá z dvoch častí. Z metodiky, v ktorej je manuál, a z videa. Učiteľ sa prekliká cez úvod a vysvetľovanie až po realizačnú fázu či záverečné hodnotenie. Na modernej vyučovacej pomôcke nájde všetky potrebné informácie a sám si vyberie, čo na konkrétnu vyučovaciu hodinu využije. Na DVD je síce spracovaná jedna téma, ale učiteľ výtvarnej výchovy si v rámci novej koncepcie môže vybrať aj inú tému a inšpirovať sa pri nej spomínaným DVD nosičom.

K akým novým kompetenciám žiaka má prispieť toto DVD?

Nová koncepcia vyučovania výtvarnej výchovy – a k nej aj nová metodika a naše DVD – vznikla aj preto, aby dieťa nemalo pocit, že výtvarná výchova je len voľná vyučovacia hodina, kde príde a niečo nakreslí bez toho, aby to malo konkrétny cieľ. Dnes je výtvarná výchova hodinou, ktorá má presne stanovený cieľ a výstup, pretože už sám učiteľ musí mať jasný cieľ, exaktne a jasne zadefinované, čo má dieťa po vyučovacej hodine vedieť, čo sa v rámci daných 45 minút naučí.

(pokračovanie rozhovoru na strane 3)

Operačný program VZDELÁVANIE

Európska únia
Európsky sociálny fond

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ.
Kód ITMS: 26110130085

Príhovor ministra školstva Dušana Čaploviča na oslave Dňa učiteľov
Strana 5

Zoznam ocenených pedagógov pri príležitosti Dňa učiteľov 2013
Strany 6 a 7

Rok 1989 bol jedinečnou šancou pre spoločnosť
Rozhovor s bývalým ministrom školstva prof. RNDr. Jánom Pišútom, DrSc.

Strany 9 – 11

Margita Sadloňová: Človek nezabúda na dobré
Exkluzívne stretnutie UN s najstaršou bývalou učiteľkou na Slovensku

Strana 16

SEMINÁRE

Ministerstvo školstva finančne podporí vzdelávanie o obetiach holokaustu

Poskytnutím finančných prostriedkov na výučbový materiál z oblasti vzdelávania o holokauste rezort školstva podporí výučbu tejto témy medzi mladými ľuďmi. Výučbový materiál budú tvoriť metodické listy pre učiteľov a pracovné zošity pre študentov stredných škôl a gymnázií, ktoré sa budú využívať v rámci vzdelávacích seminárov na pracovisku Slovenského národného múzea - Múzea židovskej kultúry (SNM - MŽK) v Bratislave.

Organizátorom podujatí bude občianske združenie EDAH, pričom vzdelávanie sa uskutoční priamo v SNM - MŽK, ktoré je akreditovaným pracoviskom ministerstva školstva. Nový výučbový materiál vychádza z publikácií z edície SNM - MŽK a dostupný bude od druhého polroka 2013.

SNM - MŽK okrem spomínaných vzdelávacích seminárov ponúka pre mladých ľudí aj iné aktivity s cieľom získania ďalších informácií o holokauste. Organizuje odborné prednášky, sprievodné podujatia k aktuálnym výstavám a sviatkom či spomienkové akcie k Medzinárodnému dňu pamiatky obetí holokaustu. Sprevádzané sú prednáškami, besedami, spomienkovými stretnutiami, príp. multimediálnymi prezentáciami a koncertnými vystúpeniami. Umožňujú tak zefektívniť spôsob, ako aj obsah výučby v školách venovaný tomuto tragickému obdobiu v dejinách ľudstva.

Rezort školstva považuje takéto aktivity za mimoriadne prínosné, a aj preto vníma poskytnuté finančné prostriedky ako vysoko účelný nástroj podpory vzdelávania o obetiach holokaustu.

Michal KALIŇÁK, hovorca ministra

MATURITY

Ukončenie písomných skúšok

Minister školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky Dušan Čaplovič v mene svojom i v mene vedenia Národného ústavu certifikovaných meraní vzdelávania vyslovuje poďakovanie všetkým riaditeľom stredných škôl, školským koordinátorom, predsedom a členom školských a predmetových maturitných komisií, ako aj hodnotiteľom za pokojný a profesionálne zvládnutý priebeh externej časti a písomnej formy internej časti maturitných skúšok.

Poďakovanie patrí všetkým, ktorí svojou objektívnosťou a odbornosťou zabezpečili v školách také podmienky, aby mohli byť v celoslovenskom meradle ohodnotené vedomosti, schopnosti a zručnosti našich žiakov.

Minister zároveň želá maturantom veľa úspechov pri ústnej forme internej časti maturitných skúšok, ktoré sa začínajú 20. mája 2013.

Na Slovensku sa konala externá časť a písomná forma internej časti maturitných skúšok z vyučovacích jazykov (slovenský, maďarský a ukrajinský), z jedného zo šiestich cudzích jazykov a z matematiky. Výsledky žiakov budú školám doručené v zmysle zákona 10 dní pred začiatkom ústnej časti maturitnej skúšky (pred odchodom žiakov na akademický týždeň). **(r)**

Ponuka pre lektorov a učiteľov slovenčiny v zahraničí

VÝBEROVÉ KONANIA

Vysoké školy z Nemecka, zo Srbska, z Poľska, Číny či Francúzska ponúkajú miesta lektorov slovenského jazyka a kultúry. Uchádzači majú na výber celkovo desať univerzít, pričom prihlášky do výberového konania organizovaného Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu (MŠVVaŠ) SR je potrebné zaslať do **30. marca 2013**.

Základnou podmienkou je minimálne vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa v odbore slovenský jazyk a literatúra alebo učiteľstvo akademických predmetov so špecializáciou na tento predmet. Uchádzači by takisto mali mať pedagogickú prax a praktické skúsenosti s výučbou a prezentáciou slovenčiny ako cudzieho jazyka. Ďalšie požiadavky si stanovili aj jednotlivé prijímajúce univerzity.

Rezort školstva taktiež vyhlásil výberové konanie na jedno miesto učiteľa slovenského jazyka pre II. stupeň základnej školy v slovensko-maďarskej dvojjazyčnej národnostnej škole v maďarskom Sátoraljaújhely. Aj v tomto prípade je termín podania prihlášok datovaný **30. marcom 2013**. Bližšie informácie o výberových konaniach sú zverejnené na webovej stránke MŠVVaŠ SR.

V tomto akademickom roku pôsobí v zahraničí 21 lektorov. Najviac je ich v Nemecku a Poľsku, konkrétne po troch v každej krajine. V Bulharsku, Maďarsku, Srbsku a Bielorusku pôsobia po 2 lektori. Ďalší pôsobia v Číne, Chorvátsku, Rakúsku, Rumunsku, Rusku, Slovinsku a v Taliansku.

Na základných a stredných školách v Maďarsku, na Ukrajine, v Rumunsku a vo Francúzsku pôsobí v tomto školskom roku 12 vyslaných učiteľov.

Michal KALIŇÁK, hovorca ministra

Medzinárodný týždeň priateľstva

FAREBNÉ DNI

Medzinárodný týždeň priateľstva pripadá vždy na posledný februárový týždeň. Aby sme vyjadrili „priateľstvo“, naplánovali sme si, že počas týchto piatich dní sa oblečieme do spoločných farieb. V pondelok to bola modrá, v utorok biela, v stredu červená, vo štvrtok zelená a v piatok žltá farba (sú to farby erbu našej školy a EÚ). Neuveriteľné, ako sa triedy, zborovňa, chodby, teda celá škola, menili do jednej farby. Museli sme poupratovať svoje šatníky, aby sme našli čo najlepší kúsok oblečenia. Najviac žiakov sa zapojilo do dní, keď dominovala modrá, biela a červená farba. Ďalšími aktivitami v rámci Medzinárodného týždňa priateľstva bolo hranie spoločenských hier v triedach, na chodbách počas prestávok (a niekedy aj počas vyučovania). Hrali nielen žiaci, ale aj učitelia našej ZŠ s MŠ v Diviakoch nad Nitricou. Mgr. Tatiana Beňová, koordinátorka telesnej výchovy, v spolupráci s ostatnými vyučujúcimi pripravila po vyučovaní pre žiakov jednotlivých ročníkov športové aktivity – basketbal, volejbal, vybíjanú, futbal a i. I keď žiaci medzi sebou súťažili o víťazstvo, ich správanie sa voči sebe sa nieslo v duchu priateľstva. Priateľstvá sa nadväzovali nielen počas týchto aktivít, ale aj vyučovania, keď bolo dovolené žiakom vybrať si spolusediaceho. Alebo keď sa stretli žiaci rôznych ročníkov na vyučovaní a vzájomne sa učili. Myšlienka priateľstva prevládala v našej škole celý týždeň a dúfame, že „priateľmi“ ostaneme i naďalej.

PhDr. Milena PÁNISOVÁ, koordinátorka školského parlamentu

Keď za láskou, tak behom, keď za športom, tak s láskou...

ZDRAVOTNÉ ZNEVÝHODNENIE NEBRÁNI ÚSPECHU

Ako inak označiť športové podujatie, ktoré sa konalo 14. februára. Takmer 130 detí špeciálnych základných škôl Nitrianskeho kraja sa stretlo na treťom ročníku športovej olympiády. Nešlo len o tradičné zápolenie v rôznych disciplínach, ale najmä o stretnutie všetkých milovníkov športu, ako aj o nadväzovanie nových priateľstiev.

Hlavnou myšlienkou bolo dopriať aj deťom so zdravotným znevýhodnením prežívať pocity úspechu a radosti zo svojich výkonov. Nasadenie pedagógov-telocvikárov pri tréningoch prinieslo ovocie v podobe mnohokrát až neuveriteľných výkonov. Za zmienku stojí napríklad skok z miesta, kde sme žiakovi zo Špeciálnej základnej školy s vyučovacím jazykom maďarským (VJM) v Komárne namerali 2,61 m, či hod plnou loptou obojruč a úctyhodných 16 metrov „borca“ zo Štúrova.

Príjemná a priateľská atmosféra sa niesla počas celého dňa v duchu fair play. Žiaci si merali sily v troch športových disciplínach, a to v skoku do diaľky z miesta, v hode plnou loptou a v ľah-sede za minútu. Ale i tak pre deti najpríťažlivejším bol obľúbený futbal, ktorý sa odohrával paralelne na dvoch ihriskách. Družstvá, ktoré práve nehrali, povzbudzovali a fandili kamarátom z iných škôl, čím vznikla nefalšovaná a úprimná atmosféra. Na spestrenie programu boli pre deti pripravené tvorivé kútiky vo valentínskej nálade. Mohli si dať pomaľovať tváre či vytvoriť „Valentínku“ pre svoju lásku. Do podujatia sa zapojili aj študenti Pedagogickej a sociálnej akadémie v Leviciach, ktorí si mohli svoje teoretické vedomosti z oblasti špeciálnej pedagogiky vyskúšať aj v praxi. Okrem toho, že sme sa snažili rozvíjať u žiakov sociálne zručnosti a komunikáciu s rovesníkmi z iných škôl, naším cieľom bola aj spolupatričnosť a kolektívny duch, čo je mnohokrát ťažké dosiahnuť aj u intaktných žiakov. No prirodzené správanie sa bez predsudkov bolo v tomto prípade prínosom.

Organizátorovi – Spojenej škole internátnej v Leviciach – urobil najväčšiu radosť stále stúpajúci záujem o túto akciu. Bol to už tretí ročník a počet prihlásených družstiev sa vyšplhal na 16, pričom pred tromi rokmi sme začínali s 12 tímami. Ako každý rok mali žiaci aj pedagógovia zabezpečený pitný režim a obed. Nad zdravým športovaním a zápolením bez úrazov držali ochrannú ruku dobrovoľníci z územného spolku Slovenského Červeného kríža v Leviciach. Deťom predviedli základy prvej pomoci a na ich stanovišti si mohli všetci vyskúšať zvládnutie kritických situácií a oprášiť svoje vedomosti z biológie. Tým sa úspešne podarilo v jednej akcii prepojiť viaceré ciele telesnej výchovy.

Už teraz sa tešíme na budúcoročný štvrtý ročník.

Výsledky:

1. miesto:	Špeciálna základná škola s VJM Hurbanovo
2. miesto:	Špeciálna základná škola s VJM Komárno
3. miesto:	Špeciálna základná škola Štúrovo

PaedDr. Daniela DEMOVÁ

VÝZVA

Podpora výskumných projektov

Agentúra na podporu výskumu a vývoja (APVV) v spolupráci s Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky vypísala verejnú výzvu na podávanie žiadostí na riešenie spoločných projektov výskumu a vývoja podporujúcich spoluprácu medzi organizáciami v Slovenskej a Českej republike na roky 2014 – 2015. Žiadosti je možné podávať do 30. mája. Oprávnenými žiadateľmi sú právnické osoby a fyzické osoby-podnikatelia bez obmedzenia príslušnosti k sektoru výskumu a vývoja. Finančné požiadavky sa môžu týkať výlučne nákladov na mobilitu osôb, maximálna suma na projekt je 4 000 eur. Viac informácií nájdete na webovej stránke APVV. **(mi)**

STRUČNE

Súťaž škôl

Školy zo Slovenska majú aj tento rok príležitosť zabojovať a zabodovať v najväčšej medzinárodnej sieti škôl v regióne. Akadémia stredoeurópskych škôl nedávno otvorila nový ročník súťaže cezhraničných školských projektov.

Hlavnou témou tohtoročnej výzvy na predkladanie projektov je **rozmanitosť** – kultúrna, náboženská, vierovyznania, veku, pohlavia, sexuálnej orientácie, atď. Slovenské školy majú za úlohu nájsť si partnerskú školu v zahraničí a prihlásiť sa do súťaže s nápadom na spoločný projekt zameraný na rôzne aspekty rozmanitosti, ako napr. identita, diskriminácia, predsudky, iné postoje, normy a hodnoty, atď. Návrhy projektov je možné predkladať do **30. apríla 2013**.

Veríme, že aktuálna téma osloví učiteľov a žiakov aspoň tak ako minulý rok, keď sa zapojil rekordný počet škôl zo Slovenska. Doteraz na programe participovalo približne 23 000 žiakov a 3 000 učiteľov z 15 krajín Európy.

V prípade otázok kontaktujte výkonnú riaditeľku občianskeho združenia Včelí dom Danicu Lacovú. **(do)**

UČITEĽSKÉ NOVINY
Dvojtýždenník o školstve a vzdelávaní

Vydáva Štátny inštitút odborného vzdelávania.
Adresa vydavateľa: Bellova 54/a,
833 63 Bratislava, IČO: 17314852

Učiteľské noviny vychádzajú ako súčasť národného projektu *Vzdelávanie učiteľov v súvislosti s tvorbou školských vzdelávacích programov*.

Adresa na doručovanie pošty:
Vydavateľstvo Parentes
P. O. Box 17, 902 01 Pezinok
e-mail: uciteliazneba@gmail.com

Šéfredaktor:
PhDr. Ľubomír Pajtinka, PhD.,
tel.: + 421 904 700 570,
e-mail: uciteliazneba@gmail.com

Redakčný tím:
Prof. PhDr. Miron Zelina, DrSc.,
e-mail: zelina@fedu.uniba.sk
Dušan Mikolaj,
e-mail: dusanmikolaj@gmail.com
Mgr. Milan Soukup,
e-mail: mgr.milan.soukup@gmail.com
Ľudovít Pomichal,
e-mail: ludo@pomichal.sk
Mgr. Tomáš Mikolaj,
e-mail: mykolight@gmail.com

Fotoreportér: PhDr. Ján Súkup,
e-mail: sukup@stonline.sk

Design: Branislav Malík, ARTWORK

Nevyžiadané rukopisy nevraciame.

Redakcia si vyhradzuje právo upraviť titulok príspevku a vykonať v rukopise potrebné štylistické, jazykové a ďalšie úpravy, ako aj rozhodnúť o jeho nezaradení. Redakcia sa nemusí stotožňovať s obsahom príspevkov.

Tlač: Versus, a. s., Moskovská 4, 811 08 Bratislava, prevádzka Pribinova 21, 819 46 Bratislava

Vydávanie Učiteľských novín finančne podporuje Európsky sociálny fond.

Učiteľské noviny sa distribuujú zadarmo.
Zadané do tlače 28. 3. 2013.

EV 2461/08

Europrojekty menia naše školy

ASFEU

Agentúra Ministerstva školstva SR pre štrukturálne fondy EÚ

Operačný program VZDELÁVANIE

Európska únia
Európsky sociálny fond

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ.

Europrojekty učia žiakov spoznávať prírodu a náš región. Aj takto by sa dala charakterizovať jedna z hlavných aktivít niektorých základných škôl, ktoré sa prostredníctvom Agentúry Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR pre štrukturálne fondy EÚ (ASFEU) uchádzali o nenávratný finančný príspevok. Ako súčasť inovácie obsahu vzdelávania si školy zvolili viaceré environmentálne aktivity. S využitím moderných didaktických prostriedkov učia žiakov praktickému spoznávaniu prírody a okolia. V minulom vydaní ste sa mohli dočítať o príkladoch dobrej praxe škôl, ktorých projektové aktivity boli tvorené prevažne využitím informačno-komunikačných technológií (IKT). Hoci sú IKT vo vyučovaní dôležité, nasledujúce europrojekty sú dôkazom, že záujem žiakov o okolitý svet a prírodovedné predmety sa dá docieliť aj mimo učebníc – zábavnou formou v teréne. Oba boli realizované v rámci opatrenia Premena tradičnej školy na modernú.

Inovácia obsahu vzdelávania, foriem a metód vyučovacieho procesu

Základná škola s materskou školou v Čiernom na Kysuciach získala na svoj projekt, ktorý sa uskutočňoval v rokoch 2009 až 2011, nenávratný finančný príspevok vo výške 76-tisíc eur. Od úvodnej prípravy a školenia pedagógov, obstarania didaktických pomôcok, IKT realizovala postupne viaceré činnosti. V rámci environmentálnej výchovy to bola aktivita určená žiakom

Ekosystém riečky Čerňanky a jej prítokov v obci Čiernom. Priamo v teréne sa žiaci naučili, ako funguje vodný ekosystém, aké má zložky a aké sú vzťahy medzi nimi. Pri oboznámení sa s regiónom absolvovali potulky obcou, mapovali historické fakty dopadu II. svetovej vojny na život obyvateľov, poznávali tvár minulej a súčasnej krajiny. Modernou formou sa vzdelávali vo fyzike, v chémii, matematike a biológii. Učitelia so žiakmi priamo rozvíjali získané vedomosti v praxi: využitie Pytagorovej vety, chápanie zákona priamočiareho šírenia svetla, zákon svetelného odrazu a mnohé ďalšie. Škola týmito netradičnými metódami skvalitnila celkový výstup základného vzdelávania.

Inovácia vzdelávania a kľúčových kompetencií žiakov a učiteľov v prírodovedných predmetoch na základnej škole

Základná škola na Sídlisku Klačno v Ružomberku rozvíjala kľúčové kompetencie žiakov v rokoch 2009 a 2010. Projekt, na ktorý získala 86-tisíc eur, zamerala na environmentálnu výchovu a na integráciu anglického jazyka do vyučovania prírodovedných predmetov. Pedagógovia anglického jazyka vyškolení v odbornej terminológii vytvorili pre učiteľov týchto predmetov cudzojazyčné materiály (slovníky, pexesá, mapy, popis spoločenstiev vysadených rastlín v angličtine a pod.). Predmety ako biológia, geografia, pestovateľské práce, výtvarná a technická výchova vyučovali učitelia formou inovatívnych metód priamo v teréne. Žiaci sa naučili sadiť rastliny, získali odborné usmerňovanie pri zakladaní záhrady, vytváraní mokradí, pôdnej sondy vo vybudovanej Liptovskej ekologickej záhrade. Život v prírode skúmali aj v odbornom laboratóriu pod mikroskopmi, ktoré tvorili súčasť didaktických prostriedkov. Výsledky žiakov a areál školy poslúžia na exkurzie a výučbu prírodovedných predmetov aj pre ostatné školy.

V najbližšom pokračovaní článkov Europrojekty menia naše školy *sa dočítate o ďalších aktivitách škôl, ktoré svojím zameraním menia vyučovanie na netradičné. Na mailovej adrese operačného programu Vzdelávanie radi privítame vaše spontánne informácie o výsledkoch a úspechoch projektov realizovaných z tohto operačného programu, ktoré sa vám podarilo dosiahnuť a o ktoré sa vaša škola chce podeliť prostredníctvom ASFEU.*

Odbor informovania a publicity ASFEU

Multimediálne...

(dokončenie rozhovoru zo strany 1)

Po vyučovacej hodine si môže spolu so žiakmi povedať, že splnili svoj cieľ. Výhodou je aj to, že na vyučovaciu hodinu môže nadväzovať novou učebnou látkou, vplývať tak na mediálnu gramotnosť žiakov, budovať medzipredmetové vzťahy. Dostávame sa tak k zaujímavému momentu, a síce, že prostredníctvom novej metodiky vyučovania výtvarnej výchovy budú mať žiaci lepšie výsledky aj v iných vyučovacích predmetoch, pretože potrebujú predstavivosť a spomínanú mediálnu gramotnosť. Aj novými poznatkami z dejín umenia prispejú pedagógovia k všeobecnej inteligencii žiakov, nehovoriac o všeobecnom rozhľade.

Žiaci sa veľmi zaujímajú o dejiny umenia, nadchýnajú ich informácie zo života známych osobností, v našom prípade maliarov, umelcov, sú zvedaví, ako žili, čo zažili...

Presne tak. Výtvarná výchova by sa mohla stať obľúbeným predmetom všetkých žiakov, a nie preto, že si na nej maľujú a niečo vytvárajú, ale preto, že sa na nej dozvedia veľa zaujímavých informácií, že sa môžu stotožniť s maliarom, môžu ho napodobňovať, môžu sa ním inšpirovať... Na vyučovacej hodine výtvarnej výchovy je v tomto prípade možné všetko. Multimediálne DVD by mohlo pomôcť základným školám aj v rámci tvorby nových školských vzdelávacích programov, ak si zadefinujú výtvarnú výchovu ako prioritný predmet. Záleží na tom, aké pedagogické skúsenosti a vedomosti majú učitelia v tej-ktorej škole. Keď sú výtvarníci zároveň aj metodikmi a týmto spôsobom aj pracujú, nemajú problém aplikovať ukážkovú hodinu z nášho multimediálneho DVD na akúkoľvek tému. Nová učebná pomôcka, o ktorej sa rozprávame, však bola vytvorená najmä pre učiteľov, ktorí počas štúdia dostávali iné informácie a iné metodiky. Multimediálne DVD bolo vytvorené pre učiteľov, ktorí sami hľadajú odpovede na otázku, ako učiť výtvarnú výchovu v rámci novej koncepcie vzdelávania. Bádanie na oboch stranách – za katedrou aj v školskej lavici – sa pozitívne odrazí aj na vzťahu žiakov k výtvarnej výchove. Verím, že časom zistíme, že žiaci chodia čoraz viac so záujmom na výstavy a do galérií.

Ktoré obdobia z dejín umenia sú začlenené do vyučovacieho procesu výtvarnej výchovy v rámci novej koncepcie vzdelávania a ako môžu učitelia multimediálne DVD využiť v rámci povinnej školskej dochádzky?

Keď sa tvorila nová koncepcia vzdelávania výtvarnej výchovy, vysokoškolskí profesori dbali na to, aby v nej nechýbali práve dejiny výtvarného umenia. Mne osobne sa to veľmi páčilo, lebo dejiny nám niečo hovoria, a tak aj v rámci novej metodiky vyučovania výtvarnej výchovy vychádzame z dejín umenia a zo všetkých jeho období. Nemôžeme žiakovi vysvetľovať, kedy a ako vznikla kresba a trénovať ju, keď mu neponúkneme viac informácií napríklad o tom, kto bol najvýznamnejší autor kresby. Skôr ako začne kresliť, žiak by mal vedieť o jednotlivých autoroch a ich dielach. V žiadnom prípade by nemal pretrvávať fakt, že žiaci kreslia, a nevedia čo a prečo.

Pred učiteľmi výtvarnej výchovy stojí náročná úloha. Mali by byť teoretikmi aj praktikmi. Aj v tomto smere multimediálne DVD pomôže.

O to v podstate aj ide. Jedna časť ovplyvňuje druhú, jedna závisí od druhej, ani jedna sa nedá, respektíve nemala by sa vynechať. Predchádzajúce učebné osnovy boli založené na percepcii, čo je nejaké pozorovanie, ale nová koncepcia sa zameriava na recepciu dieťa, a to musí chápať tému, ako aj to, čo na vyučovacej hodine výtvarnej výchovy robí, prípadne aké umelecké dielko vytvára.

Aký veľký priestor venuje ukážková hodina na multimediálnom DVD výkladu a aký veľký priestor má učiteľ venovať výkladu na svojej vyučovacej hodine? Do akej miery sa má v tomto prípade inšpirovať ukážkovou hodinovou na DVD?

Výklad vyučovacej látky na vyučovacej hodine výtvarnej výchovy by nemal byť veľmi dlhý a v každom prípade musí byť pútavý a zaujímavý. Učiteľ musí hneď na začiatku hodiny zaujať žiaka, doslova ho „uniesť" – uviesť do témy, do daného výtvarného problému, výtvarného obdobia, ale dôležité je, žeby žiak dostal len toľko informácií, aby ešte sám mohol daný problém na vyučovacej hodine riešiť.

Do akej miery je nové DVD pomôckou pre učiteľov, keď na ňom nájdu len jednu ukážkovú vyučovaciu hodinu?

Keď sa pedagóg naučí byť tvorivý aj na základe tohto vzdelávacieho DVD, poradí si s každou témou v každom ročníku a na každej vyučovacej hodine. V rámci novej koncepcie sme vybrali len jednu tému, lebo nedá sa urobiť modelová hodina, v ktorej by sme rozobrali niekoľko tém. Ale konkrétne téma *Metamorfózy* z našej ukážkovej hodiny sa dá urobiť v každom ročníku. Nová koncepcia vzdelávania výtvarnej výchovy sa skladá z určitých metodických radov a každý metodický rad má niekoľko príkladov tém. Učiteľ si z nich vyberá, väčšinou má do týždňa jednu vyučovaciu hodinu výtvarnej výchovy. Ak by sa vytvorilo multimediálne DVD, na ktorom by bola každá téma urobená ako modelová hodina, zamedzili by sme tomu, aby bol učiteľ výtvarnej výchovy tvorivý. Myslíme si, že mnohí by mohli odučiť tému, ako by bola zobrazená na modelovej vyučovacej hodine na DVD. Naším cieľom bolo vysvetliť prostredníctvom DVD novú koncepciu vzdelávania výtvarnej výchovy a ukázať, ako zaujímavo môže vyzerať jedna vyučovacia hodina výtvarnej výchovy a čo všetko možno na nej žiakov naučiť.

Povedzme si ešte o práci s interaktívnou tabuľou, je tiež súčasťou DVD. Žiaci budú na nej vytvárať a spájať jednotlivé obrazy, až potom budú sami pracovať v školskej lavici. K akým technikám sa takto dostanú? Bude hrať prím strihanie, lepenie, kreslenie, maľovanie?

Obrazy, s ktorými pracujeme na ukážkovej hodine na DVD, sú rozstrihané a dieťa si z častí jednotlivých obrazov vytvára svoj vlastný obraz. Nehľadá pritom celky, ktoré k sebe patria, vyberie si také, z ktorých chce vytvoriť vlastnú kompozíciu. Pri tejto hravej vzdelávacej činnosti sa opäť veľa dozvie a naučí, o čo nám ide. Konkrétne mu veľa povieme o autoroch, o obrazoch, s ktorými pracuje. Aj práca v školskej lavici je potom zábavnejšia a zmysluplnejšia. Prácu s interaktívnou tabuľou by si malo vyskúšať každé dieťa a aj v školskej lavici by malo mať pred sebou dva obrazy, aby videlo, čo asi môže kombinovať.

Spoliehate sa ako spoluautorka nového multimediálneho DVD aj na to, že nová koncepcia vzdelávania a vaša multimediálna pomôcka prispeje k tomu, aby žiaci prejavovali väčší záujem o výtvarné umenie a vôbec estetické cítenie?

V rámci našej novej koncepcie vyučovania výtvarnej výchovy si učiteľ nájde informácie o tom, ako daný stav dosiahne, čo všetko môže v rámci vyučovania robiť. Na DVD sú zaradené aj návštevy galérií, rôzne animácie, ktoré sa v galériách robia. Tieto informácie ovládajú pedagógovia už aj zo svojej praxe, nielen z novej metodiky a novej koncepcie vyučovania výtvarnej výchovy. Učiteľom výtvarnej výchovy chýbala len naša modelová hodina. Keď som sa pýtala, či pedagógovia navštevujú programy v galériách, či chodia s deťmi von a či maľujú pod výtvarnými dielami, čo budeme robiť v triedach aj formou malej výtvarnej galérie, ktorú si v triede urobíme, odpovedali mi, že nevedia, ako začať, aké obrazy, ktorých autorov a prečo vybrať. Pritom používajú mnohé zaujímavé techniky. Mnohí učitelia robili na hodinách zaujímavé veci aj v minulosti, len to nevedeli pomenovať. Teraz to už budú vedieť a následne aj so žiakmi po novom pracovať, ďalej rozvíjať tému a odvolať sa aj na dejiny výtvarného umenia. Sme radi, že k tomu prispeje spolu s novou koncepciou vyučovania výtvarnej výchovy aj nová multimediálna pomôcka pre učiteľov výtvarnej výchovy v základných školách, ktorej vydavateľom je Štátny inštitút odborného vzdelávania.

Mgr. Beáta REPÍKOVÁ

SÚŤAŽE

Hodžova esej 2013

Bilingválne gymnázium Milana Hodžu Sučany (BGMH) vyhlasuje pod záštitou predsedu vlády SR 9. ročník súťaže pre žiakov stredných škôl Hodžova esej 2013.

Téma tohto ročníka je:

„Nie sú vždy vodcami tí, ktorí sú uznávaní súčasníkmi, vždy je medzi nami mnoho precenených a mnoho nedocenených."

Milan Hodža, 1925

(esej o relatívnych a stálych hodnotách osobností slovenskej histórie ako integrálnej súčasti nehmotného kultúrneho dedičstva)

Podmienky súťaže:

1. Súťaže sa môžu zúčastniť žiaci stredných škôl v SR. Súťažiacim môže byť iba jednotlivec.
2. Rozsah eseje musí byť minimálne 700 slov a nemal by prekročiť 1 500 slov.
3. O splnení podmienok súťaže rozhodne a eseje prihlásené do súťaže vyhodnotí odborná porota zložená z uznávaných slovenských odborníkov zo Slovenského národného literárneho múzea, Slovenskej akadémie vied a slovenských vysokých škôl. Porota bude hodnotiť odbornú (obsahovú) úroveň esejí. Na zabezpečenie objektívnosti budú práce posudzované anonymne.
4. Porota vyhodnotí eseje do 18. 6. 2013 a výsledky budú zverejnené na stránkach BGMH a Úradu vlády SR.
5. Vyhlasovateľ súťaže si vyhradzuje právo neobsadiť niektoré alebo aj všetky honorované miesta v prípade, ak úroveň esejí bude nízka. Rovnako si vyhradzuje právo udeliť viac rovnakých miest, pričom finančné prémie budú primerane rozdelené. Uvedené úpravy budú platné, ak sa na tom dohodne nadpolovičná väčšina všetkých členov poroty.
6. Pre súťažiacich na prvých troch miestach sú pripravené tieto ceny:
   - **1. miesto: finančná prémia vo výške 500 €,**
   - **2. miesto: finančná prémia vo výške 300 €,**
   - **3. miesto: finančná prémia vo výške 200 €.**
7. Eseje je nutné doručiť do 15. 5. 2013
   a) poštou (na CD) na adresu: Bilingválne gymnázium Milana Hodžu, Komenského 215, 038 52 Sučany
   b) alebo prostredníctvom el. pošty ako prílohu na adresu esej@gbas.sk.
   Eseje musia byť napísané v programe Microsoft Word.
   Pre odosielateľa je rozhodujúce, aby vyhlasovateľ súťaže dostal zásielku najneskôr 15. 5. 2013 (rozhodujúci je teda dátum doručenia, nie odoslania).
8. Kontaktné údaje musia obsahovať:
   a) **meno a priezvisko súťažiaceho,**
   b) **adresu bydliska,**
   c) **telefónne číslo,**
   d) **e-mailovú adresu,**
   e) **názov a adresu navštevovanej školy.**
   Vyhlasovateľ súťaže je oprávnený vylúčiť zo súťaže účastníkov, ktorí zašlú neúplné, nejednoznačné alebo nečitateľné údaje.
9. Slávnostné vyhodnotenie súťaže sa uskutoční 27. júna 2013 na pôde gymnázia. Bližšie informácie budú zverejnené na internetovej stránke BGMH. Informácie budú poskytnuté všetkým súťažiacim spolu s pozvánkou na slávnostné vyhodnotenie súťaže.
10. Vyhlasovateľ súťaže si vyhradzuje právo vybrané eseje zverejniť na webovej stránke gymnázia, poskytnúť médiám na zverejnenie a v školskej ročenke Potpourri.
11. Ďalšie informácie môžete získať na stránke BGMH alebo vám ich poskytne PhDr. Beáta Makovická na tel. čísle 043/429 3474.

Beáta MAKOVICKÁ, BGMH

Keď sa povie: Učiteľ...

MAJSTER, ČO UČÍ ŽIŤ

Keď sa povie učiteľ, vytvoria sa u prijímateľa tohto pojmu rozličné asociácie... V historickom poňatí sa učiteľ chápal ako sprievodca detí, mladých ľudí. Už Sokrates považoval svojich žiakov za učňov a on bol majstrom, ktorý ich učil žiť, pripravovať na život, učil ich chápať svet a diskutovať o problémoch. Učil ich myslieť pomocou dialogickej metódy: téza – antitéza – syntéza. Bola to prvá metóda vzdelávania učiteľov – metóda heuristická, ktorá nič nestratila na svojej aktuálnosti ani dnes.

Od trstenice k dnešku

V stredoveku v klasickom poňatí bol učiteľ s trstenicou v ruke, ktorý učil najmä chlapcov mravnosti, učil ich čítať a naspamäť reprodukovať náboženské texty, bol to učiteľ dbajúci na disciplínu, nábožnosť, poriadok a dosahoval to prísnymi metódami vedenia žiakov. Ale už aj tu, pod vplyvom J. A. Komenského, sa škola brala ako dielňa ľudskosti a učiteľ bol priateľom žiaka. Humanistické myšlienky v poslaní učiteľa neskôr presadzovali takí slávni autori, akými boli J.-J. Rousseau, J. H. Pestalozzi, D. Diderot a iní. Ich myšlienky urobili most od renesancie k osvietenstvu. V 19. storočí J. F. Herbart písal, že poslanie učiteľa vidí v troch základných myšlienkach: vo vláde, vyučovaní a vedení. Napísal, že autorita a láska zabezpečuje vládu viac než všetky tvrdé prostriedky. Vláda je na ovládanie disciplíny žiakov; vyučovanie je skôr orientácia na budúcnosť a napokon vedenie chápal ako mravnú či vôľovú výchovu.

Dvadsiate storočie prinieslo mnoho prúdov chápania poslania učiteľa v škole. Dodnes pretrváva rola učiteľa ako prenášača kultúry a vedomosti minulosti do prítomnosti žiakov. Ale už osvietenci a pedagogickí reformátori, akými boli aj J. A. Komenský, F. Fröbel, J. Dewey, M. Montessori, J. Piaget, A.S. Makarenko, P. Freire a iní, prinášali iné, humanistickejšie poňatie úlohy učiteľa vo výchove.

Poslovia múdrosti

Dodnes môžeme vidieť učiteľa v troch rozmeroch: ako *remeselníka*, ako *umelca* a ako človeka, ktorý realizuje určité *poslanie*.

Poňatie učiteľa ako *remeselníka* zdôrazňuje v pozitívnom zmysle jeho potrebu spoľahlivej praktickej prípravy na vyučovanie, oporu v rutinných postupoch a vidí ho ako majstra, ktorý priúča mladých svojim zručnostiam a vedomostiam a zároveň odovzdáva kultúru a etiku prítomnosti a budúcnosti.

Poňatie učiteľa ako *umelca* zdôrazňuje to, čo je v učiteľskom povolaní nenaučiteľné, nerutinné, založené skôr na tvorivosti, intuícii, fantázii a imaginácii, je to prejavenie určitého talentu na učiteľské povolanie. Talent na učiteľstvo predpokladá nielen milovať túto prácu a deti, ale aj rozmer neustáleho sebazdokonaľovania, hľadania nových účinných ciest výchovy žiaka.

Poňatie učiteľa ako *posla* múdrosti a dobra obsahuje v sebe určitý imperatív, najmä morálny, etický imperatív pri odovzdávaní odkazov, posolstiev žiakom. Pedagogika ako veda má jednu zvláštnosť na rozdiel od prírodných vied – jej úlohou je intencionalita, čo znamená vychovávať deti, mladých ľudí k určitým hodnotám, cieľom. Táto úloha učiteľa môže byť a bola zneužitá pri presadzovaní napr. určitej ideológie, ktorá nebola všeľudsky platná. Takými boli ideológie vládnucich vrstiev, ideológie „nadčloveka“ vo fašizme, ideológie komunizmu za totality a podobne. Dodnes je tento problém aktuálny pri pôsobení na deti a mladých ľudí z hľadiska rozličných náboženstiev, hnutí, sektárskych škôl.

Aký je slovenský učiteľ?

Poznať skutočnú prácu učiteľa si vyžaduje sledovanie jeho profesiografie. To znamená popísať jeho činnosť v každom dni, v každom týždni aj v priebehu roka. Vedeckých prác, ktoré sa zapodievajú profesiografiou učiteľa, je u nás málo. Profesiografia učiteľa sa môže robiť viacerými spôsobmi, najbežnejšie vo svete sú dva prístupy:

a) Snímať činnosť učiteľa každý deň a rozpoznať, čím sa zapodieva, čo z toho je významné, čo podružné, čo ho zaťažuje, s čím je a nie je spokojný. Tento druh profesiografie nesie názov deskriptívny profesiogram.

b) Druhý prístup, ktorý je diskriminačný, si všíma, čo robia v priebeh dňa, týždňa, roka učitelia, ktorí sú označovaní podľa rozličných kritérií za úspešných a menej úspešných.

Na Slovensku zatiaľ nebol urobený diskriminačný výskum profesiografie učiteľa. Boli urobené deskriptívne profesiogramy. Najrozsiahlejší výskum v tejto oblasti urobil kolektív autorov pod editorstvom B. Kasáčovej (*Učiteľ predprimárneho a primárneho vzdelávania. Profesiografia v slovensko-česko-poľskom výskume*. Banská Bystrica 2011, 391 s.), kde sa popisuje portrét slovenského učiteľa primárneho vzdelávania. Základné zistenia hovoria o tom, že (str. 338 – 339 v. c. d.):

- Typickým učiteľom primárneho vzdelávania je učiteľka, ktorá počas pracovného týždňa odučí priemerne 34,1 hodiny. Veľa práce si odkladá na podvečer po pracovnom čase a na víkendy.
- Od pondelka do nedele sa učiteľka primárneho vzdelávania venuje profesijným činnostiam priemerne 43 hodín.
- Počas týždňa sú pre ňu najnáročnejšími dňami pondelok a streda, počas ktorých sa venuje najmä výučbe a s ňou súvisiacim činnostiam 6,3 – 6,9 hodiny. Najvoľnejším pracovným dňom je piatok, keď venuje profesionálnym činnostiam len 5,5 – 6 hodín.
- Najviac času venuje učiteľka riadeniu a koordinácii učebných činností žiakov a projektovaniu výučby, a to najmä v pondelok.
- Počas vyučovania najmenej času venuje navodzovaniu a riešeniu výchovných situácií, hoci tieto činnosti sú považované vo všeobecnosti za veľmi frekventované a zaťažujúce.
- V porovnaní s českými a poľskými učiteľkami venuje slovenská menej času spolupráci s rodičmi, s inými odborníkmi, tiež individuálnej prevencii v prospech žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami a prípravám individuálnych vzdelávacích programov.
- Na schôdzach strávi v priemerne hodinu týždenne, najčastejšie v pondelok a stredu.
- Slovenská učiteľka sa zúčastňuje na vzdelávaní najmä počas pracovného času.
- Na doplnenie pracovných povinností využíva vo veľkej miere aj víkendové dni, v rámci nich asi 4 hodiny. Výučbu plánuje najmä v nedeľu a sčasti v pondelok, pričom je to druhá najfrekventovanejšia činnosť. Písomné práce najčastejšie hodnotí v sobotu.
- Učiteľka primárneho vzdelávania vykonáva jednotlivé činnosti najčastejšie v tomto pomere:
  - vyučovanie a jeho príprava – 49 %,
  - činnosti súvisiace s edukáciou – 15 %,
  - činnosti vyplývajúce z funkcie učiteľa – 10 %,
  - vzdelávanie a sebavzdelávanie – 14 %,
  - mimoškolské a verejné činnosti – 6 %.
- Najviac časovo zaťažená je slovenská učiteľka počas jarných mesiacov.
- Niektoré činnosti považuje za zbytočné – zaberajú jej až 12 % času. Ide o činnosti, ako napr. upratovanie triedy, kabinetov, výzdoba školy a triedy, vyberanie peňazí, zber druhotných surovín, nákup, zhotovovanie učebných pomôcok, získavanie sponzorov, hygienická starostlivosť o žiakov a pod.

OSOBNÁ VEC

Aká je práca učiteľa na slovenských školách z hľadiska profesiografie

- klesá jeho sociálne uznanie a pod.
- ale učiteľ je zušľachťovateľ duše dieťaťa, človeka
- učiteľ nie je len práca, nie len povolanie, ba ani nie posolstvo – je to osobná vec v prospech ľudí...

Záťaž z viacerých strán

Správa B. Kasáčovej a kol. hovorí o tom, že subjektívny pocit záťaže je vyšší, než hovoria údaje o objektívnom počte hodín venovaných škole. To súvisí s „vyhorením“ učiteliek, s ich prežívaním ani nie tak vzdelávacieho procesu, ako skôr riešenia problémov so správaním žiakov. Špecifikum práce učiteľky spočíva v tom, že pracuje sama, často bez permanentnej odbornej výpomoci, bez možnosti oddychu a podpory jej snahy. Z toho vyplýva extrémny pocit subjektívnej záťaže učiteliek.

Za hlbšiu analýzu a povšimnutie stoja dve veci.

Prvou je subjektívny aj objektívny pohľad na záťaž tohto povolania – poslania. Je mnoho činností, ktoré zaťažujú učiteľa, najmä byrokracia, ale tiež neustála potreba vzdelávania sa, osvojovania si nových poznatkov a tlak týchto poznatkov. Záťaž a stresy spôsobuje tiež klíma školy, vedenie školy, ktoré nie vždy akceptuje návrhy učiteľov na nové, netradičné prístupy k vzdelávaniu a výchove. Učiteľ nemá pocit akceptácie a sebarealizácie. Nedostatky sú v otvorenom odbornom dialógu v učiteľských kolektívoch o problémoch učenia, vyučovania, ale najmä o prístupoch k správaniu žiakov. Nie malé problémy vytvára problém financovania, rušenia a redukcie škôl, zaraďovania integrovaných žiakov. To všetko sú frustrácie, ktoré nepomáhajú k zvýšeniu motivácie dobre učiť. V jednom z výskumov sa ukázalo, že učitelia označili nejasnosť riadenia školského systému za podstatnú príčinu svojej frustrácie.

Druhou je otázka správania sa žiakov a zvládania situácií porušovania školského poriadku a noriem spolunažívania žiakov, ich rodičov a učiteľov. V tejto súvislosti je naliehavou otázkou už pregraduálna a aj postgraduálna príprava učiteľov na zvládanie záťažových, konfliktných situácií v škole. Všeobecne povedané, učiteľ vie, ako učiť, vzdelávať, ovláda osnovy, „remeslo“ vedenia vyučovacích hodín, ale problémom je zvládanie konfliktov a neadekvátneho správania sa žiakov a často aj ich rodičov. Je to problém najmä výchovy a zvládania žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia. V rozhovoroch s učiteľmi sa otázka výchovy žiakov dostáva do popredia viac ako ich vzdelávania. Učitelia sa sťažujú, že mnohokrát musia preberať úlohu rodinnej výchovy, úlohu rodičov. Zistené skutočnosti zdôrazňujú myšlienku viac a lepšie pripravovať učiteľov na zvládanie konfliktov v škole. Súvisí to s poklesom sociálnej prestíže a sociálneho postavenia učiteľov. Nejde pritom len o platy, aj keď tie v značnej miere určujú spoločenské postavenie učiteľa.

Učiteľstvo a kultúra dneška

Ide o étos, kultúru školy, kultúru učiteľa. Všeobecne sa priznáva, že autorita učiteľa v spoločnosti klesá. Pokles sociálneho statusu učiteľa v spoločnosti je určovaný dvoma činiteľmi: je to skutočné, nie proklamatívne uznanie úlohy učiteľa v spoločnosti a na druhej strane budovanie autority učiteľov samotných. Ich vnútorný status je určený ich profesionalitou. Zo strany štátu nielen uznaním ich platov, ale aj spoločenským významom, nie proklamatívnym, ale reálnym. Škola a učiteľ dnes má viac „nepriateľov“, ako tomu bolo kedykoľvek predtým. Sú dve veci, ktoré sťažujú prácu učiteľa. Prvou je zhoršujúca sa výchova v rodinách, liberalizácia hodnôt výchovy ako takej. Učiteľ dnes prijíma alebo neprijíma „povinnosti“ náhrady výchovy v rodine. To sťažuje a stresuje jeho prácu. Na druhej strane sú médiá – virtuálny svet detí a mladých ľudí, ktorý je svetom málo poznaným a silne pôsobiacim na ich duševný svet. Príprava učiteľov a vychovávateľov musí dnes rátať s týmito skutočnosťami a o to viac rastú nároky na prácu učiteľa – vyrovnať sa s krízou rodiny a pôsobením médií na mentálny svet mladých ľudí. Našťastie, či ako normálnu reakciu na krízy, máme mnoho učiteľov, ktorí napriek problémom v spoločnosti, rodinnej výchove, napriek nevhodným, podceňujúcim platovým podmienkam, sociálnemu postaveniu veľmi produktívne, tvorivo pracujú na svojom poslaní – poľudštení človeka.

Veriť a byť presvedčený

Optimisticky na záver možno povedať, že pokiaľ učiteľ, vychovávateľ skutočne berie svoje povolanie ako poslanie, tak:

- verí v dobro a vo vychovávateľnosť každého dieťaťa, mladého človeka, bez rozdielu, či je chudobný, alebo bohatý, či je zo znevýhodneného, alebo zo štandardného sociálneho prostredia,
- verí a je presvedčený o tom, že poslaním učiteľa je podať pomocnú ruku každému jednotlivcovi,
- je presvedčený o tom, že práca na vzdelaní a dobre človeka má význam a je zmyslom poslania učiteľa,
- vie, že pracuje pre optimistickú budúcnosť detí, mladých ľudí, a nie pre turbulencie súčasného sveta, kríz a pesimizmu,
- vie, že naplnenie poslania učiteľa je nielen pomôcť byť lepším a múdrejším každému žiakovi, ale je to zároveň jeho spôsob sebarealizácie, nachádzania zmyslu života,
- vie, že nádej, že môžeme urobiť pre našich žiakov, čo najviac vieme, je najvyššou devízou nášho povolania a poslania,
- sa nevzdáva svojich snov a vízií, verí v to, že výchova a len výchova môže pripraviť produktívnych ľudí budúcnosti,
- vie, že práca učiteľa je nadčasová; vieme, že svet bude mať ťažkosti, ale našou povinnosťou ako učiteľov je pripraviť deti, mladých ľudí, aby sa vedeli orientovať vo svete, aby dokázali odolávať zlu sveta, aby ostali sebou aj pri masívnych spôsoboch ich manipulácie, aby nezabudli na to, že zmyslom života je múdrosť, tvorivosť a dobro.

Veriť a byť presvedčený o tom, že človek, t. j. jednotlivec, osobnosť, je rozhodujúcim dejateľom budúcnosti, nás zaväzuje k tomu, aby sme naplnili svoje poslanie učiteľov a školy ako dielne ľudskosti. Niet vznešenejšieho poslania ako urobiť z malého človeka skutočného Človeka.

Prof. PhDr. Miron ZELINA. DrSc., Dr. h. c.

Ilustračné foto stock.xchng

Príhovor ministra školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky Dušana Čaploviča k pedagógom na oslave Dňa učiteľov

VĎAKA VÁM

Vážené panie učiteľky, vážení páni učitelia,

opäť je tu deň, keď si pripomíname narodenie učiteľa národov Jana Amosa Komenského, deň, ktorý je spoločným sviatkom všetkých učiteľov. Práve tých, ktorí obetavo, neustále celospoločensky nedocenení, vzdelávajú a vychovávajú, pomáhajú rozširovať vedomosti a poznanie, cibria talent, zveľaďujú zručnosti, podávajú pomocnú ruku hendikepovaným, dávajú šancu všetkým vstupovať cez školu a školské zariadenia do života. Vy tvárnite ducha i múdrosť našej doby. Poslanie dobrého učiteľa či učiteľky skvele vystihuje Komenského odkaz pretavený do nasledovnej myšlienky: „Jediným učiteľom hodným toho mena je ten, ktorý vzbudzuje ducha slobodného premýšľania a rozvíja cit osobnej zodpovednosti.“ Dovolím si konštatovať, že väčšina pedagógov v dnešnej ťažkej a náročnej dobe tak aj koná. Veľká vďaka Vám.

Nielen po tieto dni, keď si pripomíname Váš sviatok, ale každoročne po celý rok treba si vážiť Vašu múdrosť a lásku k profesii i k deťom, žiakom a študentom, ktorým sa venujete. Poznám mnohých z Vás, ktorí to vnímajú cez úžasné puto, akoby to boli Vaše vlastné deti.

Vážim si, že práve v tento deň sú medzi Vami aj jubilanti, ktorí majú za sebou úctyhodné desiatky rokov pôsobenia ex cathedra. Mnohí ďalší vynikáte svojou kreativitou, inováciami v myslení a konaní, skutočným pedagogickým talentom či nespochybniteľnými organizačnými schopnosťami. Dovolím si opäť zopakovať a priklincovať, že všetci máte jedno spoločné: svoju prácu robíte s láskou. A tá vo Vašich žiakoch nesporne zostane a iste, pevne verím, bude robiť našu spoločnosť lepšou, múdrejšou, tolerantnejšou a komunikatívnejšou. Spomeniem jeden skutočný príbeh, keď otec, v duchu tzv. moderných trendov, ponúkol svojmu synovi, že mu bude priateľom. A dostal prekvapivú odpoveď: Otec, ja nepotrebujem, aby si mi bol priateľom, ale vzorom. Naša mladá generácia potrebuje v rodine, škole a v spoločnosti vzory. Mať či doslovne vlastniť úctu k tomu druhému, podávať pomocnú ruku, pomáhať a neohovárať, stáť na strane pravdy, a nie klamstiev, urážok a nenávisti, ktoré každodenne na nás chrlia niektoré médiá. Naša história má mnohé príklady, keď kráčať dejinami s múdrosťou, odvahou, pokorou, pravdou a láskou znamená konanie dobra v konkrétnych činoch, napriek nepochopeniu i častej nenávisti a závisti. Takto pred 1 150 rokmi prišli na našu slovenskú zem solúnski bratia Konštantín Filozof, neskôr sv. Cyril, a sv. Metod. Natrvalo posunuli myslenie a životy súčasníkov, najmä cez trvalé kresťanské, všeľudské hodnoty. Jedným z ich najskvelejších žiakov bol sv. Gorazd, ktorý vyrástol vo veľkomoravskom učilišti vzdelanosti a kultúry. Bol to muž, ktorého považujeme za prvého známeho vzdelanca v dejinách nášho národa. Aj preto sa stal sv. Gorazd, rodák z Močenka, patrónom udeľovania medailí i ďakovných listov, ktoré budem mať tú česť Vám dnes aj odovzdať.

Vážení prítomní, priatelia múdrosti, učenosti a duchovných hodnôt,

vybrali ste si veľmi náročné povolanie. Napriek všetkému, čo ho robí zložitým, náročným a neľahkým, ba niekedy aj nevďačným a nie celkom doceneným, zostali ste mu dodnes verní. Je to potvrdením toho, že úlohu učiteľa nevnímate len ako zamestnanie, ale predovšetkým ako svoje poslanie. Tak ako v minulosti sv. Gorazd a generácie vzdelancov a učiteľov i vychovávateľov v storočiach časov minulých. Zasluhujete veľkú vďačnosť zo strany Vašich žiakov a študentov, ich rodičov, zriaďovateľov a štátu, žiaľ, nie vždy je tomu tak. Úprimne prechovávam k Vám úctu, spolu s tými, ktorí sem dnes prišli vyjadriť Vám svoj obdiv a vďaku. Tu v historických priestoroch, kde sa menili dejiny v časoch slovenského snemu, národných rád, našich zastupiteľských parlamentných zborov. Konkrétny čas, vo svojej úžasnej nadčasovosti skutkov, je tu i dnes medzi nami.

Milí pedagogickí a odborní zamestnanci,

svojím profesionálnym prístupom, odbornosťou a skúsenosťami formujete a rozvíjate vedomosti, nadanie, intuíciu, talent a praktické zručnosti mladých ľudí, a tak ich pripravujete do života. Nie vždy sa to v jednotlivostiach podarí, vždy záleží na človeku, okolnostiach i pochopení. Nesporne však usilovnou a systematickou prácou sa snažíte rozvíjať aj ich umelecký, jazykový a športový talent a podieľate sa na zvyšovaní kvality vzdelávania na všetkých stupňoch: od predškolského po vysokoškolské a často aj celoživotné. Osobitne bude pre mňa dnes cťou, že budem môcť oceniť aj tých z Vás, ktorí sa venujete zdravotne znevýhodneným žiakom. Vyžaduje si to od Vás veľké odhodlanie a nemalú dávku trpezlivosti a energie. S úctou sa skláňam pred Vami.

Dámy a páni,

aj v týchto súvislostiach by som chcel opätovne zopakovať, že napriek nie ideálnemu stavu verejných financií sa postupne snažíme vyhovieť požiadavkám v oblasti zlepšenia Vášho materiálneho ohodnotenia. No je to podobné ako so vzdelaním; čo sa zamešká za dvadsať rokov, za jeden rok sa nedoženie. Vnímam to však ako výzvu aj pre mňa, aby som sa nevzdával a urobil všetko v záujme kvality vzdelávacieho procesu, reštrukturalizácie a optimalizácie školskej siete na Slovensku a, samozrejme, aj zaslúženého finančného ocenenia. Tak ako pre Vás, ani pre mňa to nie je cesta ľahká, skôr tŕnistá v spleti populistických neprajníkov, ja sa však nevzdávam, som tu, aby som veci menil tak, ako to vyžadujú nové výzvy doby, v prospech spomínanej kvality, efektivity, potrieb života a úspechu. Pre múdrosť našich detí, spokojnosť ich rodičov a dobré podmienky pre pedagógov.

Vážené panie učiteľky, vážení páni učitelia a školskí pracovníci,

zišli sme sa v tejto historickej sále, aby sme si pripomenuli i oslávili Deň učiteľov, nielen formálne, verím, že aj užitočne. Zišli sme sa, aby sme si uctili učiteľské povolanie, ktoré je v živote každého z nás nenahraditeľné. Ocenením práce Vás prítomných zároveň s úctou myslíme na všetkých učiteľov na celom Slovensku. Dovoľte mi preto popriať Vám, aby sa Vám vo Vašej práci darilo, aby ste mali pochopenie u Vašich nadriadených, ústretovosť zo strany zriaďovateľov, úctu a vďaku od rodičov a žiakov. Mnohí si to uvedomia až dlho potom, ako odídu zo školských lavíc, čo získali pre život a úspech v zamestnaní. Vy však viete, že Vaša ušľachtilá a nenahraditeľná práca má vždy zmysel a veľkú cenu, a my Vám, aj ja osobne, za ňu ďakujeme. Pamätajme vedno s myšlienkami Jana Amosa Komenského: Ak sa má stať človek človekom, musí sa vzdelávať, a tak navždy zostane nepremožiteľná sila pravdy, ak je vyzbrojená svetlom poznania.

Želám Vám, tu stojaci pred Vami v pokore a v úcte, veľa životnej energie, mnoho úspechov, viac radostí ako starostí, pochopenie každodenné a predovšetkým dobré zdravie.

Pondelok, 25. marca 2013

(Zoznam ocenených pedagógov pri príležitosti tohtoročného Dňa učiteľov nájdete na stranách 6 a 7.)

Foto (red)

ZAMYSLENIE

Kto je učiteľ?

Učiteľ je jedným z našich prvých a hlavných sprievodcov životom. Od čias Márie Terézie každý z nás povinne prechádza školským vzdelávaním. Aj preto táto panovníčka nesie titul „osvietená“. Tento jej krok (aj zásluhou jej poradcu Adama Františka Kollára) hlboko pozitívne ovplyvnil vývoj u nás i v okolitých krajinách.

Učiteľ je v prvom rade **hlavným humanistom sveta**. Človek, ktorý verí v dobro a múdrosť a plným priehrštím ho denne rozdáva s nádejou, že sa tieto veličiny budú cez jeho žiakov aritmetickým i geometrickým radom šíriť týmto svetom i celým vesmírom.

Je **idealistom**, ktorý neobmedzene verí, že ľudstvo je možné polepšovať, že je možné vychovávať a vzdelávať tak geniálne, nadané deti, ako aj deti s mentálnymi i fyzickými zdravotnými problémami. Neobmedzene verí, že človek sa môže učiť od raného detstva, od kolísky, až po symbolický hrob. Od prvého kriku, s ktorým sa rodí na tento svet, až po posledný výdych, s ktorým z neho odchádza.

Učiteľ je **večným dieťaťom**, lebo celý svoj život trávi medzi deťmi či ľuďmi, ktorí sú mladí duchom. Možno ho veľmi rýchlo rozpoznať nielen podľa názorov, ale aj podľa večnej viery v čistotu detskej duše.

Je **večným kritikom** všetkého negatívneho a nesprávneho, čo sa deje okolo neho a vo svete. Má vypestované rozprávkové videnie sveta, v ktorom dobro musí zvíťaziť nad zlom. Inak by svet prišiel o svoju večnú ideu. Upozorňuje na chyby a kritizuje ich, bez ohľadu na to, aký to môže mať dopad na jeho kariéru, životnú úroveň či pozíciu medzi ľuďmi.

Je aj športovcom. Niežeby každý učiteľ denne cvičil svoje telo, aj keď mnohí robia aj to, ale denne vyznáva športové *citius, altius, fortius*... Dáva sebe i svojim žiakom denne nové, vyššie ciele a méty, ktoré treba dosahovať, aby sa pred nimi odkryli nové horizonty nielen v pestovaní tela.

Je večným **optimistom**. Denne zažíva vo svojej práci a snažení aj neúspechy a prehry. Napriek tomu nikdy nestráca nádej, že sa mu podarí svoje ciele dosiahnuť. Iný na jeho mieste by svoje snaženie už sto razy vzdal, ale u pravého učiteľa takýto stav nehrozí. Pravdaže, stane sa, že aj učiteľ zapochybuje, ale pevná viera v úspech vždy víťazí.

Učiteľ je večným študentom. Tak ako sa posúva úroveň poznania ľudstva, musí sa posúvať aj jeho absorbovanie učiteľmi. Ich poslaním je totiž prinášať svojim žiakom tie najnovšie poznatky a informácie, ktoré objavila veda, vedecké laboratóriá i prax. Učiteľ sa musí permanentne vzdelávať, musí sledovať vzdelávacie programy, nové technické objavy, novinky v technológiách, musí však i veľa cestovať, navštevovať kiná, divadlá, múzeá. Len tak môže dobývať svoj akumulátor vedomostí, na ktorý sú napojení jeho žiaci. Tento proces sa nesmie prerušiť, lebo aj najmenšie zaváhanie má za následok stratu dôvery jeho žiakov.

Učiteľ **je hercom**, pretože každý deň musí počas každej vyučovacej hodiny urobiť pred svojimi žiakmi sólový výstup. Musí ich dokázať nielen upútať, ale aj zabaviť a najmä poučiť. Scenár si píše sám a podobne je i sám sebe režisérom. Na konci jeho hodiny síce nezaznieva hlasný potlesk, ale kto by lepšie počúval, určite by zachytil šum rozhýbaných miliónov buniek sivej mozgovej kôry jeho žiakov.

Učiteľ je významným **hýbateľom pokroku** vo svete. Šírením poznania, rozvíjaním tvorivosti žiakov, vzbudzovaním ich túžby po poznaní pomáha tomu, aby v školách vyrastali nové osobnosti, noví vedci, noví géniovia. Bez učiteľov by ľudstvo určite zahynulo na nedostatok fantázie.

Učitelia sú **istým druhom perpetua mobile**. Pri minimálnej spotrebe a dotáciách do školstva dokážu veľmi efektívne pracovať, vzdelávať, ale i udržiavať celý chod

Ocenení pedagógovia pri príležitosti Dňa učiteľov 2013

Veľká medaila sv. Gorazda

P. č.	Meno, priezvisko, tituly	Názov a adresa školy (inštitúcie)	Dôvod návrhu
1.	PhDr. Jarmila Sobotová	Materská škola, Obrancov mieru 16, Košice	za dlhoročnú výchovno-vzdelávaciu prácu v prospech rozvoja predprimárneho vzdelávania
2.	Mgr. Viera Krajčová	Základná škola, Sládkovičova 510, Hranovnica	za celoživotnú prácu a mimoriadne výsledky dosiahnuté vo výchovno-vzdelávacom procese
3.	PaedDr. Eva Buzgová	Stredná priemyselná škola elektrotechnická, Plzenská 1, Prešov	za úspešnú pedagogickú prácu a za mimoriadnu starostlivosť o športovo nadaných mladých ľudí
4.	Ing. Ondrej Mokos	Súkromná obchodná akadémia, Svätého Štefana 36, Štúrovo	za celoživotnú pedagogickú a riadiacu prácu a úspechy dosiahnuté vo výchovno-vzdelávacom procese
5.	Ing. František Tamašovič	Stredná odborná škola technická, Nitrianska 61, Šurany	za dlhoročnú prácu a dosiahnuté výsledky v rozvoji odborného vzdelávania na Slovensku
6.	PaedDr. Eva Marková	Základná škola M. R. Štefánika, Haličská cesta 1191/8, Lučenec	za celoživotnú pedagogickú a riadiacu prácu v prospech základného školstva
7.	Ing. Gabriela Jakubová	Štátny inštitút odborného vzdelávania, Bellova 54/a, Bratislava	za úspešnú celoživotnú pedagogickú a riadiacu prácu a osobitný prínos k rozvoju odborného vzdelávania
8.	Ing. Emil Blicha	Súkromná stredná odborná škola ELBA, Smetanova 2, Prešov	za celoživotnú prácu a mimoriadne výsledky dosiahnuté vo výchovno-vzdelávacom procese a prínos do oblasti regionálneho školstva
9.	Mgr. Slavomír Zoch	Stredná odborná škola vinársko-ovocinárska, Kostolná 3, Modra	za celoživotnú pedagogickú, výchovnú a riadiacu prácu a významný prínos k rozvoju odborného školstva
10.	Zuzana Medvegyová	Slovenská základná škola s materskou školou a žiacky domov, Szabadság 29, Sarvaš, Maďarsko	za celoživotnú prácu a mimoriadne výsledky dosiahnuté vo výchovno-vzdelávacom procese a za pedagogickú činnosť v prospech rozvoja slovenského národnostného školstva v Maďarsku
11.	Prof. PhDr. Soňa Kariková, PhD.	Univerzita Mateja Bela, Pedagogická fakulta, Katedra psychológie, Ružová 13, Banská Bystrica	za celoživotné dielo v odbore pedagogika, psychológia a psychopatológia a vedecko-výskumnú činnosť na Slovensku a v zahraničí
12.	PhDr. Vladimír Burčík, PhD.	Univerzita Komenského, Filozofická fakulta, Katedra psychológie, Gondova 2, Bratislava	za dlhodobé aktívne lektorské pôsobenie v oblasti personálneho rozvoja, podpory propagácie slovenského jazyka a kultúry a celoživotného vzdelávania Slovákov žijúcich v zahraničí
13.	Mgr. Irena Fonodová	Slovenská akademická asociácia pre medzinárodnú spoluprácu, Svoradova 1, Bratislava	za prínos do rezortu školstva v oblasti medzinárodnej spolupráce zameranej na prepojenie vzdelávania a trhu práce
14.	Prof. PhDr. Ing. Štefan Kassay, DrSc., Dr. h. c.	I. D. C. Holding, Mesačná 1, Trnava	za významný prínos do pedagogickej a vedecko-výskumnej práce v prospech rozvoja školstva na Slovensku
15.	Prof. RNDr. Beloslav Riečan, DrSc., Dr. h. c.	Univerzita Mateja Bela, Fakulta prírodných vied, Tajovského 40, Banská Bystrica	za celoživotné významné dielo v oblasti matematiky a za rozvoj mladých talentov a podporu matematického života na Slovensku i v zahraničí
16.	Prof. RNDr. Ján Pišút, DrSc.	Univerzita Komenského, Fakulta matematiky, fyziky a informatiky, Mlynská dolina F2, Bratislava	za celoživotnú pedagogickú činnosť a za významný prínos do oblasti rozvoja výučby fyziky na Slovensku
17.	Prof. Ing. Dáša Hrivňáková, DrSc.	Slovenská technická univerzita, Materiálovotechnologická fakulta, Lektorský kabinet, Paulínska 16, Trnava	za dlhoročnú pedagogickú a vedeckú prácu v oblasti fyzikálna metalurgia a materiálové inžinierstvo
18.	Prof. RNDr. Ondrej Šedivý, CSc.	Univerzita Konštantína Filozofa, Fakulta prírodných vied, Trieda A. Hlinku 1, Nitra	za výnimočné celoživotné dielo pri výchove generácií učiteľov matematiky a za významný vedecký prínos do oblasti teórie vyučovania matematiky
19.	Prof. Ing. Viktor Smieško, PhD.	Slovenská technická univerzita, Fakulta elektrotechniky a informatiky, Ilkovičova 3, Bratislava	za celoživotnú pedagogickú činnosť v prospech rozvoja vysokého školstva na Slovensku
20.	PhDr. PaedDr. Ladislav Haas	Ľudovíta Čuláka 33, Nitra	za dlhoročnú záslužnú odbornú činnosť v oblasti regionálneho školstva a miestnej štátnej správy na úseku školstva
21.	Ing. Mgr. Jana Brázdilová	Diecézny školský úrad, Banská Bystrica	za dlhoročnú záslužnú činnosť v oblasti rozvoja cirkevného školstva na Slovensku
22.	Ing. Ján Hargaš, PhD.	Stredná odborná škola, Piešťanská 2262/80, Nové Mesto nad Váhom	za dlhoročnú úspešnú riadiacu činnosť a dosiahnuté výsledky v oblasti výchovy a vzdelávania a významný prínos k rozvoju odborného vzdelávania
23.	RNDr. Janka Gugová	Stredná zdravotnícka škola, Braneckého 4, Trenčín	za celoživotnú pedagogickú a riadiacu prácu a dosiahnuté výsledky vo výchovno-vzdelávacom procese a bohatú mimoškolskú činnosť v oblasti folklórneho umenia
24.	PaedDr. Marián Zelina	Spojená škola internátna, Mierová 49, Tornaľa	za celoživotnú prácu s mentálne postihnutými žiakmi a výsledky celoštátneho významu
25.	Ing. Viliam Prukner	Stredná odborná škola lesnícka J. D. Matejovie, Hradná 534, Liptovský Hrádok	za dlhoročnú úspešnú riadiacu činnosť a celoživotné zásluhy o rozvoj stredného lesníckeho školstva
26.	Prof. Dr. Ing. Oliver Moravčík	Slovenská technická univerzita, Materiálovotechnologická fakulta, Paulínska 16, Trnava	za vedeckú a pedagogickú prácu a prínos k rozvoju vysokého školstva na Slovensku
27.	Mgr. Peter Baron	Základná škola, SNP 5, Cífer	za úspešnú dlhoročnú pedagogickú a riadiacu prácu v prospech rozvoja základného školstva
28.	Mgr. Anton Moják	Domov Speváckeho zboru slovenských učiteľov, Partizánska 11, Trenčianske Teplice	za dlhoročnú prácu v prospech Domova Speváckeho zboru slovenských učiteľov

Malá medaila sv. Gorazda

P. č.	Meno, priezvisko, tituly	Názov a adresa školy (inštitúcie)	Dôvod návrhu
1.	PhDr. Ružena Kormošová, PhD.	Gymnázium, Školská 7, Spišská Nová Ves	za mimoriadne aktívny prístup k výchovno-vzdelávacej činnosti a za dlhoročné vynikajúce výsledky v oblasti regionálnych dejín
2.	Mgr. Eva Šterbáková	Základná umelecká škola, Fabiniho 1, Spišská Nová Ves	za dlhoročné pôsobenie a výborné výsledky vo výchove a vzdelávaní a prínos k rozvoju umeleckého školstva
3.	Mgr. Helena Katonová	Spojená škola internátna, Breziny 256, Prakovce	za dlhoročnú pedagogickú činnosť a za prínos k rozvoju špeciálneho školstva
4.	RNDr. Helena Turisová	Stredná zdravotnícka škola, Kukučínova 40, Košice	za dlhoročnú tvorivú pedagogickú činnosť v prospech rozvoja zdravotníckeho školstva na Slovensku
5.	Mgr. Ľubica Agyagosová	Základná škola, Krosnianska 2, Košice	za dlhoročnú riadiacu činnosť a úspechy vo výchovno-vzdelávacom procese v oblasti vyučovania cudzích jazykov
6.	PaedDr. Mária Sláviková	Gymnázium, Poštová 9, Košice	za dlhodobo výborné výsledky v pedagogickej činnosti a za prácu s talentovanými žiakmi
7.	Ing. Eva Tchuriková	Základná škola s materskou školou, č. 104, Palín	za vynikajúce výsledky dosahované vo výchovno-vzdelávacom procese so žiakmi zo sociálne znevýhodneného prostredia
8.	PhDr. Alena Duhanová	Hotelová akadémia Jána Andraščíka, Pod Vinbargom 3, Bardejov	za celoživotnú prácu a mimoriadne výsledky dosiahnuté vo výchovno-vzdelávacom procese
9.	Bc. Katarína Palgutová	Základná škola s materskou školou, č. 70, Malý Lipník	za aktívnu prácu v oblasti overovania inovácií výchovy a vzdelávania v materských školách
10.	Mgr. Luďa Szabová	Základná škola, Mierová 134, Svit	za aktívnu prácu v školstve a mimoriadne výsledky v práci s talentovanými žiakmi

P. č.	Meno, priezvisko, tituly	Názov a adresa školy (inštitúcie)	Dôvod návrhu
11.	Mgr. Milan Sentpétery	Základná škola s materskou školou, Dostojevského 2616/25, Poprad	za tvorivú pedagogickú prácu a dosiahnuté úspechy v oblasti športovej gymnastiky
12.	Mgr. Ľubica Kohániová	Základná škola, Československej armády 22, Prešov	za úspešnú tvorivú pedagogickú a riadiacu prácu a starostlivosť o športovo nadaných žiakov
13.	Mgr. Dušan Nebus	Spojená škola, D. Tatarku 4666/7, Poprad	za dlhoročnú pedagogickú a riadiacu prácu a mimoriadne výsledky dosiahnuté vo výchovno-vzdelávacom procese
14.	Mária Kubeková	Základná škola pri zdravotníckom zariadení, Limbová 1, 833 40 Bratislava	za dlhoročnú pedagogickú činnosť so zdravotne znevýhodnenými žiakmi
15.	PaedDr. Milan Bridiš	Katolícka spojená škola sv. Vincenta de Paul, Saratovská 87, Levice	za celoživotnú prácu a mimoriadne výsledky dosiahnuté vo výchovno-vzdelávacom procese
16.	PaedDr. Radomír Dobrovič	Obchodná akadémia, Inovecká 2041, Topoľčany	za úspešnú pedagogickú prácu a za mimoriadnu starostlivosť o športovo nadaných žiakov
17.	Ing. Arpád Horváth	Autoškola, Exnárova 59, Bratislava	za rozvoj a podporu dopravnej výchovy detí a žiakov v celoslovenskom i medzinárodnom meradle a za prípravu koncepcie dopravnej výchovy v Slovenskej republike
18.	Ing. Miroslav Hrabovský	Stredná odborná škola dopravná, Sklenárova 9, Bratislava	za mimoriadny prínos v odbornom školstve a za dlhoročnú obetavú prácu s mladou generáciou a podporu rozvoja automobilového priemyslu v rezorte školstva
19.	PaedDr. Eduard Filo	Plauckova 1, Bratislava	za mimoriadny prínos do oblasti odborného školstva a jeho posilnenie v školskom systéme
20.	Prof. Ing. Ján Tomáš, CSc.	Slovenská poľnohospodárska univerzita, Trieda A. Hlinku 2, Nitra	za vynikajúce výsledky v oblasti výskumu biotechnológií a potravinárstva
21.	Doc. Ing. Michal Oláh, CSc.	Vysoká škola ekonómie a manažmentu verejnej správy, Furdekova 16, Bratislava	za celoživotný prínos do oblasti kvalitatívneho ekonomického rozvoja školstva a pedagogiky na Slovensku
22.	Prof. Ing. Ivo Čáp, CSc.	Žilinská univerzita, Elektrotechnická fakulta, Univerzitná 1, Žilina	za celoživotné zásluhy v pedagogickej a vo vedeckej činnosti na akademickej pôde a šírenie dobrého mena slovenského školstva v zahraničí
23.	Mgr. Anna Karelová	Základná škola s materskou školou, č. 161, Ľubeľa	za dlhoročnú pedagogickú prácu so žiakmi so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami
24.	Mária Penthorová	Gymnázium Matky Alexie, Jesenského 4/A, Bratislava	za dlhoročnú úspešnú, tvorivú pedagogickú a riadiacu prácu
25.	Dagmar Pádivá	Základná škola, Hodžova 37, Trenčín	za tvorivú pedagogickú prácu v školskom klube detí a za bohaté mimoškolské aktivity
26.	RNDr. Bernarda Luptáková	Gymnázium Ľ. Štúra, Ul. 1. mája 2, Trenčín	za tvorivú pedagogickú prácu a dosiahnuté úspechy študentov na medzinárodných biologických olympiádach
27.	Mgr. Vlasta Hyžová	Gymnázium, Jablonská 5, Myjava	za dlhoročnú tvorivú pedagogickú činnosť v oblasti jazykového vzdelávania
28.	Mgr. Darina Krčíková	Stredná odborná škola obchodu a služieb, Nábr. J. Kalinčiaka 1, Prievidza	za dlhoročnú riadiacu a pedagogickú prácu a bohatú mimoškolskú činnosť
29.	PaedDr. Štefan Gaman	Stredná odborná škola obchodu a služieb, Nábr. J. Kalinčiaka 1, Prievidza	za dlhoročnú riadiacu a pedagogickú prácu a výsledky dosiahnuté vo výchovno-vzdelávacom procese v oblasti odborného školstva
30.	Mgr. Viera Kulichová	Centrum voľného času, M. R. Štefánika 33, Krupina	za celoživotnú pedagogickú prácu a významný prínos do oblasti rozvoja záujmovej činnosti žiakov
31.	Mgr. Marian Pramuka	Špeciálna základná škola, Partizánska 26, Krupina	za celoživotnú pedagogickú prácu v oblasti vzdelávania zdravotne znevýhodnených žiakov
32.	Ing. Ján Žuffa	Spojená škola, Školská 7, Banská Bystrica	za celoživotnú pedagogickú a riadiacu prácu a významné výsledky v rozvoji odborného školstva na Slovensku
33.	Mgr. Anna Vargová	Špeciálna základná škola, Hutníkov 302, Žiar nad Hronom	za dlhoročnú pedagogickú prácu so žiakmi s mentálnym postihnutím z marginalizovaných skupín
34.	Ing. Dana Mažgútová, PhD.	Žilinský samosprávny kraj, odbor školstva a športu, Komenského 48, Žilina	za riadiacu činnosť v prospech rozvoja odborného školstva a zvyšovania kvality a efektívnosti vo vzdelávaní v stredných školách
35.	Ing. Rudolf Michalec	Dopravná akadémia, Rosinská cesta 2, Žilina	za úspešnú dlhoročnú pedagogickú a riadiacu prácu a výsledky dosiahnuté v oblasti prepojenia vzdelávania a trhu práce
36.	Mgr. Ľubomír Valach	Základná škola E. A. Cernana, č. 1162, Vysoká nad Kysucou	za dlhoročnú úspešnú a obetavú prácu a dosahovanie výborných výsledkov vo výchovno-vzdelávacom procese
37.	Ing. Miroslav Ryška	Stredná odborná škola obchodu a služieb, Lomonosovova 2797/6, Trnava	za úspešnú dlhoročnú pedagogickú prácu a osobitný prínos k rozvoju odborného vzdelávania
38.	Ing. Anton Švarc	Stredná odborná škola strojnícka, Ul. pplk. Pľjušťa 29, Skalica	za úspešnú celoživotnú pedagogickú a riadiacu prácu a osobitný prínos k rozvoju odborného vzdelávania
39.	Ing. Mária Valjašková	Stredná odborná škola pre žiakov s telesným postihnutím, Fatranská 3321/22, 010 01 Žilina	za tvorivú pedagogickú činnosť vo výchove a vzdelávaní mládeže s telesným a mentálnym postihnutím
40.	Mgr. Vladimír Melo	Základná škola s materskou školou, SNP 158/20, Kalinovo	za mimoriadne výsledky vo výchovno-vzdelávacom procese a starostlivosť o mládež v oblasti športu
41.	PaedDr. Blažena Matisová	Základná škola Lúčna, Námestie Jána Pavla II. 827/26, Vranov nad Topľou	za dlhoročnú úspešnú pedagogickú a riadiacu prácu v prospech rozvoja základného školstva
42.	Ondrej Škody	Stredná odborná škola dopravná, Hlavná 113, Košice	za dlhoročnú prácu v prospech rozvoja odborného školstva

Ďakovný list

P. č.	Meno, priezvisko, tituly	Názov a adresa školy (inštitúcie)	Dôvod návrhu
1.	Mgr. Jana Pivková	Základná škola s materskou školou, Strojárska 11, Liptovský Ján	za celoživotné úspechy vo výchovno-vzdelávacom procese a zásluhy o rozvoj základného školstva
2.	PaedDr. Martin Bodis, PhD.	Základná škola s materskou školou kráľa Svätopluka, Mierové námestie 10, Šintava	za úspešnú pedagogickú a riadiacu prácu vo výchovno-vzdelávacom procese
3.	PaedDr. Slavomír Bella	Spojená škola, Červenej armády 25, Martin	za celoživotnú prácu a mimoriadne výsledky dosiahnuté vo výchovno-vzdelávacom procese
4.	Mgr. Daniela Kubincová	Gymnázium, Varšavská cesta 1, Žilina	za dlhoročné úspechy vo výchovno-vzdelávacom procese a v oblasti výchovného poradenstva
5.	Mgr. Anna Čapošová	Základná škola s materskou školou, Vančurova 38, Trnava	za tvorivú pedagogickú, výchovnú a riadiacu prácu
6.	Mgr. Žofia Halásová	Základná škola, Nám. učeného tovarišstva 15, Trnava	za tvorivú pedagogickú prácu a mimoriadne výsledky dosiahnuté vo výchovno-vzdelávacom procese
7.	Mgr. Jozef Mračka	Základná škola s materskou školou, Kornela Mahra 11, Trnava	za úspešnú pedagogickú prácu a za mimoriadnu starostlivosť o športovo nadaných žiakov
8.	Mgr. Anna Novohradská	Základná škola pre žiakov so sluchovým postihnutím internátna, Karola Supa 48, Lučenec	za celoživotnú pedagogickú prácu a starostlivosť o žiakov so sluchovým postihnutím a s narušenou komunikačnou schopnosťou
9.	PhDr. Ivan Tóth	Základná škola, Sokolníky 8, Podhorany	za celoživotnú pedagogickú, výchovnú i riadiacu prácu a mimoriadne úspechy vo folklórnej záujmovej činnosti
10.	Frederika Uhnáková	Základná umelecká škola, Stará 31, Tlmače	za dlhoročnú prácu a mimoriadne výsledky dosiahnuté v základnom umeleckom školstve
11.	PaedDr. Svetlana Zohňanová	Základná škola s materskou školou Jána Kollára, Vajanského 1, Selenča, Srbsko	za dlhodobé aktívne pôsobenie v oblasti edukácie pedagogických pracovníkov a podporu propagácie slovenského jazyka a kultúry

školstva. Dokážu znášať nepriazeň štátnej ekonomiky, dotačnej politiky štátov...

Učitelia sú tí, ktorí učia a vychovávajú k poznaniu, k múdrosti a láske. Robia tak tvorivým spôsobom. Tak ako sochár vytvára svoju sochu, tak aj učiteľ sa snaží otesávať svojich zverencov k človečenstvu a duchovnému rastu.

Učitelia sú tí, ktorí nás vychovali a vychovávajú s veľkou nošou ideálov, aby sme mali po celý život čo strácať. Podstatné je, že nikdy nestratíme všetky. Tak ako nestratíme radosť z prírody, dobrej knihy, filmu, piesne či pekného stretnutia. Alebo z dňa prežiareného slnkom. To slnko si nesie každý z nás v sebe po celý život. Ale nie každý vie kúsok z neho darovať aj ďalším. Našťastie, učitelia to dokážu.

Učiteľ-diplomat

„Diplomat je ten, kto vás dokáže poslať dočerta spôsobom, že sa začnete na ten výlet tešiť."

Americká spisovateľka Caskie Stinnett, poznajúc realitu života a princípy konfliktov medzi ľuďmi, napísala túto vetu, ktorá je základnou poučkou pre ľudí, ktorí chcú predchádzať konfliktom aj v tej najnepríjemnejšej situácii. Učiteľ sa v takej ocitá každodenne. Práca so žiakmi, práca a komunikácia s rodičmi prináša zákonite rozdielne názory na klasifikáciu, správanie sa žiakov počas vyučovania i mimo neho, počas pobytu v školských priestoroch. Za nejedným učiteľom, učiteľkou prišiel nahnevaný rodič a „chcel si to s ním všetko vysvetliť". Nezaujíma ho, že sa chystá na stretnutie so ženou, že sa stretne s človekom, ktorý má na mysli dobrú výchovu a vzdelávacie výsledky jeho dieťaťa. On chce svoju pravdu! On chce porazeného súpera. Súpera na kolenách. A súperom je práve učiteľ. Lebo trval na pravidlách hry, trval na dodržiavaní pedagogických princípov a zásad. Lebo mal na mysli dobro žiaka, dobro dieťaťa, dobro človeka. Jeho mravný profil i budúce odborné kvality. Dali ste už niektorému svojmu žiakovi nedostatočnú, lebo nebol pripravený na vyučovanie? Každý pedagóg sa zákonite dostane do takejto situácie. Skúste si spomenúť, aký ste mali pri tom pocit. Víťazstva, lebo som konečne nachytal toho jedničkára na hruškách? Smútku, lebo som očakával, že žiak, ktorý vždy býval na vyučovanie pripravený, zrazu nevie reagovať na otázky? Mali ste iný pocit? Žiakovi ste dali priestor, aby si známku opravil. Povedali ste mu, že horšia známka môže byť aj motiváciou, malým mementom pre budúcnosť?

A potom príde rozhnevaný rodič. Obviňuje učiteľa zo zaujatosti, že „sedí" na jeho dieťati. Vtedy a koľký raz treba argumentovať, učiteľ musí byť diplomatom, odborníkom na podstatné veci z psychológie i pedagogiky. Vtedy a po koľký raz musí byť učiteľ trpezlivý, musí potlačiť svoje emócie, možno aj spravodlivý hnev. Na rad prichádzajú racionálne pravidlá komunikácie s nahnevaným človekom. Najskôr vypočuť, neprotestovať, vyjadrovať pochopenie pre jeho rozčúlenie a až potom pomaly a postupne začať vysvetľovať, presvedčovať, že máte pred sebou vlastne ten istý cieľ a ten istý subjekt. Vy len používate vedecky overené pravidlá a prax. Hľadáte, ako uplatniť argumenty, aby sa naplnila poučka sformulovaná americkou spisovateľkou.

Prirodzene, pochybujem, že by učitelia v masovom meradle vedeli, kto je Caskie Stinnett. Viem však, že zdravý rozum im káže napĺňať poučku, ktorá ich dostane z nepríjemnej situácie. Lebo mnohí dnešní rodičia sú už takí – ich deti sú výnimočné a zasluhujú si mimoriadnu pozornosť a úctu. Nejeden by bol ochotný pre svoje dieťa postaviť, podobne ako Arnold Schwarzenegger, domáce metro, aby sa z rodičovského domu v Los Angeles mohlo čo najskôr prepraviť do svojho obydlia. Iný miliardár, Bill Gates, vraj svoje deti rozmaznáva ešte viac, ale večernú uspávanku vraj svojim ratolestiam spieva sám.

(z knihy Ľ. Pajtinku Učitelia patria do neba)

Perspektíva celosvetového školstva

ODBOROVÉ ORGANIZÁCIE

Odborové organizácie učiteľov a vychovávateľov sa zasadzujú za kvalitnú úroveň školstva a dôstojné postavenie pedagógov na celom svete, čo nie je nijaká novinka, a predsa vládnuce kruhy neraz spochybňujú ich význam...

Na všeobecne rozšírený názor, že silné odbory prispievajú k skvalitneniu školstva, si posvietil Ben Levin, renomovaný vysokoškolský pedagóg z Ontarijského inštitútu pre štúdium vo vzdelávaní pri Torontskej univerzite, v koncíznom článku *Prestaňme zaznávať odborové združenia učiteľov*, kde okrem iného uviedol: *„Mnohé výroky o súčasnom stave školstva poukazujú na viac-menej negatívny vplyv učiteľských odborov na reformy v školstve... Prakticky vo všetkých – podľa medzinárodných meradiel – vysoko rozvinutých krajinách vznikli silné odborové organizácie učiteľov a vychovávateľov, čo je veľmi zaujímavý jav.“* Tento záver z pera účastníka vlaňajšieho samitu vrcholných predstaviteľov z radov pedagógov, ktorý predznamenal vcelku sľubné vyhliadky učiteľskej profesie do budúcnosti a z ktorého by mal vychádzať aj samit chystaný tohto roku v Amsterdame, znie prekvapujúco.

Medzinárodná pedagogická konferencia na najvyššej úrovni

Americký rezort školstva a Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD) prijali argumenty svetovej odborovej federácie Internacionála vzdelávania združujúcej 400 odborov z vyše 170 krajín a 30 miliónov výchovno-vzdelávacích pracovníkov z odboru školstva, ktorá sa aktívne zapojila do organizácie budúceho samitu, že sa treba nevyhnutne zasadzovať za dôstojné postavenie pedagógov v spoločnosti a obhajovať ich práva. Napokon už v oficiálnom dokumente OECD pripravovanom na predvlaňajší samit sa uvádza, že dôležitú úlohu v procese školských reforiem zohrávajú sami pedagógovia, bez ktorých by sa nedali úspešne zavádzať do praxe. Nie je teda namieste spochybňovať ich rozhodujúcu úlohu a hľadieť na ich syndikáty krivým okom, ak sa majú reformy uskutočňovať bez zbytočných zádrhov. Fred van Leeuwen, generálny tajomník Internacionály vzdelávania, už na prvom samite zdôraznil obrovský význam úzkej spolupráce syndikátov s národnými vládami, bez ktorej sa nedá dosiahnuť pokrok v rezorte školstva.

Organizácia celosvetového samitu si vyžaduje náležitú prípravu. Členské štáty OECD by mali starostlivo premyslieť skladbu delegácií, kde okrem vrcholných predstaviteľov odborov nesmú chýbať ani ministri disponujúci rovnakými právami na medzinárodných konferenciách na najvyššej úrovni. A najmä by sa nemalo zabudnúť na účasť zástupcov amerického rezortu školstva a americkej odborovej federácie učiteľov AFT, ktorí samit nepopierateľne obohatia o inšpiratívne príspevky a podnetné názory.

Školstvo verzus politické priority

Jedinečná atmosféra samitov býva zárukou plodných diskusií, čo sa ukázalo už roku 2011, keď sa „dostala na pretras“ výška platov vyučujúcich, čo vyvrcholilo témou odmeňovania podľa zásluh. Z konkrétnych príkladov v jednotlivých krajinách si prítomní poskladali celkový obraz o postavení učiteľov v spoločnosti. K najkrikľavejším prípadom sa zaradil Singapur, kde sa kladie veľký dôraz na profesionálny rast pedagógov, ale problém ich primeraného odmeňovania a prirodzeného kariérneho postupu sa zmietol zo stola. Odborníčka na vzdelávanie Linda Darling Hammond upozornila na fakt, že v Singapure sa nepovažuje za kritérium nijaká štruktúra či hierarchické usporiadanie, lež globálny prístup a celková učebná situácia v zmysle holizmu, zameraného výlučne na celok. Diskutujúci si zákonite kládli otázku, ako sa Singapurčanom darí uplatňovať hľadisko, ktoré vôbec neberie do úvahy platový postup pedagógov, čo sa všeobecne pokladá za dôležité meradlo úspechu.

Účastníci medzinárodných pedagogických konferencií na najvyššej úrovni sa zakaždým usilujú skĺbiť politické zámery s profesionálnymi. Pretriasané témy zahŕňajú nábor a prípravu pedagógov, ich odborný rast a podporu, hodnotenie a kompenzáciu príjmov pedagógov, ich zapájanie do školských reforiem a predpoklady na riaditeľskú funkciu, čo sa uvádza aj v dokumente *Požiadavky na prípravu pedagógov pre 21. storočie: potreba zosúladiť ponuku a dopyt*.

Ostáva nádej, že tohtoročný samit nadviaže na predsavzatia, ktoré si prítomní stanovili už vlani, a štátne delegácie predstavia prvoradé ciele v súlade s politickými zámermi svojich vlád, resp. s potenciálnym politickým dosahom. Belgicko má v úmysle uzatvoriť zmluvu medzi pedagogickými pracovníkmi a odborovými organizáciami na podporu ich kariérneho postupu; Japonsko sa chystá vyvinúť úsilie v oblasti náboru, prípravy a profesionálneho rastu pedagógov v zmysle holistického prístupu; Fínsko sa usiluje o nové formy spolupráce s médiami a medzinárodnými sociálnymi sieťami v záujme skvalitňovania vzdelávacích programov v školách či inovácie pedagogických metód; Spojené štáty americké hodlajú vypracovať koherentný a systematický postup rozsiahlych hĺbkových zmien.

Na najbližšom samite sa črtá jedinečná príležitosť prediskutovať na najvyššej úrovni vyhliadky pedagógov do budúcnosti; na medzinárodnom fóre si zainteresované krajiny môžu vytýčiť spoločný program a spôsob jeho realizácie najmä v krušných časoch hospodárskej krízy, ktorá nepriaznivo ovplyvňuje aj rezort školstva, na čo poukazuje na svojej webovej stránke aj Internacionála vzdelávania. V období neistej budúcnosti mládeže treba totiž ešte naliehavejšie deklarovať, že jednotlivé vlády chápu strategický význam výchovno-vzdelávacích pracovníkov v spoločnosti a budú odhodlane bojovať za záchranu štátneho školstva.

Školstvo verzus ekonomika

Ekonomická a finančná kríza, ktorá zasiahla celý svet, vrhá nepriaznivé svetlo na úvahy o budúcnosti školstva. Aj keď politickí činitelia viacerých štátov uznali, že štátne školstvo zohráva kľúčovú rolu na ceste k hospodárskemu rastu, súčasne sa uchyľujú k úsporným opatreniam a škrtom, neraz dokonca útočia na základné práva pedagógov pôsobiacich v rezorte. Napätá situácia rozhodne neprispieva k racionálnym úvahám, v nejednom štáte učitelia doslova živoria a odolávajú príšernému tlaku finančníckych kruhov. Napokon, už írsky filozof a štátnik Edmund Burke napísal, že *„nijaká emócia tak účinne nepôsobí na duševný stav ako strach“*, ktorý sa odzrkadľuje prakticky vo všetkých diskusiách na tému budúcnosti.

Kríza sa neobmedzuje na ekonomiku a nezačala sa krachom na burze; v skutočnosti ju predznamenal poprevracaný rebríček hodnôt, ktorý priamo zahŕňa aj vzdelávanie. Na politickom poli prevládajú nebezpečné tendencie, rozhodujúcu úlohu preberá súkromný sektor; obrovské sumy zachraňujúce hazardujúcich finančníkov vyrážajú racionálne zmýšľajúcim ľuďom dych, najmä v súvislosti s chronickým nedostatkom finančných prostriedkov na štátne školstvo. Už niekoľko desaťročí sa uprednostňujú súkromné záujmy pred blahom verejnosti, čo sa javí ako logický dôsledok absolútnej nezodpovednosti.

Voľný trh – liberálne vzdelávanie

Trhové hospodárstvo sa vyšvihlo na úroveň náboženskej dogmy. Trh už nie je bežný mechanizmus, na ktorom spočívala výmena tovaru a služieb; stal sa „všemohúcim“ a vtisol spoločnosti unidimenzionálny charakter. Hranice viery sa posunuli do celkom inej roviny, blaho verejnosti a ľudský pokrok sa vytisli na okraj záujmu. Natíska sa zásadná otázka, či pracujeme v prospech rozvoja ekonomiky a či nám vôbec prináša úžitok. V poslednom období sa citeľne zhoršili pracovné podmienky a pracovné vzťahy, v mnohých odvetviach sa uzatvárajú pracovné zmluvy výhradne na dobu určitú, ekonomický tlak podnecuje stres, zvyšuje chorobnosť, nehovoriac o všeobecnej neistote a zraniteľnosti zamestnancov, občanov a členov rodín.

Tejto neutešenej situácii sa prispôsobuje aj vzdelávací systém, ako postrehol už anglický kresťanský myslitel' Gilbert Keith Chesterton, ktorý sa vyjadril, že *„výchova a vzdelávanie je duch spoločnosti, ktorý sa prenáša z jednej generácie na druhú“*. V danom zmysle nám hrozí „bezduché“ dedičstvo. Priemysel odjakživa potreboval kvalifikovaných pracovníkov, ktorí si priebežne rozširovali odbornosť; ani v súčasnosti nestráca význam kvalitné vzdelávanie, ktoré v konečnom dôsledku obohacuje život človeka, povzbudzuje jeho ducha, tvorivé schopnosti, samostatné myslenie a hlad po vedomostiach. O to zavádzajúcejšie pôsobí dnešný názor, že akékoľvek vzdelanie a kultúra je len zbytočnou stratou času a peňazí, lebo každý sektor, ak sa má úspešne rozvíjať, bude naďalej potrebovať racionálne uvažujúcich pracovníkov s inovačným duchom a, samozrejme, adekvátnym vzdelaním.

V súkromnom sektore sa uplatňujú určité moderné metódy, ktoré protirečia duchu tzv. liberálneho vzdelávania. *„Liberálne vzdelávanie na úrovni učňovstva vedie študentov k samostatnosti, pružnosti a schopnosti zvládnuť zložité, rozmanité i meniace sa situácie; ponúka im široké vedomosti z oblasti spoločenských vied (klasické vzdelanie) i hlbšie znalosti z vybranej špecializácie,“* ako sa uvádza v štúdii *Čo značí liberálne vzdelávanie v 21. storočí?*. Ak sa zameriame výlučne na merateľné kritériá, zákonite zanedbáme dôležitejšie aspekty vo vzdelávaní, ktoré prinášajú v živote úspech, ale nedajú sa štandardizovať.

Ešte šťastie, že drvivá väčšina pedagógov sa môže oprieť o odbory na regionálnej, národnej, ba i medzinárodnej úrovni a najmä o solidárnych kolegov na pôde škôl, aby mohli napĺňať krédo *„úlohou vzdelávania nie je naplniť okov, ale zapáliť pochodeň“*, ktoré výstižne vyjadril írsky básnik William Butler Yeats. Nadišiel totiž historický okamih, keď treba pozažíhať pochodne vo všetkých končinách sveta.

Školstvo a demokracia

Vzdelávanie umocňuje kultúrne hodnoty a súdržnosť spoločnosti, rozvíja tvorivé schopnosti jednotlivcov a kritického ducha, čo je nesmierne dôležité pre vznik a upevnenie demokracie. Skúsenosti viacerých krajín z 90. rokov minulého storočia názorne ilustrujú, že proces demokracie sa neobmedzoval iba na slobodné voľby, na ktorých sa prvý raz zúčastnilo vysoké percento voličov túžiacich využiť novozískanú slobodu v porovnaní s nasledujúcimi voľbami, kde sa ich účasť rapídne znížila. Mnohí zvolení politici si rýchlo zvykli konať svojvoľne a vrhli sa do masovej privatizácie podnikov v neprehľadnom prostredí, čo následne viedlo k takej závažnej korupcii, až zlyhávala akákoľvek forma kontroly, ktorú zavádzali nasledujúce vlády. Ani staršie demokratické štáty si však nedokázali poradiť s populistickými politickými silami a extrémistami, čo postupne ovládli kľúčové pozície. Rastúci vplyv peňazí na prebiehajúce voľby a prehlbujúce sa problémy beznádejne podkopali aj princípy najstaršej demokracie v Spojených štátoch amerických, kde sa na súkromnej báze oficiálne vytvoril Akčný politický výbor (*Political Action Committee*), disponujúci obrovským finančným kapitálom určeným na predvolebné kampane. Ťažko teda očakávať, že by školské ustanovizne dokázali mávnutím čarovného prútika zaceliť pretrvávajúce a neprestajne mokvajúce jazvy spoločnosti, aj keď im nemožno uprieť významnú úlohu.

Vzdelávanie v podmienkach demokratického režimu, kde prevláda cynizmus, široké lakte a pochybné demokratické hodnoty založené na netolerancii a extrémistických či nehanebných prejavoch, je teda dlhodobý proces, ktorý tak rýchlo nedospeje k uspokojivému výsledku, čo naznačoval už Abraham Lincoln, prezident USA, ktorý vzišiel z Republikánskej strany a stelesňoval jednotu amerického národa, výrokom: *„Filozofia, ktorá sa učí v triede jednej generácie, stane sa filozofiou vlády nasledujúceho pokolenia.“* Výchovno-vzdelávací proces nie je síce schopný nadobro skoncovať s korupciou, ale umožňuje lepšie pochopiť jej podstatu a na vysokoškolskej úrovni nezabúda klásť dôraz na etické a morálne princípy. Pedagogické tímy sa výrazne podieľajú na príprave mladých ľudí, ktorí sa raz zapoja do demokratizácie štátneho aparátu a začnú obhajovať vlastné záujmy, hoci nebude jednoduché vykoreniť vžité spoločenské neduhy.

Sila v solidarite

Okrem politických rozhodnutí a smerníc OECD, Svetovej banky, Medzinárodného menového fondu a Medzinárodnej organizácie práce sa rezort školstva musí pridržiavať aj pokynov iných medzinárodných inštitúcií a rozhodnutia prijímať v súlade s nimi. Svetová odborová federácia Internacionála vzdelávania úzko spolupracuje s Odborovou poradnou komisiou (TUAC) pri OECD v oblasti školstva pod záštitou Medzinárodnej odborovej konfederácie (ITUC), ale aj s ďalšími svetovými syndikátmi, medziiným s prvou svetovou odborovou organizáciou Štátne združenie výchovno-vzdelávacích pracovníkov (NEA), založenou roku 1857 v Spojených štátoch amerických, ktorá sa už stala jej členkou, a v neposlednom rade s Organizáciou Spojených národov pre výchovu, vedu a kultúru (UNESCO), aktívne vystupujúcou na obranu práv pedagógov. A jednako ju čaká ešte dlhá púť, kým prekoná hranice medzi odborovými organizáciami na regionálnej, národnej a svetovej úrovni, zdolá všetky prekážky, čo sa jej stavajú do cesty, a zrealizuje ďalekosiahle plány v rezorte školstva, ktoré má vo výhľade. Bude musieť vhodne a účinnejšie skĺbiť spoločné i rozdielne črty národov jednotlivých štátov, tradície a skúsenosti, aby nadobudla nezanedbateľnú kolektívnu silu a neutíchajúci medzinárodný ohlas, čo sa, pravda, nezaobíde bez špičkovej koordinácie. Nikdy sa nebude môcť oháňať smrtonosnými zbraňami ani všemocnými peniazmi, nanajvýš svojou prirodzenosťou a spolupatričnosťou, ktorými si posvieti na ceste za „chlebom, mierom a slobodou“ na našej planéte.

Z *World of Education* spracovala
Vladimíra KOMOROVSKÁ
Ilustračné foto stock.xchng

Rok 1989 bol jedinečnou šancou pre spoločnosť

Predstavujeme

PROFESOR JÁN PIŠÚT

Od decembra 1989 do septembra 1990 bol námestníkom ministra školstva pre vysoké školy, potom do júna 1992 ministrom školstva, mládeže a športu SR. Prof. RNDr. Ján Pišút, DrSc., jedna z najvýznamnejších osobností slovenskej pedagogiky a školstva. Profesor fyziky na Univerzite Komenského, venoval sa najmä fyzike elementárnych častíc a teórii vyučovania fyziky. Je autorom dvoch vysokoškolských a dvoch gymnaziálnych učebníc. Jeho prednáškami a cvičeniami prešli stovky našich učiteľov či budúcich odborníkov pre oblasť fyziky a prírodných vied všeobecne. V tomto roku mu súčasný minister školstva udelil Veľkú medailu sv. Gorazda, najvyššie slovenské pedagogické ocenenie. Nesporne dôvod, aby sme sa s pánom profesorom pozhovárali o jeho súkromnom svete, odbornom raste, pedagogických názoroch, ale aj pohľadoch na súčasnosť i budúcnosť školstva a pedagogiky.

Pán profesor, mohli by ste na úvod povedať, v akom rodinnom prostredí ste vyrastali, čo vás najviac formovalo?

Otec bol najprv učiteľom na gymnáziu a potom profesorom slovenskej a svetovej literatúry na Univerzite Komenského a mal dosť bohatú knižnicu. Z rozhovorov s otcom a z jeho knižnice som získal trocha prehľadu o literatúre a dejinách. V rokoch 1946 – 1948 bol otec členom Národného zhromaždenia za Demokratickú stranu, a tak bolo jasné, že na vysokú školu by ma prijali len na technické alebo prírodovedné smery. Mama bola domáca, ale mala vynikajúce matematické myslenie, možno som po nej zdedil nejaké bunky. Mám dve sestry, staršia Viera bola dlhé roky dramaturgičkou v televízii, mladšia Hanka bola fyzičkou a na viacerých veciach sme spolu neskôr spolupracovali.

Dve hodiny po promócii som sa oženil a podnes žijem s manželkou, ktorá sa nielen starala o rodinu, ale pri veľkej časti vecí vrátane úradovania sme spolupracovali. Vždy som obdivoval množstvo práce, ktorú ako manželka a matka vykonala – a týka sa to aj iných manželiek a matiek. Už len navláčiť denne domov okolo dvoch kíl potravín počas 365 dní a 50 rokov predstavuje 36 a pol tony – a to by odviezli štyri plne naložené nákladné autá. A oveľa ťažšia je ešte práca „materinského ucha“ (vždy sa hovorí o srdci, ale ucho je možno dôležitejšie). Toto ucho musí vypočuť problémy malých človiečikov (plus jedného veľkého), poradiť, pomôcť, pofúkať a pohladiť, a to počas dlhých rokov.

Ako si spomínate na svojich učiteľov a svoje školské časy?

Do základnej školy som začal chodiť na jeseň 1945. Viacero našich učiteľov nemalo úplnú kvalifikáciu, ale pre nás bolo dôležitejšie, aký mali vzťah k deťom. Niektoré pani učiteľky ho mali naozaj výborný a mal som ich rád, iné ho mali slabší.

Ako starší som už vedel trocha oceniť aj znalosti a schopnosti učiteľov. Dodnes si spomínam na učiteľku matematiky pani Hončaryovú, na ktorej som obdivoval rýchlosť, s akou počítala v hlave. Bol som na seba hrdý, keď som niekedy nebol oveľa pomalší.

Na jedenásťročnú strednú školu, čo voľakedy zodpovedalo posledným trom rokom dnešného gymnázia, som chodil v rokoch 1953 – 1956 v Bratislave-Krasňanoch. Bol tam výborný telocvikár pán učiteľ Čvikota, výborná slovenčinárka pani učiteľka Hrdá, výborná pani učiteľka chémie a viacero ďalších a dobrých vyučujúcich. Okrem učenia som si v škole aj dosť zašportoval a mimo školy som chodil plávať a hrať vodné pólo. Veľa mi dala aj Matematická olympiáda a individuálne štúdium matematických knižiek, ktoré s tým súviselo. Fyzikálna olympiáda vtedy ešte nebola a možno by som na ňu ani nešiel, lebo fyzika sa mi vtedy videla ako nudný predmet a ani ma nenapadlo, že ju budem robiť takmer celý aktívny život.

V rokoch 1956 – 1961 som študoval matematiku a fyziku na vtedajšej Prírodovedeckej fakulte Univerzity Komenského a ku koncu štúdia som sa špecializoval na teoretickú fyziku a pri nej som už zostal. Vynikajúci profesori (vtedy docenti) Tibor Šalát, Milan Kolibiar a Michal Greguš ma naučili niečo z matematiky, ale najmä matematicky myslieť. Fyziku som sa učil u profesorov Fischera, Veisa, Hrivnáka a trochu aj u otcovho priateľa pána profesora Vanoviča a neskôr najmä u profesora Petráša. Občas sme chodievali aj na seminár pána profesora Votrubu do Prahy. Aj to bola vynikajúca príležitosť niečo sa naučiť.

Do školy som začal chodiť roku 1945. Vtedy bola povojnová chudoba. O niečo neskôr, roku 1948, prišiel socializmus, všetko bolo šialene spolitizované, a mne sa, našťastie, páčila matematika, ktorá nemala s politikou nič spoločné. Koncom 60. rokov som sa dostal na niekoľko mesiacov do medzinárodnej organizácie pre jadrový výskum CERN pri Ženeve. Aj vtedy to bolo, tak ako dnes, špičkové svetové pracovisko. Zistil som tam, že toho viem veľmi málo, a keď som sa vrátil, založili sme s priateľmi a študentmi niečo ako pracovný a vzdelávací seminár či spolok a v rámci neho sme študovali a pracovali. Z tých čias mi zostali priatelia a spolupracovníci, ako Vlado Černý, Štefan Olejník, Peter Prešnajder, Karel Šafařík, Ján Ftáčnik, Peter Lichard a mnohí ďalší. V diskusiách a spoluprácou s nimi som sa veľa naučil.

Celý život som vyučoval a skoro som prišiel na to, že keď sa pripravujete na prednášku alebo prednes referátu na seminári, naučíte sa oveľa viac a hlbšie, ako keď sa ako študent pripravujete na skúšku. A ešte viac sa človek naučí, ak v určitej oblasti pracuje, píše články, diskutuje o nich na seminári, v kantíne, v električke alebo v bazéne, skrátka, ak je v danej oblasti aktívny.

Ako si spomínate na svoje stredoškolské a vysokoškolské štúdiá?

Okrem telocvikára, slovenčinárky a chemičky si na učiteľov zo strednej školy veľmi nespomínam. Motivujúca bola pre mňa účasť na Matematickej olympiáde. Ako cenu som raz dostal knižku Štefana Schwarza o rovniciach a dodnes si pamätám, ako som ju čítal s ceruzkou v ruke. Po skončení strednej školy roku 1956 som chcel ísť študovať matematiku a chémiu na Prírodovedeckú fakultu Univerzity Komenského. Matematika ma na strednej škole zaujímala najviac, možno aj pre účasť na súťažiach Matematickej olympiády. Mali sme veľmi sympatickú profesorku chémie, profesor fyziky bol pomerne nudný a fyzika tiež. Kombinácia matematika a chémia však nebola otvorená, tak som sa prihlásil na matematiku s fyzikou. V druhom ročníku som si čítal knižky o rela-

(pokračovanie rozhovoru na strane 10)

„Brániť vzniku cirkevných škôl by sklamalo mnohých rodičov, ktorí o tom dlho snívali. S odstupom rokov sa ukazuje, že niektoré súkromné školy sú výborné, iné sú slabšie. To je normálne a záujem rodičov môže tým lepším pomôcť.“

Rok 1989 bol jedinečnou šancou...

(dokončenie rozhovoru zo strany 9)

tivite a kvantovej mechanike, a to bola sila, tak som sa napokon špecializoval na fyziku a neskôr na teoretickú fyziku a na častice.

Na vysokej škole sme mali veľmi dobrých učiteľov v základnom kurze matematiky (Kolibiar, Šalát a Greguš) a v základnom kurze fyziky (Maďar). Ako študent vyšších ročníkov som chodil na seminár z časticovej a teoretickej fyziky, ktorý založil a viedol Milan Petráš, doktorand u profesora Votrubu v Prahe. Votruba sám ako študent bol na dlhšej stáži u prof. Wentzela v Zürichu a chodil na jeho semináre. Rozhovory s profesorom Petrášom a jeho semináre ma zrejme dosť ovplyvnili, určite pri výbere zamerania na fyziku častíc.

Ako sa vyvíjala vaša kariéra po skončení štúdia na vysokej škole?

Začiatok bol skôr smutný. Dva mesiace po promócii som odišiel na dvojročnú vojenskú službu ku „strážakom“, ktorú som ukončil v hodnosti „vojak-mazák“. Bol to úplne premrhaný čas.

Po návrate domov sa moja kariéra vyvíjala štandardne: absolvent, doktorand, odborný asistent, docent, profesor, polovičný penzista, stále na tej istej fakulte. Dnes všetci vieme, že mladí ľudia majú ísť na PhD. do zahraničia a nemajú pracovať na jedinom pracovisku (nemecký HausBerufungVerbotsGesetz je rozumná vec). Našťastie som strávil nejaký čas na zahraničných pracoviskách (Helsinki, CERN, Clermont-Ferrand a inde). Väčšinu času som sa zaoberal fyzikou elementárnych častíc.

Dnes sa často hovorí o dôležitosti učiteľského povolania. Aký je váš pohľad na to?

Celý aktívny život som bol učiteľom a chápal som to ako „poistku“ zmysluplnosti svojej práce. Ak sa človeku nič nepodarí vo výskume, vyučovanie je predsa len užitočné. Obdivujem zväčša nedocenenú prácu učiteľov na základných a stredných školách, ktorí úspešne pripravujú svojich žiakov a študentov

„Za rozumný podiel by som považoval 50 percent maturantov uchádzajúcich sa o štúdium na vysokých školách. Porevolučný vysokoškolský boom sa udial najmä preto, že v dospelej populácii bol pomer vysokoškolsky vzdelaných veľmi malý, a tak sa vypĺňala istá medzera. Navyše, veľmi rýchlo rástla ekonomika, takže prakticky neexistovali nezamestnaní vysokoškoláci.“

na ich neskoršiu prácu. Pri práci učiteľov je dôležitý multiplikačný efekt. Ak učiteľovi na gymnáziu maturuje za rok povedzme len 20 študentov, za 40 rokov je to už 800 mladých ľudí, a ak prispeje len jedným percentom k pracovným výsledkom každého z nich, je to už obrovské číslo.

Niekedy sa hovorí o tom, že učitelia by mali byť honorovaní s prihliadnutím na kvalitu ich práce. Myslíte si, že sa to dá merať?

„Celý aktívny život som bol učiteľom a chápal som to ako ‚poistku‘ zmysluplnosti svojej práce. Ak sa človeku nič nepodarí vo výskume, vyučovanie je predsa len užitočné. Obdivujem zväčša nedocenenú prácu učiteľov na základných a stredných školách, ktorí úspešne pripravujú svojich žiakov a študentov na ich neskoršiu prácu.“

Asi áno, len sme sa o to seriózne nepokúsili. Na vysokých školách študenti často hodnotia učiteľov v rámci ankiet. To by mohlo byť užitočné, najmä keby sa anketa robila medzi absolventmi po niekoľkých rokoch od skončenia štúdia.

Aký je váš názor na sólovú a tímovú prácu vo fyzike?

Podľa mojich skúseností je najlepšia pracovná skupina troch až piatich ľudí, ktorá sa pravidelne stretáva na pracovnom seminári.

Ako ovplyvnili, resp. ovplyvňujú váš „fyzikálny život“ vaši študenti?

Podstatne, väčšinu prác som napísal so svojimi aktuálnymi alebo bývalými študentmi. Veľa som sa od nich aj naučil. V období rokov 1973 až 1989 sme sa pravidelne schádzali na pracovnom seminári a diskusie s nimi boli pre mňa veľmi užitočné. Nie je na tom nič čudného, tento seminár navštevovali vynikajúci študenti, doktorandi a pracovníci, z ktorých sa neskôr stali známe osobnosti nášho fyzikálneho života. Spomeniem aspoň niektorých: Vlado Černý, Peter Lichard, Anna Nogová, Ivo Novák, Štefan Olejník, Peter Prešnajder, Ján Ftáčnik a iní.

Malo a má vaše fyzikálne vzdelanie vplyv na riešenie vašich životných situácií? V akom smere?

Fyzika a vyučovanie fyziky mi vytváralo životné situácie. Špeciálne skúsenosti som získal pri organizovaní fyzikálnych seminárov a konferencií, ktoré vždy bolo krízovým manažmentom. Bolo to však užitočné počas môjho dvojročného pôsobenia ako štátneho úradníka – to bol tiež stály krízový manažment.

Námestníkom ministra a šéfom úseku vysokých škôl ste sa stali po novembri 1989. Ako si na toto obdobie spomínate?

Na fakulte sme založili na podporu našich študentov Akčný výbor občianskej iniciatívy. Názov Verejnosť proti násiliu (VPN) bol vtedy ešte málo známy a veľmi sa nám nepáčil. Neskôr sme sa však na fakultné VPN premenovali. Aktívni vtedy boli okrem iných Rudo Hajossy, Martin Belluš, Paľo Bóna, Milan Ftáčnik, Jaro Smítal, moja manželka a niekoľko ďalších.

Počas druhej polovice novembra neprestávali demonštrácie na Námestí SNP, stretnutia učiteľov a iných profesií a postupné odovzdávanie moci od predchádzajúcej garnitúry novej. Oficiálne rokovania so starou mocou riadil Koordinačný výbor VPN, ktorý mal ale aj veľa iných starostí. Veľa ľudí bolo z predchádzajúceho obdobia hlboko nešťastných a potrebovalo sa s niekým porozprávať a pokúsiť sa dosiahnuť nápravu krívd, ktoré ich postretli. V Mozartovom dome na Jiráskovej (teraz Ventúrskej) ulici sedelo veľa dobrovoľníkov a počúvalo ponosy na krivdy za minulé obdobie a pokúšalo sa poradiť a pomôcť, ak sa dalo – väčšinou sa však nedalo. Manželka tam mala často „službu“.

Koordinačný výbor VPN viedol aj politické rokovania s bývalou garnitúrou a pokúšal sa vytvoriť dočasnú vládu Slovenskej republiky. Za ministra školstva si vybrali Ladislava Kováča, napísal a publikoval viacero článkov, ktoré prešli cenzúrou, a bol známy aj ako náš špičkový biochemik. V období normalizácie bol vyhodený z Prírodovedeckej fakulty UK, hoci nebol straník, a jeho vynikajúca skupina bola „rozprášená“. Lacovi sa do ministrovania veľmi nechcelo, snažil sa z toho vyvliecť, ale nepodarilo sa mu to. Raz sme sa s ním zišli na stretnutí učiteľov základných a stredných škôl, ktoré v Istropolise organizovali Milan Hejný a Juro Vantuch spolu s Učiteľským fórom, a presviedčali sme ho, aby sa ministrovania ujal. Sľúbili sme mu tiež, že ak bude chcieť, pomôžeme mu s tým. Potom sme odišli autom na centrum VPN, kde Milan Kňažko Laca definitívne presvedčil. Neskôr si nový minister vybral za námestníka pre „malé školy“ (základné a stredné) Milana Hejného, pre „veľké školy“ mňa a Juro Vantuch pracoval ako jeho poradca.

Minister Kováč mal šťastnú ruku, alebo si dal poradiť od Milana Hejného a Jura Vantucha, pri výbere spolupracovníkov. Roku 1990 začali na ministerstve pracovať ľudia ako Vlado Burjan a Gusto Šutta. Obidvaja po roku alebo dvoch odišli, ale dovtedy urobili výbornú prácu.

Sídlom ministerstva bola vtedy budova na Suvorovovej ulici, kde sídlilo (a sídli podnes) aj ministerstvo pôdohospodárstva.

Návrh nového zákona o vysokých školách asi vznikal popri riešení iných problémov. Ako to vtedy na ministerstve vyzeralo?

Ministerstvo bolo vtedy zavalené ťažko riešiteľnými problémami, ktoré sa nazhromaždili v predchádzajúcich 40 rokoch. Mnohým ľudom obdobie reálneho socializmu veľmi ublížilo a chceli byť vypočutí na čo najvyššom možnom mieste, teda aspoň u ministra, a chceli, aby boli krivdy napravené. Viacerí študenti boli vylúčení z vysokých škôl z politických dôvodov (napríklad preto, lebo ich rodičia nechceli vstúpiť do družstva alebo mali iné „škvrny“ v kádrovom dotazníku), mnohí učitelia museli opustiť vysoké školy, iní mali zákaz publikovať a ich vysokoškolská kariéra bola zastavená (habilitácie a inaugurácie).

Pred pracovňou ministra stál takmer neustále zástup ľudí. Ministrovi sa podarilo niektorých z nich presvedčiť, aby svoje záležitosti riešili s Milanom Hejným alebo so mnou. Vzhľadom na vysoký počet zamestnancov v rezorte školstva bolo týchto konzultácií naozaj veľa.

Krivdy dlhého štyridsaťročného obdobia sa väčšinou nedali úplne napraviť. Jedna z nich sa napraviť aspoň čiastočne dala. Podľa starého zákona o vysokých školách docentov vymenúval minister. Zákon platil do konca letného semestra roku 1990 a vysoké školy mohli podať návrhy na vymenovanie docentov. Návrhov bolo veľmi veľa a podnes si pamätám, ako sme ich spolu s Vladom Cholvádom, ktorý bol vtedy riaditeľom odboru vysokých škôl, študovali, triedili a niektoré z nich odporúčali na vymenovanie ministrovi školstva Ladislavovi Kováčovi. Niekoľko rehabilitovaných prišlo až v posledný možný deň. Minister Kováč ich vymenoval, a podnes si pamätám, ako sme zháňali sako pre jedného z nových docentov.

Aký bol váš postoj k zriaďovaniu nových cirkevných a súkromných škôl?

Kladný, podporoval som ich vznik. Brániť vzniku cirkevných škôl by sklamalo mnohých rodičov, ktorí o tom dlho snívali. S odstupom rokov sa ukazuje, že niektoré súkromné školy sú výborné, iné sú slabšie. To je normálne a záujem rodičov môže tým lepším pomôcť. Mnohí učitelia sú ochotní prijať zodpovednosť a realizujú sa lepšie v súkromných školách, kde majú spolu s väčšou zodpovednosťou aj väčšiu voľnosť.

„V Českej republike existuje zákon o vyšších odborných školách. U nás existujú len v rámci pomaturitného štúdia. V súčasnosti sa zamestnávatelia sťažujú, že vysoké školy nepripravujú svojich absolventov podľa potrieb zamestnávateľov. Aktualizácia koncepcie vyšších odborných škôl by pri riešení tohto problému pomohla.“

Dnes sa často hovorí o tom, že počet žiakov v 8-ročných gymnáziách by mal byť obmedzený. Ako ste riešili tento problém?

Neriešili sme ho, on sa za nás ešte neobjavil. Novela zákona o malých školách umožnila vznik 8-ročných gymnázií, ale k septembru 1990 aj k septembru 1991 ich bolo len veľmi málo a k septembru 1992 bola na ministerstve už iná garnitúra.

V rokoch 1991 a 1992 vzniklo viacero bilingválnych škôl so zahraničnou podporou. Čím sa to dá vysvetliť?

V rokoch 1990 až 1992 sme mali veľmi intenzívnu spoluprácu so zahraničím. S pomocou ministerstiev školstva a ambasád viacerých krajín vznikli okrem iného bilingválne školy, podstatne sa rozšírili počty štipendií pre našich študentov v zahraničí a položili sa základy širokej zahraničnej spolupráce. Odbor zahraničných stykov viedli v tomto období dvaja ľudia, ktorí vykonali vynikajúcu prácu. Najprv to bol Pavol Demeš a potom Oľga Šubeníková. Na vzniku bilingválnych škôl mala mimoriadne zásluhy práve ona a jej tím z odboru bilaterálnych zahraničných stykov ministerstva školstva, mládeže a športu.

Do roku 1990 sa zahraničné styky ministerstva orientovali najmä na socialistické krajiny. Ako rýchlo sa to dalo zmeniť?

O tomto hovorí citát z jednej práce Oľgy Šubeníkovej. Tu je: „Spolupráca v oblasti školstva a vedy bola do roku 1989 naozaj orientovaná na socialistické krajiny. Existovali síce medzivládne dohody o spolupráci v oblasti školstva, vedy a kultúry aj s ‚kapitalistickými‘ krajinami, ale tieto boli skôr formálne. Po novembri 1989 došlo k úplnému preorientovaniu spolupráce. Súčasne sa zmenil aj charakter a ponímanie spolupráce. Roku 1990 došlo k ‚explózii‘ školských stykov s krajinami ako Belgicko, Francúzsko, Rakúsko, Spolková republika Nemecko, Taliansko, Španielsko, Švajčiarsko, Veľká Británia, USA a pod.“

Medzi pamätníkmi podnes kolujú skazky o projekte Education for Democracy. Aký to bol projekt?

Pamätám sa na to dosť dobre, ale aj tu je lepšie citovať z práce Olinky Šubeníkovej: „Po novembri 1989 mladí ľudia pochopili, že bez znalosti minimálne dvoch západných cudzích jazykov sa vo svete nepohnú. Pochopili to aj rodičia, ktorí niekedy až neprimerane požadovali od riaditeľov základných a stredných škôl, aby bolo zabezpečené vyučovanie požadovaných cudzích jazykov. Odkiaľ však vziať v takom krátkom čase stovky a stovky kvalifikovaných učiteľov cudzích jazykov?

Riaditelia škôl brali na vyučovanie cudzích rečí doslova každého z ulice, kto o sebe vyhlásil, že vie jazyk... Pomoc pri vyučovaní angličtiny sa riešila programom dobrovoľníkov Vzdelávanie pre demokraciu – Education for Democracy, ktorý sa rozbehol na ministerstve školstva, ale potom prešiel pod Slovenskú akademickú informačnú agentúru ako jeden z jej zakladajúcich programov. Tvorcom tohto unikátneho programu bol Pavol Demeš, vtedajší riaditeľ zahraničného odboru na ministerstve, spoločne s Johnom Husekom z Kanady a Ann Gardnerovou z USA. Bez Kataríny Košťálovej by program na Slovensku nebol dosiahol také rozmery. Koordinovanie programu na Slovensku vyžadovalo od človeka byť k dispozícii dobrovoľníkom 24 hodín denne. Kancelária na ministerstve, v ktorej pracovala pani Košťálová, bola stále zavalená batožinou prichádzajúcich a odchádzajúcich lektorov. Lektori jej telefonovali doslova vo dne v noci... Prostredníctvom tohto programu prišlo na Slovensko viac ako 1 500 lektorov-dobrovoľníkov angličtiny.

Ministerka zahraničných vecí USA Madeleine K. Albright 8. júna 1997 na Univerzite Južnej Alabamy v meste Mobile povedala: ‚... myšlienka na môjho priateľa Pavla Demeša, ktorý na tejto univerzite študoval. Spoločne s Ann Gardnerovou, manželkou člena fakulty, vytvorili organizáciu, ktorá vyslala 1 500 Američanov učiť a pomáhať budovať demokraciu na Slovensku.‘“

Ku koncu vášho obdobia na ministerstve sa začala aj práca na projekte nového typu postsekundárneho vzdelávania, tzv. vyšších odborných škôl (Fachhochschulen). Ako sa projekt vyvinul a čo je s ním dnes?

Zaujímavý projekt sa rozbehol aj v spolupráci s Holandskom v oblasti odborného vysokoškolského vzdelávania. Bolo vytypovaných šesť slovenských stredných odborných škôl rôzneho zamera-

nia (technické, zdravotné, ekonomické a pod.), ktoré podľa holandského vzoru pripravili roku 1992 programy vyššieho odborného vzdelávania neuniverzitného typu zamerané na prípravu odborníkov do praxe. Programy boli spustené už roku 1993. V tomto prípade šlo o nadstavbu strednej odbornej školy.
V spolupráci s Nemeckom bol zasa využitý vzor Fachhochschulen – vyšších odborných škôl neuniverzitného typu pri existujúcich slovenských vysokých školách technického zamerania. Škoda len, že tieto experimenty nedostali aj zákonnú podobu a že vysokú odbornú školu v Trnave, koncipovanú podľa nemeckého vzoru, zrušil ako fakultu Akademický senát STU.

V Českej republike existuje zákon o vyšších odborných školách. U nás existujú len v rámci pomaturitného štúdia. V súčasnosti sa zamestnávatelia sťažujú, že vysoké školy nepripravujú svojich absolventov podľa potrieb zamestnávateľov. Aktualizácia koncepcie vyšších odborných škôl by pri riešení tohto problému pomohla.

Od roku 1990 u nás podstatne narástol počet vysokých škôl. Prečo?
Podľa nového zákona o vysokých školách zriadenie nových vysokých škôl schvaľovala Slovenská národná rada. Akreditačná komisia (AK) bola tiež zriadená podľa nového zákona ako poradný orgán vlády. Ku každému návrhu na zriadenie novej vysokej školy sa AK vyjadrila a dala buď súhlasné, alebo nesúhlasné odporúčanie. V krajine s politickou kultúrou by poslanci takéto odporúčanie brali vážne. U nás to bolo inak, odporúčania AK poslanci vážne nebrali a schválili veľa nových vysokých škôl napriek negatívnemu stanovisku AK. Proces trval desaťročia a dnes patrí Slovensko medzi krajiny s najvyšším počtom vysokých škôl na obyvateľa.

Zo severu Slovenska sa rozšíril projekt pre učiteľov základných a stredných škôl – Projekt Orava. Kde má táto iniciatíva korene?
Roku 1991 pozval guvernér štátu New York ministrov štátov strednej Európy s novými demokraciami na týždennú návštevu USA. Po úvodnom spoločnom stretnutí každý z ministrov navštívil dva štáty USA, kde si pozrel najmä niekoľko stredných a vysokých škôl, a na záver sa opäť uskutočnilo spoločné stretnutie. Navštívil som Západnú Virgíniu a Iowu. Na Univerzite Severná Iowa som sa stretol so zaujímavými ľuďmi, ktorí pracovali v oblasti prípravy budúcich učiteľov. Po návrate sme si vymenili niekoľko listov a postupne sme sa dohodli na spoločnom projekte. Zo strany iowskej univerzity projekt vytvorili a realizovali Dr. Jeannie Steele a Dr. Kurt Meredith. Projekt mal byť zameraný na prípravu učiteľov základných a stredných škôl v určitej oblasti na Slovensku. Po diskusiách s Jurom Vantuchom sme navrhli Oravu a kontaktovali sme Štefana Jányho, riaditeľa školskej správy, a Helenku Krausovú, ktorá v tejto oblasti viedla štátnu správu. Zo spolupráce sa vyvinul veľmi úspešný Projekt Orava, ktorý funguje podnes. Väčšinu financií zabezpečili Jeannie Steele a Kurt Meredith zo zdrojov v USA a veľmi obetavo projekt viedli, dokonca strávili asi rok na Orave.

V rokoch 1990 – 1992 sa často hovorilo o ťažkostiach učňovského školstva, a často sa o tom hovorí aj dnes. V čom bol problém?
Do roku 1990 boli učňovské školy financované čiastočne štátom a čiastočne podnikmi. V období od roku 1990 začali viaceré podniky padať, a aby učňovské školstvo nebolo bezprizorné, museli sa novelizovať zákony o učňovskom školstve. Boli s tým problémy, lebo situácia sa dosť dynamicky vyvíjala a zákony boli novelizované viackrát.

Počas dlhých rokov boli školy riadené podľa zákona o štátnej správe v školstve a o školskej samospráve. Kedy a ako tento zákon vznikol?
Zákon bol prijatý Slovenskou národnou radou (SNR) na jeseň 1990. Vytvoril školské správy, ktoré boli priamo riadené ministerstvom školstva. Chápali sme to ako prechodný stav s tým, že neskôr prejde základné a stredné školstvo pod samosprávy. Aj sa tak stalo, ale až podstatne neskôr, a v prechodnom období sa školské správy osvedčili. O vtedajšej situácii na Slovensku svedčí aj to, že návrh zákona sa prerokúval v SNR asi sedem hodín, pričom šesť hodín sa poslanci dohadovali o znení niekoľko málo článkov o vyučovacom jazyku.

Tento zákon zaviedol školské správy priamo riadené ministerstvom školstva. Mnohí učitelia to považovali za veľmi úspešný model. Ako sa na to pozeráte dnes?
Zriadenie školských správ bolo veľkým problémom. Ich vznik bol spojený s delimitáciou majetku, čo často vedie k ťažkostiam. Tu veľmi pomohla angažovanosť riaditeľov finančných úsekov na našom ministerstve a na ministerstve vnútra. Veci komplikovalo aj to, že školské správy sa zriaďovali pod časovým tlakom, na ich vznik sme mali približne len dva mesiace. Nebolo jednoduché nájsť nových riaditeľov školských správ. V tomto veľmi pomohlo, že na našom ministerstve na úseku „malých škôl" pracovali ľudia, ktorí mali vysoký kredit učiteľskej verejnosti, ako Milan Hejný, Juro Vantuch, Vlado Burjan, Augustín Šutta a viacerí ďalší.

Mysleli ste, že školské správy budú len veľmi dočasné inštitúcie alebo že s nami ostanú dlhšie?
V princípe som ich chápal ako dočasné s tým, že časom školy prejdú pod správu obcí a krajov. Kedysi sa používal termín „obecná škola", a ona naozaj patrila obci. Priznávam sa, že som vtedy nemal predstavu o tom, ako dlho by malo trvať obdobie, v ktorom školy riadia školské správy.

Myslíte si, že jestvuje správny pomer medzi absolventmi stredných škôl a tým, aké percento by malo pokračovať v štúdiu na vysokých školách?
Za rozumný podiel by som považoval 50 percent maturantov uchádzajúcich sa o štúdium na vysokých školách. Porevolučný vysokoškolský boom sa udial najmä preto, že v dospelej populácii bol pomer vysokoškolsky vzdelaných veľmi malý, a tak sa vypĺňala istá medzera. Navyše, veľmi rýchlo rástla ekonomika, takže prakticky neexistovali nezamestnaní vysokoškoláci. Po skončení školy boli nezamestnaní tri, prípadne šesť mesiacov, pretože si spravili voľno, ale potom si našli bez problémov prácu.

Akí sú podľa vás dnešní študenti, mladí ľudia?
Sú v prvom rade rôzni. Netrúfal by som si povedať ani jednu vetu, ktorá by charakterizovala všetkých dnešných študentov, okrem takých banalít, ako že všetci sú smrteľní a všetci raz budú platiť dane, ak zostanú na Slovensku. Sú rôzni. Máte študentov, ktorí sú talentovaní, sú vynikajúci, chcú niečo naozaj dosiahnuť. Veľa z nich napríklad u nás, ktorí končia matematiku alebo fyziku, skončia magisterské štúdium a potom idú na doktorandské štúdium do Ameriky alebo iných európskych krajín. Dnes máme v zahraničí vyše sto matematikov a sto fyzikov. A tipol by som si, že podobné to bude i pri chémii, biológii a ostatných prírodných vedách.

Okrem toho, že ste uznávaným učiteľom, máte veľký rešpekt aj v odborných prírodovedeckých kruhoch. Aká je dnes spoločenská zodpovednosť prírodovedeckej inteligencie?
Budem, samozrejme, hovoriť z hľadiska fyzika, ale verím, že postoje a názory biológa, chemika, lekára, matematika či počítačového špecialistu by mohli byť podobné. To, čím by prírodovedecká inteligencia mohla prispievať, je dané jej výchovou, spôsobom myslenia a postojmi k problémom. Študenta fyziky či iných prírodných vied vedú k úcte k faktom. Porovnanie teórie s faktami, teda s výsledkami experimentov, je testom teórie a zároveň východiskom pre navrhovanie nových experimentov. Teóriu, ktorá nesúhlasí s faktami, treba opraviť alebo celkom odložiť. Študent sa učí nehlásať tvrdenia, ktoré nie sú opodstatnené, a rozlišovať medzi overenými myšlienkami a nepodloženými hypotézami. Učí sa tiež poctivo pracovať a nešvindľovať. Neviem si ani dobre predstaviť, že by niekto mohol prezentovať v odbornom článku výsledky, ktoré v skutočnosti nezískal, alebo by úmyselne podvádzal pri teoretickej alebo experimentálnej práci. Vedecká komunita má dosť prísnu etiku. Porušenie tejto etiky má vážne dôsledky pre postoj komunity voči tomu, kto ju narušil.

Aká by mala byť podľa vás dobrá škola, elitná škola?
Elitná základná a stredná škola je taká, ktorá učí žiakov kriticky uvažovať, rozvíja ich schopnosti, motivuje ich a spôsobom života v škole ich vedie k tomu, aby si osvojili demokratické hodnoty. Je to škola, do ktorej žiaci radi chodia a tešia sa na ňu. Škola ich nenúti učiť sa naspamäť všakovaké, pre život zväčša zbytočné poznatky. Vedie ich k samostatnej práci, individuálne alebo v malých skupinkách, a niekedy im umožní aj niečo samostatne objaviť.
Na elitnej vysokej škole existuje viacero pracovných skupín, ktoré dosahujú výsledky na vysokej, najlepšie svetovej úrovni a prijímajú medzi seba študentov, najprv ako diplomantov a potom ako doktorandov. Skupiny majú svoje pravidelné semináre a majú výborné styky s podobne zameranými pracovnými skupinami v zahraničí. Škola má veľmi dobrú knižnicu, ľahko dostupný internet pre všetkých študentov, a ak je experimentálne zameraná, má aj vybavenie na vysokej, najlepšie svetovej úrovni. Na niektorých našich vysokých školách také skupiny sú, ale nie na všetkých. Dokonca aj na dobrej fakulte ich je nanajvýš niekoľko.
Dobrá – ak chcete elitná – základná a stredná škola má žiakov motivovať na samostatnú prácu v malých skupinách a má im „v malom" umožniť to, čo by mala potom dobrá vysoká škola svojim študentom, doktorandom, ale aj mladým učiteľom umožniť „vo veľkom".

Za rozhovor ďakuje Ľubomír PAJTINKA
Foto Ján SÚKUP

„To, čím by prírodovedecká inteligencia mohla prispievať, je dané jej výchovou, spôsobom myslenia a postojmi k problémom. Študenta fyziky či iných prírodných vied vedú k úcte k faktom. Porovnanie teórie s faktami, teda s výsledkami experimentov, je testom teórie a zároveň východiskom pre navrhovanie nových experimentov. Teóriu, ktorá nesúhlasí s faktami, treba opraviť alebo celkom odložiť. Študent sa učí nehlásať tvrdenia, ktoré nie sú opodstatnené, a rozlišovať medzi overenými myšlienkami a nepodloženými hypotézami."

Ing. Ján Hargaš, PhD.: „Ponúknuť študentom vzory, nie trojdňové celebrity...“

VEĽKÁ MEDAILA SV. GORAZDA

Onedlho šesťdesiatnik už dve tretiny života spája so slovenským odborným školstvom. Po maturite na Strednej priemyselnej škole elektrotechnickej v Starej Turej inžiniersky titul získal na Elektrotechnickej fakulte Slovenskej vysokej školy technickej v Bratislave. Doktorát z filozofie mu pribudol pred štyrmi rokmi. Darí sa mu byť na pulze doby – *„byť vždy o krok pred druhými“*.

Technika, energetika, poradenstvo

„Učiteľ je sprievodca výchovou a vzdelávaním budúcej generácie,“ glosuje postavenie pedagóga v spoločnosti Ing. Ján Hargaš, PhD., v súčasnosti riaditeľ Strednej odbornej školy (SOŠ) na Piešťanskej ul. v Novom Meste nad Váhom. Takto chápe aj svoje vlastné postavenie a pôsobenie v rezorte školstva, práve preto nikdy nepodceňoval snahu oslovovať, motivovať a spájať všetkých naokolo. *„Usilujem sa dávať dokopy učiteľskú, občiansku a rodičovskú obec, pretože len to je cesta k lepšej budúcnosti, v ktorej chceme žiť a v ktorej budú žiť naše deti a vnúčatá...“*

Byť aktívny, niečo zmysluplné po sebe zanechať bolo vždy jeho životným krédom. Napĺňal ho s veľkým zaujatím pre dielo už na samom začiatku svojej profesijnej kariéry. Svoju stopu v strednom odbornom školstve zanechal pri jeho elektronizácii, ako mladý pedagóg bol autorom modernizácie vyučovania na svojom prvom pôsobisku, v kontexte s tým inicioval vybudovanie špecializovaných učební na výučbu automatizácie a výpočtovej techniky. Tvorivosť a inovácie spája s vlastným osobnostným rastom. Nečaká na výzvy a impulzy, sám je ich iniciátorom. Vie, že rozvoj talentov je aj otázkou príležitostí, a práve preto sa ako predseda krajskej komisie súťaže Enersol SK pre Trenčiansky kraj venuje vyhľadávaniu talentovaných, nadaných žiakov stredných škôl. V tomto duchu je iniciatívny aj pri všestrannej podpore mladých a ambicióznych ľudí v oblasti technických olympiád, v ktorých vidí do budúcnosti veľký potenciál. Ako člen poradného orgánu rady ministra školstva celé svoje úsilie sústredil na možnosti rozvoja regionálneho odborného vzdelávania. Úspešný je i v praktickej príprave posluchačov vysokých škôl s pedagogickým zameraním. Vo svojej „vlastnej“ škole považuje za prioritu odovzdávať klientom kvalitu a vytvárať im čo najlepšie podmienky aj na mimoškolskú činnosť. Povedané jeho vlastnými slovami: *„Snažím sa žiakom ponúknuť vzory ľudí, čo niečo v živote dokázali. Aby nevideli len trojdňové celebrity z televízie.“*

Ing. Ján Hargaš, PhD.
Veľká medaila svätého Gorazda za dlhoročnú úspešnú riadiacu činnosť a dosiahnuté výsledky v oblasti výchovy a vzdelávania a významný prínos k rozvoju odborného vzdelávania

Ťaháme za kratší koniec

V minulosti bol vzdelávací systém dnes už bývalého Československa našou výkladnou skriňou. Inšpirovali sa ním aj vo vyspelejšej cudzine. Ako je to so školstvom u nás dnes? Odpoveď Ing. Hargaša, PhD. nedáva dôvod na veľký optimizmus, ale realita mu dáva za pravdu: *„Ľudské spoločenstvo musí zrejme spadnúť na samé dno, aby sa spamätalo a našlo odvahu a silu riešiť veci principiálne. Potrebné sú systémové zmeny na všetkých stupňoch škôl, od materských až po vysoké školstvo. A neklamať sa, že to nie je také zlé. Nenahovárať si, ako sú všetci absolventi základných škôl dobre pripravení. My na stredných školách vidíme, ako z roka na rok k nám prichádzajú menej a menej pripravení žiaci, ktorým chýbajú základné kompetencie, vedomosti, samostatné logické myslenie, ale aj kvalitný rečový prejav a zdravá ambicióznosť. Problémov je stále viac, aj výchovných, to je samostatná kapitola, o ktorej by sa mala viesť celospoločenská odborná diskusia...“*

Manažment regionálneho cestovného ruchu

Keď z nápadu a iniciatívy Ing. Hargaša na škole, ktorej je riaditeľom, pred tromi rokmi vznikol úplne nový štvorročný študijný odbor s maturitou, sám netušil, akú celospoločenskú odozvu bude mať. Manažment regionálneho cestovného ruchu sa dnes učí na štyridsiatich dvoch stredných školách a pre záujemcov je stále rovnako atraktívny a vyhľadávaný. *„V jednej arabskej knihe sa píše,“* pokračuje Ing. Hargaš, *„že jedna generácia buduje, lebo má motiváciu, druhá vybudované užíva a tretia to mnohokrát zničí, lebo si nevytvorila k hodnotám ten správny vzťah... A my sa snažíme v našej škole správne, zodpovedné vzťahy u žiakov vytvárať, i keď niekedy s väčším, niekedy s menším úspechom. Dôležité však je nerezignovať na toto úsilie.“*

Cesty k riešeniu

Ján Hargaš sa usiluje vnímať zmeny a trendy v súčasnom svete. Riadi sa filozofiou konštruktívneho hľadania a nachádzania východísk vo svojej práci i v živote. Vychoval dve vysokoškolsky vzdelané deti. Syn Braňo je strojár, dcéra Zuzana vyštudovala právnickú fakultu. Riaditeľ Ján Hargaš disponuje skúsenosťou hudobníka (hral na trúbke), je príkladom aktívneho tenistu, svojou energiou a cieľavedomosťou si získava a motivuje ľudí okolo seba. Vie, že vo svete sedemdesiat percent ľudí pracuje v službách a tridsať percent vo výrobe. U nás ešte potenciál cestovného ruchu nenašiel potrebnú ekonomickú odozvu. Na otázku, čo by urobil inak, keby sa mohol vrátiť o dvadsať rokov späť a mal by na svoje vízie podporu kompetentných, odpovedal: *„Postavil by som novú školu. Lebo dnes sa len všetko opravuje, prerába, nadstavuje... Stojí to veľa peňazí, a aj tak to nie je ono. Nezodpovedá to trendom a vývoju dnešného sveta.“* Vedel by si predstaviť veľkú školu pre také mesto, ako je Nové Mesto nad Váhom, kde by bolo všetko. A určite by sa v nej našiel priestor na realizáciu myšlienky novomestského spisovateľa Dominika Šťubňu-Zámostského: *„Všetko by sa dalo splniť do poslednej hlásky, keby bolo na svete viac porozumenia, úcty a lásky.“* Čo by si želal držiteľ Veľkej medaily svätého Gorazda do budúcnosti? *„Udržať si veselú myseľ, ducha, pracovitosť a zdravie.“* Lebo vraj už dávno pochopil, že *„učiteľ, to nie sú prázdniny, ale poslanie denne celých dvadsaťštyri hodín“*.

Mgr. Vlasta Hyžová: „Zajtra už určite bude lepšie“

MALÁ MEDAILA SV. GORAZDA

Mgr. Vlasta Hyžová
Malá medaila sv. Gorazda za dlhoročnú tvorivú pedagogickú činnosť v oblasti jazykového vzdelávania

Štúdium skončila roku 1978 na Vysokej škole pedagogickej vo Volgograde, odbor ruský jazyk, anglický jazyk. Na myjavskom gymnáziu ako učiteľka angličtiny pôsobí 35 rokov. Spolu s manželom vychovala troch vysokoškolsky vzdelaných synov – stavebného inžiniera Alexeja, učiteľa anglického jazyka Juraja a ekonóma Janka.

Prečo učiteľka?

„Oslovila ma možnosť študovať jazyky. Túžila som sa dozvedieť viac o svete, pocestovať si... Lákali ma anglicky hovoriace krajiny, ale v čase, keď som končila štúdium na strednej škole, to bolo zložité. Nuž som vycestovala študovať do vtedajšieho Sovietskeho zväzu kombináciu anglický a ruský jazyk,“ spomína dlhoročná jazykárka Mgr. Vlasta Hyžová.

Má bohaté pedagogické skúsenosti. Je garantkou jazykového vzdelávania, predsedníčkou predmetovej komisie, dobrými radami pomáha mladším kolegom. Jej snahy o modernizáciu vyučovania jazykov vyústili do vybudovania dvoch moderných jazykových učební. Pri hľadaní kontaktov so zahraničnými školami je priam neúnavná. Už viac ako 10 rokov sa venuje projektom (Socrates, Comenius, Lingua, NIL), ktoré koordinovala. Zapája do nich mladých kolegov i študentov. Svojím nadšením presviedča i rodičov, a tí do projektov vstupujú ako hostiteľské rodiny.

Dlhoročné úsilie o kvalitné jazykové vzdelávanie vyústilo tiež do rozšírenia ponuky študijných programov v škole o 5-ročné slovensko-anglické bilingválne vzdelávanie, na ktorého realizácii sa pani učiteľka významne podieľa. Úspešná je i pri olympiádach v anglickom, nemeckom i vo francúzskom jazyku, v ktorých žiaci myjavského gymnázia zaznamenávajú významné umiestnenia v okrese, kraji i na celoslovenskej úrovni. Ako dlhoročná predsedníčka odborovej organizácie sa zasadzovala za vytváranie dobrých pracovných podmienok pre všetkých zamestnancov školy.

Optimistka

„Ja som optimista. Vždy si hovorím, že zajtra už určite bude lepšie.“

Zmení sa čoskoro aj to, čo ju ešte trápi? Čo by to malo byť?

„Aby sa postavenie učiteľa zlepšilo, aby si ľudia viac vážili učiteľa, najmä širšia verejnosť a rodičia. Samozrejme, želám si dobrých študentov, ktorí vedia, že chcú študovať, a sú do toho motivovaní. Zdá sa mi totiž, že v dnešnej spoločnosti sa stráca túžba po vzdelaní a nahrádza ju materiálny pohľad na svet. Čo mi je ľúto.“

Čím to je, že sa jej darí pri jazykových projektoch?

„Som človek, ktorý má zmysel pre povinnosť, a možno to sa stalo dôležitým pri jazykových projektoch. Ďalej využitie šance a rozvinutie jazykových schopností.“

Začínala ako vysokoškoláčka vo Volgograde. Nie je jej ľúto, že niekdajší jazykový základ z ruštiny sa nedarí premietať výraznejšie do ekonomických efektov?

„Je to naozaj škoda. Bohužiaľ. Ale situácia sa pomaly mení a v súvislosti s ekonomickou spoluprácou sa zvyšuje i záujem o ruský jazyk.“

Jazyky nás otvorili svetu, susedným európskym krajinám, sú prostriedkom na pochopenie iných. V čom vidí tajomstvo úspechu pri ich štúdiu?

„Je veľmi dôležité vedieť sa prihovoriť ľuďom v cudzine. Ak to dokážeme, sme na polovičnej ceste k úspechu. Viac dokážeme dosiahnuť, či už sú za našimi túžbami osobné, alebo i ekonomické ciele. Keď odborník je schopný aj jazykovo zdatný, určite dosiahne viac.“

Čo dobré videla v cudzine, čo by mala najradšej v praxi škôl i doma?

„Ak chceme vybudovať školstvo naozaj na európskej úrovni, určite musí ísť doň viac peňazí. A dobré by bolo odbúrať byrokraciu, ktorá ešte v školách vládne. Hoci sa už uskutočňuje proces elektronizácie, učiteľ je zaťažený množstvom vecí, ktoré mu bránia efektívnejšie sa venovať žiakom a lepšie pripravovať na hodiny. Popri tejto zaťaženosti nie je veľa priestoru ani na prácu na projektoch. Musí robiť veľa vecí, ktoré ho odpútavajú. No som optimistka. Zajtra už určite bude lepšie.“

Mgr. Vlastu Hyžovú jej profesia teší a obohacuje. So študentmi je pri dnešnom dianí, vie, aké problémy riešia, je presvedčená, že *„človek s nimi zostáva stále mladý“*.

Ing. Anton Švarc: „Človek sa musí zaťať...“

MALÁ MEDAILA SV. GORAZDA

Ako dieťa a trenčiansky rodák so vzťahom k rieke a prírode dostal zmysel pre trpezlivosť a cieľavedomosť do krvi už azda ako malý rybár. Rád pozoroval tých „tichých bláznov“... Dnes už aj na svoj háčik dokáže vytiahnuť „kapitálne“ kusy. Hoci aj 96-centimetrového amura alebo 112-centimetrovú šťuku. *„Trvalo zhruba 20 minút, kým sme ju dostali von. Museli mi pri tom pomôcť. Aj zlámali podberák...“*

Mládenec s technickými ambíciami

Svoj rozlet odštartoval medzi strojármi v chýrnej trenčianskej TOS-ke. No čoskoro ho spojenie s budúcou manželkou-lekárkou nasmerovalo na Záhorie. Po krátkej, ale stále so strojárstvom spojenej epizóde v Jednotnom roľníckom družstve v Radošovciach, kde bol takmer „dievčaťom pre všetko“, sa dostal do Skalice – významného centra strojárov, mesta nakloneného histórii, vzdelaniu, ekonomike i kultúre. A už 23 rokov pôsobí vo funkcii riaditeľa Strednej odbornej školy (SOŠ) strojníckej v Skalici.

Ing. Anton Švarc
Malá medaila svätého Gorazda za úspešnú celoživotnú pedagogickú a riadiacu prácu a osobitný prínos k rozvoju odborného vzdelávania

Dnes takmer šesťdesiatnik Ing. Anton Švarc pod niekdajším zriaďovateľom, Ministerstvom hospodárstva Slovenskej republiky, úzko spolupracoval pri tvorbe nových školských predpisov s väzbou na strojárske odbory, profil absolventov a financovanie škôl. Pomohol sformovať svoju „srdcovku“ na školu moderného typu. Zaviedol alternatívne učebné plány, stále smerujúc školu k strojárskym odborom. Ciele a míľniky sa odvíjali od požiadaviek trhu práce. Prináša to ovocie škole i jej absolventom.

Pod jeho vedením školu, aj s jednou historickou budovou, zrekonštruovali. Vymenili okná, strechu, zateplili fasády, vynovili sociálne zariadenia. Päť nových učební s výpočtovou technikou slúži na výučbu informatiky, cudzích jazykov a programovanie CNC strojov. Účastníci celoštátnej súťaže ZENIT – študenti i pedagógovia z celého Slovenska – v skalickej SOŠ strojníckej nedávno obdivovali podmienky v tamojších dielňach aj efektívnu a perspektívnu symbiózu školy so spoločnosťou INA Skalica, jedným z najvýznamnejších zamestnávateľov a tútorov odborného vzdelávania v Skalici a na Záhorí.

Telocvičňa – z balvana mať budúcich úspechov

Nefunkčná nafukovacia hala sa pred 15 rokmi úsilím mnohých ľudí okolo Ing. Antona Švarca premenila na peknú telocvičňu. Umožňuje rast talentov – hokejistov, futbalistov i tenisových, volejbalových či florbalových nádejí. *„Spätne to patrí medzi najkrajšie okamihy spojené so školou, keď sa nám po viacerých rokoch podarilo zo združených prostriedkov konečne vybaviť telocvičňu na výučbu telesnej výchovy. Z bývalej nafukovacej haly. Dali sme tomu opláštenie, konštrukciu, zateplili... Za pomoci firiem sa vybavila elektrina, podlaha.“*

Aj investícia do troch samostatných plynových kotolní spolu s výmenou okien a so zateplením sa už škole vracia znížením energetických nákladov.

Byť či nebyť pedagógom?

„Ja som pedagógom v živote nechcel byť. Nikto ma neťahal k pedagogickému pôsobeniu. Ale roku 1983 som nastúpil tu v Skalici do ZVL. Prešiel som prakticky od dielovedúceho až po výrobného riaditeľa. Vzhľadom na znižovanie stavov došlo aj k zlúčeniu technického a výrobného riaditeľa. A ja som sa dostal na post riaditeľa stredného odborného učilišťa. Takže od roku 1990 prakticky pôsobím v škole. Musel som si doplniť pedagogické vzdelanie, vzdelávanie riadiacich pracovníkov. No neľutujem, že som prešiel do školstva. Je to síce úplne iná robota ako naháňať sa za výrobným plánom, ale prakticky už počas pôsobenia tak na poste dielovedúceho, ako aj výrobného riaditeľa som stále prichádzal do styku s učňami i absolventmi učilišťa. Vedel som, čo od nich môžem očakávať, kde sú rezervy, čo by podnik potreboval,“ odpovedá Anton Švarc.

Kto by nezávidel?

Škole a jej riaditeľovi prináša osoh úzka spolupráca s podnikateľskou sférou skalického regiónu. Investície do školy, do ľudí a žiakov ako perspektívnych zamestnancov sú základným kameňom úspechu riaditeľa Ing. Antona Švarca a SOŠ strojníckej v Skalici, ktorá sa ako jedna z mála dlhodobo pýši 100-percentnou zamestnanosťou absolventov, najmä v podniku INA Skalica.

Recepty na úspech

Práca, ryby, záhrada, príroda. Kolobeh úsilia s medzierkami na oddych. Už na základnej vojenskej službe privoňal k divadlu. Láska ku knihe a poézii ho nasmerovali tiež ku kultivácii medziľudských vzťahov. V zboroch pre občianske záležitosti sobášil, vítal do života, lúčil sa s ľuďmi, po ktorých ostalo už iba ich dielo...

Aké pocity prežíva ziskom Malej medaily sv. Gorazda?

„Som veľmi rád tejto medaile. Vnímam ju ako ocenenie mojich zásluh... Len za tých dvadsaťtri rokov riaditeľovania padlo na oltár vlasti aj nejaké to zdravie. Lebo ‚udržať nervy na uzde‘ je niekedy veľmi ťažké...“

Za najťažšie obdobia v škole považuje časy, keď dochádzalo k rušeniu podnikov ZVL Skalica, ĽKZ-Z Holíč, OZETA Skalica. Vtedy ho vždy stálo veľa síl a úsilia, aby škola vôbec ostala existovať. Veď odchádzali zamestnávatelia, prestával byť záujem o niektoré odbory. Strojárske, textilné i odevnícke...

Aký má Ing. Anton Švarc recept na prekonávanie ťažkostí?

„Myslím si, že žiaden recept na prekonávanie problémov neexistuje. Človek sa proste musí zaťať a ísť cez prekážky, snažiť sa ich odstraňovať a prekonávať.“

Ozaj, akú dobre mienenú radu by dal svojmu pokračovateľovi?

„Jednoznačne, aby zotrval vo výučbe odborov, o ktoré je záujem na trhu práce. Pretože vždy to musí priniesť úspech. Či skôr, či neskôr. Tak ako teraz máme strojárinu, mali sme predtým pradiarinu, odevníctvo. Nikdy sme neučili pre úrady práce, ale pre trh práce... Aby naši absolventi na nás spomínali v dobrom v práci, a nie v krčme...“

Mgr. Jana Pivková – vie pochopiť, poradiť, pomôcť

ĎAKOVNÝ LIST

Mgr. Jana Pivková
Ďakovný list za celoživotné úspechy vo výchovno-vzdelávacom procese a zásluhy o rozvoj základného školstva

Od roku 1977 sa spája poslanie učiteľky matematiky a chémie Mgr. Jany Pivkovej so školou v Liptovskom Jáne. V školstve pôsobí 38 rokov, z toho 13 rokov bola riaditeľkou. Matematika, chémia, zemepis, ale aj vzťah k prírode a fotografovaniu, riešenie pytagoriád a olympiád, prebúdzanie a pestovanie vzťahu k výpočtovej technike. To všetko k nej patrí. Bola i externou metodičkou chémie v okrese Liptovský Mikuláš a v okresnej komisii Chemickej olympiády pracuje naďalej ako čerstvá dôchodkyňa. Prežívala so školou radosti i starosti. Ťažké to bolo najmä vtedy, keď rapídne ubúdalo žiakov. Hrozbu zrušenia školy zažehnali. Zmobilizovala pedagógov, radu školy, obecné zastupiteľstvo. Záchranou bolo spojenie základnej školy s materskou školou.

Osobný vklad do vzdelávania

Dôkazy o jej prínose do vzdelávania na Liptove sú vo viacerých úspešných generáciách jej bývalých žiakov. V rodine našla podporu pre učiteľský údel. S manželom vychovala dve dcéry – dvojčatá. Lenka je ekonómka a venuje sa finančnej analýze v medzinárodnej firme a Janka vyštudovala aplikovanú biológiu a učí na strednej škole. V obci sa Mgr. Jana Pivková angažuje v redakčnej rade Jánskych novín, prispieva do časopisov. Z návrhu na ocenenie sa dočítame, že *„dnes už jej 50-roční žiaci si ju pamätajú nielen ako učiteľku, ktorá ich učila počítať a robiť chemické pokusy, ale aj milovať prírodu, chrániť ju a zaznamenávať krásy svojho okolia – fotografovať...“*. Príklady možno nájsť v dokumentácii školy, ktorú vedie doteraz. Budúcich chemikov ako talenty pomáhala motivovať a zušľachťovať prácou v okresnej komisii Chemickej olympiády.

Dar načúvať

„V riadiacej činnosti je zlé mať v malej škole málo financií, ale to je iná, ťažká kapitola. Pri práci s ľuďmi sa tiež stalo všeličo, ale nikdy som sa s nikým zle nerozišla, dokonca som sa nevedela s kolegami ani ‚povadiť‘. Myslím, že Pán Boh mi dal do vienka veľký dar: viem načúvať...“ zaspomínala si J. Pivková.

Čo ju ako učiteľku najviac uspokojuje?

„Keď som učila matematiku a chémiu na celý úväzok, mala som krásne pocity uspokojenia, keď som ‚odfajkala‘ všetky správne výsledky v matematických písomkách. Ohromný pocit má učiteľ aj vtedy, keď žiak odpovedá pred tabuľou a tak dokonale napodobní výklad učiteľa, ba dokonca aj jeho mimiku a gestikuláciu, že sa učiteľ v ňom až vidí. Potom máte po tele husiu kožu. Je spokojný, ba až šťastný.“

Akú dobrú radu by adresovala svojmu nástupcovi?

„Aj v našom povolaní platí: dvakrát meraj a raz strihaj. Treba si dať pozor na to, čo riaditeľ svojim podriadeným povie a ako to povie. Na škole som bola od roku 1977 a cez ruky mi prešlo veľmi veľa žiakov z Liptovského Jána a z okolitých dedín. Poznám rodičov a ich deti možno odmalička. Aj v pedagogickom kolektíve mám svoje žiačky. Raz mi jedna povedala: ‚Vy ste sa, pani riaditeľka, vôbec nezmenili, vy ste stále rovnaká. Som veľmi rada, že môžem s vami pracovať.‘ To prajem aj svojmu nástupcovi: Nech sú jeho ľudia hrdí na to, že môžu s ním spolupracovať.“

Má bývalá riaditeľka Základnej školy s materskou školou v Liptovskom Jáne Mgr. Jana Pivková životnú zásadu, ktorá jej pomáha prekonávať problémy?

„Možno zdôrazním, že nikdy netreba jesť kašu, keď je horúca. Vravievali mi, že som vzťahovačná. Asi áno. Vťahovala som na seba problémy iných, v noci som ich riešila. Vďakabohu, väčšinou ráno sa riešenie našlo.“

Dvojstranu pripravil Milan SOUKUP
Foto autor a archív A. Š., J. P.

Poslanie učiteľa ako príbeh večnej skromnosti?

Z POCITOV UČITEĽA PRED 150 ROKMI

Panuje zaužívaná predstava, že kedysi boli farár, učiteľ a notár na dedine skoro až nedotknuteľnými autoritami, ktoré sa tešili všeobecnej úcte. Platilo to len čiastočne a vôbec nie bez výnimky. Často máme tendenciu minulosť si s odstupom času idealizovať. Pri spätnom pohľade nám z dedinského prostredia, ak si odmyslíme tam žijúcich príslušníkov šľachtických alebo zemianskych rodov, vystupujú z anonymity výraznejšie práve učitelia alebo kňazi, čo je pravdepodobne dôvod, prečo sú dnes považovaní za prirodzené autority danej doby. Netreba si však robiť ilúzie o žiadnom období minulosti, rovnako ako ich nemáme ani o prítomnosti.

Kedysi si ľudia na dedine cenili predovšetkým manuálnu prácu a majetok. Vyplývalo to zo skúsenosti ich života. Učiteľ a kňaz mali v dedinskom spoločenstve osobitné postavenie. Hoci boli jeho súčasťou, vďaka vzdelaniu, rozhľadu a postaveniu boli zároveň i mimo neho. Tak chápali samých seba a tak boli vnímaní aj prostredím, v ktorom pôsobili. Aj na základe dobových svedectiev, autobiografických prác a rôznych záznamov je zrejmé, že ani učitelia, ani kňazi napríklad v druhej polovici 19. a začiatkom 20. storočia neboli natoľko nedotknuteľnými autoritami, aby neboli vystavení drobným huncútstvam, zlomyseľnostiam a často až otvoreným prejavom nepriateľstva. Odstup času však zvyčajne milosrdne zotrie detaily svedčiace o malichernosti, ktoré boli a vždy sú prirodzenou súčasťou života, a zabudne sa aj na tých, ktorí boli ich pôvodcami. Zostane len to, čo je v živote dominantné, v tomto prípade pri učiteľoch výchova a výučba detí, prípadne dielo iného charakteru, ktoré po sebe zanechali.

Ťažký údel dedinského učiteľa

Demonštrovať je to možné napríklad na spomienkach Jána Bohumila Molnára (1839 – 1934), ktorý bol učiteľom na viacerých dedinských školách v Novohrade a pred odchodom do penzie učil v Sennom (dnes okres Veľký Krtíš). Nepatril k najvzdelanejším príslušníkom slovenskej inteligencie v Novohrade, no nebol to ani rozhľadenejší remeselník len so znalosťou písania a čítania, ktorí bývali na dedinách v druhej polovici 19. a na začiatku 20. storočia hojne učiteľmi. Absolvoval niekoľko gymnaziálnych tried v Rimavskej Sobote. Bol to človek, ktorý zanechal o svojom živote a pôsobení svedectvo v podobe spomienok, v ktorých záznam každodennej reality prevláda nad zápisom „veľkých“ myšlienok.

Život dedinského učiteľa v tomto období charakterizovala predovšetkým skromnosť v materiálnom zmysle (v mnohých prípadoch nie je prehnané použiť až slovo bieda), ale zároveň v rámci možností pomerne bohatý spoločenský život, ktorý pozostával predovšetkým z návštev a zo stretnutí s inými učiteľmi, farármi a ich rodinami. Postupom času sa v jeho spomienkach objavujú čoraz viac aj všeobecnejšie ladené úvahy. Jednu z nich napísal pri odchode zo školy v Ozdíne (dnes okres Lučenec), kde pôsobil po roku 1862, a – ak si odmyslíme rozdielne reálie doby – v mnohom môže vyjadrovať pocity dnešných pedagógov: *„... nie je tých stavov mnoho, ktoré on* (ľud, resp. obyvatelia obce) *ešte za chatrnejšie a opovrženejšie drží nežli učiteľský, a tomuto stavu často, prečasto sa miesto cti potupa a opovrhnutie dostáva. Pri cti je on veľmi ukrivdený. Ale nie lepšie to stojí i s odmenou tohto stavu. Každé povolanie, každá práca, a to často i tá najchatrnejšia, sa hojnejšie a štedrejšie odmeňuje než tá učiteľská. Povolania, ktoré snáď viac k záhube človečenstva nežli k blahu a dobru slúžia, sa hojne a prebohate odmeňujú, kdežto učiteľ za opatrovanie, za vynaučovanie k dobrému, za osvecovanie tých najdrahších pokladov ľudstva, totiž dítek, a tak jednej čiastky človečenstva, častokrát sotva býva v stave vydreti svoj krvopotne zaslúžený chatrný plat. A tu by prece jen mala míti platnosť tá prúpověd, čím vzácnejší a znamenitejší práce, tím vetší a drahšia pláca.“*

Pri písaní týchto riadkov išlo zrejme o zatrpknutosť až znechutenie prameniace z bezprostrednej skúsenosti. Takýchto odchodov však učitelia kedysi zažívali pomerne mnoho. Učiteľ bol v istom zmysle pútnikom často meniacim pôsobiská. Na každom bol však vždy trocha cudzincom. O tom vypo-

Maria Montessori – málo známy klasik tvorivej pedagogiky

REFLEXIE OSOBNOSTÍ PEDAGOGIKY

Literatúry o Marii Montessoriovej je u nás stále poskromne. Hádam len jej meno zostalo z dávnej minulosti v pamäti niektorých odborníkov a jej myšlienky šíria niektorí nadšenci aj vo svojej praxi. Niektoré z jej kníh boli vydané pred druhou svetovou vojnou, no kto z dnešných učiteľov a rodičov ich čítal? Medzitým sa však vo svete stali bestsellerom. Boli to hádam až zlomyseľné kroky vládcov, ktorí sa snažili oddeliť bohatstvo myšlienok a originálnosť jej postupov od poznania dnešných pedagógov. Ironiou je, že dnešní učitelia neraz s ťažkosťami a námahou hľadajú a objavujú odpovede na otázky, na ktoré v mnohých prípadoch odpovedala Maria Montessori už pred viac ako sto rokmi!

V jednom svojom článku ku knihe Marie Montessoriovej ju profesor Harvardovej univerzity Henry Helms nazval géniom a prirovnal ju dokonca k Pestalozzimu. Nebol zrejme ďaleko od pravdy. Kto bola teda Maria Montessori?

Žena, ktorá deťom dala domov

Na konci minulého storočia mladá doktorka medicíny, asistentka na Psychiatrickej klinike Rímskej univerzity, profesorka antropológie a hygieny Maria Montessori otvorila v Ríme školu pre mentálne postihnutých. Zakrátko, použijúc svoje vlastné nové metódy výchovy a vzdelávania, dosiahla výsledky, ktoré vtedajšia tlač označila za hraničiace so zázrakom. Postihnuté deti sa v mnohých kritériách priblížili k žiakom normálnych škôl. Túto metódu preniesla aj do práce so zdravými deťmi. A znovu dosiahla vynikajúce výsledky. Na základe týchto skúseností urobila analýzu úrovne výchovy a vzdelávania svojej doby, podrobila kritike ich autoritatívny charakter a dokázala, že de facto brzdia rozvoj dieťaťa.

Niekoľko rokov nato jej rímsky inštitút uložil, aby sa postavila do čela Domu detí (La casa dei bambini), ktorý vznikol najmä jej zásluhou v robotníckej štvrti San Lorenzo. Toto zariadenie sa denne bezplatne staralo o bezprizorné deti v tejto štvrti chudobných. Šlo vlastne o predchodcov našich dnešných detských domovov. Domy detí sa postupne začali zakladať v mnohých európskych krajinách, postupne sa objavili dokonca aj v Spojených štátoch amerických.

Maria Montessori vypracovala metódu adekvátnu prirodzenému rozvoju osob-

nosti. Koncom 20. rokov minulého storočia však bola podrobená tvrdej kritike, pretože nekorešpondovala so všeobecne rozšírenými autoritatívnymi metódami práce s dieťaťom. Vtedajší obhajcovia autoritatívnej školy jej metodiku jednoducho odvrhli.

Otvorenie priestoru prejavom dieťaťa

Metóda Montessori, ako metóda harmonickej výchovy dieťaťa, je najúčinnejšia u detí v rozpätí od jeden a pol roka do siedmich rokov. Zastavme sa pri niektorých princípoch výchovy a vzdelávania M. Montessoriovej.

Škola musí prejsť postupne na vedeckú pedagogiku, ktorej cieľom je odkrytie a otvorenie priestoru slobodným a prirodzeným prejavom osobnosti dieťaťa. Opierajúc sa o tieto východiská, Maria Montessori vytvára v Dome detí vzdelávací proces na nových princípoch, pripravuje naň učiteľky, spisuje originálny didaktický materiál, rozpracúva vzory nielen vyučovacích hodín, ale aj celého detského žitia.

Do centra pedagogického procesu postavila dieťa, pripravila podmienky na jeho slobodný rozvoj, samovzdelávanie a sebavýchovu. Vychádzala z toho, že príroda sa sama postarala o formy všetkých konštrukcií človeka a na ich fungovanie nie je potrebné doplnkové prispôsobovanie sa. Každá schopnosť v podmienkach slobody a prirodzenosti sa prejavuje sama v sebe a sama sebou. Dieťa sa v pravý čas púšťa ruky dospelého, robí samo prvé kroky, postupne sa jeho činnosť stáva zložitejšou. **Maria Montessori sa vo výchove usiluje uplatniť princíp individuálnej slobody dieťaťa, ktorá je potrebná tak pri formovaní charakteru, ako aj myslenia, citov a vôle. Správne ponímanie slobody pri výchove a vzdelávaní stavia na miesto našej fantázie reálne požiadavky dieťaťa a vytvára predpoklady, aby sme pochopili jeho súčasné i budúce potreby.**

Dieťa túži žiť prirodzeným životom, stále obmedzovanie mu prekáža, pedagóg musí dbať o to, aby nebol brzdený jeho všestranný prirodzený rozvoj. Montessori má vyhradený názor nielen na slobodu, ale aj disciplínu. Príkazmi a dohováraním si podľa nej dieťa ešte nikto nezískal, disciplína spôsobuje skľúčenosť a stiesnenosť dieťaťa, čo je ničenie jeho osobnosti.

Dieťa sa rozvíja v činnosti, v práci, ku ktorej ho prirodzeným spôsobom priťahuje skrytá náklonnosť, ku ktorej sa jedinec dostáva krok za krokom.

Slobodu vo vzdelávaní Maria Montessori poníma ako vytváranie najžičlivejších podmienok na rozvoj osobnosti. V tejto súvislosti sú zaujímavé aj jej názory na práva dieťaťa. Vtedajšia pedagogika totiž o právach detí nehovorila nič. Keď sa narodí človek, niet u neho nič okrem možnosti a v zložitom svete je jej rozvoj úlohou pedagóga, školy, celej spoločnosti i jedinca samotného. Preto deti veľa pracujú – vytvárajú sami seba. Rodičia a vychovávatelia sú prizvaní pomôcť dieťaťu v tejto práci.

Dôležitou úlohou metód Marie Montessoriovej je rozvoj zmyslov, pociťovania, vnímania, predstáv a pamäti. Pod duševným rozvojom detí chápe spôsob prechodu od konkrétneho k abstraktnému, od pojmov k myšlienkam a pod. Montessori vypracovala viacero pravidiel rozvoja zmyslov i rozumových schopností dieťaťa. Dieťa musí byť slobodné vo svojich pozorovacích schopnostiach a činnosti, pričom pedagóg musí mať na zreteli nebezpečenstvo jeho vyčerpania prácou, ale súčasne odľahčuje jeho cestu slobody výberu. Zo strany učiteľa je veľmi dôležité do tohto procesu nezasahovať alebo zasahovať minimálne. Výsledkom je radosť dieťaťa z poznávania za použitia pochvaly od vychovávateľa.

Učiteľ a spoluvytváranie života žiaka

Do čias Montessoriovej neexistovali racionálne metódy učenia sa čítaniu a písaniu.

Táto úloha sa zvyčajne riešila vyčerpávajúcou prácou učiteľov a detí. Práve Montessoriovej metóda v mnohom pomohla tento stav riešiť. Bola postavená na primeraných potrebách rozvoja organizmu, mozgu a psychiky.

Učenie sa čítať ide súbežne s písaním. Deti s neopísateľným nadšením odkrývajú svoje umenie písať, učia sa s nenásytnou žiadostivosťou, zaobíduc sa dokonca aj bez hračiek a hier. Ako píše: *„Pochovali sme nudnú a absurdnú abecedu i zošity ako strašiakov...“*

Nemenej zaujímavá je metodika uvedenia dieťaťa do aritmetiky, učenie detí počítaniu. Tajomstvo je jednoduché – samovzdelávanie, prirodzený záujem detí o poznanie sveta a seba samých, vystríhanie sa únavy, nadšenie, neprítomnosť nútenia do práce, hľadanie nového i nad-

vedajú nasledujúce riadky: *„... aké obete musí vôbec tento stav, ktorý iné vyučuje, človečenstvu prinášať, barz to i zamlčím, že ovšem údy tohto stavu mnohé, premnohé trovy majú... Každé takmer iné povolanie doma v zdedených príbytkoch a rodisku môže byť provozováno, ale stav tento musí opustiť všetko toto, musí opustiti otcovské a materinské príbytky, lúky a háje, musí opustiť svoju vlasť a dať sa do cudziny. Musí opustiť bratov a sestry, priateľov a pokrvnosť a dať sa medzi cudzích. To všetko musí činiti, ubravši se k tomuto stavu, pre dobro a blaho človečenstva. Tento je náš osud, toto je náš los. A tento jest i Kristem Ježišem potvrdený, když říká: jdouce po všem svete, učte všecky národy. A tak mezi národy jíti a vyučovati nám uložené, nebo častokrát toto povolání, jestli ho doma konáme, jestli tím méne cti dosahuje...“*

Konfrontácia zodpovednosti vo vzťahoch času

Boli to časy, keď ľudia boli omnoho viac spútaní s jedným miestom. Priestorová mobilita bežných ľudí bola obmedzená, a práve preto boli medziľudské i rodinné vzťahy omnoho intenzívnejšie.

Na konkrétnom pôsobisku učiteľa všetko záviselo od ľudí, ktorí v tej či ktorej dedine žili. Ich vzájomné vzťahy, prípadne konflikty utvárali atmosféru obce: *„... ale ako sa všade nalezají dobrí, tak tím istým spúsobem i zlí. A takovýto lidé potom obyčejne sú nepřítelem všeho dobrého, pekného a chválitebného, poriadku a zákona. Títo lidé, ako vôbec všetko, tak oni úrad učiteľa v cirkvi nedržia za potrebný a užitočný, ale za bremeno, a všetok iný plat, kdyby i na tie najkrásnejšie skutky, vďačnejšie oddávajú a splácajú nežli ten, ktorý učiteľom sa dáva. Takýto ľudia ako za plat učiteľov, tak i za poriadne posielanie dietok do školy vždycky s vrchnosťou musia byť strašení a donucovaní... Ba ho častokrát* (učiteľa) *prenasledujú, tak že jesto príklady, že týmto podobní ľudia již častokráte veľké útvari cirkvi tím zapríčinili, že mnohého učiteľe tak rečeno z cirkve vyštvali, a tak cirkev často jak dobrého učitele pozbaviti, tak i do mnohých trov dovjesti...“*

Napriek všetkému si Ján Molnár, podobne ako množstvo ďalších učiteľov v slovenských dedinách a dedinkách, uvedomoval závažnosť svojho poslania. Veľmi čarovne, z dnešného pohľadu možno až pateticky, ale rozhodne úprimne to vyjadril v nasledujúcich riadkoch: *„Nebo kdiž to čest jest vinárovi sladké hrozno dochovávať; kdiž to čest jest o tú najprednejšiu telesnú poživu, totiž o chlieb vezdejší, roľníkovi pracovať, když to čest jest priemyselníkovi krásny a primeraný odev pre ľudstvo hotoviť; teda iste i to čest jest, tú prednejšiu, omnoho dustojnejší čiastku človeka, totiž dušu, vzdelávať, ľudstvo hovoriť učiť, dušu ľudskú tam viesť, aby vedela cítiť a prežívať radosti nebeské, aby mnela poklady v sama v sebe, ktoré mola a rez nekazí a zlodeji nekradnú, aby schopná bola života večného, ba aby tá duše ľudská už aj v tomto zemském živote si vedela pomáhať a si ho blahým, šťastným a príjemným činiť. Všetko toto konať pravým česť jest.“*

Je to vyznanie poslaniu učiteľov v jazyku a podobenstvách doby. V jeho pozadí cítiť pocit veľkej zodpovednosti, s ktorou boli a sú učitelia konfrontovaní, ale i cti, ktorá sa im tým dostáva, no tiež nedocenenia zo strany spoločnosti, čo – ako naznačujú predchádzajúce riadky – nie je len záležitosťou dnešnej doby.

RNDr. Ján ALÁČ
Foto archív

šenie z odkrývania nepoznaného, dobrovoľnosť, rôznorodá činnosť...

Súčasné učebnice pedagogiky, či už pre stredné, alebo vysoké školy, neobsahujú informácie o Montessoriovej a jej metódach. Nikde nie je nič čo i len približujúce sa jej myšlienkam. Takmer všetky ovláda teória a princípy autoritatívnosti. Podľa tohto viaceré princípy súčasnej pedagogiky a prirodzený rozvoj osobnosti sú navzájom v rozpore a blokujú cestu dieťaťa k poznatkom. V tom môže byť aj príčina jeho prípadného spomaleného rozvoja.

Maria Montessori venovala veľa pozornosti úlohe vedeckej pedagogiky v príprave učiteľa. Sama píše: *„Učitelia dlho učili, aby bolo dieťa slobodným, aktívnym činiteľom v škole, príliš často sa však ich úloha končila tým, že potláčali v ňom všetku aktivitu.“*

Zmysel jej metód je v tom, aby učiteľ vedel a dokázal skúmať život dieťaťa, a vedel sa pritom do neho príliš nemiešať. Pre tých, ktorí pracujú autoritatívne, je to neprijateľné. Je pre nich nepochopiteľné, že život dieťaťa sa uberá vlastnými cestami, treba ho pozorovať a sledovať, učiť sa objavovať jeho tajomstvá a naprávať jeho chyby svojou pomocou a účasťou. Ale v tomto je majstrovstvo učiteľa. Možno povedať, že všetci novátori z radov učiteľov sa pridržiavajú tejto pozície.

Objavme pedagogiku M. Montessoriovej pre súčasnosť

V knihách Marie Montessoriovej je analyzovaných viac ako dvadsať základných pedagogických princípov a myšlienok. Vo všetkých je ukryté to hlavné – pedagogika rozvoja vyvíjajúcej sa osobnosti, ktorej jadrom sa ukazuje spolupráca učiteľa a dieťaťa, a nie smutne preslávená „teória ovplyvňovania“.

V dedičstve Montessoriovej je ukrytá unikátna všeľudská skúsenosť, jej systém je založený na prirodzenom vzdelávaní, slobodnom rozvoji osobnosti, jeho princípmi sú aktivita, činnosť, samostatnosť, samovzdelávanie, prirodzené predpoklady a vlohy človeka ako súčasti prírody.

Maria Montessori je zakladateľkou experimentálnej pedagogiky, teda tej, ktorá sa u nás za posledné roky skôr tlmila, ako by sa jej vytváral priestor na realizáciu. Badať tiež, že encyklopédie a pedagogická literatúra vôbec jej metódy skôr vyvracali, pričom mnohé celkom zamlčiavali.

Maria Montessori právom patrí ku klasikom svetového pedagogického myslenia, teda k J. A. Komenskému, J.-J. Rousseauovi, J. H. Pestalozzimu. Bolo by preto spravodlivé vrátiť jej miesto v učebniciach pre školy pripravujúce pedagógov, čo by plne zodpovedalo snahe o prestavbu nášho pedagogického myslenia. Dnes sa na stôl každého pedagóga pýtajú mnohé jej knihy. Ide predovšetkým o *Dom dieťaťa, Metódy vedeckej pedagogiky, Sprievodcu k mojej metóde, Sebavýchovu a sebavzdelávanie v základnej škole, Antropológiu a pedagogiku*. Je načase aj u nás vydať aspoň niektoré z týchto prác, ktoré môžu obohatiť myslenie nášho pedagóga. Môžu mu poskytnúť dostatok podnetov na ďalšie zamýšľanie sa nad svojou prácou i metódami, ktoré používa, resp. ktoré by mohol vyskúšať, aby bol bližšie k svetu dieťaťa, ktoré mu je zverené do výchovy.

Podľa zahraničných materiálov (lupa)
Foto wiki.org

Časy, keď „školské dietky“ i rodičia sekali dobrotu a učiteľ mal úctu

SPOMIENKY NA ŠKOLU NA HOREHRONÍ

Príbehy pedagogiky, jej ekonomického zázemia vo svetle faktografie spred niekoľkých stáročí vyznievajú v prítomnosti ako fantastika, prekonávajúca aj ten najromantickejší rozmar v učiteľovaní. Aká bola škola pred štyrmi storočiami? Čím a ako žilo vtedajšie školstvo na území súčasného Slovenska, ba dokonca v obciach, v ktorých život kypí i dnes? Čím všetkým sa museli riadiť učitelia, žiaci? Aký kánon a pravidlá hry museli rešpektovať, aby sa nedostali do rozporu s vtedajšími dobrými mravmi? O tom viac z úryvkov z publikácie Richarda Lacka a kol., ktorá sa zaoberá aj školami na Horehroní – v Polomke a Závadke nad Hronom.

Polomka: od konopnej záhrady po vozy sena

Prvého učiteľa – rechtora zo školy v Polomke, poznáme menom z kanonickej vizitácie z roku 1636. Pred týmto rokom bol rechtorom Daniel Sútoris, roku 1636 ním bol Martin Chmel. Učiteľské dôchodky si nemusel vyberať sám – vyberač mu okolo sviatku sv. Juraja doniesol od každého sedliaka dvanásť a od vdovy šesť denárov. Okrem toho dostal po dva snopy žita, ovsa, jačmeňa a prosa. Ďalej mal pri Hrone lúku ležiacu vedľa farárovej. Roku 1643 školopovinné deti učil Jakub Fajtík,

roku 1647 Juraj Sartoris. Roku 1653 bol rechtorom Jakub Apiarus, ktorý dôchodky pre nedbanlivosť farníkov riadne nedostával. Roku 1701 to bol Mikuláš Rivaj.

V kanonickej vizitácii z roku 1733 boli stanovené príjmy rechtora, ktorý učil v Polomke školopovinné deti z Polomky, zo Závadky a z Bacúcha. Býval v novom dome, ktorý pre učiteľa postavili obyvatelia Bacúcha a Závadky a zaviazali sa ho aj udržiavať.

Učiteľ mal:

- 1 konopnú záhradu,
- 3 lúky na dva vozy sena v hodnote asi 2 zlatých,
- 2 kríže jačmeňa od každého majiteľa poľa, čo bolo ročne 35 bratislavských meríc po 35 grajciarov, spolu 25 zlatých a 20 denárov,
- od každého majiteľa poľa 2 kríže ovsa, spolu 10 zlatých,
- 40 vozov dreva po 6 grajciarov, spolu 4 zlaté.

Škola stála naproti fare v Polomke. Postavená bola z dreva a mala iba dve učebne. Patrila k nej lúka, z ktorej ročne zviezli jeden voz sena. Polomka platila učiteľovi ročne 10 zlatých a 2 denáre. Od každého hospodára dostával ročne 2 snopy obilia z jarín a ozimín. Od krstu mal dva a pol denára. Od zvonenia a spevu na pohrebe podľa zvyku, z ofier tretinu.

Ako sa správať v škole a kostole?

Na začiatku 19. storočia boli vydané školské pravidlá pre žiakov rímskokatolíckej ľudovej školy v Závadke nad Hronom. V prvých troch bodoch bolo určené, ako sa majú správať *„školské dietky, dobrí Kresťane, aby Krajine v osoch boli“* – v kostole, škole i mimo nej.

Ako sa mali správať v kostole

1. Školáci sa mali dostaviť na Božie služby každý deň ráno, takisto v nedeľu, aj popoludní. V kostole mali zaujať miesto, ktoré im bolo vyhradené. Postojačky alebo kľačiac sa mali ticho modliť a tie, ktoré poznali piesne, mali ich spievať.
2. Do kostola mali prísť spoločne, nečujným krokom a v tichosti, bez kričania alebo hádania. Takto sa mali správať, i keď z neho odchádzali. V kostole sa nemali zbytočne zdržiavať.
3. Miništranti pri oltári sa mali slušne správať, tak ako tí, čo vykonávali pastoračnú činnosť. Pri vykonávaní úkonov sa nemali ponáhľať, nemali sa po kostole pozerať, len pobožne spojenými rukami mali miništrovať, *„žeby pred Bohom boli vzácni a tiež každému k príkladu slúžili“*.
4. Kňaza alebo učiteľa, keď vyučovali náboženstvo, mali žiaci pozorne počúvať. Ak by sa ich kňaz alebo učiteľ niečo spýtal, mali mu dokonale odpovedať.

Ako sa mali správať v škole

1. Školopovinné deti, ktoré boli do školy privedené a zapísané, nesmeli ani na kratšie, ani na dlhšie obdobie bezdôvodne ostať mimo školy (doma alebo na hospodárstve). Mohli ostať len v prípade ochorenia alebo pre inú príčinu. Rodičia alebo tí, čo sa o školopovinné deti starali, museli ako prví oznámiť učiteľovi dôvod neprítomnosti žiaka v škole, inak mali byť pokutovaní.
2. Do školy muselo každé dieťa prísť čisté, umyté, vyčesané a zaopatrené potrebnými učebnicami a písacími potrebami. Ak školopovinné dieťa prišlo do školy neumyté a nečisté, učiteľ mal napomenúť rodiča. Učiteľ mohol žiaka domov poslať alebo oddelene od druhých žiakov na *„hanblivé miesto“* posadiť.
3. V škole počas vyučovania nemali často vychádzať mimo triedy na dlhší čas. Kričať a hrať sa im nebolo dovolené. Knižky a školské veci mali zakázané vymieňať si medzi sebou a ničiť ich.
4. V triede sa mali správať úctivo, všetko, čo im učiteľ alebo jeho pomocník prikázal, mali vykonať. Každý žiak bol povinný pri odpovedi stáť. Ak niekto prišiel do triedy, mali vstať a sklonením hlavy ho privítať.
5. Školopovinné deti, ktoré chodievali pravidelne na vyučovanie, sa nesmeli kontaktovať so školopovinnými deťmi, ktoré školu nenavštevovali. Svojich rodičov si mali vždy uctiť bozkaním rúk, keď išli do školy alebo z nej prišli. V obci každého, koho stretli, mali pozdraviť a zložením čiapky z hlavy si ho uctiť.

Chudobní žiaci školné neplatili

Na základe uznesenia obecného zastupiteľstva bola Závadka nad Hronom povinná natrvalo zabezpečiť umiestnenie štátnej elementárnej ľudovej školy a štátnej detskej opatrovne. Podľa plánov schválených ministrom školstva a kultu A. Berzevicom mala mať školská budova do 1. septembra 1904 štyri učebne a štyri učiteľské byty, ďalej jednu opatrovňu s bytom pre opatrovateľku. Pri škole sa mali nachádzať aj hospodárske objekty, studňa, dvor mal byť oplotený a stavby v dobrom stave.

Obec musela zo svojho rozpočtu zabezpečiť vyčistenie školských priestorov počas veľkých prázdnin, ďalej zariadiť ich vykurovanie a dodať škole a učiteľským bytom potrebné palivové drevo. Objekty školy a opatrovne museli byť poistené proti požiaru. Obec mala povinnosť starať sa aj o udržiavanie detskej opatrovne a bytu opatrovateľky.

Musela platiť na vydržiavanie štátnej ľudovej školy 5 % všetkých štátnych priamych daní ako školský príspevok, ďalej 3-% daňovú prirážku pre opatrovateľku do berného (daňového) úradu v Revúcej. Ďalej bola povinná uhradiť za každé učiteľské miesto a za opatrovateľku po 24 korún do učiteľského penzijného fondu a príspevok 30 halierov za každého žiaka pre penzijný ústav.

Chudobní žiaci boli oslobodení od platenia školného. Zápisné vo výške 50 halierov musel zaplatiť bez výnimky každý žiak. Z tohto poplatku mala byť zriadená školská knižnica. Obec musela dať pod stavbu školy a detskej opatrovne, potrebných bytov a hospodárskych objektov potrebný stavebný pozemok.

Ministerstvo súhlasilo s tým, že dovtedajší pedagógovia miestnej rímskokatolíckej ľudovej školy, ak spĺňali zákonnú spôsobilosť a boli schopní vykonávať učiteľskú službu, mali byť vymenovaní za riadnych učiteľov štátnej ľudovej školy v Závadke. Jedného pedagóga rímskokatolíckeho vierovyznania ministerstvo vždy vymenovalo na vykonávanie cirkevných funkcií za osobitný honorár v čase vyučovania i mimo neho. Mal vykonávať kantorskú funkciu.

(podľa monografie obce Závadky nad Hronom, 2008)
Foto archív

Margita Sadloňová: Človek nezabúda na dobré

UČITEĽSKÁ LÁSKA V 102 ROKOCH

Najbližšia rodina, priatelia i my z Učiteľských novín sme jej 11. februára 2013 blahoželali k 102. narodeninám. Stalo sa tak v zariadení pre seniorov v Senici, kam sa dnes najstaršia žijúca bývalá učiteľka na Slovensku Margita Sadloňová, rodená Šestinová, po zlomenine ruky prechodne presťahovala. Žena z ôsmich súrodencov, z rodiny, v ktorej starý otec aj otec boli učiteľmi. Z rodu, ktorého rodokmeň po matkinej línii vystopovali zatiaľ k zemanovi Jánovi Badovi z Bodovíc (1774 – 1797). V príbuzenskom vzťahu je pani učiteľka aj so spisovateľkou Ľudmilou Podjavorinskou (1872 – 1951), rodenou Riznerovou: *„Jej matka s mojou babičkou boli sestry Klimáčkové zo Starej Turej.“*

Naučil sa móresu

„Otec bol riaditeľom ľudovej školy tu v Senici. Starý otec Šestina v Turej Lúke bol tiež učiteľ,“ spomína 102-ročná pani Margita, pátrajúc v pamäti po koreňoch jej záujmu o učiteľskú profesiu. „Mne sa to ich povolanie páčilo. A mala som rada deti,“ dodáva.

Jej dnes už 92-ročná sestra Oľga Brečková, bývalá knihovníčka v Záhorskej knižnici v Senici, si na otca zaspomínala takto: *„Bol chudobná sirota, bez otca, mal veľmi skromnú mamu, a vypracoval sa najmä svojou pevnou vôľou. Vraj si na celé prázdniny zaistil, alebo si jeho zabezpečili, že vyučoval a zároveň robil dohľad nad deťmi, aj dvomi-tromi. Po takých lepších rodinách. Tak vravieval. Že keď po tých lepších rodinách chodil, naučil sa móresu. To si vážil... Staršia sestra Gitka aj so sestrou Jolankou na mňa veľmi dobre vplývali, keď som chodila na meštianku, lebo rodičia boli vtedy už starší.“*

Gitkine sklony

„Sestra na mňa výchovou a správaním vplývala, aby som sa učila. Môj pohľad na život nesmeroval tak ďaleko dopredu. Len som tak pozorovala, všímala si... A Gitka ma podnecovala. Keď sa chodievalo na klavír, aby som dbala o oblečenie, bola pekne, slušne, čisto odetá. Jedna aj druhá sestra na mňa pôsobili tak mamičkovsky,“ vracia sa mysľou do študentských čias sestra Oľga. *„Ja som potom šla na strednú školu do Bratislavy. Ona sa vydala. Pamätám si, že svadbu takú skromnejšiu odbavili. Muž, ten Paľko, ktorého jej Nemci zastrelili, bol jemný človek...“*

Hrala sa na učiteľku?

„Ani veľmi nie. Hrávali sme sa, ale chodievali sme aj do Sokola, bol telocvik, bolo cvičenie a rôzne športy. Robili sme, čo sa dalo. Veď nás bolo osem detí... Každé dva roky jedno dieťa. Mama bola ohromná, že nás tak vychovala. Aj s otcom nemali chybu, všetkých nás dali vyštudovať.“

Najstaršia bývalá učiteľka na Slovensku 102-ročná Margita Sadloňová v zariadení pre seniorov v Senici.

Margita Sadloňová si dodnes cení na svojich rodičoch ich pozitívny vzťah k výchove. Pritom ani pre rodinu učiteľa nie vždy bolo ľahké dať vlastnému dieťaťu vzdelanie.

„Najstarší brat bol riaditeľ nemocenskej, mladší chodil na štvorročnú obchodnú školu. Gymnázium, to bolo drahé, ale väčšina z nás ich absolvovala. Do Bratislavy, do Skalice, do Trenčína sa chodilo, kde sa mohlo. Žili sme skromne, zato však dobre. Nemôžem povedať, že by nám bolo niečo chýbalo. Ale ani sme si nejako veľmi nevyžadovali, slušne nás vychovali.“

Mala pani Margita nejaké krédo, zásadu, ktorá by jej uľahčovala život?

„Chcem byť dobrá. Chcela som byť dobrá. Vo všetkom, keď sa to tak vezme. A pomáhala som, kde som mohla.“ Dokonca nemalou čiastkou z nasporeného pomohla jednej študentke. *„Otec jej nechcel dať toľko peňazí, tak prišla za mnou. Myslela som si, študovať ide, tak nech študuje... No niekedy sa to nevyplatí.“*

Dá sa z toho nejako poučiť? pýtam sa (skoro ako učiteľ) 102-ročnej učiteľky Margity Sadloňovej.

„Ja som sa v živote veľmi poučila. Ale uvidím, ako to ešte dopadne. Synovec mi hovorí, môžeš dať za tým kríž. Vidíte, aká som... Stodvaročná. Však hovoria, že ešte si dosť pamätám. Ale zlé si radšej nepamätám. Ja som rada, veľmi rada učila. A mala som rada deti. Možno aj tým, že som nemala svoje deti, možno aj v tom to bolo.“

Jubileum vtedy 80-ročnej mamy. V druhom rade druhá zľava Oľga a tretia zľava Margita.

Profesijný cestopis

Učila na Považí, v Piešťanoch, v Trnave, v Šali nad Váhom a kým neodišla roku 1970 do dôchodku, učila dvadsať rokov doma na Záhorí, v Senici.

„Keď som učiteľovala v Trnave, preložili ma do dediny vzdialenej dva kilometre. To som každý deň štyri kilometre chodila pešo hore-dolu. Keď som už veľmi schudla, šla som za inšpektorom, aby ma preložil. Bol ochotný, lebo bol u mňa na inšpekcii a páčilo sa mu, ako učím. Jednotku mi dal. Tak som mala trochu protekciu... Veľmi ťažko som znášala, keď som musela chodiť peši.“

Šesť slobodných učiteliek v Trnave

Učila stále na prvom stupni. Iba jeden čas v Trnave na meštianke. Kde to bolo pre ňu najpríjemnejšie?

„Mne bolo jedno, kde to bolo, ja som rada učila. Aj deti som mala rada. Aj mňa mali deti rady, lebo cítili, že ich mám rada. Aj poslúchali. Nemala som žiadne ťažkosti, ani s rodičmi žiakov, ani s kolegyňami-učiteľkami. My sme sa znášali. Keď som učila v Trnave, bolo nás tam šesť slobodných učiteliek. Športovali sme spolu, takže sme boli zadobre.“

V čom vidí základ dlhovekosti?

„Určite v pohybe. Hrala som tenis, korčuľovala, plávala, lyžovala, do Sokola chodila...“

> **„Tí, čo vychovávajú deti, mali by byť viac ctení ako tí, čo ich splodili, lebo rodičia dali im len život, vychovávatelia ich však vyučili umeniu rozumne žiť.“**
>
> **Aristoteles**

Pani Margita zdôrazňuje, že k úctyhodnému veku v duchovnej sviežosti a primeranej vitalite sa prepracovala aj striedmosťou, pokorou a skromnosťou: *„Nepila som, vôbec som nefajčila a striedmo som sa stravovala. Žila som tak normálne. A ovocie som mala rada. Otec mal veľkú záhradu. Aj učiteľská záhrada bývala veľká. Otec bol veľký ovocinár, i hrozno sme mali. Mne však najviac chutili hrušky.“*

Sestra 102-ročnej učiteľky Margity Sadloňovej 92-ročná bývalá knihovníčka Oľga Brečková s rodokmeňom siahajúcim zatiaľ do roku 1774.

Museli ste povinne v tej záhrade robiť?

„Robili sme. Povinne? Nás bolo osem detí, viete, takže my sme museli robiť vo všetkom. Pomáhať rodičom a vôbec – aj keď sme mali v rodine pomocníčku, bolo treba pomáhať. Vtedy neboli ešte také prostriedky, ako majú ženy dnes. Napríklad pralo sa bez práčok. A my sme sa brali do všetkého. Ako deti sme poslúchali a pomáhali rodičom.“

Byť učiteľom je dnes ľahšie?

„Byť učiteľom dnes je ťažšie. Prečo? Pretože deti sú nevychované. Rodičia akosi nevedú deti k výchove. A naopak, keď je niečo, vždy je na vine učiteľ. To ma hnevá pri tomto terajšom učiteľstve...“

Čo by ste poradili školám pripravujúcim budúcich učiteľov? *„Viac by mali vychovávať. Malo by sa viac dbať na výchovu. Aj rodičom by bolo treba povedať viac ohľadom výchovy. Lebo rodič si myslí, že jeho dieťa je najlepšie na svete a na vine je učiteľ. Viete, keď je niečo, naučil ťa to učiteľ... To nie je správne.“*

Aké vlastnosti by mali mať tí, čo chcú byť učiteľmi? *„Musia mať radi deti. Musí to byť svedomitý, dobrý, vychovaný človek, ktorý musí vedieť deti v škole aj naučiť. Lebo deti si z neho berú príklad. Čestný a slušný človek.“*

Keby ste sa znova narodili, chceli by ste byť opäť učiteľkou? *„Bola by som zase, áno.“*

Spomeniete si aj na učiteľa, ktorý nerobil dobré meno učiteľskému stavu? *„Ktorý pil... neviem... Ani nemôžem povedať, že by sme boli mali nejakého takého vykričaného. Učitelia sa držali pomerne dobre. Chodilo sa do spevokolu, ktorý viedol starý pán učiteľ Gašpar na evanjelickej škole.“*

Povolanie učiteľa sa dnes spája s nízkymi zárobkami. Keby ste ho mali spropagovať, čím je pre záujemcov príťažlivé? *„V prvom rade sú pre nich zaujímavé prázdniny. Pre každého, kto sa odhodlá na učiteľstvo.“*

Dokáže toto povolanie človeka naplniť? *„V učiteľstve sa to dá pekne. Dá sa v ňom nacvičovať divadlá, spevy, telocvičné aktivity, robiť májové oslavy, venčeky...“*

Čo bolo v učiteľskom povolaní pre vás najťažšie? *„Matematika mi bola najťažšia.* (Smiech.) *A spev a telocvik bol najľahší. Ale aj iné...“*

Vie ich naspamäť

Rada sa venovala ručným prácam, plietla, háčkovala, vyšívala. Niektoré koníčky sa s vekom vytratili, iné sú stálicami, ostali. Hoci aj čítanie kníh. Napriek únave očí pozná východiská. *„Poviem pravdu, ručné práce už nemôžem, ale vezmem modlitebnú knihu a aspoň niečo si prečítam... A dobre, že viem mnoho piesní. Takže aj keď nemôžem niektoré čítať, viem ich naspamäť. A modlím sa za všetkých – zvlášť teraz, keď sú všetci takí chorľaví...“*

Už sa nevydala...

„S manželom sme boli sedem rokov. Zahynul. Nemci ho zabili, zastrelili, roku 1944. Pretože pomáhal partizánom v Handlovej. Bol z Trnavy, dobrý človek to bol. Veľmi dobrý, aj preto som sa už nevydala. A mohla som sa vydať, ale nezabudla som. Viete, človek na dobré nezabúda,“ prezrádza o časti svojho života najstaršia učiteľka na Slovensku.

Jej 92-ročná sestra Oľga sa zotavuje po zlomenine nohy v rodine dcéry. Stodvaročná Margita zasa po zlomenine ruky v zariadení pre seniorov v Senici. A podchvíľou uvažuje opäť o sťahovaní nazad do svojho bytu, kde jej pomáhala pani Drahoslava Hospodárová.

„Doktor mi hovorí, nechoďte. Že sa zasa môžem šmyknúť, tak ako som sa šmykla a spadla, keď som si ruku zlomila. Hovorí, môžete spadnúť a nebude vás mať ani kto zodvihnúť. Toho sa bojím. Nuž ale uvidí sa, ako bude,“ nahlas rozmýšľa obdivuhodná pani učiteľka.

Neráta niekdajšie ocenenia. Za každým okamihom jej doterajšieho života sa dá vystopovať jej vzťah k povolaniu, oddanosť učiteľskému poslaniu i láska k práci, pre ktorú žila naplno. Fotografie, spomienky, ľudia, na ktorých preniesla čosi zo svojej životnej miazgy – to sú míľniky lemujúce 102-ročnú púť skromnej ženy. A ona? Má stále čo naporúdzi. Má stále čo iným odovzdať ako radu, postreh. Ako skúsenosť, ako pomoc a podporu. Lebo jej to diktuje jej nezlomná vôľa.

Milan SOUKUP
Foto autor a archív O. B.

ŠKOLSTVO ODBORNE

15/2013, 28. marec 2013 | Príloha UN | Rozširované bezplatne, Ročník LX

List písaný ručne

Vážený pán redaktor, prepáčte, že Vám píšem ručne, nemám počítač ani internet. Písací stroj, 60-ročný, mi spadol na zem – takto sa mi prihovára v liste dlhoročná učiteľka z Krásna nad Kysucou. Hneď na jeho začiatku ďakuje za uchovanie svojej anonymity. Dávnejšie odišla do dôchodku, nechce verejne spomínať na svoje učiteľské roky, obracia sa na mňa s prosbou o pripomenutie učiteľskej verejnosti Emila Vidru, nebohého riaditeľa Štátnej jazykovej školy (ŠJŠ) v Žiline.

A s dodatkom, keby si list učitelia mohli prečítať pred 1. februárom. V tento deň uprostred školského roka 1962/1963 sa totiž začali písať dejiny tejto školy, jednej z mnohých v krajskom meste na severozápade Slovenska, ktoré „sú ako nádherný náhrdelník vzdelanosti, kultúry, umenia“. Pani V. H. má na zreteli všetkých zainteresovaných na školskom systéme a výučbe. Od terajšej riaditeľky žilinskej ŠJŠ Mgr. Alexandry Hučekovej sa vracia o polstoročie späť k otvoreniu kurzov cudzích jazykov pri tamojšom PKO a v novozriadenej Ľudovej škole jazykov. Začalo ju navštevovať 673 žiakov a jej riaditeľka Natália Pychtínová prišla s návrhom založiť školu štátnu, ktorá by poskytovala jazykové vzdelanie pracujúcim, dospelým i mládeži.

Od 1. februára 1963 do jesene prvého roku existencie ŠJŠ v Žiline sa do nej zapísalo už 932 poslucháčov. Okrem vyučovania žiakov v nej organizovali intenzívne kurzy pre štátne podniky a inštitúcie v celom regióne. S Emilom Vidrom, ktorý sa stal riaditeľom v novembri 1965 a na tejto pozícii pôsobil 24 rokov, spája aj výstavbu vlastnej budovy ŠJŠ na Veľkej Okružnej, kde škola sídli dodnes.

Vážená pani učiteľka, práve toto číslo našich novín sčasti venujeme Dňu učiteľov, preto mi je ľúto, že nemáme priestor na širší profil pedagóga, nositeľa verejného ocenenia Vzorný učiteľ, regionálneho historika, autora spomienok a spoločenských príbehov publikovaných v poslednej etape jeho 74-ročného života v dvoch knižných zväzkoch nazvaných Prahy. *Ako som viac ráz vo svojich príhovoroch spomenul, účasť na tvorbe UN som prijal s tým, že je potrebné venovať sa predovšetkým aktuálnej problematike odborného vzdelávania na stredných školách.*

Napriek tomu som neodolal, vybral a zacitoval aspoň niekoľko viet z listu pani V. H. Jeden z dôvodov je, že som E. Vidru osobne poznal a ukotvil si ho medzi desiatky niekdajších učiteľov. „Vyšším princípom“ je moje poďakovanie riaditeľom škôl, ich zriaďovateľom, pedagógom, žiakom, študentom a všetkým, ktorí si na sviatok učiteľov alebo vo všedné dni spomenú na učiteľov, ktorí im odborne pomohli vydať sa na samostatnú profesionálnu dráhu.

Význam štúdia cudzích jazykov nie je potrebné zdôrazňovať. V súčasnosti sa to berie ako samozrejmosť, o to väčšiu úctu si zaslúžia tí, ktorí sa tejto línii vzdelávania venovali pred polstoročím. Na Slovensku boli vtedy stovky absolventov z medzivojnového obdobia s klasickým vzdelaním, a teda ovládajúcich viacero cudzích jazykov. Ako však pripomína autorka listu, ako samozrejmosť sa brala priam dôverná znalosť slovenčiny.

Dušan MIKOLAJ

V čase uzávierky tohto čísla UN sa v Strednej odbornej škole (SOŠ) v Kežmarku začínal 14. ročník národnej súťaže Mladý ekofarmár. Fotografia je z krajského kola súťaže (s pôvodným názvom „o mlieku“) na SOŠ poľnohospodárstva a služieb na vidieku v Trnave. Prvé miesto obsadila „domáca“ Jannette Bališová. Redakcia pripravila aj profil trnavskej školy, ktorá v tomto školskom roku slávi významné jubileum. Uverejníme ho v najbližšom čísle UN spolu s výsledkami celoslovenského zápolenia mladých poľnohospodárov (konalo sa pod Tatrami v dňoch 25. až 27. marca 2013). ***Foto Ján SÚKUP***

Polytechnická výchova a školská prax

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky, ako riadiaci orgán pre operačný program Vzdelávanie, vyhlásilo 1. marca 2013 písomné vyzvanie na nový národný projekt spolufinancovaný zo zdrojov EÚ. Je nazvaný Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť (Prioritná os č. 1: Reforma systému vzdelávania a odbornej prípravy; Opatrenie č. 1.1: Premena tradičnej školy na modernú) a budeme sa s ním stretávať pod pomenovaním *Podpora profesijnej orientácie žiakov základnej školy na odborné vzdelávanie a odborné vzdelávanie a prípravu prostredníctvom rozvoja polytechnickej výchovy zameranej na rozvoj pracovných zručností a práca s talentami*. Na jeho realizáciu počas 31 mesiacov (teda do októbra 2015) je vyčlenených viac ako 20 miliónov eur, oprávneným žiadateľom je Štátny inštitút odborného vzdelávania (ŠIOV).

Smerovanie národného projektu a jeho obsahové zameranie má materiálne, vedomostne a prakticky podporovať profesijnú orientáciu žiakov na odborné vzdelávanie a prípravu už na základnej škole (ZŠ), a to predovšetkým prostredníctvom rozvoja polytechnickej výchovy zacielenej na rozvoj pracovných zručností a na prácu s talentami na ZŠ. Táto línia školskej výchovy je najvhodnejšie uplatniteľná v predmetoch vzdelávacích oblastí Človek a príroda a Človek a svet práce. Teoretické poznatky možno najlepšie spojiť s praxou pri vyučovaní v odborných učebniach biológie, chémie, fyziky a techniky.

Národný projekt *Podpora profesijnej orientácie žiakov základnej školy na odborné vzdelávanie a odborné vzdelávanie a prípravu prostredníctvom rozvoja polytechnickej výchovy zameranej na rozvoj pracovných zručností a práca s talentami* sa bude koncentrovať na splnenie troch základných strategických smerovaní základného školského vzdelávania podnecujúceho záujem žiakov o technické vzdelávanie a praktickú činnosť. S ohľadom na budúcu produktívnu generáciu spoločnosti a jej vykonávanie kvalifikovanej práce v hospodárstve sa prípravou žiakov ZŠ sledujú aktuálne i perspektívne potreby vedomostnej spoločnosti. Výkonní realizátori projektu v školách majú využívať inovované formy a metódy výučby tak, aby priamo vo výučbe napomáhali obsahovú prestavbu polytechnic-

(pokračovanie na strane 18)

O duálnom vzdelávaní medzinárodne

Štátny inštitút odborného vzdelávania je poverený organizačnou prípravou medzinárodnej konferencie o duálnom vzdelávaní. Bude sa konať pod záštitou Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky 25. apríla 2013 vo vládnom hoteli Bôrik v Bratislave a v úzkej spolupráci s Ministerstvom školstva a vedy Nemeckej spolkovej republiky (NSR).

Tento štát ako ekonomický líder Európskej únie – uvádza sa v úvodnej charakteristike konferencie – deklaruje svoj úspešný vývoj najmä prípravou kvalifikovaných kádrov. Vďaka tomu pomerne úspešne odoláva krízovým problémom v globalizovanom svete. NSR má záujem cestou „exportu“ svojho vzdelávacieho systému pomôcť aj iným európskym štátom, najmä tým, s ktorými rozvíja ekonomickú a hospodársku spoluprácu. Štruktúrou svojho hospodárstva medzi ne patrí i Slovenská republika.

Pri súčasnom hospodárskom a ekonomickom vývoji je potrebné, aby riadiaci pracovníci, odborníci, školy, ich pedagógovia a absolventi zvládali v praxi výrazne sťažené podmienky. Pomôcť im v tom má osvedčený vzdelávací systém NSR, ktorý sa opiera o dlhoročné skúsenosti z praktizovania duálneho vzdelávania. Nezastupiteľnú úlohu pri komplexnom zabezpečení odborného vzdelávania a prípravy v tomto systéme má dobre fungujúca spolupráca zamestnávateľov a štátnej správy. Príprava pracovníkov na výkon odborných povolaní je zabezpečená v širokej škále vzdelávacích systémov.

Zámerom bratislavskej konferencie je predovšetkým informovať o pozitívne fungujúcich nástrojoch v nemeckom duálnom školskom systéme podporujúcich zapojenie zamestnávateľov do procesu vzdelávania. Organizátori očakávajú, že to prinesie aktívne podnety pre všetky subjekty zúčastňujúce sa na odbornom vzdelávaní a príprave absolventov pre trh práce. A zároveň na zapracovanie konkrétnych prvkov duálneho systému do odborného vzdelávania a prípravy v Slovenskej republike. Očakáva sa tiež účasť zástupcov slovenských zamestnávateľov, ktorí budú prezentovať pozitívne skúsenosti zo svojej doterajšej praxe.

Súčasťou konferencie budú štyri paralelné workshopy na témy: *Partnerstvo štátu a zamestnávateľov pri zavádzaní prvkov duálneho vzdelávania*, *Oblasti (sektory) odborného vzdelávania a prípravy v stredných školách Slovenskej republiky, v ktorých sa vykoná transformácia učňovského vzdelávania*, *Zdroje financovania duálneho vzdelávania* a *Postavenie žiaka a zamestnávateľa (zmluva, pracovnoprávny vzťah) v duálnom systéme vzdelávania*.

Účastníci workshopov budú spoločne hľadať cestu k zavedeniu duálneho vzdelávania do slovenského systému odborného vzdelávania a prípravy, vyslovili sa organizátori. **(red)**

Užitočná spolupráca do nového desaťročia

Strana 19

Vychovávajme dobrého a vzdelaného človeka

Rozhovor s Ing. Mgr. Janou Brázdilovou, riaditeľkou Diecézneho školského úradu v Banskej Bystrici

Strany 20 a 21

Cesty k zlepšeniu kvality života

Strany 22 a 23

S odborom kynológia prišli z Pruského

Strana 23

Doma v Plevníku--Drienovom

Strana 24

Medzinárodná šanca pre stolárov a murárov

SUSO

Už sedemnásť rokov vyhľadáva Súťažná prehliadka stavebných remesiel (SUSO) najlepších remeselníkov odborov stolár a murár v Českej republike. Formou dvojdňových postupových kôl v rámci stavebných veľtrhov oslovuje školy a dvojice žiakov. Prihlásení musia pred zrakmi návštevníkov preukázať svoje vedomosti a najmä zručnosti pri spracovaní technických úloh, ktoré pre nich pripravujú odborníci partnerských firiem. Odmenou pre všetkých účastníkov sú nadobudnuté skúsenosti, zručnosti a poznávanie nových technológií. Najlepší získavajú hodnotné ceny, finančnú odmenu a nomináciu do finále v rámci stavebného veľtrhu FOR ARCH, ktorý sa tento rok uskutoční v dňoch 17. – 20. septembra v Prahe.

Po novom sa projekt SUSO predstaví postupovým slovenským kolom aj v Nitre na výstave Job Expo, Gardenia, Dom Expo. Slovenským školám a mladým remeselníkom tak ponúka možnosť zúčastniť sa 18. a 19. apríla súťaže na výstavisku Agrokomplex v Nitre.

„Veríme, že školy a žiaci sa do súťaže SUSO prihlásia a akciu si obľúbia, pretože slovenské školy by sme radi zapojili do súťaže aj v budúcnosti. Veľkou výzvou na tohtoročnú účasť je skutočnosť, že historicky prvým víťazom slovenského kola súťaže SUSO premiérové prvenstvo už nikto nezoberie," hovorí za organizátora súťaže David Surmaj. Kompletná informácia a prihláška na súťaž je na webovej stránke organizátora.

(šiov)

Príležitosti pre mladých Európanov

EDCC

Občania Európskej únie chcú získať čo najviac informácií o Európe na jednom kontaktnom mieste. Pomáha tomu aj sieť Europe Direct, ktorá spája kontinent s viac ako pol miliardou občanov. Sieť pozostáva z Kontaktného centra Europe Direct (EDCC) a ďalších troch decentralizovaných prepojení, pôsobiacich na miestnej úrovni.

Jednotlivé informačné centrá vytvárajú pre mladých ľudí možnosti a prostredie, aby získavali potrebné informácie o Európskej únii. Roku 2011 centrá Europe Direct zorganizovali takmer 10-tisíc podujatí a publikovali okolo 12-tisíc informačných výstupov. Týkali sa zväčša vzdelávania, kultúry, umenia. EDCC v Bruseli prijalo pred dvoma rokmi bezmála 80-tisíc žiadostí o informácie od občanov, podnikov, inštitúcií. Jeho pracovníci reagovali na mnohoraké otázky ľudí, čím pomáhali riešiť ich každodenné starosti. Členovia Europe Direct dokázali pozitívne vplývať na mladých ľudí, vyvinuli nové techniky komunikácie, posilnili kultúrnu výmenu a pod.

Nová sieť informačných centier Europe Direct sa stala dôležitým informačným nástrojom aj na Slovensku. Občania získajú cez ňu všeobecné informácie o záležitostiach EÚ, nachádzajú kontaktné údaje na príslušné organizácie a mnoho ďalších praktických rád. Po trojročnej prestávke obnovilo svoju činnosť centrum Europe Direct v Prešove. Je jedným z 13 centier v rámci Slovenska a bude takpovediac obsluhovať ďalších šesť okresov: Sabinov, Bardejov, Vranov nad Topľou, Svidník, Stropkov, Medzilaborce. Ako nás informoval vedúci prešovského centra Ladislav Babuščák, prostredníctvom svojej siete sú pripravení poskytnúť študentom aktuálne informácie o legislatíve EÚ, vedia sprostredkovať komunikáciu s dôležitými inštitúciami Európskej únie. Koordinátorka projektu Apolónia Sejková podčiarkla, že občania sa tak môžu dostať k informáciám o legislatíve, inováciách, podnikaní, vzdelávaní, kultúrnych projektoch, o médiách.

Jednou z aktivít, ktoré majú podnietiť záujem mladých ľudí o EÚ, je súťaž Mladý Európan. Vyhlásilo ju Zastúpenie Európskej komisie na Slovensku a bude sa realizovať práve prostredníctvom centier Europe Direct. Do súťaže sa môžu prihlásiť študenti tretích ročníkov gymnázií a stredných odborných škôl z celého Slovenska. Potrebujú v nej ukázať znalosti z histórie, geografie, poznanie významných osobností, miest a regiónov EÚ. Pretože rok 2013 je Európskym rokom občanov, nebudú chýbať ani otázky o ľudských právach a príbuzných občianskych záležitostiach.

Ako bližšie uviedol vedúci prešovského centra, účastníci začnú súperiť v skladaní puzzle s námetmi o Európskej únii, pokračovať budú vedomostným testom a v treťom kole dostanú otázky testujúce ich vedomosti z oblasti politiky, kultúry a športu. Víťaz regionálneho kola sa 17. mája zúčastní celoslovenského finále v Nitre.

Vedúci centra Europe Direct v Prešove Ladislav Babuščák a koordinátorka projektov Apolónia Sejková.

Záštitu nad súťažou Mladý Európan prevzal Maroš Ševčovič, podpredseda Európskej komisie pre medziinštitucionálne vzťahy a administratívu.

Ivan JACKANIN
Foto autor

Polytechnická výchova...

(dokončenie zo strany 17)

kého vzdelávania. Tá má súbežne s ňou vyhľadávať remeselne zručných a talentovaných žiakov a podporovať rozvoj ich záujmov tvorivými dielňami, súťažami a ďalšími podnetnými školskými a mimoškolskými aktivitami. A má na zreteli aj prehlbovanie profesijných zručností výchovných a kariérových poradcov a ďalších aktivistov podporujúcich praktizovanie projektu a jeho všestranné uplatňovanie v školskej praxi.

Projekt je pre zaangažované školy a ich zriaďovateľov nezanedbateľne podnetný v tom, že im ponúka možnosť nakúpiť technické zariadenie a materiálne vybavenie potrebné na jeho realizáciu. Táto ústretovosť je násobne cenená v období, keď obecné a mestské úrady ako zriaďovatelia ZŠ buď nemajú na takúto materiálnu výbavu financie, alebo riaditelia školských zariadení nepovažujú za potrebné zaradiť technické vzdelávanie trvalo do svojich školských vzdelávacích programov.

Materiálna podpora zároveň poisťuje kontinuitu projektu tým, že zariadené dielne a kabinety musia školy využívať v tejto línii výučby aj po jeho skončení. Táto požiadavka je nevyhnutná na to, aby sa aktivity neuzavreli jeseňou roku 2015, ale aby sa počas roka a pol vytvorila čo najširšia základňa nevyhnutnej nadstavby polytechnickej výchovy smerujúcej od ZŠ k stredoškolskému vzdelávaniu. Malo by sa to intenzívnejšie a v podstatne širšej miere ako doteraz diať napríklad realizáciou a účasťou spoločných tímov žiakov ZŠ a stredných odborných škôl na odborných súťažiach či praktickou pomocou odborného potenciálu stredoškolských učiteľov a majstrov odbornej prípravy v partnerských ZŠ.

Podobne je potrebné, aby praktické skúsenosti poslúžili ako podklady na analytické zhodnotenie čiastkových výsledkov, ich publikovanie a následne sa využívali ako podnety na orientáciu v dynamicky sa meniacom trhu práce na národnej úrovni a politiky zamestnanosti v jednotlivých regiónoch Slovenska. Všetky získané informácie a analýzy ich zdrojov môžu pomôcť pri vyhodnocovaní aktuálneho stavu nášho hospodárstva alebo pri riešení problémov, s ktorými sa stretávajú absolventi odborných škôl na svojej profesijnej dráhe.

Dušan MIKOLAJ

Aktívne a s rozhľadom

PROFIL OCENENÉHO

Ing. František Tamašovič pracuje v strednom odbornom školstve rovných tridsať rokov. Je to polovica jeho života (práve v tomto roku oslávi svoje šesťdesiatročné jubileum) – a všetky svoje doterajšie školské roky pôsobil na riadiacej pozícii. Od roku 1983 sa aktívne podieľal na zriadení Stredného odborného učilišťa (SOŠ) strojárskeho pri koncernovom podniku Elitex Šurany. Časť výrobných priestorov závodu prestavali na učebne, vybudovali dielne školy a vybavili ich technikou potrebnou na odbornú a praktickú prípravu žiakov. Už 1. septembra toho roku generálny riaditeľ koncernu Elitex Liberec vymenoval Františka Tamašoviča do funkcie riaditeľa šurianskej školy. Vychovávala obrábačov kovov, strojných mechanikov, nástrojárov, inštalatérov. O tri roky neskôr v nej začali vyučovať študijný odbor mechanik-nastavovač, po ňom pribúdajú študijné odbory mechanik-elektrotechnik a mechanik-mechatronik. S týmito odbormi sa modernizovalo aj technické vybavenie školy. Keď sa jej priestory dostali do privatizačného procesu podniku, začal pripravovať projekty na výstavbu samostatnej školy. Tvoril ju moderný komplex Stredného odborného učilišťa strojárskeho v Šuranoch.

Kvalitatívny rozvoj

Súbežne s riadením sa František Tamašovič na regionálnej, národnej i medzinárodnej úrovni angažoval za pozdvihnutie kvality stredoškolského odborného vzdelávania, za vybavenie škôl a dielní modernými technológiami a za postavenie vzdelávacích inštitúcií primerané všestrannému rozvoju spoločnosti. Pod jeho vedením šurianska škola (dnes SOŠ technická) pri výchove a vzdelávaní žiakov sústavne rozvíja kontakty s podnikmi s príbuzným výrobným zameraním. Doteraz podpísala spoluprácu s tridsiatimi spoločnosťami. Roku 1996 si školu za partnerskú vybralo vedenie mníchovského koncernu Osram pre podnik v Nových Zámkoch. Výsledkom ich príkladných väzieb bola spoločná prezentácia na Medzinárodnom veľtrhu remesiel (IHM) v Mníchove roku 2007 či pozvanie riaditeľa školy na prednášku do Molsheimu vo Francúzsku.

Dynamická spolupráca

Riaditeľ SOŠ technickej v Šuranoch má nepretržite na zreteli jej modernizáciu. Na vybavenie odborných tried a dielní získava významné finančné prostriedky z európskych podporných fondov. Cez dva kvalitne pripravené projekty získala škola nové technológie na výučbu elektrotechniky a strojárstva. Na jej celkovú modernizáciu, ktorú ukončili vlani, prispieva aj Nitriansky samosprávny kraj. Význam jej postavenia v regióne potvrdil jej zriaďovateľ ustanovením školy Centrom odborného vzdelávania a prípravy pre strojárstvo.

Doplňme, že SOŠ technická v Šuranoch je držiteľom ocenenia ministra hospodárstva Za inováciu a technickú tvorivosť, roku 2012 jej minister tohto rezortu udelil Čestné uznanie za spoluprácu s firmou Osram, predseda Nitrianskeho samosprávneho kraja Čestného uznanie s pamätnou medailou za dosiahnuté výsledky vo výchove a vzdelávaní.

Koncepčné vzdelávanie

Na svojich študijných cestách spoznával riaditeľ SOŠ technickej v Šuranoch fungovanie školských systémov a prax odborného vzdelávania v Rakúsku, Nemecku, Holandsku, USA, Taliansku, vo Francúzsku, Veľkej Británii, v Španielsku, Grécku. Roku 2010 s týmto cieľom absolvoval študijnú cestu do Švajčiarska, roku 2012 sa stal členom riadiaceho výboru švajčiarsko-slovenského projektu *Odborné vzdelávanie a príprava pre trh práce*.

František Tamašovič sa dlhodobo podieľa na tvorbe legislatívy školstva, propaguje odborné vzdelávanie a prípravu v regionálnych a celoštátnych masovokomunikačných prostriedkoch. Ak sa na Slovensku opäť začína hovoriť o potrebe duálneho vzdelávania na týchto typoch škôl, on nazerá v médiách na problematiku zo širšieho spektra. Upozorňuje, že v súčasnosti je potrebné zaoberať sa štruktúrou absolventov jednotlivých odborov na trhu práce s ohľadom na podmienky a požiadavky hospodárstva v konkrétnych regiónoch. „Unáhlené opatrenia smerujúce k zmenám v školách by sa časom mohli ukázať ako kontraproduktívne a ekonomicky nevýhodné. Školy nedostávajú spoľahlivé informácie o budúcich potrebách trhu práce, ale pritom musia plánovať výkony na troj- až päťročné obdobie," konštatuje.

Organizačná vytrvalosť

Ocenenia škôl bývajú, prirodzene, aj uznaním riadiacej práce ich štatutárnych zástupcov. Ing. František Tamašovič sa angažuje doslova na celoslovenskej úrovni. Významne sa podieľal na organizovaní výstavy žiakov stredných odborných škôl a stredísk praktického vyučovania Mladý tvorca (18. apríla na výstavisku Agrokomplex v Nitre vstúpi táto predajná prezentácia do tretieho desaťročia svojho úspešného trvania). Roku 2001 ho zvolili za prezidenta Združenia pre rozvoj stredoškolského odborného vzdelávania, ktoré vtedy zastrešovalo viac ako stovku stredných odborných učilíšť. Roku 1991 sa stal členom tímu ministra školstva pre oponentúru programu PHARE a prípravu koncepcie školstva, nasledujúci bol v delegácii ministerstva na konferencii *Východ – Západ a problémy reformy školstva v EÚ* v holandskom Utrechte, v rokoch 1993 – 2001 predsedal regionálnej rade medzizväzového združenia SOU a SPV, roku 1998 pracoval v tíme ministra hospodárstva pri spracovaní koncepcie prípravy v strojárskych profesiách, v rokoch 2007 – 2010 bol podpredsedom komisie ministerstva hospodárstva na prípravu pracovnej sily.

Za výsledky dosiahnuté vo výchovno-vzdelávacom procese dostal roku 2005 Čestné uznanie Nitrianskeho samosprávneho kraja. A pri tohtoročnom Dni učiteľov minister školstva udelil Ing. Františkovi Tamašovičovi Veľkú medailu sv. Gorazda „za dlhoročnú prácu a dosiahnuté výsledky v rozvoji stredoškolského odborného vzdelávania a prípravy v Slovenskej republike".

Dušan MIKOLAJ
Foto Ján SÚKUP

Užitočná spolupráca do nového desaťročia

PRAX V POĽNOHOSPODÁRSTVE

Žiaci Strednej odbornej školy v Rakoviciach majú dlhodobo aktívne kontakty s viacerými európskymi školami. Na začiatku boli stáže pre mnohých prvou životnou skúsenosťou v zahraničí, získali počas nich mnohé teoretické a praktické vedomosti z oblasti pôdohospodárstva, agroturizmu, vidieckeho turizmu, manažmentu a marketingu firmy. Cez Národnú agentúru Programu celoživotného vzdelávania a podprogram Mobilita Leonardo da Vinci sa mohli v spolupráci so zahraničnými školami zúčastniť napríklad projektu v partnerských štátoch Rakúsku, Anglicku a Belgicku. Ústrednou témou a dôvodom realizácie projektu č. 10321 0245 bolo využitie záhradníctva v podnikaní a agroturistike.

Rakúsko

Prvá stáž trvala tri týždne a umožnila žiakom vzdelávať sa v Rakúskej republike najmä v oblasti kultúrnej, jazykovej, ako aj získavať teoretické vedomosti a manuálne zručnosti v oblasti záhradníctva, floristiky, agroturistiky a podnikania. Skupinu srdečne privítali v Pyhre práve na slávnostnom otvorení novej budovy školy. Prezrela si

Záhradníci v Rakúsku.

celý areál, vystavené poľnohospodárske stroje, hospodárske budovy s hospodárskymi zvieratami. Osobitne ich zaujala módna prehliadka miestnych krojov.

Na druhý deň sa presunuli do vinárskej oblasti Hollabrunn. Na internáte si rýchlo našli kamarátov, vo voľných chvíľach si s nimi precvičovali nemčinu. Vďaka bohatému programu však veľa voľna nemali. Pracovali v školskej zeleninovej záhrade, v sade, šikovní chlapci montovali svetlá na traktor, dievčatá zaujala starostlivosť o domácich zvieracích miláčikov. Najzaujímavejším bol exotický leguán. Ďalší týždeň sa v škole v Langenlois zúčastňovali aj praktického vyučovania v školských skleníkoch. Precvičili si spôsoby rozmnožovania rastlín, naučili sa ekologicky pestovať rajčiny, bez nežiaduceho odpadu. Po praxi sa spravidla presunuli do školských lavíc a učili sa spolu s miestnymi študentmi základom záhradnej architektúry, preopakovali si základy aranžovania. Náš obdiv zožala školská záhrada Kittenberger Erlebnisgärten, celoživotné dielo bývalého absolventa školy.

Po unavujúcom dni za školskými lavicami im dobre padlo, keď sa mohli vykúpať v biojazierku na pôde školy. A po praktickom vyučovaní riaditeľ školy pripravil pútavé exkurzie. Inšpiráciu aj na skrášlenie záhradky našli počas celodenného výletu v záhradnom centre v Tullne. Do minulosti sa presunuli vo „svete fosílií" v Schilterne a v „ametystovom svete" v Maissau, pri mestečku Retz videli uprostred rozsiahlych viníc starodávny systém pivníc. Cez víkend sa vybrali na cyklistický výlet do okresného mesta Krems.

Nasledujúcim miestom praxe bola dievčenská škola v Unterleitene. Na začiatku si žiaci vyskúšali komunikáciu so študentkami, schopnosť koordinácie a rýchlej reakcie tela pomocou športových cvičení. Škola bola zaujímavá uchovávaním tradičných hodnôt, praktickou výučbou tkáčstva, tvorbou umeleckých a úžitkových predmetov z vlny, výrobou keramiky. Naučili sa veľa o histórii a výrobe tradičných krojov, niektoré sme si mohli aj vyskúšať. Na hodine šitia skúšali štýly stehov, taktiež sa priučili niečo o prestieraní a dekorovaní stolov.

Zaujímavou a poučnou bola cesta na biofarmu Bio-Lutz vo Wieselburgu, ktorá je producentom a distribútorom vlastných biovýrobkov – zeleniny, ovocia a štiav. Farmári podrobne vysvetlili a ukázali fungovanie farmy, od aplikácie živín do pôdy až po zber, manipuláciu a spracovanie plodín (čistenie a krájanie zemiakov, uskladňovanie zeleniny, výrobu štiav z ovocia a zo zeleniny). Dôkladne premyslený spôsob recyklácie odpadu, napríklad kompostovanie a štiepkovanie paliet na vykurovanie, nám ukázal, akým smerom by sme sa mali uberať aj na Slovensku.

Počas tohto pobytu naši žiaci videli prírodné a kultúrne zaujímavosti, navštívili baziliku v Mariazelle a Chodník hutníckeho remesla v Mendlingtali. Ďalšou zaujímavosťou bola poľnohospodárska škola v Gamingu. Jej návšteva bola veľkým prínosom, poskytla cenné informácie o regionálnej agroturistike, o chove oviec a výrobe rôznych produktov. Aj tu dbali na zachovávanie tradícií, čo sa dalo dedukovať z kurzov modelovania a šitia, počas ktorých žiaci šili a maľovali obrúsky na stôl a modelovali dekoratívne predmety. Zaujímavou bola hodina kuchynského dizajnu. Na nej sa učilo, ako si účelne naprojektovať vlastnú kuchyňu. Študenti školy jeden deň pripravovali obed s tradičnými rakúskymi jedlami, na druhý deň sa zas prezentovalo slovenské jedlo.

V Pyhre sa projekt Leonardo da Vinci začínal a tento rok aj končil. Počas krátkeho pobytu v škole študenti navštívili hospodárstvo pri Michelbachu, kde pomáhali pri procese balenia a distribúcie výrobkov z ovocných štiav, pri starostlivosti o hospodárske zvieratá, kŕmení a dojení kráv, pri údržbe okolia hospodárstva.

Anglicko

Naším dlhodobým partnerom v Anglicku je nezisková organizácia Grampus Heritage and Training Ltd. Odborná stáž v rámci projektu Leonardo da Vinci bola zameraná na využitie záhradníctva v pod-

V šatách z „anglickej" vŕby.

nikaní a v agroturistike. Žiaci počas troch týždňov získali a rozšírili si svoje pracovné a odborné spôsobilosti, zručnosti a kompetencie v oblasti záhradníctva, životného prostredia, ekoturizmu, produkcie a agroturistiky.

Prvé skúsenosti získali v meste Ashgill v Heritage Garden. V záhrade pracovali

Veľká Británia: pri topení (hasení) vápna.

V Bruseli pri svetovom symbole „atómového veku" zo Svetovej výstavy 1958.

s vŕbou a vyrábali z nej *ecoklince*. Najmä dievčatá vyrobili z vŕbovej kôry technikou prepletania ekošaty. V záhrade opravovali tradičné hlinené domčeky a v ochrannom oblečení pálili z vápenca vápno na ich omaľovanie. Partnerská organizácia sa zaoberá takisto záhradníctvom. Žiaci ošetrovali, presádzali a pripravovali mladé rastliny na výsadbu. Po práci absolvovali spoločne s členmi organizácie túru do Lake Districtu, konzultovali možnosť výsadby priamo v teréne a označovali choré a zdravé stromy. Na ekofarme v North Pennines, kam sa žiaci presunuli na ďalšiu časť stáže, bolo ich hlavnou úlohou vytvorenie tradičnej záhradky, jej ošetrenie, výsadba semien, a presádzanie výpestkov. Rastlinky vysádzali do veľkých plastových nádob slúžiacich ako ochrana proti chorobám a škodcom. Pracovali s biokompostom, miešali ho s pôdou a vytvárali skalku okolo jazierka na výsadbu liečivých rastlín a chránených druhov. Podľa tradičnej vikingskej metódy sa naučili stavať steny a oplotenia

Belgicko

V tomto štáte sa dostali na stáž do malej dedinky Nieuwerkerken, kde sídli firma Carolus Trees. Firma sa zaoberá produkciou ovocných stromkov, konkrétne jabloní a hrušiek. Na začiatok stáže jej pracovníci pripravili pre žiakov krátku prezentáciu aktivít. Žiaci pracovali v ovocných škôlkach, sadoch a poliach, kde sa naučili celý postup, ako dopestovať zdravé stromčeky. Zoznámili sa s novými technológiami používanými pri výsadbe ovocných sadov.

V spolupráci so školou Campus Tuinbouw mali možnosť navštíviť najväčšie aukčné a predajné miesta v provincii, oboznámili sa s novými tendenciami vo výskume a v šľachtení ovocných drevín. Spoločne so študentmi partnerskej školy zberali ovocie v školskej záhrade, ktorá slúži v rámci školy ako cvičná. Hodiny teoretického a praktického vyučovania sa uskutočňovali v anglickom jazyku, takže žiaci mohli využiť svoje aktívne znalosti.

Navštívili viaceré menšie konkurenčné podniky, kde videli, ako sa jablká a hrušky

Porovnávanie belgických jabĺk s rakovickými, ktoré sú tradičnou súčasťou školskej praxe.

z vŕby, nadobudnutú zručnosť využili na postavenie záhradného domčeka pri jazierku. Navštívili recyklačné centrum na ťažbu olova umiestnené v bani. Na náučnom výlete navštívili univerzitné mesto Durham, malé mestečko Alston, kde sa natáčal Oliver Twist, absolvovali výlet do Škótska, navštívili Škótske národné múzeum v Edinburghu, zašli do svetoznámej dedinky Gretna Green, zúčastnili sa tradičného mestského festivalu v Cockermouthe, kde vyrábali drobné výrobky z vŕby. A rozprávali sa s ľuďmi, zdokonaľovali sa v anglickom jazyku, vo voľnom čase chodievali na exkurzie do okolitých miest, prípadne na morské pobrežie.

od samotného zberu, triedenia, balenia a uskladnenia exportujú na trhy. Z celkového objemu vypestovaného ovocia polovicu exportujú do Ruska. V skanzene v mestečku Bokrijk ochutnávali tradičné belgické špeciality od lokálnych výrobcov. Absolvovali náučné výlety do Bruselu, Antverp, ale aj Maastrichtu. V Bruseli si pozreli historické Atomium, Mini-Európu, rôzne múzeá a pamiatky. Spolu so sprievodkyňou navštívili Galsko-rímske múzeum v Tongerene (Európske múzeum roka 2011) a historické budovy tohto malého mestečka.

Ing. Pavol JAMBOR,
Foto archív školy

Vychovávajme dobrého a vzdelaného človeka

ROZHOVOR

Hovoríme s Ing. Mgr. Janou Brázdilovou, riaditeľkou Diecézneho školského úradu v Banskej Bystrici.

Vašu pedagogickú a riadiacu prácu v školstve ocenil minister školstva Veľkou medailou sv. Gorazda. Ako ste prijali toto spoločenské uznanie?
Je to prekvapenie a zároveň milé ocenenie, na aké som nikdy nemyslela. Ani som nikdy nepracovala kvôli tomu, aby som dostala vyznamenanie. Na pozícii riaditeľky Diecézneho školského úradu, ktorý vediem od roku 1995, ho vnímam ako uznanie práce všetkých, ktorí aktívne prispievajú ku kvalitatívnemu rozvoju cirkevného školstva. Na základných školách a v predškolských zariadeniach ho považujem za osobitne dôležité pri formovaní mladej generácie.

Pri významných príležitostiach či vo chvíľkach spomínania sa neraz vraciame do detských rokov. Viacerí z našej generácie pri uvažovaní o svojom budúcom povolaní mali vtedy na zreteli práve učiteľský smer. Vy ste sa na túto cestu aj vydali. Čo bolo pri vašej voľbe najpodnetnejšie?
U niektorých detí je to tak, že ich záujem o profesiu rodičia postrehnú už v ich ranom detstve. Nie je to pravidlo, mám vnučku, a tá chce byť každý deň niečím iným. Od lekárky cez tanečnicu k iným túžbam. Čo z nej skutočne bude, ukáže čas. Z prvých vlastných zážitkov a zo spomínania mojich rodičov viem, že od malého dieťaťa som sa hrávala na učiteľku. Mala som o dva roky mladšiu sestru a pomáhala som im vychovávať ju. K tomu, aby som sa vydala na cestu učiteľského povolania, ma viedla túžba vychovávať aj iné deti a zvedavosť, aká je naozajstná škola – čo to môže byť...

V škole sa vaše „postavenie" výrazne zmenilo. Z rodinnej vychovávateľky a opatrovateľky ste sa stali radovou žiačkou. Nesmútili ste za domáckym prostredím?
Nie, išlo so mnou do školy. Nová mama – pani učiteľka, to s toľkými deťmi nemala ľahké. Svojím prístupom si nás získala, obľúbili sme si ju, obdivovali a napodobňovali. Mnohým sa stala takým svetlým vzorom, akoby do úzadia išli aj vlastní rodičia. Vo vyšších ročníkoch som zažila aj veľmi prísnych, ale rovnako spravodlivých učiteľov. Takým bol riaditeľ mojej prvej školy v Kokave nad Rimavicou, ktorý nás učil fyziku, a učiteľka matematiky. Keď pocítite, že majú nároky, a zároveň sú spravodliví a láskaví, napokon si cez nich obľúbite aj predmety. Boli pre mňa inšpiráciou pri rozhodovaní sa pre štúdium učiteľského smeru matematiky a fyziky na Pedagogickej fakulte v Banskej Bystrici.

Ako sa vecné, faktografické prednášky, cvičenia prepájajú pri štúdiu s citovou oblasťou?
V škole to ide – teda malo by ísť – ruka v ruke. Dobrý učiteľ, ktorý odovzdáva mladým ľuďom poznatky a zručnosti, zaujíma sa o ich názory, ale aj o ich problémy, si s nimi buduje ľudský vzťah. Takýto učiteľ je veľkým šťastím pre študenta, ale aj pre samotného učiteľa. Mala som veľké šťastie zažiť niekoľko takýchto učiteľov aj počas štúdia na vysokej škole. Rada spomínam na metodika, ktorý nás nielen zasväcoval do fortieľov vyučovania konkrétneho predmetu, ale aj do morálnych návykov. S ľudským prístupom nám hovoril, ako by sa mal učiteľ správať, žiť a ako by sa mal obliekať. Zdôrazňoval nám, že už počas štúdia si musíme uvedomovať, koľko ľudí cez našich žiakov a ich rodičov si nás bude všímať, keď sa staneme učiteľmi. Sme verejnosti na očiach, sme neraz stredobodom pozornosti.

Kam ste išli učiť po absolvovaní školy?
Končili sme roku 1975 a vtedy ešte zaraďovali absolventov na umiestenky. Ja som ju dostala na Spiš. Dokonca nie sama, z nášho ročníka sme do tejto oblasti šli deviati. Začala som učiť v Levoči. Vtedy sa o nej hovorievalo, že je mestom učiteľov a lekárov. Bola v ňom nemocnica, tri základné školy, viacero stredných, zdravotnícka, pedagogická, gymnázium.

„Dobrý učiteľ, ktorý odovzdáva mladým ľuďom poznatky a zručnosti, zaujíma sa o ich názory, ale aj o ich problémy, si s nimi buduje ľudský vzťah. Takýto učiteľ je veľkým šťastím pre študenta, ale aj pre samotného učiteľa."

A hneď som sa stala triednou učiteľkou v piatom ročníku. Po troch rokoch som sa vydala a s manželom sme sa presťahovali do Banskej Bystrice. Nenašla som tu miesto učiteľky na svoju aprobáciu, takže som sa zamestnala ako nekvalifikovaná projektantka. Nadriadený mi odporúčal rozšíriť si kvalifikáciu o technický smer. Diaľkovo som v Bratislave absolvovala štúdium na Strojníckej fakulte Slovenskej vysokej školy technickej.

Ale ako vidieť na vašej terajšej pozícii, váš vzťah k pedagogike pretrvával.
Žiadosť o zamestnanie v školstve som si každoročne obnovovala na odbore školstva krajského národného výboru (KNV). Roku 1986 mi ponúkli miesto inšpektora aj metodika pre stredné odborné učilištia (SOU) na Správe stredných odborných učilíšť pri KNV. Spomínam si, že vtedy sa dosť diskutovalo o duálnom spôsobe financovania týchto typov škôl. Niektorí žiaci sa vzdelávali ako štátni, iní neštátni pre isté podniky. Tzv. štátni absolventi mali voľnejšiu možnosť zamestnať sa, neštátni mali zaručené zamestnanie priamo v podnikoch, v ktorých vykonávali odbornú prax. Učitelia i rodičia neštátnych žiakov sa sťažovali, že podniky slabo finančne podporujú výučbu ich detí. Žiadali preto, aby sa legislatívne zmenilo financovanie žiakov SOU cez rezort školstva. Po novembri 1989 sa tak napokon udialo. Súčasnosť ukazuje, že opäť sa chceme vrátiť k duálnemu systému financovania stredoškolského vzdelávania.

Vás porevolučné zmeny nasmerovali od odborného školstva k cirkevnému. To sa stalo už natrvalo súčasťou vášho profesijného profilu a zároveň vám umožnilo byť priamym účastníkom i svedkom novodobých dejín cirkevného školstva na Slovensku. Čo vám najväčšmi utkvelo z ich začiatkov?

V Banskej Bystrici sme boli medzi prvými, ktorí sa začali venovať zakladaniu cirkevných škôl. Od toho času uplynuli už dobré dve desaťročia, ale vtedy sme každodenne pociťovali štyridsaťročnú pauzu. Za ten čas sa mnohé zmenilo, určite pokročil svet, rozvoj hospodárstva, kultúry. Mnohé však stagnovalo, žiadalo si obnovu. Aj duchovnú. Ak som hovorila o duálnosti pri stredných odborných učilištiach, pociťovali ju aj mnohí rodičia vo výchove svojich detí. Doma ich viedli v istom duchu, povedzme kresťanskom, a v škole sa ich snahy deformovali. Práve z iniciatívy takýchto rodičov prišiel na pána biskupa našej diecézy návrh zriadiť cirkevnú základnú školu (ZŠ). Nebolo to jednoduché. Banská Bystrica bola jedným z troch krajských miest na Slovensku, sídlilo tu mnoho verejných úradov. V prvom rade bolo treba nájsť voľnú budovu. Ako vieme, cirkevné majetky boli po roku 1948 znárodnené, cirkev na začiatku 90. rokov nemala vo svojom vlastníctve nijaké priestory vhodné na zriadenie školy. Do úvahy však predsa len prichádzala budova na Kapitulskej ulici, v ktorej sídlil Krajský pedagogický ústav. Tá sa dala získať pomerne rýchlo, pretože niekto v minulosti ju opomenul previesť na štát aj legislatívne, a tak cirkev mohla dať inštitúcii výpoveď z týchto priestorov v zmysle nových platných zákonov.
Keď sme mali budovu, ďalším problémom bolo personálne obsadenie. Po štyridsaťročnom prerušení výučby v cirkevných školách už nebolo pôvodných učiteľov. Po verejnom vyhlásení prejavila záujem stredná generácia učiteľov. Mali už dlhodobejšiu pedagogickú prax. Obdivovala som ich, veď išli do neistoty. Sami sme ešte nevedeli, ako to s nami bude. Človek v strachu zo systému, v ktorom dovtedy žil, sa obával, či sa zase nevráti späť. Ale chceli slúžiť. Hlásili sa napriek tomu, že sa dobrovoľne vzdávali stabilného miesta. Navyše nás museli ešte presvedčiť, že sú vhodnými kandidátmi na konkrétny predmet.

Budova mohla v podstate ďalej slúžiť podobnému účelu. Kedy sa začalo v nej vyučovať?
Administratívne sa to podarilo relatívne rýchlo, otvorenie sme naplánovali na 1. septembra 1991. Zložitejšie bolo zmeniť účel budovy z administratívnej na školskú. Samotní rodičia, ktorí sa angažovali za zriadenie školy, si zrazu nevedeli ani predstaviť, že je to technicky možné. Napriek tomu – alebo práve preto – pomáhali, kde len mohli a ako vedeli. Ešte poslednú sobotu pred otvorením školy sme maľovali chodby, upratovali, nosili do tried lavice. Keď sme v prvý septembrový pondelok otvorili brány našej novej školy, redaktori z banskobystrického rozhlasu prišli urobiť reportáž. Povedali, že sa stal zázrak. Neverili totiž, že sa nám to podarí.

Angažoval sa pri zriaďovaní prvých cirkevných škôl podobne ako rodičia aj štát?
Mali sme veľké problémy pri samotnom zaraďovaní sa do siete škôl a školských zariadení na Ministerstve školstva SR, tiež so získaním finančných prostriedkov na prvotné vybavenie, pretože nebolo pripravené legislatívne pole na nové zmeny v školstve. Takže sme hľadali ľudí ochotných pomôcť či finančne, alebo materiálne. Budovali sme všetko od základov. Oslovili sme aj riaditeľov štátnych škôl, ktorí boli ochotní poskytnúť aspoň vyradené nevyhnutné pomôcky na vyučovanie, vyradený školský nábytok na základné vybavenie tried, ktorý sme si svojpomocne opravili. Prvé roky boli ťažké, ale vôbec nie zbytočné. Začali sme vyučovanie podľa plánu, škola funguje doteraz.

Mali ste plné triedy alebo rodičia boli pri prihlasovaní svojich detí opatrní?
Na prvý školský rok sme stihli zrekonštruovať len jedno krídlo a stred budovy, v ňom bolo osem tried, zborovňa a riaditeľňa. Triedy sme mali preplnené, v každej po tridsať žiakov. Veľký záujem rodičov sme nemohli ani pri najlepšej vôli uspokojiť z kapacitných dôvodov. Záujemcovia sa hlásili z mesta aj z okolia. Žiadali nás, aby sme ich deti zapísali do poradovníka na budúci školský rok.

Ako to bolo s prvými cirkevnými školami na Slovensku?
Roku 1990 vznikli prvé štyri, dve základné a dve gymnáziá. Roku 1991 ich bolo sedemnásť, medzi nimi vo vtedajšej banskobystrickej diecéze bola popri našej ZŠ Štefana Moysesa zriadená aj ZŠ Antona Bernoláka v Martine. Cítili sme sa však dosť osamotení, neprichádzala nijaká pomoc. Ani metodická, ani morálna. Štátne školy nás vnímali ako konkurenciu. Dali nám to niekedy aj pocítiť. Pri zriaďovaní cirkevných škôl a ich rozvoji sme sa

„S každým živým materiálom sa musíme dôsledne zaoberať. Žiak prichádza k nám s dušou ako čistá, nepopísaná tabuľa, musíme sa usilovať v súčinnosti s rodinou formovať z neho harmonickú osobnosť z vedomostnej, duševnej či fyzickej stránky."

VIZITKA

Ing. Mgr. Jana Brázdilová, narodila sa 15. marca 1953 v Rimavskej Sobote, vyštudovala na Pedagogickej fakulte v Banskej Bystrici matematiku a fyziku, v Bratislave na Strojníckej fakulte SVŠT odbor stroje a zariadenia pre chemický, potravinársky a spotrebný priemysel, absolvovala dvojsemestrálne štúdium marketing a manažment v školstve na Ekonomickej univerzite v Bratislave. Roku 1991 bola poverená zriaďovaním prvej cirkevnej základnej školy, pôsobila v poradnom tíme ministra školstva, v akreditačnej rade Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR, je členkou pracovnej skupiny na tvorbu nového legislatívneho predpisu a členkou Krajskej rady pre odborné vzdelávania a prípravu Banskobystrického samosprávneho kraja. Za dlhoročnú záslužnú činnosť v oblasti rozvoja cirkevného školstva na Slovensku jej minister školstva udelil Veľkú medailu sv. Gorazda.

mohli oprieť iba o prvé nedokonalé legislatívne normy. O to viac sme si pomáhali navzájom.

Ako sa držali tieto školy, ako sa formovali ďalšie vo vašej diecéze?
Na začiatku sme zriadili osem škôl. Popri nich aj školské zariadenia. Jedálne, školské kluby detí, neskôr školské strediská

„Cirkevné školy prispievajú nielen k skvalitňovaniu školstva na Slovensku, ale majú v Cirkvi i v spoločnosti vážne postavenie. V Európe a na Slovensku je historický i súčasný prínos cirkevného školstva neodmysliteľnou súčasťou našej identity a kultúry."

záujmovej činnosti, ktoré sa v tomto roku transformovali na centrá voľného času. Pri Katolíckom gymnáziu Štefana Moysesa v Banskej Bystrici bol zriadený školský internát. Výrazná zmena nastala roku 2008, po aktuálnom územnom členení diecéz. Vtedy nám pribudlo niekoľko škôl z bratislavsko-trnavskej arcidiecézy aj z národnostne zmiešaných území. Sú to školy s vyučovacím jazykom maďarským. Potom biskup dal usmernenie, aby sa školy zamerali na kvalitu výučby, vybavenie škôl a na výchovu. Často nám pripomínal, načo nám bude vzdelaný človek, ktorý bude mať v živote problém so zákonom. Nebude nikomu na osoh. Zastával názor: vychovajte dobrého človeka. Osobnosť, ktorá bude múdra, zodpovedná a dobre vychovaná, bude osožná pre spoločnosť, cirkev a rodinu.

Ako dlho ste boli na pozícii riaditeľky školy?
Päť rokov. Potom ma pán biskup vymenoval za riaditeľku Diecézneho školského úradu v Banskej Bystrici. V tejto funkcii som dodnes.

Čo v nej považujete za najdôležitejšie?
Vymenovanie na pozíciu riaditeľky bolo pre mňa novou výzvou čo najlepšie slúžiť zvereným školám v rámci zverených kompetencií.

Čo patrí medzi vaše nosné povinnosti mimo rámca bežných administratívnych činností?
Legislatívne zmeny prinášajú nové povinnosti aj pre školy v našej zriaďovateľskej pôsobnosti, pre ich riaditeľov a učiteľov, čo si žiada istý poradný servis. Všetky interné povinnosti nášho školského úradu v oblasti odbornej, metodickej, ale aj ekonomickej (spravodlivé a transparentné prerozdeľovanie finančných prostriedkov školám, sledovanie a usmerňovanie ich čerpania) sú v rámci zverených kompetencií v mene a pod autoritou diecézneho biskupa v súlade s normami kánonického práva, platnými predpismi Slovenskej republiky a vnútornými predpismi zriaďovateľa pre cirkevné školy. Školy musia mať istotu, že sme tu pre ne spoľahlivým servisom. Na začiatku mojej práce na tejto pozícii mi predstavený povedal, že sa má podobať povinnostiam matky v rodine. Ak treba, poláska aj vyhreší. Ak treba, pochopí aj poradí v každej oblasti. A nielen v ekonomike, metodike. Je to predovšetkým kontakt s ľuďmi. Je tu potreba načúvať im, lebo majú aj svoje názory, ale i osobné a rodinné problémy. V škole treba riešiť aj otázky komunikácie medzi vedením a učiteľmi, vzťahy učiteľov k žiakom, vypočuť si všetky zainteresované strany. Je potrebné konať citlivo a spravodlivo, so snahou dospieť k cieľu, aby sme človeka neranili.

Koľko učiteľov máte v cirkevných školách vo vašej diecéze teraz?
V súčasnosti máme 257 učiteľov v trinástich, prevažne základných školách, gymnáziách a školských zariadeniach. V súčasnosti je už viac typov škôl, rôznych zriaďovateľov, ktoré ponúkajú niekoľko alternatív vzdelávania. Náš zriaďovateľ sa časom na žiadosť rodičovskej verejnosti rozhodol zriadiť aj materské školy. Predtým sme sa o to ani neusilovali, pretože sme zastávali názor, aby dieťa zostávalo čo najdlhšie v opatere svojej rodiny. Sociálna situácia rodín sa však negatívne mení. Ak chcú rodičia zabezpečiť aspoň štandardné bývanie a svojim deťom základné materiálne vybavenie, musia sa zamestnať obaja.

Aký je v súčasnosti vzťah rodičov k cirkevným školám, záujem dávať svoje deti študovať do nich?
Pri zriaďovaní prvej cirkevnej školy boli rodičia takí nadšení, že považovali za povinnosť pomáhať jej a tešili sa z jej rozvoja. V súčasnosti narastá počet škôl iných zriaďovateľov. Hoci detí všeobecne klesá, cirkevné školy si udržujú počet tried. Nemáme veľa solventných rodičov, ktorí by mohli škole materiálne pomôcť. Je to azda všeobecný, celospoločenský jav. Pribúda chudobných, a tí ani pri najlepšej vôli nemajú z čoho prispieť na rozvoj školy. Skôr sa zriaďovateľ a školy usilujú pomôcť finančne a materiálne rodine žijúcej zo sociálneho minima. Musia to robiť taktne, lebo ich výchova im bráni prijať dary, za ktoré sa nemajú ako odplatiť. Hoci majú problém, ako zabezpečiť pre svoje deti základné potreby, nikdy by o pomoc neprosili verejne. Niektorým vychádzame v ústrety tak, že ich oslobodíme od zákonných poplatkov, napríklad za školský klub.

Hlásia sa do cirkevných škôl iba žiaci z kresťanských rodín?
Zostava je rôznorodejšia. Záujem detí z katolíckych rodín berieme ako samozrejmosť. Ich rodinná výchova má v škole nadviazať na rodinnú výchovu a pokračovať v nej. Už v začiatkoch zapísali svoje dieťa do našej katolíckej školy niektorí rodičia, ktorí vôbec nepraktizovali kresťanskú vieru. Brali sme to ako prejav ich dôvery v kvalitu výučby, lebo im chcú dať to najlepšie vzdelanie. Osobne vyjadrili nádej, že im pomôžeme pri dobrej výchove ich dieťaťa. V našich školách sa usilujeme vytvoriť súdržné spoločenstvo rodičov, učiteľov a žiakov. S každým živým materiálom sa musíme dôsledne zaoberať. Žiak prichádza k nám s dušou ako čistá, nepopísaná tabuľa, musíme sa usilovať v súčinnosti s rodinou formovať z neho harmonickú osobnosť z vedomostnej, duševnej či fyzickej stránky. Ani u nás nie sú skleníkové, vzorové deti, držané v tvrdej disciplíne. Deti sú živé, čo je pre ne prirodzené, a môžu nastať aj problémy, najmä počas ich dospievania. Keď sa problémy začnú opakovať a nevieme ich riešiť samostatne, prizývame na spoluprácu rodičov. Stáva sa, že svoje dieťa niekedy dôkladne nepoznajú. Rozprávame sa s nimi, spoločne hľadáme vhodné východisko. Spolupracujeme navzájom, aby sme ich dieťaťu pomohli dostať sa z krízovej situácie a správne ho nasmerovali do života.

Čo dostávajú žiaci diecéznych škôl nad rámec výučby v porovnaní so štátnymi školami?
Za posledných viac ako dvadsať rokov prešlo slovenské školstvo mnohými premenami. Z nášho pohľadu najväčšou je, že na podnet a z veľkej túžby rodičov zosúladiť rodinnú výchovu so školskou boli zriadené cirkevné školy ako alternatíva k štátnym a súkromným školám. Cirkevné školy prispievajú nielen k skvalitňovaniu školstva na Slovensku, ale majú v Cirkvi i v spoločnosti vážne postavenie. V Európe a na Slovensku je historický i súčasný prínos cirkevného školstva neodmysliteľnou súčasťou našej identity a kultúry.
Výchova a vzdelávanie v cirkevných školách sa tiež uskutočňuje podľa výchovno-vzdelávacích programov, tak ako v ostatných školách. Štátny vzdelávací program vymedzuje povinný obsah výchovy a vzdelávania v školách. Školský vzdelávací program je základným dokumentom školy, podľa ktorého sa uskutočňuje výchova a vzdelávanie v školách. Z poskytovaných disponibilných hodín v rámci tohto programu je v kompetencii školy využiť niektoré navyše na vyučovanie katolíckeho náboženstva. Sú to dve vyučovacie hodiny za týždeň v každom ročníku, od prvého až po deviaty základnej školy a od prvého ročníka po štvrtý strednej školy. Ďalšie hodiny využívajú ako ostatné školy na posilnenie vyučovania cudzích jazykov, mediálnej výchovy, regionálnej výchovy atď., podľa potrieb či rozhodnutia školy.

Za dve desaťročia vyšla zo škôl už celá generácia mladých ľudí. Prví absolventi majú už svoje rodiny, získali skúsenosti v zamestnaní. Kde sa uplatňovali, na aké stredné či vysoké školy sa hlásia terajší absolventi?
Je to rôznorodé. Azda netreba zdôrazňovať, že nevychovávame len rehoľnice, rehoľníkov a kňazov. Niektorí sa, prirodzene, vydali i na túto cestu. Potreba tejto služby, alebo isté volanie sa v nich formovalo už počas štúdií. Nezáujem o technické vzdelávanie či odbornú remeselnú prípravu na stredných školách je však všeobecný, nedostatok kvalifikovaných absolventov pociťuje už celá spoločnosť. Je to dôsledok toho, že táto oblasť nebola dostatočne podporovaná alebo bola celkovo zanedbávaná už vo vzdelávaní na základných školách. Najviac žiakov sa hlási na cirkevné alebo verejné gymná-

„História nám dáva dosť príkladov toho, že viaceré národy zanikli, pretože neumožňovali svojim ľuďom plnohodnotne sa vzdelávať alebo dlhodobo podceňovali základné spoločenské a ľudské hodnoty. Nevzdelanému národu hrozí zánik aj v súčasnosti. V našej spoločnosti to však neberieme s plnou vážnosťou."

ziá so štvorročným alebo s osemročným študijným programom. Ak ide o záujem študovať na vysokých školách, v minulom režime bola veľmi obmedzená možnosť štúdia medicíny a práva, preto stále pretrváva záujem o toto štúdium. Zvýšený záujem je o štúdium žurnalistiky, cudzích jazykov (učiteľské a tlmočnícke smery) a komunikačných technológií.

Ako zabezpečujete vzdelávanie pedagógov priamo v diecéze?
Tradične po Veľkej noci organizujeme v Banskej Štiavnici diecézny metodický deň učiteľov. Každý rok ho organizačne pripraví iná škola. Začína sa svätou omšou, po nej je spoločná približne polhodinová prednáška buď z duchovnej, metodickej, psychologickej, či z inej odbornej oblasti. Potom účastníci pracujú v jednotlivých odborných sekciách. Pozývame lektorov z univerzity, školských inšpektorov, metodikov. Témy sú zamerané tak, aby každý učiteľ mohol ich obsah využiť pri svojej pedagogickej práci. Zároveň je umožnené učiteľom slobodne sa rozhodnúť pre ďalšie vzdelávanie cez akreditované programy kontinuálneho vzdelávania.

Ako cítiť účasť vašich učiteľov, žiakov na verejnosti?

„V minulosti si spoločnosť vážila pedagogické povolanie viac. Učiteľ bol v nej pojmom. Počas spoločenskej obnovy po roku 1989 sme sa ešte nedostali do takej etapy, čo by uspokojila väčšinu pedagogickej obce na Slovensku."

Žiaci prispievajú kultúrnymi programami pri rôznych výročných podujatiach a osobitne v čase adventných, vianočných či veľkonočných sviatkov. Informujú o tom vo svojich školských časopisoch, ktoré si školy vydávajú s metodickou pomocou učiteľov, pracujú v redakčných radách. Školy posielajú o svojej činnosti správy aj do regionálnych novín, respektíve prizývajú na podujatia regionálne televízie. Takže širšie okolie už vníma aj existenciu týchto typov škôl. Zúčastňujeme sa i kultúrnych podujatí a po skončení programu nás, prirodzene, poteší, keď organizátori pochvalne konštatujú, že naši žiaci sú dobre vychovaní.

Priaťahujú diecézne podujatia aj iné školy?
Pri diecéznych súťažiach sme oslovili aj ostatné základné školy v meste. Ich žiaci sa stretli s našimi, úžasne sa im to páčilo. Spolupráca pretrváva do súčasnosti, do súťaže sa postupne zapojili aj okolité obce a ďalšie mestá. I naši žiaci sa zapájajú do rôznych okresných zápolení.
Organizujeme rôzne diecézne súťaže žiakov v prednese poézie a prózy, v speve, v športových disciplínach, ale aj v odborných. Všímali sme si biele miesta v slovenskej literatúre, diela zaznávaných alebo nevydávaných autorov žijúcich mimo hlavného spoločenského prúdu alebo v exile. Ako riaditeľka ZŠ Štefana Moysesa som zakladala diecéznu súťaž v prednese poézie a prózy Moysesova Bystrica, teraz pod názvom A Slovo bolo u Boha, v individuálnom speve Magnólia, keďže pred školou na Kapitulskej ulici už roky rastie krásna magnólia – teraz je to súťaž pod názvom Spievajme pánovi. K organizovaniu súťaže v speve nás viedol známy poznatok, že deti nevedia spievať tak, ako vedeli ich starí rodičia. Už aj ich rodičia spievajú málo. Na súťaž si musia pripraviť jednu pieseň ľudovú a jednu duchovnú z jednotného katolíckeho spevníka. Ak si to matematicky spočítame, počas absolvovania základnej školy sa žiak naučí deväť duchovných mládežníckych piesní a deväť ľudových. I to je niečo do vienka. A niektorých pieseň chytí tak mocne, že sa stanú hudobníkmi, speváki.

Pracujete aj v poradných zboroch ministra školstva a zo svojej pracovnej pozície poznáte celkovú situáciu v regionálnom školstve na Slovensku. Čo v jeho systéme prevláda? Jednota s mnohorakými prejavmi, špecifikami alebo rôznorodosť vedúca k všeobecne narastajúcej nespokojnosti?
V minulosti si spoločnosť vážila pedagogické povolanie viac. Učiteľ bol v nej pojmom. Počas spoločenskej obnovy po roku 1989 sme sa ešte nedostali do takej etapy, čo by uspokojila väčšinu pedagogickej obce na Slovensku. Naopak, predminulý rok odborári začali organizovať štrajky, učitelia podpisovali petície za zvýšenie svojich platov. Prejavujú tak nespokojnosť s finančným odmeňovaním a celkovým, nielen sociálnym postavením v spoločnosti. Nechcem zdôrazňovať iba materiálnu stránku, ale bez dostatočnej ekonomickej podpory sa nedajú urobiť potrebné kvalitatívne pokroky. Jedno od druhého sa nedá oddeliť. Školstvo akoby nebolo medzi základnými prioritami spoločnosti. Hoci sa deklaruje záujem o jeho podporu a rozvoj, často to ostáva v proklamatívnej rovine.

Nedostatok finančných prostriedkov začína pôsobiť na občanov už ako obohratá platňa. Dajú sa z tejto situácie hľadať isté východiská povedzme intelektuálnymi, duchovnými aktivitami?
Na Slovensku sa nemôžeme spoliehať na výdatné nerastné zdroje ani územnú rozľahlosť. Sme malý národ, a preto by sme mali hľadať významný potenciál najmä v ľuďoch, ktorým poskytneme kvalitné vzdelanie a vzorne ich vychováme. To môže významne napomôcť dôkladne prepracovaná školská sústava. História nám dáva dosť príkladov toho, že viaceré národy zanikli, pretože neumožňovali svojim ľuďom plnohodnotne sa vzdelávať alebo dlhodobo podceňovali základné spoločenské a ľudské hodnoty. Nevzdelanému národu hrozí zánik aj v súčasnosti. V našej spoločnosti to však neberieme s plnou vážnosťou.

Hovorili sme o starostlivosti rodičov pri výchove svojich detí, o učiteľských vzoroch pri spoločenskom formovaní mladej generácie. Tieto hodnoty sa teraz rýchlo vytrácajú, máme namiesto nich primerané náhrady?
Odpoveď je zložitá a jej obsah by nebol uspokojivý. Dospelí väčšinu času trávia v zamestnaní, aby dôstojne uživili svoju rodinu. Mnoho mladých ľudí po skončení školy trvalo nepracuje. Žiaci po vyučovaní nevedia, čo s voľným časom, ako ho využiť na svoje pozdvihnutie. Najúčinnejší je preventívny systém – predchádzať zlu cez školské zariadenia v záujmových krúžkoch, kde sa deti učia zmysluplne využívať svoj voľný čas. Tu je priestor a čas podchytiť v nich talent a tvorivé schopnosti. Napomáhať pestovať v nich dobro. Ak tieto zariadenia zaniknú, deti budú ešte väčšmi ako teraz odkázané na ulicu. Tam si sotva uvedomia, či a na čo majú talent. A ak sa v nich uchytí zlo, ak sa stanú závislí od drog, hazardných hier, potom budeme vymýšľať drahé projekty, aby sme zachránili aspoň časť ich ľudskej dôstojnosti. To však už nemožno hovoriť o ich plnohodnotnom živote.

V takýchto situáciách je však stále zložitejšie zaručiť v školstve tradičnú jednotu vzdelávania a výchovy.
Musíme sa však o to všemožne snažiť. Byť jednotní v rôznorodosti. Výchovné pôsobenie a kvalitné vzdelávanie by mali byť vyvážené. V školskej sústave nie je dobré povyšovať ani jedno z nich nad druhé. Aby žiaci a absolventi škôl boli vzdelaní, morálni a vychovaní. Bez ohľadu na to, do akej školy chodia, kto je jej zriaďovateľ.

Dušan MIKOLAJ
Foto archív

Cesty zlepšenia kvality života

ZDRAVOTNÉ POSTIHNUTIA

Dôležitým meradlom kvality života každej vyspelej spoločnosti je skutočnosť, ako sa dokáže postarať o najzraniteľnejšie skupiny spoluobčanov. Medzi zraniteľné skupiny v našej spoločnosti patria aj občania so zdravotným postihnutím. Pri riešení ich existenčných, zdravotných a psychických problémov z hľadiska kvality života vystupujú do popredia aj problémy súvisiace so zabezpečením ich ekonomickej sebestačnosti, nezávislosti, hľadanie a napĺňanie svojho zmyslu života a ľudsky dôstojnej existencie.

„Svet je len jeden – pre zdravotne postihnutých aj pre zdravých ľudí.“

prof. Ján Pfeiffer,
zakladateľ kliniky rehabilitačného lekárstva v Českej republike

Práca – hodnota pre všetkých

Naplnenie vyššie uvedených potrieb kvality života občanov so zdravotným postihnutím súvisí predovšetkým s riešením ich pracovného uplatnenia sa na trhu práce. Práca znamená rovnako veľa pre zdravého aj pre človeka s postihnutím. Dáva mu pocit užitočnosti a možnosť dosiahnuť rovnocenné postavenie so zdravým človekom. Súčasná hospodárska kríza a s ňou narastajúca nezamestnanosť spôsobuje, že občania so zdravotným postihnutím sa iba s ťažkosťami uplatňujú na trhu práce. Dotýka sa to ľudí v produktívnom veku, ktorí už boli na trhu práce, aj mladých ľudí po ukončení štúdia na strednej alebo vysokej škole. Aby sa tento spoločenský problém zmiernil, je potrebné hľadať také možnosti, aby sme vedeli týmto ľuďom čo najskôr pomôcť.

Hľadanie pomoci

Občan so zdravotným postihnutím musí často okrem spoločenských predsudkov riešiť aj zdravotné problémy, ktoré ho môžu obmedzovať v sociálnej aj pracovnej oblasti. Spôsoby, ako sa ľudia vyrovnávajú so zdravotným postihnutím, sú rôzne, je preto dobré vedieť, kam sa obrátiť o radu a pomoc. Poradenstvo občanom so zdravotným postihnutím môžu poskytnúť úrady práce, sociálnych vecí a rodiny alebo agentúry podporovaného zamestnávania. Občan so zdravotným postihnutím sa môže obrátiť aj na Inštitút pre pracovnú rehabilitáciu občanov so zdravotným postihnutím (IPR) v Bratislave, ktorého zriaďovateľom je Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR. Tam v Centre sociálnej a pracovnej rehabilitácie (CSPR) pracujú odborníci, ktorí môžu svojim klientom poskytnúť komplexnú sociálnu a pracovnú rehabilitáciu vedúcu k ich čo najskoršiemu zaradeniu sa na trh práce. Osobne orientovaný prístup umožňuje klientovi so zdravotným postihnutím poskytnúť odbornú pomoc prispôsobenú jeho potrebám na pracovné uplatnenie sa na trhu práce. Okrem pomoci pri vyhľadávaní vhodného zamestnania je tu možnosť psychologického poradenstva, možnosť tréningu a hodnotenia jednoduchých pracovných zručností, možnosť stanovenia výšky pracovného potenciálu klienta alebo možnosť využitia čiastočnej liečebnej rehabilitácie.

Roku 2012 bolo do CSPR prijatých 110 nových klientov a zamestnanie získalo 45 klientov. Podľa vekovej kategórie bolo zloženie novoprijatých klientov v dlhodobej starostlivosti takéto:

- do 25 rokov veku – 13 klientov,
- do 45 rokov veku – 43 klientov,
- nad 45 rokov veku – 54 klientov.

Výnimočnosť IPR tkvie v tom, že službami zabezpečuje komplexnú rehabilitáciu pre občanov so zdravotným postihnutím (pedagogicko-výchovnú, pracovnú, sociálnu, liečebnú a voľnočasovú) a má celoslovenskú pôsobnosť. Činnosti v inštitúte sú rozdelené do dvoch základných úsekov, a to na Strednú odbornú školu (SOŠ) pre žiakov s telesným postihnutím a na už spomínané CSPR. Ďalším nemenej významným úsekom v inštitúte je úsek zdravotnej starostlivosti a liečebnej rehabilitácie. Činnosť SOŠ pre žiakov s telesným postihnutím je zameraná na prípravu osôb vo veku 15 – 45 rokov pre trh práce alebo na ďalšie štúdium na vysokej škole v príslušnej štruktúre učebných a študijných odborov. Škola prijíma žiakov z celého Slovenska. Výchovno-vzdelávací proces sa zabezpečuje na úsekoch teoretického vyučovania, praktického vyučovania a výchovy mimo vyučovania.

Štatistika starostlivosti

K 31. 12. 2011 bolo v SOŠ z celkového počtu 150 žiakov so zdravotným postihnutím 54 % žiakov s ťažkým zdravotným postihnutím (držitelia preukazov ŤZP a ŤZP/S).

V priebehu roku 2011 sme mali v CSPR v starostlivosti celkom 166 klientov so ZP. Z nich bolo 110 novoprijatých klientov, z toho 95 v dlhodobej starostlivosti a 15 v krátkodobej starostlivosti. Zo 166 klientov zamestnanie získalo 46 klientov, 25 klientov ukončilo spoluprácu z iných dôvodov (napr. dobrovoľne nezamestnaní, invalidní dôchodcovia) a v evidencii CSPR zostalo 80 klientov.

Smerovanie k zamestnanosti

Za dôležitú činnosť v našom inštitúte považujeme oblasť pracovnej a sociálnej

FORMY REHABILITÁCIE

Rehabilitácia je neoddeliteľnou zložkou zdravotnej a sociálnej politiky. Musí nadväzovať na postupy akútnej medicíny a zvyšovať kvalitu života. Nie som si celkom istý, či je systém integrovanej rehabilitácie na kvalifikovanej úrovni aj prijímaný. V mnohých prípadoch to závisí od konkrétnych ľudí. Napríklad niektorí lekári sa ťažko identifikujú s tým, že k rehabilitácii majú právo vyjadrovať sa aj psychológovia, pedagógovia, sociálni pracovníci a pod.

Sociálna rehabilitácia

Odborníci ju definujú ako súbor opatrení spoločnosti, ktorý smeruje k zabezpečeniu dôstojného a maximálne možne hodnotného života osôb so zdravotným postihnutím a po poúrazových stavoch. Sociálna rehabilitácia by sa mala začínať od okamihu, keď je jasné, že pacient (klient) bude zdravotne postihnutý a bude mať špeciálne potreby (t. j. už pri lôžku pacienta).

Pracovná rehabilitácia

Je to súbor opatrení a dlhodobej prípravy zdravotne postihnutej osoby s cieľom jej prispôsobenia sa pracovným alebo iným aktivitám. Ide o využitie tzv. zostatkového pracovného potenciálu. Je nutné skúmať fyziologické funkcie postihnutia, ktoré umožnia voľbu príslušnej činnosti, stupeň možného zaťaženia a primeraný čas trvania pracovných a iných aktivít.

Integrovaná rehabilitácia

Zahŕňa liečebnú, sociálnu, pracovnú rehabilitáciu. Má dva aspekty. Osobný – kde sa s adekvátne motivovaným postihnutým pracuje tak, aby sme spoločne dosiahli zlepšenie, príp. stabilizáciu zdravotného stavu a sociálnej spôsobilosti a napomohli sociálnu inklúziu postihnutého. A systémový, resp. inštitucionálny – kde sme nútení rešpektovať mantinely určené systémom zdravotnej a sociálnej starostlivosti a využívať dané možnosti. Tento aspekt je o podmienkach, príležitostiach, prekážkach, ale aj o motivácii pomáhajúceho personálu, ktorý musí byť presvedčený, že práca s klientom má zmysel a budúcnosť.

Riešenie súčasného stavu

Je ním sústavné zdôrazňovanie významu a nezastupiteľnosti komplexnej rehabilitačnej starostlivosti, ktorá predstavuje „beh na dlhú trať“. Do praktického života treba definitívne premietnuť koncepciu, podľa ktorej klient so špecifickými potrebami je aj bytosťou sociálnou a psychickou so všetkými atribútmi. To znamená, že proces uzdravovania možno efektívne – a rozhodne nie zanedbateľne – ovplyvňovať cieľavedomým pôsobením aj na faktory sociologické a psychologické.

Treba si uvedomiť, že komplexná rehabilitačná starostlivosť (zdravotná, pracovná, sociálna, pedagogická a voľnočasová) je perspektívna oblasť, ktorej by sa mala venovať väčšia pozornosť. To si však vyžaduje rozsiahlu diskusiu zainteresovaných o tom, ako túto oblasť správne povzbudiť. Nie je predsa cieľom, aby občania so zdravotným postihnutím boli len pasívnymi prijímateľmi sociálnej pomoci (obrazne povedané: nepotrebujú rybu, ale udicu). Tento typ rehabilitácie znižuje celkové náklady na liečbu a zvyšuje šancu na ekonomickú aktivitu pacienta (čo by sa poisťovniam malo oplatiť čisto z ekonomických dôvodov).

Liečebné pôsobenie na funkčnú, prípadne orgánovú (somatickú) poruchu a kvalitná príprava na život v spoločnosti aj na profesijné uplatnenie sa stráca pre všetkých zmysel, pokiaľ nie sú zabezpečené podporné a život stabilizujúce sociálne služby a pokiaľ nefungujú také stimuly, ktoré by vytvorili dostatok príležitostí na adekvátne pracovné uplatnenie i sebarealizáciu:

- osôb so zdravotným postihnutím (napr. vývinové anomálie),
- občanov v produktívnom veku, ktorí sa po úraze (vrátane pracovného úrazu s ťažkou ujmou na zdraví, choroby z povolania) stali občanmi so zdravotným postihnutím,
- onkologických pacientov, ktorí sa musia vyrovnávať nielen s bolestivými sprievodnými javmi svojho ochorenia, ale aj so zhoršenou ekonomickou situáciou a s inými problémami sociálneho charakteru.

Východiská

Ľudia so zdravotným postihnutím tvoria neoddeliteľnú súčasť každej spoločnosti, preto je jej úlohou nastaviť legislatívny rámec v oblasti zdravotného poistenia, ale i sociálnej politiky tak, aby prostredníctvom kvalitnej komplexnej rehabilitačnej starostlivosti boli schopní pracovať, vytvárať hodnoty a neostávali len príjemcami sociálnych dávok a kompenzácií. Takýto postoj k predmetnej problematike je určujúcim faktorom na uspokojenie potrieb ľudí so zdravotným postihnutím v sociálnej i ekonomickej rovine v rámci celej spoločnosti.

rehabilitácie. Zameriava sa na poskytovanie svojich služieb občanom so zdravotným postihnutím v produktívnom veku, ktorí chcú pracovať, môžu pracovať a hľadajú si prácu.

Kolektív pracovníkov CSPR poskytuje klientom rôzny rozsah služieb, ktorý napomáha ich čo najskoršie uplatnenie sa na trhu práce. Rozsah poskytovaných služieb je široký a rôznorodý. Sú to predovšetkým:

- informačné a poradenské služby,
- psychologické poradenstvo a psychologická podpora,
- možnosť krátkodobej liečebnej rehabilitácie na úseku liečebnej rehabilitácie,
- diagnostikovanie zostatkového pracovného potenciálu, pracovných schopností, zručností a návykov (posudzovanie funkčnej kapacity klienta podľa špeciálnych vyšetrovacích metód, ako napr. Isernhagen),
- výber a odporučenie vhodnej pracovnej činnosti,
- testovanie praktických zručností pri práci s kovom, drevom, elektronickými súčiastkami a s PC),
- posudzovanie súčasného zdravotného stavu vo vzťahu k možnosti zamestnania.

Komplexnosť prípravy

V prvom polroku 2012 sme prijali 58 nových klientov a poskytli poradenstvo 139 klientom, pričom sme vykonali takmer 580 informatívnych a poradenských stretnutí.

V tomto roku sme získali certifikát Medzinárodnej klasifikácie funkčnej schopnosti, disability a zdravia (MKF). Členské štáty EÚ prijali túto klasifikáciu ako základnú filozofiu a politiku rehabilitácie osôb so ZP a aplikujú ju do systému zdravotníctva, sociálneho zabezpečenia, sociálneho poistenia, zamestnanosti a pod.

Komplexná rehabilitácia v špeciálnom zariadení je najlepším prostriedkom na to, aby bol klient so ZP integrovaný do spoločnosti – a nie celý život zavretý

v špeciálnej škole alebo ústave. My chceme, aby bol integrovaný, a na integráciu ho musíme čo najlepšie pripraviť. A pripraviť ho môžeme v zariadení, kde sa mu venujeme komplexne.

Dôležitým aspektom tejto komplexnosti je:

- dostupnosť – pre človeka so ZP je dôležité, aby mal dostupnú takú podporu, ktorú momentálne potrebuje,
- cielenosť – efektívna je podpora, ktorá má najväčšiu šancu na dosiahnutie cieľa, t. j. pracovného a sociálneho začlenenia človeka so ZP.

Niet pochybností, že občania so zdravotným postihnutím môžu pracovať a môžu dosahovať rovnakú vzdelanostnú úroveň ako zdraví uchádzači, je však potrebné vytvoriť im vhodné podmienky na akceptáciu ich zdravotného postihnutia. Odstraňovaním bariér v spoločnosti, najmä tých v myslení, máme možnosť získať kvalitný pracovný potenciál a celkovo obohatiť náš pracovný trh.

PhDr. Dušan PIRŠEL,
riaditeľ IPR

S odborom kynológia prišli z Pruského

OHLAS

Vážená redakcia, v 14. čísle dvojtýždenníka Učiteľské noviny zo dňa 14. marca 2013 v článku o Spojenej škole v Ivanke pri Dunaji *Kone, psíky, ryby a farmárstvo* ste pravdepodobne na základe mylných informácií uviedli, že daná škola ako jedna z prvých otvorila odbor kynológia a jej pracovníci vypracovali pre tento odbor aj pedagogickú dokumentáciu.

V skutočnosti iniciatíva na zavedenie študijného odboru agropodnikanie – odborné zameranie kynológia, vyšla z našej Strednej odbornej školy (SOŠ) v Pruskom a aj prvotnú základnú pedagogickú dokumentáciu k nemu vypracovali naši pedagógovia. Už v minulosti bol medzi našimi žiakmi veľký záujem o prácu v kynologickom krúžku, ktorý v škole existoval, čo viedlo niektorých našich pedagógov k začatiu prác na vytvorení nového študijného odboru, zameraného

najmä na kynológiu. Už roku 2005 sme si urobili nielen prieskum záujmu o štúdium medzi žiakmi základných škôl, ale i prieskum možností neskoršieho uplatnenia sa absolventov v praxi. Oslovili sme aj niektoré spoločenské organizácie so žiadosťou o vyjadrenie sa o zavedení takéhoto odboru, resp. o možnej neskoršej spolupráci medzi nimi a našou školou.

Väčšina oslovených organizácií na našu výzvu odpovedala kladne, privítali zavedenie tohto študijného odboru na stredné školy, a niektoré nám dali i písomný prísľub o ďalšej spolupráci – napr. Prezídium Slovenského poľovníckeho zväzu (SPZ) v Bratislave, regionálna organizácia SPZ Považie v Považskej Bystrici, útulok zvierat v Dubnici nad Váhom, vtedajší prezident Slovenskej kynologickej

jednoty Ing. Štefan Štefík v mene organizovaných slovenských kynológov, vedenie Ústavu na výkon trestu odňatia slobody v Ilave a ďalší. Až na základe týchto skutočností sme vypracovali prvotnú základnú pedagogickú dokumentáciu – profil absolventa, učebný plán (rozpis predmetov a dotácie hodín) i učebné osnovy štyroch predmetov: chov psov, plemená psov, organizácia a legislatíva kynológie a prax.

S takto pripravenými materiálmi sme sa obrátili na Štátny inštitút odborného vzdelávania (ŠIOV) v Bratislave, ktorý oslovil niektoré vhodné školy, aby sa vyjadrili o zavedení takéhoto odboru. Daný odbor bol následne schválený ministerstvom školstva, ŠIOV skúmal možnosť zaradenia tohto odboru na experimentálne overovanie. Medzi oslovenými školami bola aj Spojená škola v Ivanke pri Dunaji, ktorej vtedajšie vedenie sa k zavedeniu odboru postavilo kladne a súhlasilo aj s jeho prípadným experimentálnym overovaním v ich škole. V následnom schvaľovacom procese boli akceptované aj pripomienky tamojších pedagógov a niektoré väčšie samostatné tematické celky z pôvodného pomerne rozsiahleho predmetu chov psov boli vybraté a boli z nich vytvorené tri ďalšie samostatné učebné predmety – etológia psov, výcvik psov a výživa a kŕmenie psov. Pedagogickú dokumentáciu až k týmto predmetom (možno v spolupráci so školou v Humpolci v Čechách) potom skutočne spracovali pedagógovia zo školy v Ivanke pri Dunaji.

Študijný odbor agropodnikanie – odborné zameranie kynológia, je v našej škole úspešný a je oň medzi žiakmi stále záujem. Dôkazom je i to, že na SOŠ v Pruskom ho prišli študovať mladí ľudia z takmer celého Slovenska, od Michaloviec po Nové Mesto nad Váhom či Nové Zámky. Ing. Ján Zajac spracoval odbornú učebnicu *Kynológia pre študentov 3. a 4. ročníka daného štúdia*, ktorá je v súlade s obsahovými a výkonovými štandardmi štátneho vzdelávacieho programu v skupinách študijných odborov 42, 45 Poľnohospodárstvo, lesné hospodárstvo a rozvoj vidieka I, II a 43 veterinárne vedy. Vyšla roku 2011 po schválení ministerstvom školstva pod č. 2011-14176/41563:4-919.

Skreslená informácia o počiatkoch tohto odboru sa dotkla nielen pedagógov, ktorí vynaložili veľké úsilie a odviedli kus práce pri jeho zavádzaní do systému stredoškolského vzdelávania, ale aj našich žiakov, ktorí sú hrdí na to, že poznatky z kynológie získavajú práve v škole, ktorej zásluhou tento študijný odbor vôbec existuje.

Ing. Janka FEDOROVÁ,
riaditeľka SOŠ Pruské

Učebný plán študijného odboru 4210 6 18 agropodnikanie – kynológia

Kategórie a názvy vyučovacích predmetov	Týždenný počet vyučovacích hodín				
	1. rok	2. rok	3. rok	4. rok	Spolu
Všeobecnovzdelávacie predmety	**20**	**19**	**13**	**12**	**64**
slovenský jazyk a literatúra	3	3	3	3	**12**
anglický jazyk/nemecký jazyk	3	3	3	3	**12**
druhý cudzí jazyk	3	3	2	2	**10**
etická výchova/náboženská výchova	1	1	•	•	**2**
dejepis	1	1	•	•	**2**
občianska náuka	1	1	1	•	**3**
chémia	2	1	•	•	**3**
biológia	2	1	•	•	**3**
matematika	2	2	1	•	**5**
informatika	•	1	1	2	**4**
telesná výchova	2	2	2	2	**8**
Odborné predmety	**13**	**14**	**20**	**21**	**64**
motorové vozidlá	•	•	2	•	**2**
chov psov	•	1	1	2	**4**
plemená psov	•	1	1	2	**4**
výcvik psov	•	•	•	1	**1**
organizácia a legislatíva v kynológii	•	2	•	•	**2**
poľnohospodársky marketing	•	•	•	2	**2**
hygiena a prevencia	•	•	•	1	**1**
mechanizácia	2	1	1	•	**4**
pestovanie rastlín	2	1,5	1,5	1	**6**
chov hospodárskych zvierat	2	1,5	1,5	1	**6**
ekonomika	•	•	2	1	**3**
podnikanie a služby	•	•	2	2	**4**
písanie na stroji a korešpondencia	2	•	•	•	**2**
prax	3	6	6	3	**18**
účtovníctvo	•	•	2	3	**5**
etológia psov	1	•	•	•	**1**
výživa a kŕmenie psov	1	•	•	•	**1**
úvod do sveta práce	•	•	•	1	**1**
právna náuka	•	•	•	1	**1**
Spolu	**33**	**33**	**33**	**33**	**132**
Účelové kurzy					
ochrana života a zdravia	•	•	21	•	**21**
telovýchovno-výcvikový kurz	35	•	•	•	**35**

ŠTUDIJNÝ ODBOR

4210 6 18 agropodnikanie – kynológia

Príprava žiakov v štvorročnom odbore zahŕňa teoretické a praktické vyučovanie a prípravu. Teoretické vyučovanie je poväčšine organizované v priestoroch školy, praktické formou odbornej praxe aj v stredisku praktického vyučovania a priamo na pracoviskách zamestnávateľov. Štúdium je koncipované homogénne ako odbor profesijnej prípravy na manažovanie všetkých činností vnútropodnikových organizačných útvarov a so základnými predpokladmi na výkon obchodno-podnikateľských aktivít. Stratégia výučby školy vytvára priestor na rozvoj odborných aj všeobecných a kľúčových kompetencií.

Všeobecná zložka vzdelávania vychádza zo skladby všeobecnovzdelávacích predmetov učebného plánu. V jazykovej oblasti sú vzdelávanie a príprava zamerané na slovnú a písomnú komunikáciu, ovládanie oznamovacieho odborného prejavu v slovenskom jazyku, na vyjadrovanie sa v bežných situáciách spoločenského a pracovného styku v cudzom jazyku. Žiaci sa oboznamujú aj s vývojom ľudskej spoločnosti, so základnými princípmi etiky, zásadami spoločenského správania a protokolu. Osvojujú si základy matematiky, chémie a informatiky, ktoré sú nevyhnutné na výkon povolania.

V odbornom vzdelávaní je príprava zameraná na oblasť ekonomiky, živočíšnej výroby, rastlinnej výroby, výcvik psov, plemená psov, chov psov a pod. V rámci odbornej praxe žiaci získavajú teoretické a praktické zručnosti z výcviku psov, ako sa k nim správať, či z manažmentu.

Výučba je orientovaná na uplatnenie autodidaktických metód (samostatné učenie sa a práca) najmä pri riešení problémových úloh, tímovej práci a spolupráci. Uplatňujú sa metódy dialogické slovné formou účelovo zameranej diskusie alebo *brainstormingu*, ktoré naučia žiakov navzájom komunikovať na báze ľudskej slušnosti a ohľaduplnosti.

Metódy činnostne zameraného vyučovania (praktické práce) sú predovšetkým aplikačného a heuristického typu (žiak poznáva reálny život, vytvára si názor na základe vlastného pozorovania a objavovania), ktoré im pomáhajú pri praktickom poznávaní reálneho sveta a života. Aj keby boli vyučovacie metódy tie najlepšie, nemali by šancu na úspech bez pozitívnej motivácie žiakov. Vnútorné potreby žiakov vykonávať konkrétnu činnosť sú teda tou najdôležitejšou oblasťou výchovno-vzdelávacieho procesu. Preto naša škola kladie veľký dôraz na motivačné činitele – zaraďovanie súťaží, simulačných a situačných metód, riešenie konfliktových situácií, verejné prezentácie prác a výrobkov a pod. Uplatňované metódy sú konkretizované na úrovni učebných osnov jednotlivých predmetov. Metodické prístupy sú priebežne vyhodnocované a modifikované podľa potrieb a na základe skúseností vyučujúcich učiteľov.

Teoretické vyučovanie je realizované v budovách Strednej odbornej školy v Pruskom. Praktická príprava sa uskutočňuje v 1. ročníku v školských odborných učebniach, v 2., 3. a 4. ročníku na zmluvných pracoviskách v poľnohospodárskych podnikoch a kynologických zariadeniach (útulky pre psov, výcvikové strediská, psie salóny a pod.), resp. na kynologických podujatiach (výstavy a skúšky psov).

Kľúčové, všeobecné a odborné kompetencie sú rozvíjané priebežne a spôsob ich realizácie je konkretizovaný v učebných osnovách jednotlivých vyučovacích predmetov. Škola rozvíja aj kompetencie v rámci pracovného prostredia školy, napr. schopnosť autonómneho rozhodovania sa, komunikačné zručnosti, posilňovanie sebaistoty a sebavedomia, schopnosť riešiť problémy a správať sa zodpovedne.

(zo školského vzdelávacieho programu SOŠ Pruské)

Ľudovít Fulla: Pieseň a práca (1934 – 1935), olej na plátne, 200 x 165 cm.

Ľudovít Fulla: Ukrižovanie (1942), farebný drevoryt na papieri, 11 x 15 cm.

Ľudovít Fulla v Ružomberku natrvalo

VÝTVARNÍCTVO

Pred 111 rokmi, 27. februára 1902, sa v Ružomberku narodil národný umelec Ľudovít Fulla. Jeden z najvýznamnejších predstaviteľov národnej výtvarnej moderny, maliar, grafik, ilustrátor i scénograf posledné desaťročie svojho života v tomto meste (vrátil sa doň roku 1962) tvoril už vo vlastnej galérii (je v správe Slovenskej národnej galérie).

V začiatkoch jeden rok navštevoval súkromnú maliarsku školu Gustáva Mallého v Bratislave, od roku 1922 študoval na Umeleckopriemyselnej škole v Prahe. Tam sa natrvalo spriatelil s Mikulášom Galandom a po návrate na Slovensko rozvíjali vzájomnú progresívnu spoluprácu. Jej vyvrcholením bol prvý manifest slovenského moderného maliarstva *Súkromné listy Fullu a Galandu* (1930 – 1932). Ľudovít Fulla učil kreslenie na meštianke v Senici a v Malackách, roku 1928 ho prof. Josef Vydra pozval na novozaloženú Školu umeleckých remesiel v Bratislave. V rokoch 1949 – 1952 pôsobil ako vedúci oddelenia monumentálno-dekoratívneho maliarstva v práve založenej Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave.

Trvalé inšpirácie pre moderný výtvarný výraz nachádzal v slovenskom folklóre a vidieckej krajine. Ako ilustrátor sa natrvalo zapísal knihami ľudových rozprávok Pavla Dobšinského. Zomrel 21. apríla 1980 v Bratislave a pochovaný je v rodnom Ružomberku.

Ľudovít Fulla: Veterná Bratislava (1957), kolorovaný linorez, 62 x50 cm.

Galéria Ľudovíta Fullu v Ružomberku.

Doma v Plevníku-Drienovom

LITERATÚRA

Základná škola (ZŠ) Dominika Tatarku v Plevníku-Drienovom nesie čestný názov od roku 1997. Krátko nato sa stala hostiteľským organizátorom celoslovenskej literárnej súťaže O cenu Dominika Tatarku. Vyhodnotenie 11. ročníka sa uskutoční tradične v máji, pri príležitosti výročia úmrtia spisovateľa. Štrnásteho marca, v deň 100. výročia spisovateľovho narodenia, zorganizovali škola a obec v Považskobystrickom okrese spomienkovú slávnosť. V obecnom parku pri buste spisovateľa položili kvety, v kultúrnom dome potešili návštevníkov umelecko-náučným programom, Slovenská pošta inaugurovala poštovú známku z emisného radu *Osobnosti*. Počas osláv škola v Plevníku-Drienovom sprístupnila Pamätnú izbu Dominika Tatarku. Popri úcte k osobnosti, ktorej meno nesie, znamená významný príspevok k regionálnej výchove a obohatenie školského vzdelávacieho programu. Ak si žiaci pozrú fotografie zo spisovateľovho života, knihy z jeho tvorby, začítajú sa do textov na informačných paneloch o jeho učiteľskej a novinárskej práci či z verejného pôsobenia, môžu pri tejto otázke so cťou obstáť aj na maturite zo slovenského jazyka.

Na tejto strane venujeme pozornosť ľuďom, ktorí vykonávali aj učiteľskú misiu. Dominik Tatarka pochádzal z roľníckej rodiny, mal sedem sestier a do ľudovej školy chodil v rodisku. Po maturite na gymnáziu v Nitre vyštudoval Filozofickú fakultu Univerzity Karlovej v Prahe. Časť štúdií absolvoval vo Francúzsku na slávnej Sorbonne v Paríži. So znalosťami francúzštiny prišiel na začiatku druhej svetovej vojny učiť tento a slovenský jazyk na Gymnázium do Žiliny. V rokoch 1941 – 1944 pôsobil na Gymnáziu v Turčianskom Svätom Martine. V tom čase sa systematicky venoval literárnej teórii a komparatistike a do tlače pripravil dve čítanky pre stredoškolákov: *Dielo náukovej prózy* a *Ukážky z povojnovej novely slovenskej* (obe 1942).

Autorom výtvarného návrhu známky je akademický maliar Dušan Grečner.

Do jeho života zasiahli na jeseň 1944 udalosti Slovenského národného povstania, ktorého sa aktívne zúčastnil. Po oslobodení sa venoval novinárskej a vydavateľskej činnosti. Významný zlom nastal preňho v auguste 1968, keď sa zaradil do čelnej línie odporcov okupácie Československa vojskami Varšavskej zmluvy. Svedčia o tom napr. viaceré autentické fotografie Ladislav Bielika publikované vo vtedajšej tlači. Až po dvoch desaťročiach mohli vyjsť knižne, obdobie 70. a 80. rokov vošlo do novodobých dejín ako neslávne normalizačné. Tatarka sa dostal na čelnú pozíciu zoznamu občanov, ktorým bola oficiálne zakázaná verejná činnosť. Nesmel publikovať, a tak na svoje trvalo ponižované postavenie upozornil podpisom Charty 77, čím si spečatil položenie jedného z nemnohých aktívnych disidentov žijúcich na Slovensku. A zároveň pootvoril možnosť publikovať aspoň v samizdate a v exile. Zomrel niekoľko mesiacov pred zrútením komunistického režimu, 10. mája 1989 v Bratislave.

KALENDÁRIUM

Viliam Figuš-Bystrý

(✻ 28. február 1875 Banská Bystrica – † 11. máj 1937 Banská Bystrica) – hudobný skladateľ, pedagóg. Študoval na Učiteľskom ústave v Banskej Štiavnici, ako učiteľ začal pôsobiť roku 1893 v Piliši na území dnešného Maďarska, pokračoval v Ostrej Lúke, vo Zvolenskej Slatine, v rokoch 1903 – 1906 v Padine, potom v Banskej Bystrici. Od roku 1921 bol profesorom hudby na Učiteľskom ústave v B. Bystrici, kde založil spevokol evanjelického spolku, pôsobil ako dirigent, korepetítor a komponoval komornú hudbu, a na Hudobnej škole vo Zvolene. Na svojich učiteľských pôsobiskách zbieral ľudové piesne, upravoval ich a vydával (*Slovenské ľudové piesne z Veľkej Slatiny*, *1000 slovenských ľudových piesní*, *Púchovské piesne*, *Zbojnícke piesne*). Už počas štúdia v B. Štiavnici vystupoval na verejných koncertoch, dirigoval študentský spevácky zbor. Na začiatku 20. storočia rozvinul úsilie o vznik národnej hudby, pričom ako zdroj špecifickosti chápal ľudovú pieseň. Popri komornej a zborovej tvorbe skladal lyrické piesne, zhudobňoval texty básnikov.

Ladislav Dutka

(✻ 4. marec 1912 Ludrová – † 30. august 1996 Ružomberok) – pedagóg a fyzik. Učiteľskú spôsobilosť pre meštianske školy (odbor matematika, fyzika, prírodopis, chémia) získal v Bratislave. Vyučoval na Gymnáziu v Ružomberku, kde sa okrem pedagogických povinností venoval žiakom súťažiacim vo Fyzikálnych olympiádach. Prispieval do programov na seminároch a podujatiach Jednoty slovenských matematikov a fyzikov. Bol uznávaným metodikom a váženým pedagógom.

Pavel Bunčák

(✻ 4. marec 1915 Skalica – † 5. január 2000 Bratislava) – básnik, literárny vedec, vysokoškolský pedagóg, publicista a prekladateľ. Pochádzal z učiteľskej rodiny. V Bratislave študoval odbor slovenčina a filozofia na Filozofickej fakulte UK, od roku 1955 na nej pôsobil ako pedagóg, ako aj na Vysokej škole pedagogickej. Prednášal slovenskú, poľskú a svetovú literatúru, v rokoch 1967 – 1969 pôsobil ako lektor slovenského jazyka a literatúry na Univerzite v Štrasburgu. V prvej fáze svojej básnickej tvorby sa zaradil medzi skupinu slovenských nadrealistov. Prekladal z francúzskej, poľskej a ruskej poézie.

Milan Marčok

(✻ 5. marec 1939 Zámostie) – vysokoškolský pedagóg. Absolvoval Fakultu prírodných vied Vysokej školy pedagogickej v Bratislave. Učil na Strednej všeobecnovzdelávacej škole vo Zvolene, neskôr na Katedre matematiky a fyziky Drevárskej fakulty VŠLD vo Zvolene. Bol profesorom aplikovanej fyziky, vykonával funkciu prodekana fakulty, neskôr rektora Technickej univerzity vo Zvolene.

Fraňo Kráľ

(✻ 9. marec 1903 Barton, Ohio – † 3. január 1955 Bratislava) – spisovateľ a politik. Maturoval na Učiteľskom ústave v Spišskej Novej Vsi. Ako učiteľ začínal v Okoličnom, roku 1931 sa dostal do Bratislavy, no pre svoju komunistickú orientáciu bol predčasne penzionovaný. Po vojne pracoval na poverenictve školstva, bol poslancom Slovenskej národnej rady. Inšpiroval sa proletárskou poéziou, neskôr poetizmom a symbolizmom, reagoval na vojnové utrpenia. Písal aj prózu pre deti a mládež – autobiografická próza *Jano, Čenkovej deti*.

František Púchovský

(✻ 9. marec 1921 Chynorany – † 11. august 1996 Žilina) – matematik. Vyštudoval matematiku a fyziku na Pedagogickej fakulte SU v Bratislave. Vyučoval na školách všetkých stupňov. Aktívne pracoval v Matematickej a Fyzikálnej olympiáde v okresoch Dolný Kubín, Žilina i v centrálnych orgánoch Fyzikálnej olympiády v Prahe. Roku 1960 nastúpil na vtedajšiu Vysokú školu dopravnú v Žiline. Bol tiež školiteľom ašpirantov-matematikov i pomocným školiteľom ašpirantov-technikov.

Ján Faludi (Fuchs)

(✻ 10. marec 1836 Agostyán – ?) – pedagóg a autor učebníc. Okrem maďarčiny perfektne ovládal nemecký a slovenský jazyk. Je autorom 34 učebníc (13 ich vyšlo aj v nemeckom a 4 v slovenskom jazyku). Dotýkajú sa väčšiny vedných odborov. Roku 1879 napísal *Naukosklad prostonárodnej školy*, ktorý obsahuje 4 samostatné učebnice: *Stručný prehľad krajín uhorskej koruny*, *Základy dejepisu Uhorska*, *Začiatky prírodopisu*, *Počiatky silozpytu* (fyziky). Samostatné *Počiatky silozpytu* vyšli v 18 vydaniach.

Stranu pripravil Dušan MIKOLAJ

Uplatnenie absolventov stredných škôl v praxi (II. časť)

Sezóna 2011/2012

Aký je rozsah nezamestnanosti a aké je jej riziko pre absolventa strednej školy? Ako sa vyvíja situácia v uplatnení sa na trhu práce, kde sa zlepšuje, kde sa zhoršuje? Ako mladú populáciu zasahuje dopad ekonomickej krízy? Ktoré študijné alebo učebné odbory sú „perspektívnejšie“?

4. Nezamestnanosť absolventov učebných odborov v stredných odborných školách

Absolventi učebných odborov (nematuritné odbory bývalých SOU) získavajú stredné odborné vzdelanie. Dokladom o získanom stupni je vysvedčenie o záverečnej skúške s doložkou a dokladom o kvalifikácii je výučný list.*

* Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov

4.1 Nezamestnaní absolventi učebných odborov

Skupina absolventov učebných odborov má výrazne klesajúci lineárny trend. V priebehu ôsmich rokov sa medziročným tempom 1 200 absolventov znížila o polovicu. Roku 2003 končilo tento druh štúdia 19 190 absolventov, v súčasnosti je to 9 751. Ich podiel na počte absolventov odborných škôl sa tak znížil o 10 pb, na 20,6 %. Očakáva sa, že roku 2015 bude končiť cca 6 400 absolventov učebných odborov, t. j. ešte o 34 % menej.

Na úradoch práce bolo mesačne evidovaných v priemere 4 935 absolventov učebných odborov, najviac (5 833) v októbri a najmenej (3 010) v auguste 2011. Najvyššiu nezamestnanosť vyučených zaznamenal Prešovský (924) a Žilinský kraj (897) – graf UO1.

V porovnaní s predchádzajúcou sezónou bolo v evidencii za SR v priemere o 326 nezamestnaných menej, nižšie boli aj priemerné počty vo všetkých krajoch.

Podobne ako u absolventov študijných odborov s RPV je aj v tomto prípade negatívnym javom, že kraje s vysokým počtom nezamestnaných majú nízku **absorpciu**. Príkladom je Prešovský (AB index = 6 %), Košický a Banskobystrický kraj (zhodne 14 %, tab. OU1).

Podľa hodnôt **indexu** bol počet nezamestnaných absolventov medziročne o 7 pb nižší. Najviac sa znížil v Trenčianskom (o 16 pb) a Nitrianskom kraji (o 10 pb). Situácia sa takmer nezmenila v Žilinskom, Banskobystrickom a Prešovskom kraji (tab. UO2).

Najvyšší **prírastok** (3 120) absolventov zaevidovali úrady práce v septembri 2011. V porovnaní s predchádzajúcim rokom ich bolo o 203 menej. Kulminácia prítokov bola vo všetkých krajoch rovnaká, najviac nezamestnaných pribudlo v septembri 2011 v Žilinskom (615) a Prešovskom (533) kraji. Najnižšie prírastky boli v letných mesiacoch a na konci sezóny (tab. UO3).

Najviac (676) nezamestnaných absolventov bolo **vyradených** z evidencie v auguste 2011.

Tab. UO1: Počet nezamestnaných absolventov učebných odborov (jún až máj 2012)

Mesiac/rok	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE	SR spolu
6/2011	113	332	407	437	566	399	665	471	3 390
7/2011	110	309	383	429	542	411	669	477	3 330
8/2011	77	276	321	367	518	401	589	461	3 010
9/2011	185	596	659	728	1 085	733	1 026	701	5 713
10/2011	199	620	644	779	1 066	768	1 029	728	5 833
11/2011	194	566	621	759	1 069	753	1 025	728	5 715
12/2011	168	567	626	757	1 057	738	1 020	726	5 659
1/2012	159	567	604	747	1 054	739	1 022	718	5 610
2/2012	156	555	602	763	1 066	731	1 026	697	5 596
3/2012	171	528	589	746	1 046	704	1 025	681	5 490
4/2012	164	462	527	697	883	701	1 025	653	5 112
5/2012	149	425	478	654	806	661	970	623	4 766
priemer	154	484	538	655	897	645	924	639	4 935
AB index	0,25	0,31	0,27	0,16	0,26	0,14	0,06	0,14	0,18

Zdroj: ÚPSVaR

4.2 Miera nezamestnanosti absolventov učebných odborov

Priemerná **miera nezamestnanosti** absolventov učebných odborov bola 24,4 %. O 2,8 pb prekročila úroveň z predchádzajúcej sezóny, čo ilustruje situáciu, že napriek zníženiu rozsahu nezamestnanosti (počtu nezamestnaných) v tejto sezóne narástla jej intenzita. Maximum (28,9 %) dosiahla v októbri a minimum (14,9 %) v auguste 2011, do mája poklesla na 23,6 %.

Najvyššiu mieru absolventskej nezamestnanosti mal Košický (32,1%), Prešovský

Graf UO1: Priemerný počet nezamestnaných absolventov učebných odborov v krajoch SR (2011/2012)

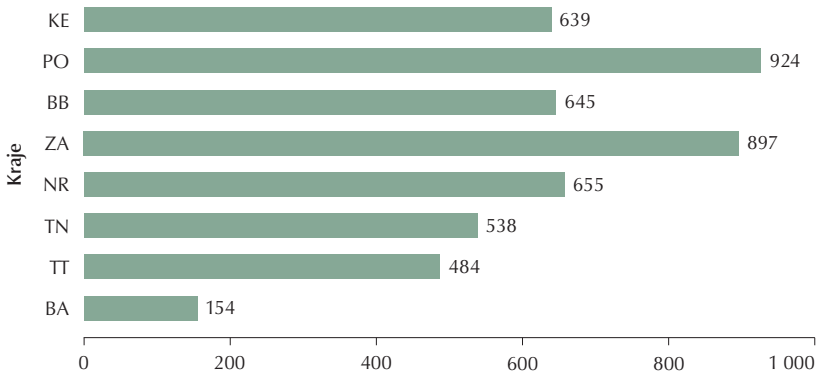

Graf UO2: Miera nezamestnanosti absolventov učebných odborov v sezónach 2010/2011 a 2011/2012

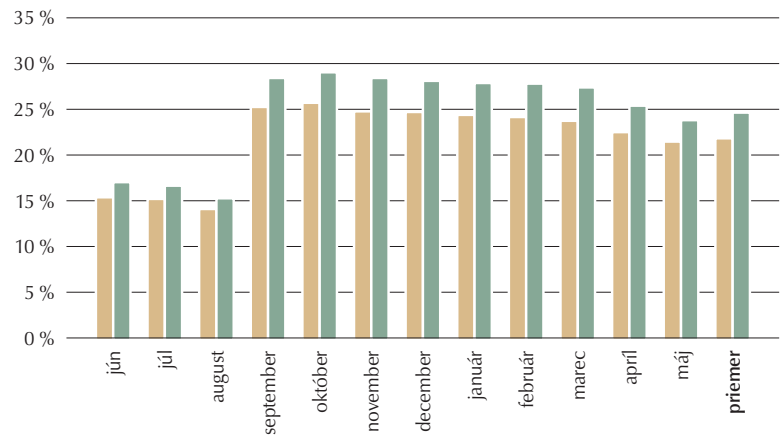

Legenda: 2010/2011, 2011/2012.

Graf UO3: Vývoj priemeru miery nezamestnanosti absolventov učebných odborov v rokoch 2003 – 2012

Graf UO4: Vývoj dlhodobej nezamestnanosti absolventov učebných odborov v rokoch 2003 – 2011

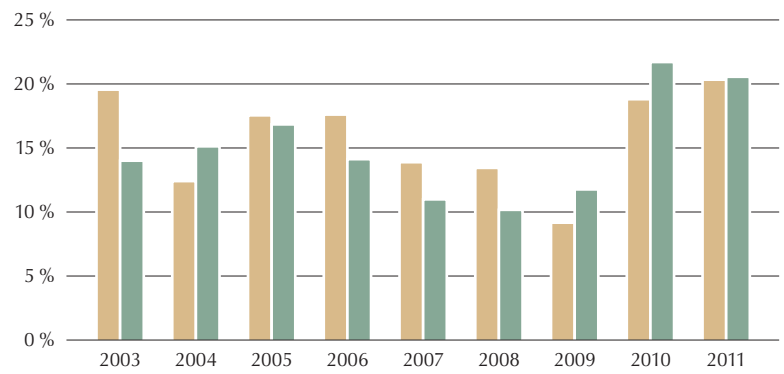

Legenda: máj, september.

Graf UO5: Vývoj strednej doby nezamestnanosti absolventov učebných odborov v rokoch 2003 – 2011

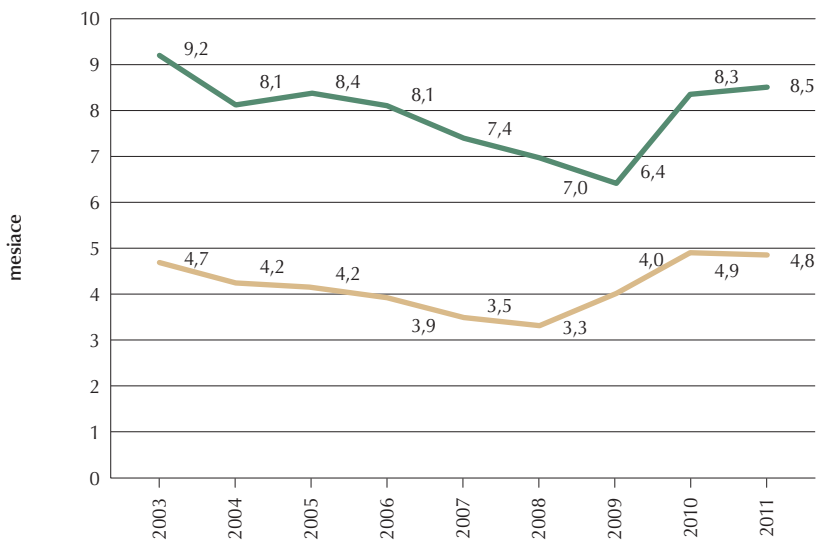

Legenda: máj, september.

Tab. UO2: Medziročné indexy nezamestnaných absolventov učebných odborov

Mesiac/rok	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE	SR spolu
6/2011	0,90	0,92	0,86	0,86	1,00	0,85	0,91	0,99	**0,91**
7/2011	0,87	0,88	0,85	0,87	1,02	0,85	0,93	0,96	**0,91**
8/2011	0,75	0,82	0,82	0,76	0,97	0,87	0,98	0,97	**0,89**
9/2011	0,94	0,90	0,84	0,87	0,98	1,03	0,99	0,91	**0,94**
10/2011	0,96	0,95	0,85	0,91	0,95	1,04	0,96	0,91	**0,94**
11/2011	0,98	0,88	0,85	0,92	1,00	1,05	0,97	0,93	**0,95**
12/2011	0,89	0,90	0,86	0,94	0,99	1,03	0,95	0,95	**0,95**
1/2012	0,88	0,92	0,83	0,93	1,00	1,04	0,97	0,96	**0,95**
2/2012	0,87	0,94	0,84	0,94	1,04	1,01	0,97	0,92	**0,96**
3/2012	0,97	0,98	0,84	0,96	1,04	0,92	1,00	0,91	**0,96**
4/2012	1,03	0,91	0,81	0,95	0,95	0,98	1,01	0,89	**0,94**
5/2012	0,99	0,91	0,77	0,93	0,94	0,97	1,01	0,87	**0,92**
g-priemer	**0,92**	**0,91**	**0,84**	**0,90**	**0,99**	**0,97**	**0,97**	**0,93**	**0,93**

Zdroj: ÚPSVaR, prepočet

Tab. UO3: Mesačné prírastky nezamestnaných absolventov učebných odborov (jún 2011 – máj 2012)

Mesiac/rok	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE	SR spolu
6/2011	9	18	30	31	41	30	58	35	**252**
7/2011	6	29	27	21	29	45	65	46	**268**
8/2011	1	40	36	21	65	58	80	55	**356**
9/2011	121	369	402	392	615	392	533	296	**3 120**
10/2011	36	73	82	87	94	92	101	83	**648**
11/2011	16	35	47	58	69	53	73	54	**405**
12/2011	8	44	61	39	54	39	55	40	**340**
1/2012	16	61	52	68	70	47	73	37	**424**
2/2012	17	37	49	53	58	50	70	38	**372**
3/2012	21	44	49	37	48	24	49	20	**292**
4/2012	12	23	32	42	35	39	47	34	**264**
5/2012	5	35	28	40	36	20	35	24	**223**
medián	**14**	**39**	**48**	**41**	**56**	**46**	**68**	**39**	**348**

Zdroj: ÚPSVaR

Tab. UO4: Miera nezamestnanosti absolventov učebných odborov (jún 2011 až máj 2012, v %)

Mesiac/rok	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE	SR spolu
6/2011	9,4	11,8	16,6	14,0	15,6	19,3	22,7	23,7	**16,8**
7/2011	9,2	11,0	15,6	13,8	14,9	19,8	22,8	24,0	**16,5**
8/2011	6,4	9,8	13,1	11,8	14,3	19,4	20,1	23,2	**14,9**
9/2011	15,5	21,2	26,8	23,3	29,9	35,4	35,0	35,2	**28,3**
10/2011	16,6	22,1	26,2	25,0	29,4	37,1	35,1	36,6	**28,9**
11/2011	16,2	20,1	25,3	24,3	29,5	36,3	34,9	36,6	**28,3**
12/2011	14,0	20,2	25,5	24,3	29,2	35,6	34,8	36,5	**28,0**
1/2012	13,3	20,2	24,6	23,9	29,1	35,7	34,8	36,1	**27,8**
2/2012	13,0	19,7	24,5	24,5	29,4	35,3	35,0	35,0	**27,7**
3/2012	14,3	18,8	24,0	23,9	28,8	34,0	34,9	34,2	**27,2**
4/2012	13,7	16,4	21,4	22,3	24,4	33,8	34,9	32,8	**25,3**
5/2012	12,4	15,1	19,5	21,0	22,2	31,9	33,1	31,3	**23,6**
priemer	**12,8**	**17,2**	**21,9**	**21,0**	**24,7**	**31,1**	**31,5**	**32,1**	**24,4**
medziročný rozdiel	**2,1**	**0,5**	**-0,1**	**1,2**	**2,8**	**4,1**	**6,0**	**7,0**	**2,8**

Zdroj: ÚPSVaR, ÚIPŠ

Tab. UO5: Vývoj miery nezamestnanosti absolventov učebných odborov v rokoch 2003 – 2012 (v %)

Mesiac	2003/2004	2004/2005	2005/2006	2006/2007	2007/2008	2008/2009	2009/2010	2010/2011	2011/2012
jún	22,4	11,3	8,5	7,5	5,7	5,4	12,0	15,2	16,8
júl	26,5	10,7	8,4	7,2	5,5	5,4	11,8	15,0	16,5
august	26,3	11,3	9,1	7,0	5,3	5,2	11,6	13,9	14,9
september	29,5	21,9	18,8	13,8	12,4	12,6	24,4	25,1	28,3
október	27,7	20,4	17,6	12,8	11,3	12,4	24,6	25,5	28,9
november	26,7	20,2	16,5	11,7	10,1	12,2	24,4	24,7	28,3
december	27,2	20,3	16,7	11,5	9,7	12,6	24,3	24,5	28,0
január	28,2	18,6	16,5	11,5	9,4	13,4	24,4	24,2	27,8
február	27,3	17,6	15,8	11,0	8,9	14,3	24,3	24,0	27,7
marec	25,1	16,1	14,5	10,2	8,1	15,0	23,5	23,5	27,2
apríl	24,2	14,4	13,1	9,1	7,4	14,9	22,1	22,3	25,3
máj	21,0	13,0	11,4	8,1	6,8	14,3	20,6	21,2	23,6
priemer	**26,0**	**16,3**	**13,9**	**10,1**	**8,4**	**11,5**	**20,7**	**21,6**	**24,4**

Zdroj: ÚPSVaR, ÚIPŠ

(31,5 %) a Banskobystrický (31,1 %) kraj, najnižšia (12,8 %) bola v Bratislavskom kraji. Medziročne si najviac pohoršil Košický (nárast o 7 pb) a Prešovský (o 6 pb) kraj, najmenej sa zmenila situácia v Trenčianskom a Trnavskom kraji (tab. UO4).

Graf UO2 ukazuje porovnanie miery nezamestnanosti absolventov učebných odborov v sezónach 2010/2011 a 2011/2012.

Z **dlhodobejšieho** pohľadu najvyššiu priemernú hodnotu miery nezamestnanosti (26,0 %) dosahovali absolventi učebných odborov v sezóne 2003/2004 (graf UO3). V ďalších štyroch rokoch hodnota klesla na 8,4 %. Od sezóny 2008/2009 sa ukazovateľ vplyvom krízy opäť zvyšoval, a to z 11,5 % až na súčasných 24,4 % (tab. UO5).

4.3 Dĺžka nezamestnanosti absolventov učebných odborov

Najpočetnejšiu skupinu nezamestnaných (63,9 %) tvorili v septembri 2011 absolventi evidovaní 3 mesiace a menej. Vysoký (20 %) bol aj podiel nezamestnaných 12 až 15 mesiacov. Dlhodobo nezamestnaní tvorili 20,5 % (tab. UO6), čo je o 1,1 pb menej ako v septembri 2010. Podiel evidovaných viac ako jeden rok za mesiac máj sa do roku 2009 znižoval z 19,6 % na 9,1%. V rokoch 2010 a 2011 sa vplyvom krízy opäť zvýšil na 18,7 % a 20,2 %.

Podiel **dlhodobo** nezamestnaných za mesiac september klesal taktiež do roku 2009, a to z 13,9 % na 11,6 %. V ďalších dvoch rokoch vzrástol na 21,6 % a 20,5 % (graf UO4).

Májové hodnoty **strednej doby nezamestnanosti** sa pohybovali od 6,4 (roku 2009) do 9,2 mesiaca (roku 2003), priemer dosiahol takmer 8 mesiacov.

Tab. UO6: Nezamestnaní absolventi učebných odborov podľa dĺžky evidencie (k 30. 9. 2011)

Dĺžka nezamestnanosti	Počet absolventov	%
do 3 mesiacov	3 648	63,9
3 až 6 mesiacov	384	6,7
6 až 9 mesiacov	277	4,8
9 až 12 mesiacov	235	4,1
12 až 15 mesiacov	1 140	20,0
15 až 18 mesiacov	23	0,4
18 až 21 mesiacov	1	0,0
21 až 24 mesiacov	5	0,1
spolu	**5 713**	**100,0**
z toho dlhodobo	1 169	20,5

Zdroj: ÚPSVaR

Graf UO6: Vývoj miery nezamestnanosti absolventov učebných odborov podľa skupín OV v rokoch 2006 – 2011

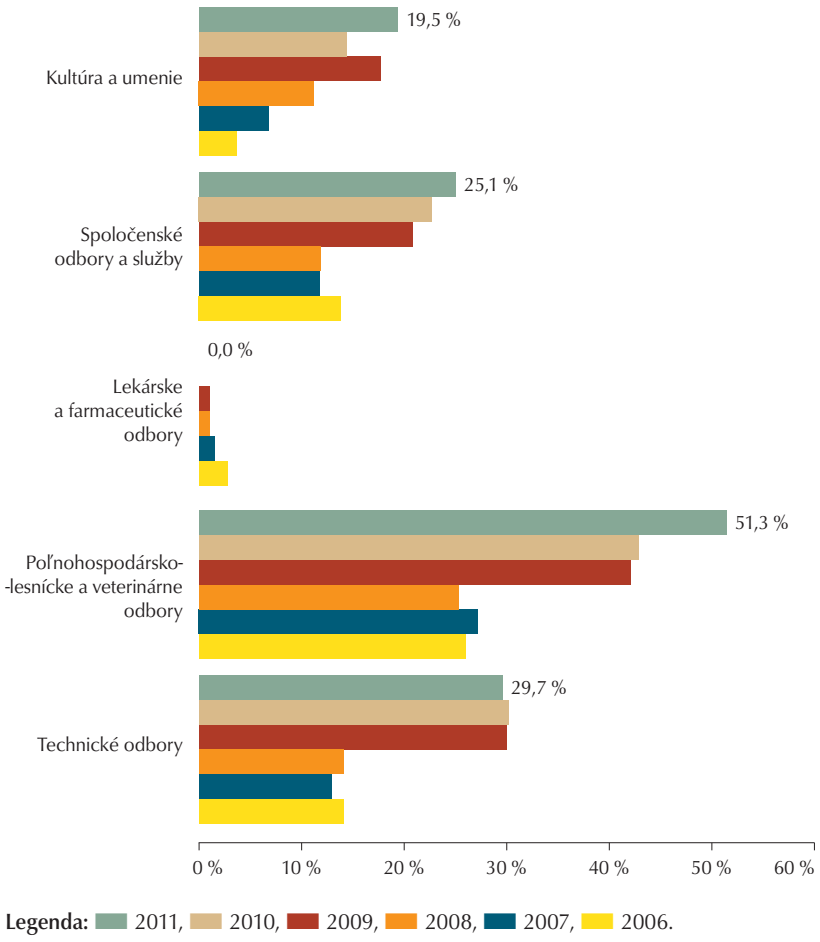

Najnižšia septembrová hodnota bola roku 2008 (3,3 mesiaca), najvyššia roku 2010 (4,9 mesiaca) a roku 2011 (4,8 mesiaca). Priemer v sledovanom období bol 4,2 mesiaca (graf UO5).

4.4 Nezamestnanosť absolventov učebných odborov podľa skupín odborov vzdelávania

Najvyšší počet (3 214) nezamestnaných bol v septembri 2011 v oblasti **technických odborov**. Tento počet bol o 8 % nižší ako v septembri 2010. Do mája 2012 poklesol o 21 %, na 2 525. V septembri 2011 bola najrozsiahlejšia nezamestnanosť v skupine strojárskych (1 316) a stavebných odborov (927). Do konca sezóny však nezamestnanosť strojárov poklesla až o 27 %, čo bola najvyššia hodnota AB indexu v celej skupine absolventov učebných odborov, a u stavbárov o 21 %.

Druhý najvyšší počet (2 195) nezamestnaných vykazovali absolventi **spoločenských odborov a služieb**. Medziročne bol stav nižší o 5 %, do mája poklesol o 11 %, na 1 943 nezamestnaných (tab. UO7).

Najvyššie riziko nezamestnanosti niesli absolventi **poľnohospodársko-lesníckych a veterinárnych** odborov. Miera ich nezamestnanosti bola v septembri 51,3 %, o 8,6 pb vyššia ako rok predtým. Do mája 2010 poklesla na 45,1 %.

Druhú najvyššiu intenzitu nezamestnanosti dosahovali absolventi **technických odborov** (29,7%), medziročne sa takmer nezmenila. V tejto oblasti dosahovala najvyššiu hodnotu skupina odborov (48,9 %) Stavebníctvo, geodézia a kartografia.

Relatívne najpriaznivejšia situácia bola v oblasti **Kultúra a umenie** (umeleckoremeselná výroba) s mierou nezamestnanosti 19,5 %, ktorá však medziročne vzrástla o 5,1 pb.

Dlhodobejší vývoj absolventskej miery nezamestnanosti v sledovaných odboroch vzdelania zachytáva tab. UO8. Hodnoty sa vzťahujú k septembru daného roku, keď dosahovali v rámci sezónneho cyklu maximum.

Z grafu UO6 je zrejmý celkovo rastúci trend miery nezamestnanosti vo všetkých skupinách odborov vzdelania a výrazný skok v krízovom roku 2009.

5. Nezamestnanosť absolventov gymnázií

Absolventi gymnázií získavajú úplné stredné všeobecné vzdelanie, dokladom o ňom je vysvedčenie o maturitnej skúške.*

* Zákon č. 245/2008 Z.z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov

5.1 Nezamestnaní absolventi gymnázií

Počty absolventov gymnázií sú v ostatných rokoch ustálené, oscilujú okolo úrovne 18 900. Od roku 2013 by mali začať klesať, roku 2015 bude končiť gymnáziá približne 16 300 žiakov, t. j. o 12 % menej. Roku 2011 pokračovalo priamo na vysoké školy 74,3 % absolventov gymnázií.

Sezónna dynamika nezamestnaných gymnazistov je iná ako absolventov odborných škôl. U absolventov gymnázií sa okrem septembrovej kulminácie prejavuje navyše tendencia nárastu nezamestnaných aj v závere sezóny (mesiace február až apríl).

Najvyšší počet nezamestnaných mal podobne ako v minulosti Košický (priemer 461) a Prešovský kraj (421), najnižší (166) Trenčiansky kraj (graf G1 a tab. G1).

Geometrický priemer **medziročných indexov** mal hodnotu 1,05, t. j. počty nezamestnaných boli o 5 % vyššie ako v predchádzajúcej sezóne 2010/2011. Najviac sa zvýšili v Košickom (o 11 %), Trnavskom (8 %) a Banskobystrickom (7 %) kraji. Vo všetkých krajoch boli indexy vyššie na začiatku sezóny a s výnimkou Bratislavského aj na konci sezóny (tab. G2).

Najväčšie mesačné **prírastky** (1 231) nezamestnaných gymnazistov boli podľa očakávania v septembri, zaznamenali ich zhodne všetky kraje. Vyššie boli však aj v mesiacoch február a marec 2012. Minimá sa dosahovali na začiatku sezóny prevažne v mesiacoch jún a júl.

Najviac (676) nezamestnaných absolventov bolo **vyradených** z evidencie v auguste 2011 (tab. G3).

Graf G1: Priemerný počet nezamestnaných absolventov gymnázií v krajoch SR (2011/2012)

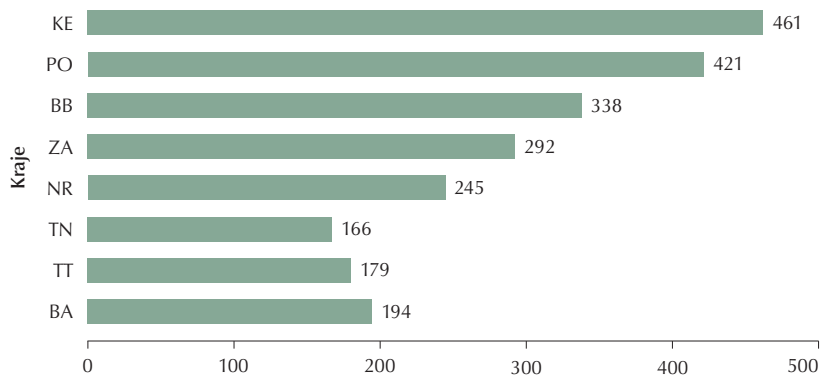

5.2 Miera nezamestnanosti absolventov gymnázií

Miera nezamestnanosti absolventov gymnázií je v porovnaní s ostatnými strednými školami výrazne nižšia. Nespôsobuje to vyššia uplatniteľnosť na trhu práce, ale fakt, že takmer tri štvrtiny absolventov pokračujú priamo v štúdiu na vysokých školách.

V apríli 2012, keď ukazovateľ dosiahol maximum, bolo na úradoch práce evidovaných 7,8 % absolventov gymnázií. V porovnaní s predchádzajúcim rokom to bol nárast o 0,7 pb.

Ak by sme eliminovali faktor vysokej školy, v apríli 2012 bolo riziko nezamestnanosti absolventov gymnázií, ktorí nešli na vysoké školy, až 29,5-%. Je to hodnota porovnateľná s rizikom absolventov učňovských odborov v SOŠ.

Graf G2 ukazuje porovnanie miery nezamestnanosti absolventov gymnázií v sezónach 2010/2011 a 2011/2012.

Sezónny priemer absolventskej miery nezamestnanosti gymnazistov bol 6,1 %. Najvyššie hodnoty boli v Banskobystrickom (8,1 %) a Košickom kraji (7,8 %), najpriaznivejší stav bol v Bratislavskom (3,4 %) a Trenčianskom kraji (4,8 %).

Hodnoty tohto ukazovateľa prevyšovali minuloročnú nezamestnanosť o 0,4 pb. Situácia sa mierne zhoršila v Bratislavskom a Banskobystrickom kraji, kde rástla zhodne o 0,7 pb (tab. G4).

V **dlhodobejšom** pohľade klesala priemerná absolventská miera nezamestnanosti od sezóny 2003/2004 do sezóny 2007/2008 v postupnosti 4,7 %, 3,8 %, 3,3 %, 2,8 % a 2,3 % (tab. G5).

Vplyvom krízy sa priemerná miera nezamestnanosti absolventov gymnázií v štyroch sezónach za sebou zvyšovala, a to z 2,9 % na súčasných 6,1% (graf G3).

5.3 Dĺžka nezamestnanosti absolventov gymnázií

Najpočetnejšiu skupinu nezamestnaných (67,4 %) tvorili v septembri 2011 absolven-

Tab. UO7: Počet evidovaných a miera nezamestnanosti absolventov učebných odborov podľa skupín odborov vzdelávania (september 2011 a máj 2012)

č.	Skupina odborov vzdelávania	Evidovaní absolventi 09/2011	AMN 09/2011 (v %)	Evidovaní absolventi 05/2012	AMN 05/2012 (v %)	Rozdiel NA (05-09)	AB index
2, 3	**Technické odbory**	**3 214**	**29,7**	**2 525**	**23,4**	**-689**	**0,21**
24	Strojárstvo a ostatná kovospracúvacia výroba II	1 316	23,4	962	17,1	-354	0,27
26	Elektrotechnika	152	17,7	125	14,5	-27	0,18
27	Technická chémia silikátov	4	19,0	5	23,8	1	-0,25
28	Technická a aplikovaná chémia	2	•	3	•	1	-0,50
29	Potravinárstvo	318	25,7	264	21,3	-54	0,17
31	Textil a odevníctvo	151	•	130	•	-21	0,14
33	Spracúvanie dreva a výroba hudobných nástrojov	330	31,1	253	23,8	-77	0,23
34	Polygrafia a médiá	2	33,3	2	33,3	0	0,00
36	Stavebníctvo, geodézia a kartografia	931	48,9	738	38,8	-193	0,21
37	Doprava, pošty a telekomunikácie	1	•	39	•	•	-38,0
4	**Poľnohospodársko-lesnícke a veterinárne odbory**	**274**	**51,3**	**241**	**45,1**	**-33**	**0,12**
45	Poľnohospodárstvo, lesné hospodárstvo a rozvoj vidieka II	274	51,3	238	44,6	-36	0,13
5	**Lekárske a farmaceutické odbory**	**5**	**•**	**4**	**•**	**-1**	**0,20**
53	Zdravotnícke odbory vzdelávania na stredných zdravotníckych školách	5	•	4	•	•	0,20
6, 7	**Spoločenské odbory a služby**	**2 195**	**25,1**	**1 943**	**22,2**	**-252**	**0,11**
64	Ekonomika a organizácia, obchod a služby II	2 188	25,1	1 916	22,0	-272	0,12
76	Učiteľstvo	2	13,3	2	13,3	0	0,00
8	**Kultúra a umenie**	**25**	**19,5**	**27**	**21,1**	**2**	**-0,08**
85	Umenie a umeleckoremeselná výroba II	25	19,5	25	19,5	0	0,00

Zdroj: ÚPSVaR, ÚIPŠ

Poznámka: Do skupín odborov nie sú zarátané vojenské a bezpečnostné náuky.

Tab. UO8: Vývoj miery nezamestnanosti absolventov učebných odborov v rokoch 2006 – 2011 podľa skupín odborov vzdelávania (v %)

č.	Skupina odborov vzdelávania	2006	2007	2008	2009	2010	2011
2, 3	**Technické odbory**	**14,1**	**13,1**	**13,9**	**30,0**	**30,2**	**29,7**
24	Strojárstvo a ostatná kovospracúvacia výroba II	12,3	11,3	12,4	27,4	24,6	23,4
26	Elektrotechnika	7,4	7,7	7,2	17,1	19,3	17,7
27	Technická chémia silikátov	12,6	25,4	18,9	8,6	20,0	19,0
28	Technická a aplikovaná chémia	20,5	8,6	12,8	•	•	•
29	Potravinárstvo	16,1	14,5	14,8	27,6	25,9	25,7
31	Textil a odevníctvo	23,8	25,2	35,6	88,5	116,5	•
33	Spracúvanie dreva a výroba hudobných nástrojov	14,3	11,6	12,3	30,2	33,6	31,1
34	Polygrafia a médiá	0,0	•	•	•	•	33,3
36	Stavebníctvo, geodézia a kartografia	17,9	17,6	18,8	40,2	47,2	48,9
37	Doprava, pošty a telekomunikácie	2,2	9,0	4,5	9,1	20,0	•
4	**Poľnohospodársko-lesnícke a veterinárne odbory**	**26,2**	**27,3**	**25,2**	**42,1**	**42,7**	**51,3**
45	Poľnohospodárstvo, lesné hospodárstvo a rozvoj vidieka II	26,2	27,3	25,2	42,1	42,7	51,3
5	**Lekárske a farmaceutické odbory**	**2,9**	**1,6**	**1,0**	**1,2**	**0,1**	**•**
53	Zdravotnícke odbory vzdelávania na stredných zdrav. školách	2,9	1,6	1,0	1,2	0,1	•
6, 7	**Spoločenské odbory a služby**	**13,8**	**11,7**	**11,9**	**21,0**	**22,7**	**25,1**
64	Ekonomika a organizácia, obchod a služby II	13,8	11,7	11,8	21,0	22,7	25,1
8	**Kultúra a umenie**	**3,7**	**6,8**	**11,3**	**17,9**	**14,4**	**19,5**
85	Umenie a umeleckoremeselná výroba II	3,7	6,8	11,3	17,9	14,4	19,5

Zdroj: ÚPSVaR, ÚIPŠ

Poznámka: Do skupín odborov nie sú zarátané vojenské a bezpečnostné náuky.

ti evidovaní 3 mesiace a menej. Relatívne vysoký (14,8 %) bol aj podiel nezamestnaných 12 až 15 mesiacov. Dlhodobo nezamestnaní tvorili 15,2 %, čo je až o 4,3 pb viac ako v septembri 2010.

Podiel evidovaných viac ako jeden rok na úradoch práce za mesiac máj sa do roku 2009 znižoval zo 4,6 % na 1,4 %. V rokoch 2010 a 2011 sa vplyvom krízy opäť zvýšil na 2,2 % a 3,5 % (graf G4).

Podiel dlhodobo nezamestnaných za mesiac september klesal do roku 2008, a to zo 14,4 % na 6,8 %. V ďalších troch rokoch vzrástol až na 15,2 %.

Májové hodnoty strednej doby nezamestnanosti sa pohybovali od 4,9 mesiaca (roku 2009) do 6,2 mesiaca (roku 2003), priemer dosahoval 5,6 mesiaca (graf G5). Najnižšia septembrová hodnota bola roku 2004 (2,9 mesiaca), najvyššia roku 2003 (4,6 mesiaca), vysoká bola aj roku 2011 (4,3 mesiaca). Hodnoty v sledovanom období sa pohybovali okolo priemeru 3,6 mesiaca.

Tab. G1: Počet nezamestnaných absolventov gymnázií (jún – máj 2012)

Mesiac/rok	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE	SR spolu
6/2011	222	163	154	200	243	271	400	416	**2 069**
7/2011	218	158	141	199	232	258	388	391	**1 985**
8/2011	167	142	129	188	211	248	348	361	**1 794**
9/2011	161	179	166	226	275	302	367	437	**2 113**
10/2011	183	179	164	244	285	319	382	448	**2 204**
11/2011	169	162	157	238	276	320	371	437	**2 130**
12/2011	165	158	154	240	276	315	381	436	**2 125**
1/2012	155	163	153	237	283	335	391	452	**2 169**
2/2012	182	205	176	265	321	370	437	503	**2 459**
3/2012	234	205	185	287	345	403	458	557	**2 674**
4/2012	242	224	210	320	384	464	561	560	**2 965**
5/2012	229	212	206	293	367	451	565	535	**2 858**
priemer	**194**	**179**	**166**	**245**	**292**	**338**	**421**	**461**	**2 295**

Zdroj: ÚPSVaR

Tab. G2: Medziročné indexy nezamestnaných absolventov gymnázií

Mesiac/rok	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE	SR spolu
6/2011	1,43	1,33	1,23	1,14	1,07	1,10	1,33	1,60	**1,28**
7/2011	1,31	1,37	1,23	1,19	1,09	1,04	1,30	1,46	**1,25**
8/2011	1,14	1,26	1,15	1,13	1,04	1,03	1,28	1,40	**1,19**
9/2011	0,85	0,94	0,86	0,94	0,95	0,93	0,86	1,00	**0,92**
10/2011	0,99	0,97	0,90	0,95	0,95	0,97	0,86	0,97	**0,94**
11/2011	1,00	0,94	0,86	0,96	0,93	1,01	0,84	0,98	**0,94**
12/2011	1,01	0,96	0,85	1,00	0,95	1,00	0,84	0,97	**0,94**
1/2012	1,03	1,01	0,82	0,98	0,97	1,04	0,85	0,95	**0,95**
2/2012	1,02	1,04	0,90	0,96	0,97	1,04	0,86	0,97	**0,96**
3/2012	0,91	0,97	0,86	1,00	0,94	0,99	0,86	1,01	**0,95**
4/2012	0,97	1,08	1,00	1,09	1,08	1,21	1,05	0,99	**1,06**
5/2012	0,98	1,25	1,25	1,34	1,42	1,59	1,34	1,24	**1,31**
g-priemer	**1,04**	**1,08**	**0,98**	**1,05**	**1,02**	**1,07**	**1,00**	**1,11**	**1,05**

Zdroj: ÚPSVaR, prepočet

Tab. G3: Mesačné prírastky nezamestnaných absolventov gymnázií (jún 2011 – máj 2012)

Mesiac/rok	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE	SR spolu
6/2011	10	9	15	4	12	21	21	28	**120**
7/2011	12	15	12	10	19	19	27	17	**131**
8/2011	11	17	14	17	23	27	52	51	**212**
9/2011	105	109	116	143	174	166	209	209	**1 231**
10/2011	43	25	32	33	39	46	63	63	**344**
11/2011	14	10	17	15	22	35	25	27	**165**
12/2011	16	14	12	14	20	28	30	26	**160**
1/2012	7	20	18	16	26	37	42	39	**205**
2/2012	39	51	36	39	52	54	71	82	**424**
3/2012	59	15	19	37	41	52	42	72	**337**
4/2012	12	19	15	18	18	21	28	23	**154**
5/2012	20	14	11	7	11	25	28	36	**152**
medián	**15**	**16**	**16**	**17**	**23**	**32**	**36**	**38**	**185**

Zdroj: ÚPSVaR

Tab. G4: Miera nezamestnanosti absolventov gymnázií (jún 2011 – máj 2012, v %)

Mesiac/rok	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE	SR spolu
6/2011	3,9	5,0	4,5	4,8	4,5	6,5	6,9	7,1	**5,5**
7/2011	3,8	4,8	4,1	4,8	4,3	6,2	6,6	6,6	**5,2**
8/2011	2,9	4,3	3,7	4,5	3,9	5,9	6,0	6,1	**4,7**
9/2011	2,8	5,5	4,8	5,4	5,1	7,2	6,3	7,4	**5,6**
10/2011	3,2	5,5	4,8	5,9	5,3	7,6	6,5	7,6	**5,8**
11/2011	3,0	4,9	4,6	5,7	5,2	7,7	6,4	7,4	**5,6**
12/2011	2,9	4,8	4,5	5,8	5,2	7,5	6,5	7,4	**5,6**
1/2012	2,7	5,0	4,4	5,7	5,3	8,0	6,7	7,7	**5,7**
2/2012	3,2	6,2	5,1	6,4	6,0	8,9	7,5	8,5	**6,5**
3/2012	4,1	6,2	5,4	6,9	6,5	9,7	7,8	9,5	**7,1**
4/2012	4,3	6,8	6,1	7,7	7,2	11,1	9,6	9,5	**7,8**
5/2012	4,0	6,5	6,0	7,1	6,9	10,8	9,7	9,1	**7,6**
priemer	**3,4**	**5,5**	**4,8**	**5,9**	**5,5**	**8,1**	**7,2**	**7,8**	**6,1**
medziročný rozdiel	**0,7**	**0,4**	**0,0**	**0,2**	**0,2**	**0,7**	**0,1**	**0,5**	**0,4**

Zdroj: ÚPSVaR, ÚIPŠ

Tab. G5: Vývoj miery nezamestnanosti absolventov gymnázií v rokoch 2003 – 2012 (v %)

Mesiac	2003/2004	2004/2005	2005/2006	2006/2007	2007/2008	2008/2009	2009/2010	2010/2011	2011/2012
jún	6,2	2,2	2,1	2,5	2,1	1,9	3,2	4,1	5,5
júl	6,3	2,1	1,9	2,3	1,9	1,9	3,1	4,0	5,2
august	6,1	2,3	2,0	2,2	1,7	1,7	2,9	3,8	4,7
september	4,5	5,0	3,8	3,2	2,6	2,8	4,7	5,8	5,6
október	4,1	4,7	3,8	2,9	2,4	2,9	4,6	6,0	5,8
november	4,0	4,7	3,7	2,8	2,2	2,8	4,4	5,8	5,6
december	4,1	4,7	3,7	2,7	2,3	2,8	4,4	5,8	5,6
január	4,1	4,3	3,6	2,7	2,3	3,0	4,5	5,8	5,7
február	4,5	4,2	3,8	3,1	2,6	3,5	5,2	6,5	6,5
marec	5,0	4,2	4,3	3,2	2,8	4,2	5,8	7,2	7,1
apríl	4,7	4,0	4,1	3,1	2,6	4,3	5,7	7,1	7,8
máj	2,9	3,1	3,0	2,4	2,0	3,4	4,4	5,6	7,6
priemer	**4,7**	**3,8**	**3,3**	**2,8**	**2,3**	**2,9**	**4,4**	**5,6**	**6,1**

Zdroj: ÚPSVaR, ÚIPŠ

Graf G2: Miera nezamestnanosti absolventov gymnázií v sezónach 2010/2011 a 2011/2012

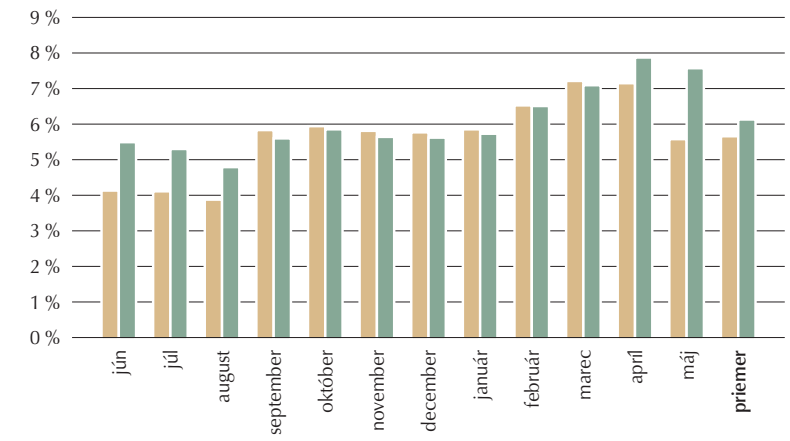

Legenda: 2010/2011, 2011/2012.

Graf G3: Vývoj miery nezamestnanosti absolventov gymnázií v rokoch 2003 – 2012

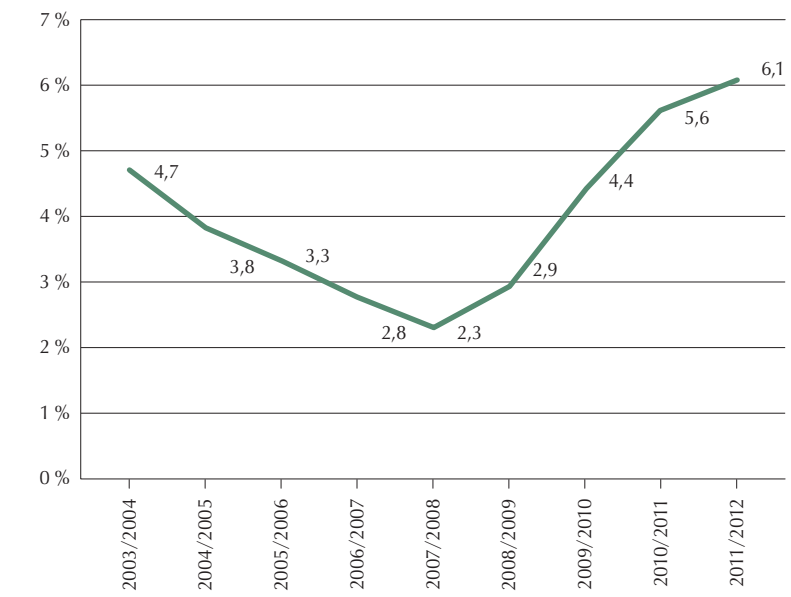

Graf G4: Vývoj dlhodobej nezamestnanosti absolventov gymnázií v rokoch 2003 – 2011

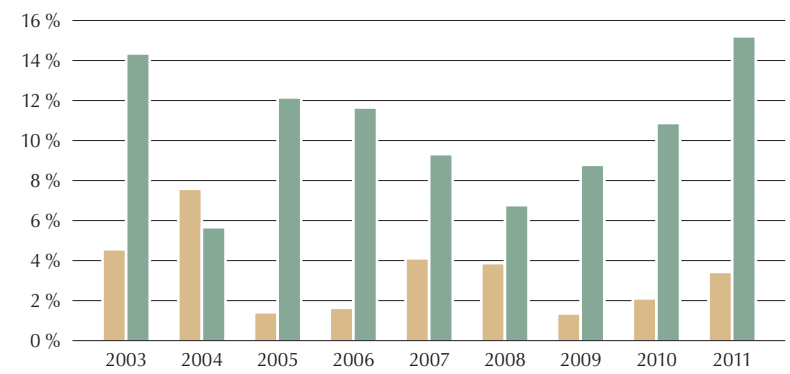

Legenda: máj, september.

Graf G5: Stredná doba nezamestnanosti absolventov gymnázií v rokoch 2003 – 2011

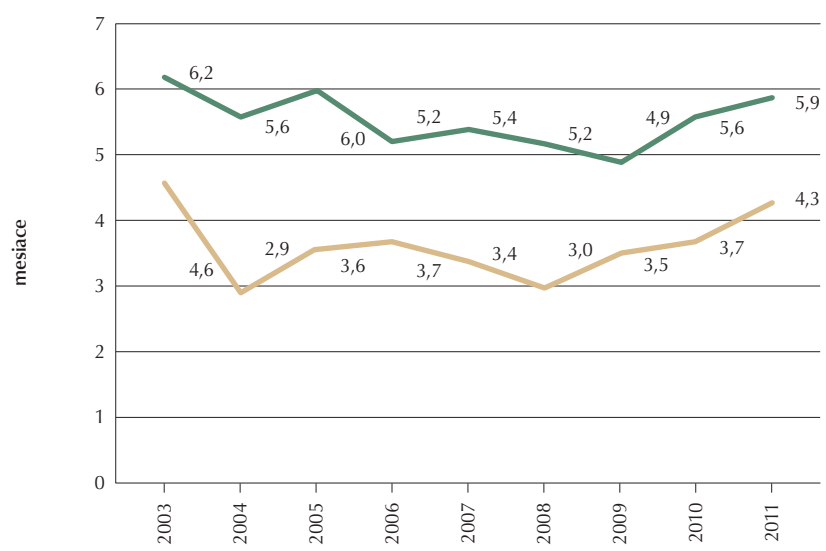

Legenda: máj, september.

Tab. G6: Nezamestnaní absolventi gymnázií podľa dĺžky evidencie (k 30. 9. 2011)

Dĺžka nezamestnanosti	Počet absolventov	%
do 3 mesiacov	1 424	67,4
3 – 6 mesiacov	133	6,3
6 – 9 mesiacov	164	7,8
9 – 12 mesiacov	70	3,3
12 – 15 mesiacov	313	14,8
15 – 18 mesiacov	7	0,3
18 – 21 mesiacov	2	0,1
21 – 24 mesiacov	0	0,0
spolu	**2 113**	**100,0**
z toho dlhodobo	322	15,2

Zdroj: ÚPSVaR

Záver

Dlhodobý pokles nezamestnanosti absolventov škôl sa zastavil v sezóne 2007/2008 vo všetkých druhoch škôl, odboroch vzdelávania, regiónoch. Príčinou bol nástup javov krízy, ktorá prepukla začiatkom roku 2009. Aj keď v ostatných dvoch sezónach sa tempo rastu absolventskej miery nezamestnanosti zmiernilo, naďalej sa prejavujú negatívne dôsledky krízy na rizikovú skupinu absolventov škôl.

Výsledky kvantitatívnej analýzy je možné zhrnúť do týchto bodov:

1. Počet **ekonomicky aktívneho obyvateľstva** v Slovenskej republike sa od roku 2006 zvýšil z 2,558 milióna na súčasných 2,702 milióna. Trh práce sa tak v pomerne krátkom čase zväčšil o 144-tisíc osôb, t. j. o 5,6 % nových potenciálnych uchádzačov. K tomu pribudol nemalý počet občanov SR pracujúcich v zahraničí, ktorí sa s nástupom ekonomickej krízy začali vracať domov. Kríza u nás sa zároveň začala prejavovať redukciou existujúcich a nevytváraním nových pracovných miest.
   Tieto faktory vytvorili výrazný prebytok pracovnej sily nad ponuku voľných miest. Od roku 2009 sa nerovnováha začala premietať do celkového zvyšovania počtu uchádzačov o zamestnanie a tým aj nezamestnaných absolventov škôl, tvoriacich jeho rizikový segment.
2. Podiel **nezamestnaných absolventov** škôl (stredných a vysokých spolu) z evidovaného počtu uchádzačov o zamestnanie sa pohyboval v rozpätí od 6,2 % (august 2011) do 8,7 % (september 2011). V porovnaní s predchádzajúcou sezónou sa nezmenil.
   Nezamestnanosť absolventov **stredných škôl** kulminovala v septembri a októbri 2011, v októbri bol dosiahnutý maximálny počet 27 910 (o 2 % nižší ako roku 2010). Do marca 2012 sa hodnoty držali na vysokej úrovni (26 300 nezamestnaných stredoškolákov). K výraznejšiemu poklesu došlo až v mesiacoch apríl a máj.
3. Najpočetnejšiu skupinu nezamestnaných absolventov stredných škôl tvorili absolventi **študijných odborov**. Ich počet sa pohyboval od 6 362 do 11 014. Nasledovali absolventi študijných odborov s **rozšíreným praktickým vyučovaním** (4 244 až 8 859) a absolventi **učebných odborov** (3 010 až 5 833). Najmenej evidovaných bolo **gymnazistov** (1 794 až 2 965), pretože značná časť z nich pokračuje v štúdiu na vysokých školách. Na rozdiel od odborných škôl je zaujímavé, že kulminácia nezamestnaných absolventov gymnázií prebiehala aj na konci sezóny.
   Z týchto skupín mali najvyššiu **absorpciu** nezamestnaných trhom práce absolventi študijných odborov s RPV (28 %), potom absolventi učebných odborov (18 %) a študijných odborov (14 %). V prípade gymnazistov nedochádzalo k poklesu nezamestnaných, naopak, od októbra do mája sa ich počet zvýšil o 30 % (záporný AB index).
4. **Miera nezamestnanosti** absolventov stredných škôl sa pohybovala na úrovni 19,3 % (medián) a bola o 0,4 pb nižšia ako v predchádzajúcej sezóne. Z dlhodobejšieho pohľadu sú dosiahnuté hodnoty porovnateľné so sezónou 2003/2004. Ukazovateľ kulminoval v októbri 2011, keď dosiahol 20,8 %, do mája poklesol na 17,5 %. V rámci odborných škôl bolo najvyššie riziko nezamestnanosti u absolventov študijných odborov s RPV (33,4 % v októbri 2011), nasledovali absolventi učebných odborov (28,9 %) a absolventi študijných odborov (22,2 %). Výrazne najnižšia je absolventská miera nezamestnanosti gymnazistov, kulminovala v apríli 2012, keď dosiahla 7,8 %. Nízka nezamestnanosť je, samozrejme, spôsobená prechodom prevažnej časti gymnazistov na vysokoškolské štúdium. Ak by sme eliminovali tento faktor, riziko nezamestnanosti absolventov gymnázií, ktorí nešli na VŠ, bolo v apríli 2012 až 29,5-%.
5. Z **regionálneho** pohľadu dosahujú dlhodobo najvyššiu absolventskú mieru nezamestnanosti Košický, Prešovský a Banskobystrický kraj, najnižšia je v Bratislavskom kraji. Priemerná miera nezamestnanosti absolventov študijných odborov sa pohybovala od 9,7 % v Bratislavskom kraji do 24,9 % v Prešovskom kraji. V skupine absolventov študijných odborov s RPV bola najvyššia v Prešovskom (32,4 %) a Košickom kraji (32,3 %), v Bratislave dosahovala 15 %. V prípade učebných odborov bola najvyššia v Košickom (32,1%), Prešovskom (31,5 %) a Banskobystrickom kraji (31,1 %) a najnižšia v Bratislavskom kraji (12,8 %). Absolventi gymnázií dosahovali najvyššiu nezamestnanosť v Banskobystrickom (8,1 %) kraji, v Bratislavskom kraji bola 3,4 %.

Graf P1: Vývoj absolventov stredných škôl s anticipáciou rokov 2012 – 2015

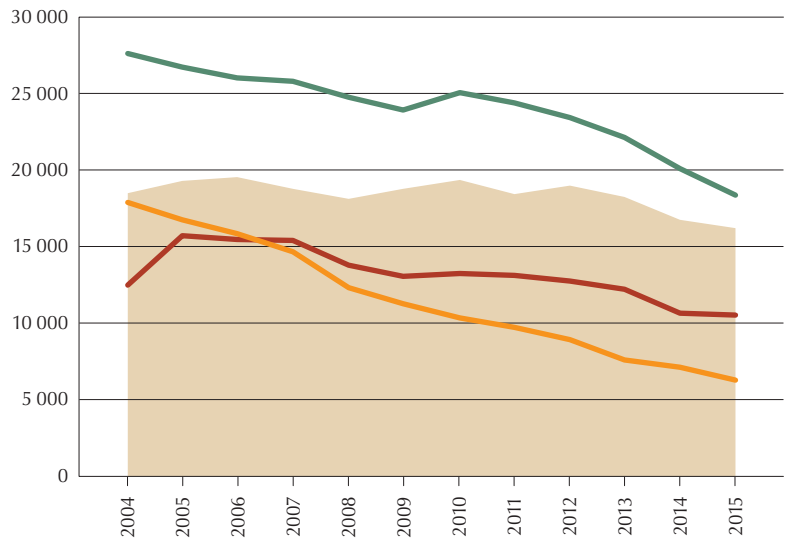

Legenda: absolventi gymnázií, absolventi študijných odborov, absolventi študijných odborov s RPV, absolventi učebných odborov.

Tab. P5: Vývoj absolventov stredných škôl s anticipáciou rokov 2012 – 2015

Rok	Absolventi študijných odborov	Absolventi študijných odborov s RPV	Absolventi učebných odborov	Absolventi odborných škôl*	% zo SŠ	Absolventi gymnázií	% zo SŠ	Absolventi stredných škôl spolu
2004	27 668	12 494	17 926	58 088	75,8	18 592	24,2	**76 680**
2005	26 763	15 699	16 819	59 281	75,5	19 284	24,5	**78 565**
2006	26 031	15 514	15 850	57 395	74,6	19 522	25,4	**76 917**
2007	25 783	15 379	14 793	55 955	74,8	18 875	25,2	**74 830**
2008	24 804	13 865	12 421	51 090	73,8	18 142	26,2	**69 232**
2009	23 956	13 144	11 315	48 415	72,0	18 850	28,0	**67 265**
2010	25 067	13 341	10 455	48 863	71,6	19 358	28,4	**68 221**
2011	24 439	13 207	9 751	47 397	72,0	18 458	28,0	**65 855**
2012	23 489	12 690	8 994	45 173	70,3	19 097	29,7	**64 270**
2013	22 145	12 277	7 689	42 111	69,7	18 279	30,3	**60 389**
2014	20 094	10 609	7 134	37 837	69,2	16 809	30,8	**54 646**
2015	18 429	10 530	6 407	35 366	68,5	16 283	31,5	**51 649**
I15/11	**0,75**	**0,80**	**0,66**	**0,75**	•	**0,88**	•	**0,78**

Zdroj: ÚIPŠ

* Absolventi dennej formy štúdia SOŠ + K.

Mgr. Ján HERICH,
odbor metodiky a tvorby informácií ÚIPŠ
Ilustračné foto Ján SÚKUP

Zdroje údajov a použité materiály

1. Údaje o počte a štruktúre uchádzačov o zamestnanie a nezamestnaných absolventoch škôl. Polročné, štvrťročné a mesačné štatistiky. Bratislava: ÚPSVaR 2003 – 2012.
2. *Štatistická ročenka školstva SR*. Bratislava: ÚIPŠ 2003 – 2011.
3. Databázy absolventov stredných škôl. Bratislava: ÚIPŠ 2009, 2011.
4. Herich, J.: *Uplatnenie absolventov stredných škôl v praxi*. Bratislava: ÚIPŠ 2011.

Zoznam použitých skratiek

Skratka	Význam
SŠ	stredné školy
G	gymnáziá
SOŠ	stredné odborné školy
K	konzervatóriá
SOU	bývalé stredné odborné učilištia
VŠ	vysoké školy
OV	odbory vzdelávania
UO	učebné odbory
ŠO	študijné odbory
RPV	rozšírené praktické vyučovanie
A	absolventi škôl
ÚIPŠ	Ústav informácií a prognóz školstva
ÚPSVaR	Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny
UoZ	uchádzači o zamestnanie
NA	nezamestnaní absolventi (t. j. do 25 rokov)
NM	nezamestnaní mladiství (t. j. do 18 rokov)
EMN	evidovaná miera nezamestnanosti
AMN	absolventská miera nezamestnanosti
AB index	index absorpcie
sv	stupeň vzdelania
pb	percentuálny bod
AMN = NA/A	
AB index = 1 - (NA(min)/NA(max))	

Poznámka:

■ Vzhľadom na prechod Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny na nový informačný systém služieb zamestnanosti sú údaje za mesiac marec až máj 2012 deklarované ako priebežné.

Tab. P1 – P4: Počet nezamestnaných absolventov študijných odborov, študijných odborov s rozšíreným praktickým vyučovaním (RPV), učebných odborov a gymnázií podľa jednotlivých okresov

Územie	Počet nezamestnaných absolventov študijných odborov podľa okresov			Počet nezamestnaných absolventov študijných odborov s RPV podľa okresov			Počet nezamestnaných absolventov učebných odborov podľa okresov			Počet nezamestnaných absolventov gymnázií podľa okresov		
	September 2011	Máj 2012	AB index máj/september	September 2011	Máj 2012	AB index máj/september	September 2011	Máj 2012	AB index máj/september	September 2011	Máj 2012	AB index máj/september
Bratislava I.	9	14	-0,56	6	5	0,17	5	3	0,40	8	8	0,00
Bratislava II.	55	75	-0,36	54	50	0,07	24	27	-0,13	25	54	-1,16
Bratislava III.	28	34	-0,21	15	15	0,00	4	7	-0,75	10	21	-1,10
Bratislava IV.	102	101	0,01	46	24	0,48	15	12	0,20	26	43	-0,65
Bratislava V.	69	58	0,16	53	33	0,38	36	24	0,33	29	31	-0,07
Malacky	84	77	0,08	54	31	0,43	40	25	0,38	17	25	-0,47
Pezinok	131	74	0,44	77	57	0,26	34	29	0,15	20	28	-0,40
Senec	100	66	0,34	51	30	0,41	27	22	0,19	26	19	0,27
Bratislavský kraj	**578**	**499**	**0,14**	**356**	**245**	**0,31**	**185**	**149**	**0,19**	**161**	**229**	**-0,42**
Dunajská Streda	257	211	0,18	154	111	0,28	174	154	0,11	47	65	-0,38
Galanta	170	107	0,37	69	38	0,45	99	47	0,53	40	26	0,35
Hlohovec	100	62	0,38	59	42	0,29	66	44	0,33	17	20	-0,18
Piešťany	112	75	0,33	96	72	0,25	50	36	0,28	14	21	-0,50
Senica	120	112	0,07	80	35	0,56	69	47	0,32	16	20	-0,25
Skalica	87	68	0,22	52	29	0,44	31	23	0,26	20	28	-0,40
Trnava	198	150	0,24	184	104	0,43	107	74	0,31	25	32	-0,28
Trnavský kraj	**1 044**	**785**	**0,25**	**694**	**431**	**0,38**	**596**	**425**	**0,29**	**179**	**212**	**-0,18**
Bánovce nad Bebravou	64	50	0,22	85	62	0,27	46	38	0,17	16	18	-0,13
Ilava	67	70	-0,04	77	47	0,39	41	36	0,12	9	16	-0,78
Myjava	47	31	0,34	29	12	0,59	25	14	0,44	6	13	-1,17
Nové Mesto nad Váhom	94	65	0,31	61	43	0,30	40	27	0,33	13	21	-0,62
Partizánske	112	106	0,05	84	58	0,31	91	69	0,24	17	17	0,00
Považská Bystrica	136	88	0,35	157	89	0,43	96	48	0,50	13	12	0,08
Prievidza	266	242	0,09	256	194	0,24	190	151	0,21	53	63	-0,19
Púchov	73	45	0,38	51	32	0,37	30	25	0,17	8	10	-0,25
Trenčín	184	136	0,26	270	158	0,41	100	70	0,30	31	36	-0,16
Trenčiansky kraj	**1 043**	**833**	**0,20**	**1 070**	**695**	**0,35**	**659**	**478**	**0,27**	**166**	**206**	**-0,24**
Komárno	186	158	0,15	145	121	0,17	148	151	-0,02	45	71	-0,58
Levice	260	222	0,15	164	127	0,23	133	125	0,06	44	47	-0,07
Nitra	208	172	0,17	181	129	0,29	124	86	0,31	32	40	-0,25
Nové Zámky	315	296	0,06	227	180	0,21	124	126	-0,02	46	75	-0,63
Šaľa	96	93	0,03	50	36	0,28	65	53	0,18	21	19	0,10
Topoľčany	182	151	0,17	126	80	0,37	91	78	0,14	29	32	-0,10
Zlaté Moravce	91	57	0,37	96	55	0,43	43	35	0,19	9	9	0,00
Nitriansky kraj	**1 338**	**1 149**	**0,14**	**989**	**728**	**0,26**	**728**	**654**	**0,10**	**226**	**293**	**-0,30**
Bytča	61	49	0,20	79	54	0,32	57	45	0,21	16	15	0,06
Čadca	259	224	0,14	276	185	0,33	181	136	0,25	38	40	-0,05
Dolný Kubín	106	96	0,09	92	56	0,39	44	49	-0,11	20	32	-0,60
Kysucké Nové Mesto	63	53	0,16	63	34	0,46	52	37	0,29	10	12	-0,20
Liptovský Mikuláš	114	108	0,05	109	101	0,07	81	81	0,00	19	33	-0,74
Martin	126	109	0,13	137	90	0,34	97	74	0,24	32	60	-0,88
Námestovo	183	153	0,16	190	132	0,31	184	126	0,32	37	47	-0,27
Ružomberok	119	120	-0,01	76	78	-0,03	79	60	0,24	7	16	-1,29
Turčianske Teplice	27	21	0,22	36	20	0,44	15	14	0,07	8	10	-0,25
Tvrdošín	110	89	0,19	118	89	0,25	72	53	0,26	23	23	0,00
Žilina	248	190	0,23	241	147	0,39	223	131	0,41	65	79	-0,22
Žilinský kraj	**1 416**	**1 212**	**0,14**	**1 417**	**986**	**0,30**	**1 085**	**806**	**0,26**	**275**	**367**	**-0,33**
Banská Bystrica	167	130	0,22	202	147	0,27	73	76	-0,04	42	55	-0,31
Banská Štiavnica	51	61	-0,20	16	18	-0,13	17	22	-0,29	5	16	-2,20
Brezno	151	124	0,18	72	50	0,31	69	53	0,23	24	34	-0,42
Detva	65	84	-0,29	47	40	0,15	30	22	0,27	9	9	0,00
Krupina	52	52	0,00	46	39	0,15	39	30	0,23	12	16	-0,33
Lučenec	148	134	0,09	170	137	0,19	107	91	0,15	24	42	-0,75
Poltár	53	53	0,00	51	50	0,02	32	35	-0,09	6	5	0,17
Revúca	91	80	0,12	66	57	0,14	46	38	0,17	22	39	-0,77
Rimavská Sobota	188	152	0,19	100	78	0,22	128	117	0,09	66	94	-0,42
Veľký Krtíš	141	123	0,13	79	65	0,18	79	71	0,10	45	48	-0,07
Zvolen	130	118	0,09	62	60	0,03	33	32	0,03	21	44	-1,10
Žarnovica	61	62	-0,02	57	41	0,28	25	20	0,20	9	15	-0,67
Žiar nad Hronom	106	93	0,12	70	63	0,10	55	54	0,02	17	34	-1,00
Banskobystrický kraj	**1 404**	**1 266**	**0,10**	**1 038**	**845**	**0,19**	**733**	**661**	**0,10**	**302**	**451**	**-0,49**
Bardejov	160	192	-0,20	212	213	0,00	106	88	0,17	38	76	-1,00
Humenné	172	212	-0,23	189	157	0,17	54	53	0,02	40	57	-0,43
Kežmarok	140	139	0,01	138	113	0,18	133	120	0,10	27	27	0,00
Levoča	84	83	0,01	56	44	0,21	30	28	0,07	15	21	-0,40
Medzilaborce	15	14	0,07	53	38	0,28	4	5	-0,25	10	11	-0,10
Poprad	174	183	-0,05	229	171	0,25	103	102	0,01	16	35	-1,19
Prešov	372	398	-0,07	369	306	0,17	197	181	0,08	57	105	-0,84
Sabinov	169	148	0,12	167	130	0,22	70	68	0,03	21	27	-0,29
Snina	157	138	0,12	84	58	0,31	40	41	-0,02	17	25	-0,47
Stará Ľubovňa	111	137	-0,23	159	153	0,04	79	90	-0,14	20	33	-0,65
Stropkov	47	54	-0,15	48	42	0,13	15	16	-0,07	24	31	-0,29
Svidník	110	125	-0,14	77	72	0,06	40	44	-0,10	27	45	-0,67
Vranov nad Topľou	231	216	0,06	203	154	0,24	155	134	0,14	55	72	-0,31
Prešovský kraj	**1 942**	**2 039**	**-0,05**	**1 984**	**1 651**	**0,17**	**1 026**	**970**	**0,05**	**367**	**565**	**-0,54**
Gelnica	87	71	0,18	42	28	0,33	40	35	0,13	19	24	-0,26
Košice I.	146	138	0,05	82	59	0,28	28	28	0,00	36	67	-0,86
Košice II.	121	127	-0,05	86	64	0,26	31	22	0,29	42	67	-0,60
Košice III.	43	36	0,16	31	25	0,19	12	10	0,17	11	14	-0,27
Košice IV.	136	110	0,19	69	47	0,32	26	18	0,31	29	32	-0,10
Košice-okolie	294	226	0,23	216	161	0,25	119	108	0,09	60	55	0,08
Michalovce	300	269	0,10	163	125	0,23	52	46	0,12	81	81	0,00
Rožňava	178	146	0,18	96	79	0,18	125	124	0,01	35	40	-0,14
Sobrance	72	71	0,01	53	33	0,38	16	12	0,25	11	12	-0,09
Spišská Nová Ves	274	220	0,20	96	61	0,36	98	76	0,22	32	60	-0,88
Trebišov	308	240	0,22	182	146	0,20	154	144	0,06	81	83	-0,02
Košický kraj	**1 959**	**1 654**	**0,16**	**1 116**	**828**	**0,26**	**701**	**623**	**0,11**	**437**	**535**	**-0,22**
SR spolu	**10 724**	**9 437**	**0,12**	**8 664**	**6 409**	**0,26**	**5 713**	**4 766**	**0,17**	**2 113**	**2 858**	**-0,35**

Akčný výskum –

cesta skvalitňovania pedagogickej praxe v našich školách

V tomto príspevku sa chceme zamerať na jednu z možností, ako sa môže škola so svojimi učiteľmi zúčastniť priamo „v akcii" na skvalitňovaní procesov v škole, v triede, napr. na zlepšení výsledkov žiakov, klímy v škole, v triede, motivácie a aktivizácie žiakov, odstránení neúspechu žiakov, skvalitnení systému hodnotenia, inovovaní školského vzdelávacieho programu, kurikula predmetu.

Jednou z možností je akčný výskum ako metodologický nástroj na realizáciu výskumov a následných zmien v pedagogickej praxi učiteľov. Zároveň chceme na základe našich doterajších skúseností na konkrétnych príkladoch ukázať, ako naplánovať a realizovať akčný výskum a následne ho využiť ako námet na písanie atestačnej práce.

1. Prečo si myslíme, že akčný výskum by mohol byť cestou k skvalitňovaniu pedagogickej praxe

Školské systémy vo viacerých štátoch zasiahli konceptuálne zmeny, v ktorých významnú úlohu zohrávajú dva trendy: cieľovo orientované kurikulum a posilnená pedagogická autonómia školy (Mažgon, 2012, s. 181). Učiteľ sám rozhoduje o tom, ako bude vyučovať, aby žiaci dosiahli plánované ciele. Didaktické plánovanie a jeho realizácia sa stáva súčasťou odbornej autonómie učiteľa. Pri každej činnosti sa pozeráme na to, či by sme ju nedokázali urobiť ešte lepšie. Aj hocijaká maličkosť si zaslúži, aby sme sa zamysleli nad tým, ako sa dá zlepšiť. Preto aj vývoj v oblasti vzdelávania podnecuje učiteľov do hľadania nových a lepších ciest k skvalitňovaniu ich každodennej práce. V tomto smere je pre nich užitočným pomocníkom akčný výskum. Akčný výskum je nástrojom inovácií školy, ktoré sú možné len pod podmienkou, že aj učiteľ bude výskumník. Na otázku, či má byť učiteľ výskumník, by určite mnoho z nich odpovedalo, že nie. Učiteľ má byť len realizátorom toho, čo mu niekto zhora predpísal. Ale skutočne je to tak? Každý učiteľ si predsa plánuje vyučovanie, realizuje ho, sleduje, čo sa deje, vyhodnocuje, snaží sa ho zlepšiť. A to sú už určité fázy realizácie výskumu. Aj keď nie veľkého pedagogického výskumu, ale vlastného malého, ktorý sa odohráva priamo v triede, v škole, čiže v akcii. Ak sa učiteľ prestane pozerať na svoju prácu ako na prácu realizátora „zhora" daných pokynov, uvedomí si, akú má šancu ako autonómny učiteľ zefektívniť svoju prácu. Na rozdiel od mnohých, aj veľmi kvalitných výskumov vykonávaných profesionálnymi výskumníkmi, v ktorých sa síce riešia zložité pedagogické problémy, ale ktoré sa končia uverejnením výskumnej správy či jej prezentáciou na vedeckých konferenciách a v pedagogickej praxi sa ani neuplatnia, **akčný výskum je zameraný priamo na zlepšovanie, skvalitňovanie a pozitívne ovplyvňovanie pedagogickej praxe**, t. j. na okamžité, bezprostredné využitie jeho výsledkov (Turek, 1998).

Prečo sa prikláňame k akčnému výskumu? Nie je to záležitosť len slovenského školstva, podobné názory prevládajú aj v iných štátoch. Môžeme súhlasiť aj s výskumníkom Geraldom Pineom, ktorý vo svojej práci (Pine, 2009, s. 3) uvádza: Napriek tomu, že ročne sa vyprodukuje množstvo publikácií a správ a stále sa hovorí o pedagogickom výskume, napríklad kvantitatívny pedagogický výskum má len malý vplyv na zmeny v škole a zlepšenie učenia sa žiakov, pretože obyčajne nemá súvis s praxou. Položme si preto otázku: Prečo je rozdiel medzi výsledkami deklarovanými v kvantitatívnom pedagogickom výskume a reálnymi výsledkami žiakov? Pretože vzdelávanie v každej triede je iné, riadi sa inými zákonitosťami, a tie kvantitatívny pedagogický výskum nevie postihnúť.

Akčný výskum je paradigma, nie je to metóda. Gerald Pine nehovoril o slovenskom školstve, ale jeho slová platia aj pre nás.

2. Vymedzenie pojmu

Akčný výskum možno realizovať na troch úrovniach: na úrovni vzdelávacej politiky, školy a výučby (tab. 1). V ďalšej časti budeme bližšie popisovať akčný výskum na úrovni procesu výučby, pretože ten je v tomto príspevku kľúčový.

Tab. 1

	Makroúroveň	Existuje dialóg medzi úrovňami.
Úroveň vzdelávacej politiky	Akčný výskum v rámci vzdelávacieho systému ako celku.	
	Dotváranie vzdelávacieho systému na úrovni vzdelávacej politiky.	
	Mezoúroveň	
Úroveň školy	Akčný výskum školy ako inštitúcie, jej celkových výsledkov v rôznych oblastiach.	
	Hľadanie profilu školy v rámci jej autonómie, skvalitňovanie postavenia školy.	
	Skvalitňovanie klímy v škole a spolupráce učiteľov.	
	Skvalitňovanie školského vzdelávacieho programu.	
	Mikroúroveň	
Úroveň výučby	Akčný výskum výučby, hľadanie možností, ako zlepšiť proces výučby, ako zvýšiť motiváciu a aktivizáciu žiakov.	
	Zavádzanie inovácií, nové formy vyučovania, nové metódy vyučovania, nové spôsoby hodnotenia.	

Akčný výskum sa definuje ako systematické skúmanie (zisťovanie) uskutočňované ľuďmi v praxi s cieľom zvýšiť úroveň ich vnímania a chápania profesijných situácií. Prenesene na školu, akčný výskum robia učitelia v triede, môže ho robiť riaditeľ s učiteľmi v škole a pod.

Zakladateľom akčného výskumu je Kurt Lewin, ktorý v 40. rokoch 20. storočia spolupracoval so skupinou učiteľov na Kolumbijskej univerzite a otvoril akčnému výskumu cestu do oblasti vzdelávania. Postupne začínal presadzovať prístup *teachers as researchers* (**učitelia ako výskumníci**). Lewinova základná téza znie: „Žiadny výskum bez akcie, žiadna akcia bez výskumu." (Pine, s. 31) J. Elliott chápal akčný výskum ako systematickú reflexiu profesijných situácií realizovaných s cieľom ich ďalšieho rozvoja. Pedagogický slovník definuje akčný výskum ako druh výskumu, ktorého cieľom je zlepšovať fungovanie školy. **Akčný výskum je nástroj, ktorý pomáha učiteľom lepšie poznať problémy vlastnej praxe a riešiť ich.** Učiteľ v náročnej dvojrole výskumníka a aktívneho účastníka akcie uskutočňuje prostredníctvom akčného výskumu reflektovanú inováciu svojej praxe (Maňák, Švec, 2004). Riešením každej akcie získava učiteľ určité poznanie, profesionálne sa rozvíja. V dvojslove **akčný výskum** je veľmi dôležitý prívlastok „akčný", ktorý vystihuje podstatu tohto typu výskumu a súvisí s pojmom **akcia**. Akcia je chápaná v dvoch významoch:

- **Akcia** znamená **určitú situáciu**, ktorú učiteľ skúma, aby jej porozumel a mohol ju zlepšiť, ak nie je s ňou spokojný, napr. nezáujem žiakov o učenie sa, neúspech žiaka, nevhodne didakticky spracované učivo v učebnici, učiteľ na vyučovacej hodine rozpráva veľa, žiaci rozprávajú málo. Možné výskumné otázky: Ako motivovať žiakov, aby prejavili záujem o učenie sa? Ako odstrániť neúspech žiaka? Ako zlepšiť verbálnu komunikáciu žiakov?
- **Akcia** znamená **konanie učiteľa**, ktoré má viesť k zlepšeniu skúmanej situácie, napr. zavedenie vyučovacích metód na aktivizáciu žiakov do procesu výučby, uplatnenie inovatívnych foriem hodnotenia (venovať pozornosť formatívnemu hodnoteniu, portfóliovému hodnoteniu, atď.), kladením otázok rozvíjať verbálnu komunikáciu žiakov, atď.

Tab. 2

Klasický pedagogický výskum	Akčný výskum
Ciele	
Získať objektívne poznatky, ktoré sú predmetom pedagogiky alebo odborovej didaktiky. (Výskumník sa chce niečo dozvedieť vo všeobecnej rovine – učitelia, žiaci sú „skúmaní".)	Získať konkrétne poznatky o praxi s cieľom zmeniť ju k lepšiemu. (Učiteľ sa chce niečo dozvedieť – učiteľ skúma.)
Výskumné otázky	
Odvodené z výskumných zámerov (na základe štúdia odbornej literatúry). Počas výskumu nie je možné ich meniť.	Vyplynú z potrieb učiteľa. Môžu sa v priebehu výskumu zmeniť.
Dizajn (plán) výskumu	
Stanovený pred začiatkom výskumu.	Vyvíja sa, môže byť počas výskumu menený.
Výskumná vzorka	
Reprezentatívna, po výbere zostáva rovnaká.	Nereprezentatívna, môže byť kedykoľvek zmenená.
Zber údajov	
Stratégia zberu údajov je stanovená pred začiatkom výskumu.	Koná sa „nedogmaticky". Metódy zberu údajov môžu byť kedykoľvek zmenené.
Metódy vyhodnocovania údajov	
Štatistické metódy. Inferenčná (analytická) štatistika – analýza dát s cieľom vyslovenia záverov.	Analýza údajov. Deskriptívna štatistika.
Jazyk	
Jazyk vedy.	Jazyk učiteľov.
Výsledky	
Často sú k dispozícii až po dlhšom časovom odstupe. Sú zovšeobecnené a objektívne. „Majiteľmi" poznatkov sú výskumníci.	Sú bezprostredne k dispozícii. Sú platné „tu a teraz". Sú subjektívne. „Majiteľmi" poznatkov sú učitelia.
Dôsledky	
Je možné spätne pôsobiť na konanie učiteľov ako profesijnej skupiny. Vonkajšie skúsenosti. Snaha ovplyvniť konanie učiteľov zvonku.	Bezprostredne pôsobia na konanie konkrétneho učiteľa. Vlastné skúsenosti. Konanie je autonómne.

Ide síce o dvojrolu učiteľa, učiteľ ju však vykonáva de facto stále, len ju spravidla nereflektuje, to znamená, uvedomuje si ju, ale nerobí z nej závery a nezaujíma sa o ňu systematicky s cieľom uplatniť tieto závery v ďalšom vyučovacom procese. Závery vykonáva skôr intuitívne. Naším cieľom je, aby tieto zistenia nezostali len v rovine intuitívnej, ale boli reflektované s cieľom zavedenia tejto reflexie do práce učiteľa. Nie je to práca navyše, je to skôr efektívne využitie toho, čo viem a využijem vo svojej práci.

Akčný výskum je realizovaný pedagogickým konaním učiteľa, ktorý vychádza z reflexie určitej (problematickej) situácie a smeruje k riešeniu. Toto konanie je v podstate riešením problému a odohráva sa na vedomej úrovni. Je vždy zamerané na potreby učiteľa. Výsledky bývajú k dispozícii hneď, sú lokálneho významu, ale ponúkajú učiteľom možnosti na profesijný rast. Akčný výskum je zároveň jedným z dôležitých faktorov na sledovanie kvality školy a podkladom na autoevalváciu školy.

Akčný výskum je zvyčajne:

- cyklický – sekvenčne sa opakujúci,
- participatívny – učitelia sú partneri vo výskumnom procese,
- kvalitatívny – pracuje sa viac so slovami ako s číslami,
- reflexívny – základnou časťou každého cyklu je kritická reflexia procesov a výsledkov,
- flexibilný – pružne reaguje na vzniknuté situácie a problémy, vyvíjajúci sa (Valica, 2012).

V tab. 2 uvádzame rozdiely medzi klasickým pedagogickým výskumom (prevažne máme na mysli kvantitatívny výskum) a akčným výskumom, ako ich popisuje J. Maňák a V. Švec (2004, s. 54).

4. Fázy akčného výskumu

K základným fázam akčného výskumu patrí získavanie poznatkov o probléme (výskum) a uplatňovanie riešenia problému (akcie). Podstatu akčného výskumu vystihujú slová: **výskum** (plánovanie) a **akcia** alebo reflexia a konanie (realizácia, pozorovanie a zhodnotenie). V zásade ide o fázy, ktoré sa opakujú v gradujúcom cykle (obr. 1), akčný výskum môžeme teda nazvať aj reaktívnym akčným výskumom – učiteľ najprv zbiera informácie (reflexia) a potom realizuje svoje zámery (akcia). Cieľom je, aby sa akcia neustále zlepšovala a tým sa dosahovala vyššia kvalita procesu výučby.

Obr. 1: Gradujúci cyklus reflexie a akcie ako podstata akčného výskumu

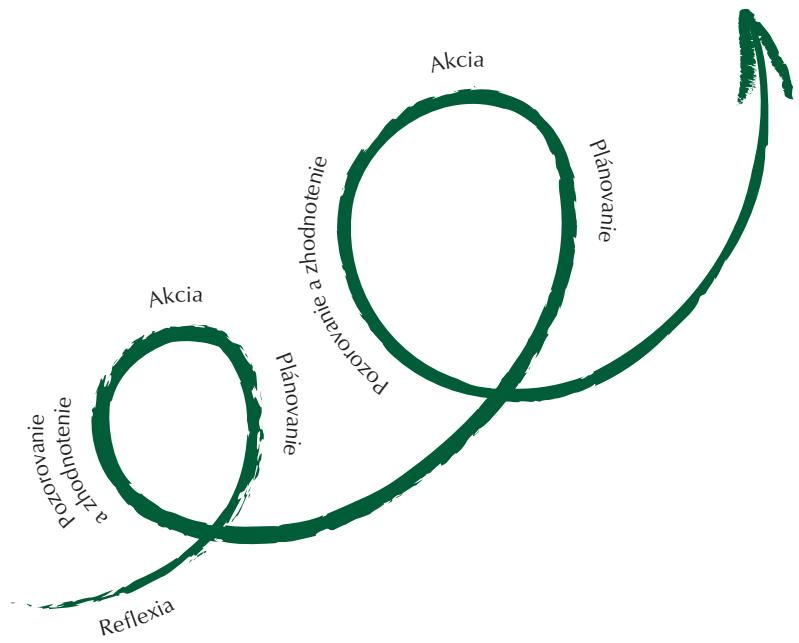

Učitelia si všímajú svoju prácu a snažia sa ju zlepšiť. Môžeme to nazvať neformálnym výskumom. Ale neformálny výskum ešte nie je akčný výskum. Akčným výskumom sa stáva vtedy, ak je realizovaný systematicky v určitom procese. Neformálne skúmanie zapája akciu, ale často sú nejasné jeho motívy. Samozrejme, že každý učiteľ chce zlepšiť svoju prácu. Učitelia zadávajú dotazníky, inak projektujú edukačný proces, rozprávajú sa s rodičmi. Avšak nerobia to systematicky a plánovite, nemajú vytvorený plán výskumu, neprojektujú postupné kroky, ktoré by zahŕňali spätnú reflexiu. Pre učiteľov, keď sa usilujú skúmať vlastnú prax, je typická slabá metodologická odbornosť, ktorá je spojená s neznalosťou metód výskumu, techník zberu, spracovania údajov a pod. (Mažgon, 2012, s. 183).

3. Rozdiely medzi klasickým pedagogickým výskumom a akčným výskumom

Akčný výskum a klasický pedagogický výskum majú iné paradigmatické predpoklady. Majú iné zámery, spočívajú na iných vzťahoch a implikujú odlišné chápania poznania. Akčný výskum neprodukuje len poznanie pre poznanie, ale usiluje sa o produkciu praktického, priamo využiteľného poznania (Mažgon, 2012, s. 185).

Schéma podľa J. Elliotta (obr. 2) vystihuje podstatu akčného výskumu konkrétnejšie: akčný výskum vychádza z akcie, tá je reflektovaná, na základe reflexie je formulovaná praktická teória, z nej sú odvodené námety na akciu a tie sú uskutočnené opäť v akcii. Dochádza tak k cyklu akcie a reflexie, ktorý sa rozvíja, zlepšuje a inovuje.

Obr. 2: Fázy akčného výskumu (Elliott, 1981)

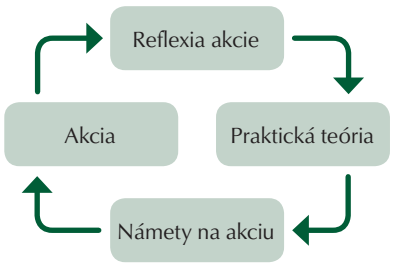

H. Altrichter a P. Posch (1990) schému cyklu akcie a reflexie rozšírili (obr. 3). Proces akčného výskumu sa začína hľadaním východísk výskumu (A), keď odpovedáme na otázky: Čo chceme skúmať? Aký máme problém? Sme schopní úlohu zvládnuť? Akú máme šancu na úspech? Po zodpovedaní otázok si vytvárame predstavu o skúmanom jave, a to na základe pozorovania, rozhovo-

ru a iných spôsobov zberu dát (B), na základe analýzy a interpretácie dát (C) formulujeme praktickú teóriu (D). Ďalej vytvárame stratégie a „plány“ svojho konania (E), ktoré následne aplikujeme do procesu výučby (F). V prípade, že svoje skúsenosti chceme odovzdať kolegom, môžeme spracovať výsledky napr. formou prípadových štúdií a publikovať ich (G).

Obr. 3: Fázy akčného výskumu (Maňák, Švec, 2004, str. 59)

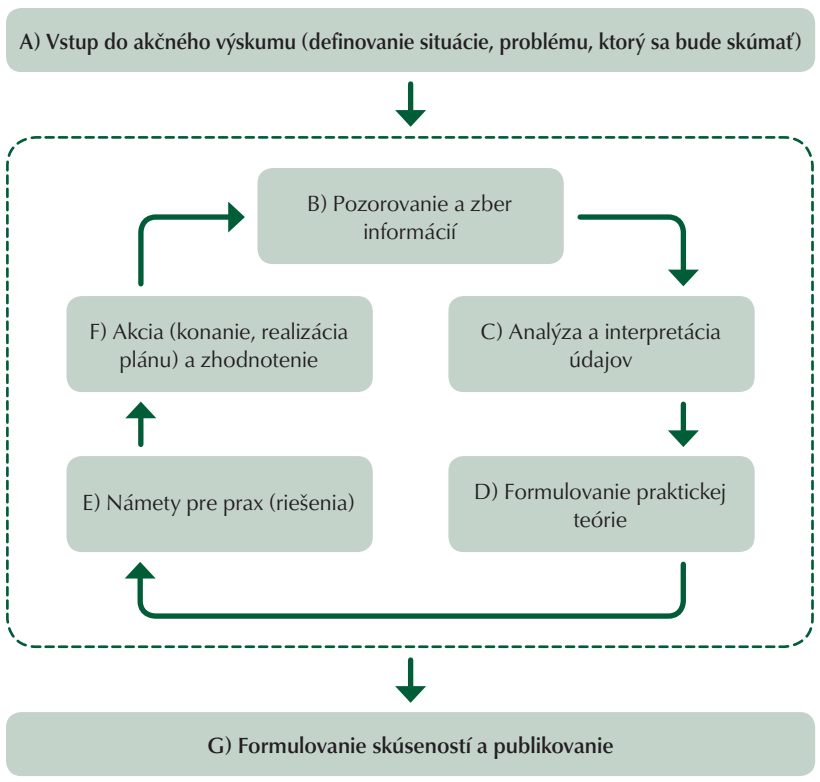

5. Metódy uplatňované v jednotlivých fázach akčného výskumu

Metódou výskumu v pedagogike rozumieme základný spôsob, súhrn všetkých postupov zameraných na zhromažďovanie, spracovávanie alebo analýzu údajov, odhaľovanie vedeckých zákonitostí a vytváranie systému vedeckého poznania. Metódy akčného výskumu sú identické s metódami pedagogického výskumu a vždy závisia viac od cieľa skúmania než od toho, či ide o akčný, alebo klasický pedagogický výskum. Vyžadujú často špeciálnu zručnosť a skúsenosť výskumníka, aby vedel zvoliť z veľkého množstva metód tú správnu. Dá sa však predpokladať, že učitelia-výskumníci budú siahať po metódach, ktoré už poznajú zo svojej praxe, a nie po metódach, ktorých aplikáciu musia konzultovať s odborníkmi, štatistami.

Keďže akčný výskum je prevažne kvalitatívny výskum, zamerajme sa na metódy kvalitatívneho výskumu. P. Gavora (2001) interpretuje pri kvalitatívnom výskume pozorovanie, terénne zápisy, participačné pozorovanie, etnografické interview, výskum životného príbehu. J. Průcha (1995) rozlišuje metódy (návody, ako postupovať) a techniky (nástroje na zhromažďovanie, analýzu, vyhodnocovanie údajov) pedagogického výskumu.

Metódou môže byť pozorovanie, experiment, dotazník, rozhovor, evalvácia, prípadová štúdia, analýza produktov, metaanalýza, sociometrická metóda, delfská metóda. Technikou môže byť testovanie, sociometria, obsahová analýza, sémantický diferenciál, asociačné techniky, biografia (autobiografia).

Pre jednotlivé fázy akčného výskumu (obr. 3) uvádzame tieto metódy, upravené podľa J. Maňáka a V. Šveca (2004):

- **Metódy hľadania a vytvárania východísk akčného výskumu (A):**
  - pedagogický denník, *brainstorming*, skupinový rozhovor, dotazníková metóda.
- **Metódy získavania a zhromažďovania údajov (B):**
  - rôzne typy pozorovaní, videozáznamy, audiozáznamy a ich následná transkripcia, rôzne typy interview, artefakty – detské práce, testy, listy, zápisy, poznámky, správy.
- **Metódy analýzy údajov (C):**
  - vytváranie kategórií a kódovanie údajov, vytváranie metafor, testovanie téz, analýza dilem.
- **Metódy praktickej teórie (D):**
  - metóda modelovania, metóda projektovania, analýza a výber literatúry na praktické využitie v konkrétnej triede.
- **Metódy vytvárania a overovania stratégií konania (E, F):**
  - metóda projektovania vyučovacej jednotky, metóda testovania vedomostí a zručností, *brainstorming*, myšlienkové testovanie alternatív konania, dotazníková metóda.
- **Spôsoby prezentácie výsledkov akčného výskumu (G):**
  - prípadová štúdia, správa zo zistení.

6. Bariéry v realizácii akčného výskumu

Často dochádza aj ku kritike akčného výskumu. Altrichter poukazuje na problém, že akčný výskum neposkytuje zovšeobecňujúce výsledky. Výsledky sú príliš partikulárne na to, aby mali hodnotu a význam na tvorbu všeobecne platných konceptov a riešení v oblasti vedeckého rozvoja výchovy a vzdelávania. Akčný výskum spočíva skutočne na iných paradigmatických predpokladoch. Často sa objavuje aj kritika, že nie je validný. Objavuje sa aj otázka platnosti jeho výsledkov. To všetko si uvedomujeme. Učiteľom sa často vyčíta, „že objavujú teplú vodu“, že tieto problémy sú už dávno vyriešené a nech len prevezmú ich riešenie. Práve v tom je riziko opätovného postavenia učiteľov do pasívnej roly tých, čo preberajú cudzie rozhodnutia. A to je najväčšie nebezpečenstvo súčasného postavenia učiteľa (podľa vyjadrenia J. Mažgonovej, docentky Filozofickej fakulty Ľubľanskej univerzity).

Aj napriek dobre rozvinutým konceptom akčného výskumu sa doň učitelia zapájajú málo. Jeho realizácia vyžaduje zvýšenú potrebu času napr. na podrobnejšie štúdium zvolenej problematiky, na tvorbu plánu výskumu, ako aj techník výskumu (dotazníkov, didaktických testov, osnov rozhovorov a pod.), na ich vyhodnocovanie a na reflexiu získaných výsledkov. Učiteľov môžu od akčného výskumu odrádzať aj nedostatočné vedomosti a zručnosti o tomto type výskumu, najmä o výskumných metódach. Ak aj učiteľ prekonal bariéry a realizuje akčný výskum, stáva sa, že sa tesne pred ukončením „zasekne“ a výskumné výsledky nepublikuje, nepochváli sa svojimi riešeniami.

Prečo sa objavujú pochybnosti o zmysle publikovania? Existujú dva dôvody: písanie je pre učiteľov náročné, pretože málokedy publikujú, a tiež si myslia, že nemá zmysel, aby o niečom písali, podceňujú hodnotu toho, čo zistili. Pre učiteľské povolanie je to typický únik do súkromia triedy. Učiteľské prostredie si nerozvinulo kultúru výmeny profesijných skúseností. Pritom dlhoročné výskumy učiteľov by mohli položiť základy poznania učiteľskej profesie.

7. Ukážka akčného výskumu (skvalitnenie výchovno-vzdelávacieho procesu uplatnením vyučovacích metód a organizačných foriem podporujúcich aktívne učenie sa žiaka)

Prípadová štúdia

Na sídlisku v jednom meste je škola s 500 žiakmi. V 7. ročníku sú tri triedy 7. A, 7. B, 7. C. Pani učiteľka učí v 7. C matematiku.

Označenie C v názve triedy vyvoláva u rodičov pocit, že ich deti navštevujú triedu, kde žiaci nedosahujú dobré výsledky a kde niet výborných. Názory rodičov ovplyvnili aj žiakov, a tak sa všetci uspokojili so stavom, ktorý v triede vládne. Sú priemerní. Komu na zlepšení ich výsledkov záleží, je práve pani učiteľka. Milá, prichádzajúca stále s novými nápadmi, tvorivá, primerane prísna, hľadá spôsoby, ako zvýšiť záujem žiakov o učenie. Uvedomuje si, že matematika nie je predmet, ktorý patrí medzi obľúbené. Ale entuziazmus a záujem pomôcť žiakom jej dodáva silu zmeniť názory na „céčkové“ triedy.

Rozmýšľa, aký postup zvoliť, aby žiaci mali radi matematiku a tým sa zmenil aj postoj rodičov k označeniu triedy. V jedno popoludnie, keď sa pripravovala na vyučovanie na nasledujúci deň, sa zamyslela nad situáciou v triede. Nakreslila si diagram, rozkrokovala jednotlivé fázy akčného výskumu a skúsila jednotlivé časti napĺňať.

A) Vstup do akčného výskumu

Položila si otázky:

- **Čo robím nesprávne?**
- **Prečo sa moji žiaci uspokojili s priemernosťou?**
- **Ako zlepšiť uvedený stav?**
- **Ako motivovať žiakov, aby prejavili záujem o učenie?**
- **Ako zlepšiť ich učebné výsledky?**

Aby mohla svoj cieľ splniť, potrebovala vedieť, akí sú jej žiaci. Aký je ich štýl učenia sa alebo práce, k čomu inklinujú. Ak bude mať tieto informácie, bude vedieť naprogramovať procesy tak, aby vyučovanie bolo efektívne a žiaci mali potrebu sami sa učiť a skúmať veci s radosťou. Mnohí kolegovia jej hovorili, že tým zbytočne stráca čas. Napriek tomu si myslela, že keď sa bude venovať diagnostike žiakov, získané poznatky jej pomôžu. Žiaci zistia, že sa o nich zaujíma, že ju zaujíma, akí sú, ako sa učia, čo ich baví, v čom sú úspešní, z čoho sa tešia a čoho obávajú.

Po dlhšej úvahe si pripravila veľký výkres, farebné pastelky a začala kresliť (obr. 6).

- **Analyzovala** všetkých žiakov na základe doterajších skúseností.
- **Vytvárala** skupiny.
- **Hľadala** silné a slabé stránky žiakov.
- **Sústredila** sa na ich záujmy.

Obr. 4: Vstupná analýza triedy

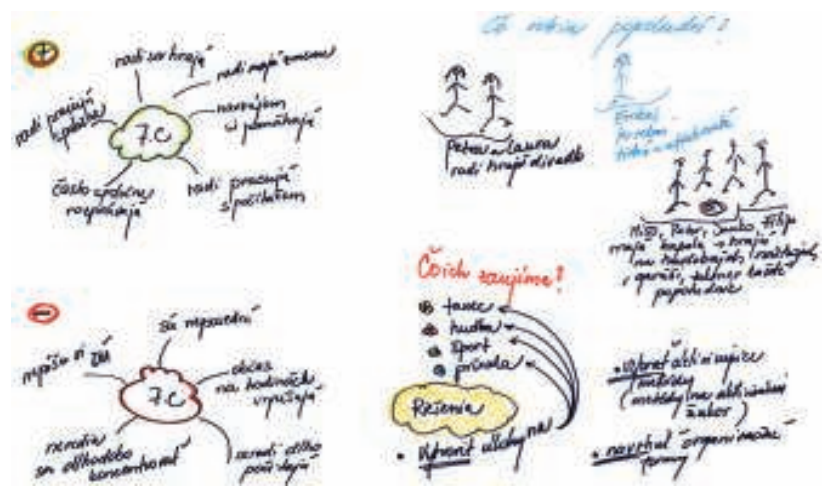

B) Pozorovanie a zber informácií

Ako druhý krok si zvolila pozorovanie a zber informácií o žiakoch. Mohla ich získať rôznymi spôsobmi. Diagnostike žiakov sa venujú P. Kompolt a B. Timková v publikácii *Pedagogická diagnostika a akčný výskum*, P. Gavora v knihe *Akí sú moji žiaci* alebo I. Turek v *Didaktike*. Veľmi užitočná pre ňu bola tiež publikácia J. Maňáka a V. Šveca *Cesty pedagogického výskumu* z roku 2004.

Podľa J. Maňáka a V. Šveca (2004, s. 57) učiteľ vždy analyzuje a interpretuje situáciu, t. j. stanovuje diagnózu a na jej základe navrhuje a realizuje intervenciu, ktorá má viesť k zlepšeniu stavu. Okrem výberu rôznych výskumných metód a využitia nástrojov, ktorými by sa jej podarilo získať čo najviac informácií o žiakoch, sa učiteľka rozhodla aj pre zistenie preferujúcich učebných štýlov žiakov. Dnešná mladá generácia je iná, žije v iných podmienkach ako predchádzajúce generácie, má rada akciu, objavovanie, vyhodnocovanie, učenie sa v skupinách, a preto zistenie individuálnych charakteristík žiakov by mohlo pomôcť odhaliť tajomstvá, ako sa žiaci učia.

Veľmi zaujímavé bude tiež zistiť informácie o tom, čo žiakov zaujíma. Učiteľka vyhľadala dotazník, ktorý upravila na predmet skúmania. Takže už vie, ako si zistiť informácie o žiakoch. Čo však s nimi, keď ich bude mať?

C) Analýza a interpretácia údajov

Pani učiteľka reflektovala svoju prácu, zhromažďovala informácie a analyzovala ich. Na základe dotazníkového zisťovania identifikovala individuálne charakteristiky žiakov a následne analyzovala zistenia.

Očakávania pani učiteľky sa po vyhodnotení dotazníka potvrdili. Žiaci, ktorých učí, sú síce hyperaktívni, občas na vyučovacích hodinách vyrušujú, ale radi pracujú na spoločných úlohách, majú radi hudbu a radi trávia voľný čas v prírode. Jedna žiačka z triedy má výrazne introvertnú povahu. Poznatky získané z dotazníka učiteľka využije vo svojej ďalšej praxi. Využije pritom zistenia, ktoré vyplynuli aj z jej dlhodobého pozorovania (pozri obr. 4). Rozhodla sa ich využiť pri hľadaní spôsobov, ako aktivizovať žiakov, a uplatniť vo výchovno-vzdelávacom procese, rešpektujúc dominantné preferencie žiakov.

D) Formulovanie praktickej teórie

Cieľom konania učiteľky bolo zvýšiť záujem žiakov o matematiku a zlepšiť ich výsledky. Pri hľadaní riešení siahla po odbornej literatúre (napr. D. Sitná: *Metody aktívního vyučování*; H. Košťálová a kol.: *Školní hodnocení žáků a studentů se zaměřením na slovní hodnocení*; D. Heldová a kol.: *Metakognitívne stratégie rozvíjajúce proces učenia sa žiakov*; I. Turek: *Didaktika*, atď.). Štúdium odbornej literatúry ju nasmerovalo k hľadaniu vyučovacích metód na aktivizáciu žiakov. Zároveň pri štúdiu sústredila pozornosť na nové formy vyučovania a spôsoby hodnotenia.

E) Námety pre prax (riešenia)

Keď zistila, čo jej žiakom pri učení sa najlepšie vyhovuje, pokúsila sa zvoliť najlepší spôsob vyučovania. Využila vyučovacie metódy na aktivizáciu žiakov vo vyučovacom procese (výber metód na aktivizáciu žiakov, návrh vyučovacích jednotiek, variabilita organizačných foriem, návrh kontextových úloh).

Naprojektovala edukačný proces v súlade so školským vzdelávacím programom a s individuálnymi potrebami žiakov. Vedela, že didaktické postupy boli navrhnuté konkrétne pre 7. C a pre žiadnu inú triedu. V inej triede môžu mať žiaci inú osobnostnú stránku a navrhnuté postupy im nebudú vyhovovať. Preto si uvedomila, v čom je výhoda tvorenia tematického výchovno-vzdelávacieho plánu. Aj keď je to náročnejšie, vie, že to môže priniesť úspech a vyriešiť identifikované problémy.

F) Akcia (konanie, realizácia plánu) a zhodnotenie

Na základe zistených údajov o žiakoch a zvolených možností realizácie vyučovania námety zaviedla do procesu výučby (realizovala vyučovacie jednotky, analyzovala ich a zhodnotila výber vyučovacích metód).

Realizovala niekoľko vyučovacích hodín a sledovala, ako žiaci reagovali. Navrhnuté postupy overila na základe pozorovania, ktoré doplnila prieskumom. Bola zvedavá, ako sa zmenil postoj žiakov k predmetu. Dotazník vyhodnotila a navrhla možné odporúčania na ďalšie skvalitnenie pedagogickej praxe.

G) Formulovanie skúseností a publikovanie

Na základe analýzy zistení z prieskumu, rozhovorov so žiakmi a vlastného pozorovania odpovedala na otázky:

- **Nastala zmena? Aká?**
- **Dosiahla som pridanú hodnotu?**
- **Pomohla moja práca vyriešiť problém?**
- **Boli metódy a postupy dobre zvolené?**

Vytvorila si malý prehľad o situácii a konštatovala, že zaoberať sa touto problematikou malo zmysel. V triede sa jej učí lepšie, žiaci začali mať záujem o vyučovanie. Dokonca zistila, že sa zlepšili aj vzťahy v triede, čo potvrdili aj kolegovia vyučujúci v 7. C. Učiteľka je aj kritická, vie, že sú ešte rezervy, určité veci by sa dali zlepšiť. Na ich zlepšovaní bude ďalej systematicky pracovať a špirálovito skvalitňovať procesy. Svoje zistenia bude prezentovať kolegom. Rada by napríklad vedela, ako sa navrhované postupy osvedčia v iných triedach, ako ovplyvnia celkové výsledky žiakov.

Na záver zhrnula svoj postup pre kolegov do týchto bodov:

a) Nájdite sami problém, ktorý máte v triede. Môžu to byť rôzne javy, ktoré chcete riešiť.
b) Sformulujte problém, aby ste vedeli, čo chcete riešiť, k čomu sa chcete dopracovať, čo chcete zlepšiť.
c) Získavajte čo najviac informácií o svojich žiakoch.
d) Analyzujte výsledky a pokúste sa nájsť, ako by ste pre svojich žiakov pripravili čo najlepší vzdelávací program. Je to vzdelávací program pre jednu konkrétnu triedu. Zvážte, či vám to stojí za zlepšenie práce a pokojnejšie vyučovanie.
e) Navrhnite rôzne stratégie vyučovania. Realizujte svoje predstavy o vyučovaní.
f) Po určitom čase urobte prieskum, rozprávajte sa so žiakmi, pozorujte ich a zhodnoťte, či sa vám podarilo splniť cieľ, ktorý ste si stanovili. Ak áno, pokračujte. Ak nie, zamyslite sa, čo ste robili nesprávne.

Akčný výskum považujeme za veľmi dôležitú súčasť učiteľovho rozvoja. Systematický akčný výskum na Slovensku nie je zmapovaný. V rámci realizácie kontinuálneho vzdelávania sme sa rozhodli zamerať pozornosť učiteľov na formulovanie odborno-metodického problému a východísk na jeho riešenie a realizáciu, autoreflexiu vlastnej pedagogickej činnosti pre vybranú pedagogickú oblasť. Za ostatné obdobie bolo učiteľmi opísaných a realizovaných niekoľko akčných výskumov. Je to dôkaz toho, že učitelia môžu byť dobrými učiteľmi aj výskumníkmi a tieto dve úlohy dokážu prepojiť. V nasledujúcich číslach Učiteľských novín sa vám pokúsime demonštrovať ďalšie možnosti skvalitňovania pedagogickej činnosti učiteľa vo vybraných pedagogických oblastiach a na rôznych stupňoch vzdelávania.

Veríme, že informácie, ktoré ste sa o akčnom výskume dočítali, vás oslovia a inšpirujú na hľadanie ciest, ako zlepšiť procesy v tých oblastiach, v ktorých už dlhodobejšie pociťujete problémy. Hľadajte riešenia a následne ich uplatnite vo výchovno-vzdelávacom procese. Uvidíte, žiaci zmenu zaregistrujú ihneď, ak je pozitívna, prinesie úspech. A nezabudnite, píšte a pochváľte sa so svojimi úspechmi, možno práve tie vaše budú inšpirovať ďalších učiteľov. Kultúra výmeny profesijných skúseností môže byť cestou skvalitňovania pedagogickej praxe.

Spracovali RNDr. Mária Rychnavská a RNDr. Mária Nogová, PhD., Metodicko-pedagogické centrum, regionálne pracovisko Bratislava